

Ἡ ΠΡΩΤΙΚὴ Ἑστία

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ ΙΑ'

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1962

ΤΕΥΧΟΣ 120ον

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ*

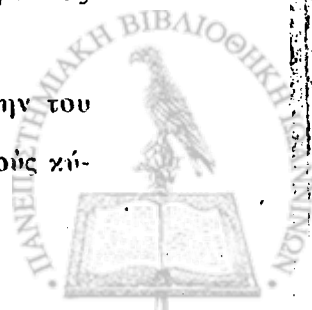
8ον

Πρῶτος καὶ ἐπιφανὴς διδάσκαλος τοῦ Ἑλληνοσχολείου Μετσόβου, κατὰ τὴν λογίαν κ. Ἀγγελικὴν Χατζημιχάλη, ὑπῆρξεν ὁ Μετσοβίτης ἱερομόναχος καὶ μετέπειτα ἱερεὺς Παρθένιος Κατziuούλης ἢ Κατσιούλης, ὅστις εἶναι καὶ ὁ πρῶτος Ἑλληνὺν συλλέκτης δημῳδῶν παροιμιῶν καὶ συνεπῶς παροιμιογράφος τῆς μεταβυζαντινῆς ἐποχῆς, συλλέξας παροιμίας δύο αἰῶνας μετὰ τὸν Μιχαὴλ Ἀποστόλην, τὸν τελευταῖον παροιμιογράφον τῆς Βυζαντινῆς περιόδου καὶ προσπαθῆσας νὰ παραβάλλῃ ταύτας πρὸς τὰς ἀρχαίας τοιαύτας (1). Ὁ Παρθένιος Κατziuούλης διηύθυνε τὸ Σχολεῖον Μετσόβου ἀπὸ τὸ 1701—1708, ὅποτε διεδέχθη αὐτὸν ὁ ἀντὶξίος του Σχολάρχης Νικόλαος ὁ καὶ Στύγνης, Ἰωαννίτης ἱεροδιδάσκαλος, διευθύνας τὸ Σχολεῖον ἀπὸ τοῦ 1708—1710 καὶ κατ' ἄλλους μέχρι τοῦ 1724. Εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Μετσόβου εὐρέθη τὸ 1935 μία ἀπόδειξις τοῦ ἐξοφλητικῆ τοῦ μισθοῦ του. Μετὰ τὸ 1724 ἐσχολάρχησεν ὁ Κωνσταντῖνος Ξυπόλητος, καὶ ἀπὸ τοῦ 1761 τὴν διεύθυνσιν τοῦ Σχολείου ἀναλαμβάνει ὁ Μετσοβίτης Νικόλαος Τζαρτζούλης τοῦ Νικολάου, εἰς ἐκ τῶν τριῶν μεγαλυτέρων σοφῶν τῶν χρόνων ἐκείνων, ἐφάμιλλος τοῦ Εὐγενίου Βουλγάρεως καὶ τοῦ Νικηφόρου Θεοτόκη καὶ ὁ ὁποῖος ἐλάμπρυνε τὸ Σχολεῖον μὲ τὴν φωτεινὴν καὶ φλογερὰν διδασκαλίαν του. Περισσότεροι τῶν 120 μαθητὰι παρηκολούθησαν τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὸν ἐλληνικὸν πολιτισμὸν εἰς τὰς ἀπολιτίστους περιοχὰς τοῦ Σερραίου, τοῦ Μαλακασίου καὶ τῶν Γρεββενῶν Ὁ ἐν λόγῳ Τζαρτζούλης διηύθυνε καὶ τὸ Σχολεῖον Τυρνάβου τῆς Θεσσαλίας, ὅπου τῇ ἐνεργείᾳ του ἀνηγέρθη ἱερὸς ναὸς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Νεομάρτυρος Νικολάου τοῦ ἐκ Μετσόβου ἢ Βλαχονικόλα καὶ ἀργότερον εἰς τὸ Σχολεῖον Τρικινάων, ὅπου πρὸ ἐτῶν εἰς τὸ ἐξώφυλλον ἐκκλησιαστικοῦ βιβλίου «Δαμασκηνὸς» εὐρέθη γραμμένον ἓνα ποίημά του εἰς τὴν βλαχικὴν διάλεκτον καὶ μὲ ἑλληνικὰ γράμματα, ἀναφερόμενον εἰς Μετσοβίτισσαν ἀρχόντισσαν ὀνόματι Λενούσια, πὺν διέμενεν ἐκεῖ. (2) Κατὰ τὸ 1771 σχολάρχης τοῦ Σχολείου διορίζεται ὁ Μετσοβίτης Τριαντάφυλλος

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 106.

1. Ἐνὰ χειρόγραφον μὲ παροιμίας τοῦ Κατziuούλη εἶχεν εἰς τὴν βιβλιοθήκην του ὁ πρὸ τινος ἀποθανόντων Εὐλόγιος Κουρίλας, μητροπολίτης Κορυνθίας.

2. Μὲ τὸ πόνημα αὐτό, πὺν ἔκαμε μεγάλην ἐντύπωσιν εἰς τοὺς ἐπιστημονικοὺς κύκλους τῶν Ἀθηνῶν, ὅταν ἐδημοσιεύθη, θὰ ἀσχοληθῶ ἐν συνεχείᾳ.

Κύρκου Στᾶνος, ὅπως προκύπτει ἀπὸ συμφωνητικὸν τῆς 31ης Μαρτίου 1771, ὅπερ εὑρέθη εἰς τὸ ἀρχεῖον Μετσόβου τὸ 1935.

«1771, μαΐου 3 Μέτζοβον, σήμερον ἔλαβα τὸν μισθὸν μου σῶον καὶ ἐξώφλησα. Τριαντάφυλλος Κύρκου, διδάσκαλος εἰς τὰ ἐν Μετσόβῳ σχολεῖα».

† Πρώην βοθρουτοῦ Λεόντιος καὶ Ἐξαρχος μετσόβου . μαρτυρῶ». Ἄγνωστον ἂν μετὰ τὸ 1771 ἐδίδαξεν εἰς τὸ σχολεῖον Μετσόβου ὁ Μετσοβίτης ιερομόναχος Τρύφων, διευθύνας τὰς ἐν Ἰωαννίνοις Ἑλληνικὰς σχολὰς καὶ ἀποκτήσας μεγάλην φήμην.

Γνωστὸν ὅμως τυγχάνει ὅτι ἐπὶ εἰκοσαετίαν ἐσχολάρχησεν ἐν Μετσόβῳ ὁ ὑπ' αὐτοῦ διδαχθεὶς ἀνεψιὸς του Δημήτριος Βαρδάκας, τοῦ ὁποῖου μαθητῆς καὶ προστατευόμενος ὑπῆρξεν ὁ Νεόφυτος Δούκας, ὁ ἱερουργῶν διὰ τὰ προσπορίζεται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, κατ' ἄλλους ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς καὶ κατ' ἄλλους εἰς τὴν μονὴν τῆς Εὐαγγελιστρίας τῆς ἰδιαίτης του Πατρίδος Σουδενῶν, ὁπόθεν μετέβαινεν εἰς Μέτσοβον ἐκάστην Δευτέραν καὶ ἐπιστρέφων τὸ Σάββατον. Ἀργότερον ὁ Νεόφυτος Δούκας προσελήφθη ὡς βοηθὸς τοῦ Δημητρίου Βαρδάκα ἐν τῷ Σχολείῳ Μετσόβου. Μετὰ τὸν Δημήτριον Βαρδάκαν, σχολαρχήσαντα μέχρι τοῦ 1795 καὶ παθόντα ἐξ ἀποπληξίας, ἐνῷ ἔψαλλεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ Σχολείου ὁ Μετσοβίτης Ἰωάννης Σιασᾶκος, διδάξας μέχρι τοῦ 1801. Ἐδίδαξαν τότε ὡς βοηθοὶ του διδάσκαλοι οἱ ἐφημέριοι Παπα-Ἰωάννης Κρέντας καὶ Παπα-Ἀποστόλης Πρίτσιου, ὡς καὶ ὁ μαθηματικὸς Σταραμπάμπας. Κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἀναφέρεται διδάξας καὶ ὁ Ἀνατόλιος εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ Ἀγίου Δημητρίου πιθανῶς, ὑπογραφόμενος ὡς ἑλληνοδιδάσκαλος μετ' ἄλλων μαρτύρων ἐν ὁμολογίᾳ (1799 Μαρτίου ἡ') τῆς Κοινότητος Μετσόβου, δανεισθείσης 400 γρόσια διὰ χρεῖαν τῆς παρὰ τῆς Αὐθέντως θυγατρὸς Στεργίου Φλόκα καὶ τῶν υἱῶν τῆς Ἀντωνάκη, Γεωργάκη καὶ Στεργίου. Μετὰ τὸν Ἰωάννην Σιασᾶκον ἀναφέρεται ὡς σχολαρχήσας περὶ τὰ 1812 ἕτερος μαθητῆς τοῦ Βαρδάκα, ὁ ἐκ Μετσόβου γνωστὸς Ἀναστάσιος ἢ Ἀναστασᾶκος παραιτηθεὶς τὸ 1816. Μετ' αὐτὸν ἐσχολάρχησεν ὁ ἐξ ἀρχοντικῆς οἰκογενείας ἐν Μετσόβῳ ἐπιφανὴς Ἀδάμας Τζαπέκος, διδάξας καὶ ἐν Μελενοίκῳ. Ἀργότερον ἐδίδαξεν ὁ Γρηγόριος Μπαλανίδης ἢ Γρηγοράσκος, ἀνεψιὸς τοῦ Κοσμᾶ Μπαλάνου μέχρι τοῦ 1825. Τὸν Μπαλανίδην διεδέχθη ὁ πρῶτος βιογράφος τοῦ Ἀγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ Σάπφειρος Χριστοδουλίδης ἐκ Γραμμένου ἢ Ζαφίρους Γραμμενιάτης, διδάξας περὶ τὸ 1826—1833, ὁπότε ἀναλαμβάνει τὴν σχολαρχίαν ὁ Ἰωάννης Βατνιώτης 1833—1837, ὅπως προκύπτει ἀπὸ σχετικὸν ἔγγραφον τοῦ ἀρχείου Μετσόβου. Κατὰ τὸν Μ. Παρανίκαν τὸ 1837 ἀναλαμβάνει τὴν σχολαρχίαν ὁ Πάργιος Νικόλαος Ἀναγνωστόπουλος, τὸ δὲ 1840 ὁ ἐκ Τσεπελόβου ἑλληνοδιδάσκαλος Κ. Κάτσικας, ἐπ' τῶν ἡμερῶν τοῦ ὁποῖου, ὡς προαναφέραμεν, ἐπυρπολήθη τὸ ἀπὸ 1759 ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς ἀνεγερθὲν σχολεῖον μετὰ τῆς ἐκ 4.000 τόμων κα χειρογράφων βιβλιοθήκης, δωρεᾶς τοῦ Μετσοβίτου Δημ. Ζαμάνη. Ἐκ τῶν μετὰ τὸ 1840 διδασκάλων σημειοῦμεν τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Λαμπρίδου ἀναφερομένους, ὡς καὶ ἐκείνους, τοὺς ὁποῖους ἐνθυμεῖται ὁ χαράσων τὰς γραμμάς αὐτὰς Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ Κ. Βολόδημος, Κ. Ζέρβας, Χ. Καλωταῖος καὶ οἱ Μετσοβίται Κων. Μπελητάνης (1873—4), Δημ. Ζωγράφος, γνώστης καὶ τῆς Τουρκικῆς κα μεταφράσας ἐν Τρικκάλῳ τὸ 1887 τὸ Σουλτανικὸν Φιρμάνιον, τὸ ἐκδοθὲν ὑπ' Σουλτάνου Μουσταφᾶ τὸ 1794, Βασίλειος Ταλμπᾶκος, ὁ καὶ ποιητῆς τόσον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὅσον καὶ εἰς τὴν Βλαχικὴν γλῶσσαν, Ἰωάννης Στέας, (1875), Στέγιος Δημητρίτης ἢ Ντουλίτης (1875—1905), Βασίλειος Καλόγηρος ἢ Πούντα μαθηματικὸς (1876—1926), Τρύφων, ιερομόναχος, Κωνσταντῖνος καὶ ὁ ἀδελφεὶς του Δοσίθεος, Ἐπίσκοπος Δρυϊνουπόλεως, Μιχ. Τουσσίτας, Ἀναστάσιος Μανέκης, Γεράσιμος Ἀσπροποταμίτης, Δημ. Ὑπατρος, Ἀδελφοὶ Ζήσιμος καὶ Ἀν-

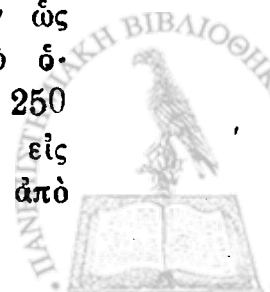
στάσιος Δ. Τζήμας, Στέργιος Πίνδιος, Τρ. Πατσιούρας, Σ. Μυστάκης, διδάξας ἐν Κων)πόλει πρὸ τοῦ 1822 καὶ ἀργότερον εἰς Καζάν τῆς Ρωσίας, ὅπου καὶ βιβλιοθήκην ἀξιόλογον κατέλιπεν, Δημ. Στουρνάρας (1817), Ἀχιλλεὺς Ποστολάκας, νομισματογνῶμων ἐν Ἀθήναις, Τριαντάφυλλος Μάρτας, φιλόπατρις καὶ ποιητής, (ἔργα του «Ἀναμνήσεις φιλοπάτριδος» καὶ «Ρωμαῖοι ἔποικοι»). Κατόπιν δὲ οἱ διδάκτορες τῆς ἱατρικῆς γενόμενοι Βασ. Σερρακιώτης, Ἰωάννης Τσιπούρης, Γεώργιος Μασῖκος, Νικ. Πετρίδης, Νικ. Τζωᾶνος, Δημ. Ἰατρόπουλος, Κυρ. Μπότας καὶ Μιχαὴλ Μπότας, ἀδελφοί, οἱ διδάκτορες τῆς Νομικῆς γενόμενοι ἀργότερον Στέργιος Ἰωαννόπουλος, Κων. Ν. Ἀβέρωφ, Νικ. Λάκμων, Νικ. Μιχ. Πίχτος, Ζαχαρίας Στερογιάννης, Βασίλειος Κρίτσας, Ἀπόστολος Πολύσης, Γεώργ. Κουτσονίκος, νηπιαγωγός, Δημ. Κατσώρας, Δημ. Μέρανος, Ἰωάννης Ταμπάκος, Γεώργιος Ψαροβασίλης, Ἀλέξανδρος Δημητρίτσας, Γεώργιος Πρεμέτης, Κων)τῖνος Βεληβάσης καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Μετσόβου ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ (1912) οἱ Κων)τῖνος Πέρτσαλης, Νικ. Πέρτσαλης, Μόδεστος Πέρτσαλης, Βασίλειος Λουλακιάδης, Γεώργιος Σαύρου, Σπυρίδων Βεληβάσης, Στέργιος Παντόστης, Γεώργιος Πᾶνος, Ἰωάννης Τσανάκας, Μιχαὴλ Πλατύρης, Δημόκριτος Βοΐλας, Χρ. Παπαχριστοδούλου, Γεώργιος Τζέμπος, Λάζαρος Δραγατίδης, Ἀντ. Βαταβάλης, Δημ. Δρούγκας καὶ αἱ διδασκάλισσαι Βασιλικὴ Μετάξη, Παρασκευὴ Ἀκρίβου, Χάϊδω Ἀκρίβου, Ἄννα Κουκουμπάνη, Βασιλικὴ Κολοφύρη, Ἀγγελικὴ Ταλαμπάνου, Καλλιόπη Ράσσιου, Ἀθηνᾶ Ζάνιου, Σοφία Συμεωνίδου, Ἀθηνᾶ Μηλιώτου, Βιργινία Μαργαρίτη, Χρυσάνθη Μουλαρά, Νίκη Λεκίδου, Μαρία Χούλιαρη, Ἀρτεμῖς Σακκά, Νίκη Βαδαλούκα, Ἀνδρομάχη Κοκκάλα, Μαριάνθη Τζάννου, Δήμητρα Λούντζη, Νίκη Γιέσιου, Παρασκευὴ Δημητρίτση, Βαρεβάρα Καρσαλιάκου, Νίκη Παῖλα, Χάϊδω Ρόκου, Ἑλένη Ἀλεξίου καὶ ἄλλοι διδάσκαλοι καὶ διδασκάλισσαι.

Σήμερον λειτουργοῦν ἐν Μετσόβῳ τὰ ἑξῆς σχολεῖα :

- α) Γυμνασιακὸν Παράρτημα μὲ ἑξ τάξεις.
- β) Ἐξατάξιον δημοτικὸν Σχολεῖον.
- γ) Διτάξιον δημοτικὸν Σχολεῖον, Ἀγ. Δημητρίου.
- δ) Μονοτάξιον δημοτικὸν Σχολεῖον Ἀγίων Ἀποστόλων.
- ε) Διτάξιον κεντρικὸν Νηπιαγωγεῖον.
- στ) Νηπιαγωγεῖον Ἀγίου Δημητρίου, μονοτάξιον.
- ζ) Νηπιαγωγεῖον Ἀγίων Ἀποστόλων, μονοτάξιον.

Ἐπίσης λειτουργεῖ Νηπιότροφεῖον μὲ μίαν νηπιότροφον, στεγαζόμενον εἰς τὴν οἰκίαν ἀδελφῶν Κυριακοῦ ἢ Μέρανου καὶ μία Οἰκοκυρικὴ Σχολὴ μὲ δύο διδασκαλίσσας καὶ 30 μαθητρίδας, στεγαζομένη εἰς τὴν οἰκίαν Ἀδελφῶν Μπότα.

Τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον Μετσόβου (τριτάξιον) ἐλειτούργησε κανονικῶς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Μετσόβου ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ, ἀργότερον μετετράπη εἰς Ἡμιγυμνάσιον καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς διτάξιον Ἀστικὸν Σχολεῖον, διὰ τὰ καταργηθῆ ὀλίγα ἔτη πρὸ τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου 1940, ἐλλείψει μαθητῶν, διότι ὁ πληθυσμὸς τῆς κωμοπόλεως ἡλαττώθη σημαντικῶς ἀπὸ τοῦ 1917 καὶ ἐπέκεινα. Ἡ ἐλάττωσις αὕτη τοῦ πληθυσμοῦ ὀφείλεται εἰς τὴν μετακίνησιν πολλῶν οἰκογενειῶν τοῦ Μετσόβου εἰς Ἰωάννινα, Τρίκαλα καὶ ἄλλας Θεσσαλικὰς πόλεις, λόγῳ τῆς μεγάλης πείνης, ἣτις ἐνέσκηψε τότε 1916—1917 ἐκ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Ἀγγλογάλλων κατὰ τὸν πρῶτον Παγκόσμιον Πόλεμον, διὰ τὰ ἐξαναγκασθῆ αὕτη τὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῆς οὐδετερότητος καὶ τὰ ἀγωνισθῆ παρὰ τὸ πλευρόν των ὡς σύμμαχος. Πρὸ ὀκταετίας συνεστήθη ἐν Μετσόβῳ Παράρτημα Γυμνασίου, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ Σχολικὸν ἔτος 1958—59 κατέστη πλήρες μικτὸν Γυμνάσιον μὲ 250 μαθητὰς καὶ μαθητρίδας καὶ μὲ πλήρες διδασκτικὸν προσωπικόν, στεγαζόμενον εἰς τὰς αἰθούσας τοῦ Γηροκομείου Ἀρ. Τσουμάγκα. Παρὰλλήλως λειτουργεῖ ἀπὸ

πενταετίας ἐν Μετσόβῳ καὶ Οἰκοτροφεῖον χάριν τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τοῦ Γυμνασίου τῶν προερχομένων ἐκ τῆς περιφερείας Μετσόβου.

Εἰς τὸ Ἑλληνοσχολεῖον Μετσόβου ἐφοίτησαν ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν καὶ ἔλαβον τὰ πρῶτα φῶτα παιδείας τέκνα τοῦ Μετσόβου καὶ τῶν περίεχωρίων ἀναδειχθέντα μεγάλοι τοῦ Γένους διδάσκαλοι ὥς οἱ: Κατζίουλης, Τζαριζούλης, Δούκας, Ταπέκος, Δοσίθεος, Κωνσταντῖνος, Τρύφων, Βαρδάκας Δημ., Βαρδάκας Παρθένιος, Βαρδάκας Ἰωακείμ, μητροπολίτης Κύπρου, μεγάλοι πατριῶται ὥς οἱ: Δημ. Ζαμάνης, Ἀναστάσιος Μανάκης, Ἀναστάσιος Ἰωάν. Καραμῆχος, Ζήνων Ἰσαυρίδης, Δημ. Ὑπατρος, Δημ. Τζήμας, Ἰωάν. Γκαδέλας, Ἀπ. Χατζῆς, Ἰωάννης Τσάπας ἡ Δεληγιάννης, Ἀπ. Τσάπας καὶ μεγάλοι εὐεργέται τοῦ Μετσόβου, ὡς οἱ: Κυριάκος Φλόκας, Παλτέκης, Ἰωάννης Στᾶνος, Στέργιος Στᾶνος, Χάτος, Ἀδελφοὶ Ξυδιᾶ, Κων. Φουρνίγκας, Ἀνδρ. Φαρδῆς, Λούκας Τέρωφ, Σταμέρωφ Θεόδ. Τούλης, Νικόλαος Τούλης, Γεώργιος Τούλης, Τριαν. Τσουμάγκας, Στέργιος Μπότσαρης, Νικ. Βλάχου, Μαρία Βλάχου, Ἑλένη Φαρδῆ, Ἀδελφοὶ Ἀν. Τουσσίτσα, Νικολ. Στουρνάρας, Γεώργιος Μιχ. Ἀβέρωφ καὶ Νικ. Μιχ. Πίχτας, περὶ τῶν ὁποίων θὰ ἀσχοληθῶ ἰδιαιτέρως κατωτέρω. Ὅπως ἀνέφερα ἐν ἀρχῇ μεταξὺ τῶν προνομίων, ἅτινα ἐχορηγήθησαν τὸ 1659 ἀπὸ τοῦ Σουλτάνου Μεχμέτ τοῦ Δ' εἰς τὸ Μέτσοβον, συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ ὑπαγωγή τῆς ἐκκλησίας τοῦ Μετσόβου ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον Κων(πό)λεως, διὰ τῆς ἰδρύσεως Πατριαρχικῆς Ἐξαρχίας Μετσόβου. Ὁ θεσμὸς τῆς Ἐξαρχίας διήρκεσεν ἀπὸ τὸ 1659 μέχρι τέλους τοῦ 18ου αἰῶνος, ὁπότε κατόπιν ἐνεργειῶν τοῦ τότε μητροπολίτου Ἰωαννίνων Ἱεροθέου παρὰ τῷ Πατριαρχεῖῳ κατηργήθη διὰ Πατριαρχικοῦ Σιγγιλίου ἡ Ἐξαρχία Μετσόβου, τῆς ἐκκλησίας Μετσόβου ὑπαχθείσης εἰς τὴν Ἱερὰ Μητρόπολιν Ἰωαννίνων. Κατόπιν ὁμως ἐντόνων διαμαρτυριῶν τῶν κατοίκων τοῦ Μετσόβου πρὸς τὸ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον διὰ τὴν κατάργησιν τῆς Ἐξαρχίας μέσφ τοῦ Πανισχύρου τότε ἐν Κων(πό)λει Μετσοβίτου Δημ. Ζαμάνη, ἀρχοντος καὶ Παχαλνίκου καὶ προμηθευτοῦ τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ τῶν Σουλτανικῶν ἀνικτόρων, ἐπανιδρύθη ἡ Ἐξαρχία Μετσόβου διὰ Πατριαρχικοῦ Σιγγιλίου ἐκδοθέντος τὸ 1812 καὶ ἀργότερον τὸ 1818 ἐξεδόθη νεώτερον Σιγγίλιον διὰ τοῦ ὁποῦ ἡ Πατριαρχικὴ Ἐξαρχία συνηνώθη μετὰ τῆς ἐν Μετσόβῳ λειτουργούσης Ἑλληνικῆς Σχολῆς καὶ ἀνετέθη ἡ διοίκησις εἰς τοὺς κατὰ καιροὺς ἐκλεγομένους ἐπιτροπὸς μὲ πρόεδρον τὸν Ἐξάρχον πρὸς πρόληψιν ἀτόπων, ὑπερβασίων καὶ κατὰ χρήσεων. Τὸ ἐν λόγῳ Σιγγίλιον, ἀντίγραφον τοῦ ὁποῦ θὰ καταχωρήσω εἰς τέλος τῆς παρούσης μελέτης μας, ὀφείλεται εἰς τὴν χειρονομίαν τοῦ Μετσοβίτου Δημ. Ζαμάνη νὰ καταβάλλῃ ἐφάπαξ τὸ πούδν τῶν 5.000 Τουρκικῶν χρυσῶν λιρῶν εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς ἐξόφλησιν ὀφειλομένων δικαυμάτων του. Ἐκτοτε ἡ ἐκλογή τοῦ Ἐξάρχου ἐγένετο ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Ἐφορᾶς μεταξὺ τῶν Ἱερέων τῆς πόλεως Μετσόβου καὶ ἐπεκυροῦτο αὕτη τυπικῶς ὑπὸ τῷ κατὰ καιροὺς Πατριάρχῳ. Ἡ τοιαύτης μορφῆς Πατριαρχικὴ Ἐξαρχία Μετσόβου διήρκεσε μέχρι τοῦ 1924, ὁπότε διὰ Πατριαρχικοῦ Σιγγιλίου ἡ Ἐξαρχία προήχθη εἰς Ἱερὰν Μητρόπολιν Μετσόβου, πρὸς ἐξοικονόμησιν θέσεως εἰς τὸν πρῶτον καὶ τελευταῖον Μητροπολίτην Μετσόβου Τιμόθεον, καταφυγόντα εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν 1922. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τιμοθέου, ἐπιστρέψαντα ὀλίγα ἔτη ἀργότερον, ἡ Ἐκκλησία Μετσόβου ὑπῆχθη δι' ὀλίγα ἔτη εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Γρεββενῶν καὶ ἀργότερον εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Ἰωαννίνων, εἰς ἣν καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάγῃται μέχρι σήμερον. Ἀς σημειωθῇ ὅτι τὴν Πατριαρχικὴν Ἐξαρχίαν Μετσόβου ἐκτὸς τῶν ἐξ βλαχοφώνων χωρίων—Γ. Μετσόβου, Ἀνηλίου, Βουτονοσίου, Μαλακασίου, Κουτσούφλιανης καὶ Μηλιάς—ὑπέγετο καὶ τὸ Ἑλληνόφωνον χωρίον Ντρεβεντίστα (Ἀνθοχώρι τώρα), τοῦ ὁποῦ ὁ πρῶτος δημογέρον ἠρνεῖτο ἐξακολουθητικῶς νὰ πληρώσῃ μίαν μικρὰν καὶ ἐν

Εἶαν λόγου ἀμοιβὴν εἰς τὸν Ἐξαρχον Μετσόβου, προτιμῶν νὰ ὑπάγῃται εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Ἰωαννίνων ἐκκλησιαστικῶς ἢ Ντρεβετίστα. Τὰ δύο τελευταῖα Πατριαρχικά Σιγγίλια τοῦ 1818 καὶ τοῦ 1924 ἐστάλησαν ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Μετσόβου Τιμοθέου εἰς τὸν Μητροπολίτην Ἰωαννίνων Σπυρίδωνα τότε διὰ νὰ δημοσιευθοῦν εἰς τὰ ἐν Ἰωαννίνοις ἐκδιδόμενα «Ἑπειρωτικά Χρονικά» ἐξ αὐτῶν ὅμως μόνον τὸ ἐκδοθὲν τὸ 1924 ἐδημοσιεύθη. Τὸ ἐκδοθὲν τὸ 1818 οὔτε ἐδημοσιεύθη καὶ οὔτε ἐπεσιράφη εἰς τὴν Κοινότητα Μετσόβου, ἀλλ' ἐκρατήθη ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων Σπυρίδωνος ἀνευ δικαιολογίας.

Πατριαρχικοὶ Ἐξάρχοι Μετσόβου ἀναφέρονται καὶ οἱ κάτωθι: Δοσίθεος, Λεόντιος, Λαμπρέτης, φίλος τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, Σωφρόνιος Δογάτης, Δωρόθεος Πίπος, Βενέδικτος Βούλας, Ἱερόθεος Σταύρου, ὁ τελευταῖος καὶ τοῦ ὁποίου τὸ Σιγγίλιον τοῦ διορισμοῦ του θὰ καταχωρηθῇ ἐν τέλει, καὶ ἀ ν α π λ η ρ ω τ α ῖ οἱ Βασίλειος Γκαβριγιάννης, Σούλης Θεοδόσιος, Σεντούλης Χρ., Σεκαρᾶς Δημήτριος καὶ Σεκαρᾶς Βασίλειος, τελευταῖος ἀναπληρωτῆς 1924.

9ον

Οἱ κάτοικοι τοῦ Μετσόβου, ὅπως καὶ τῶν Ζαγοροχωρίων καὶ ἄλλων διαμερισμάτων τῆς Ἑπείρου, μὴ δυνάμενοι νὰ ἐξασφαλίσουν τὰ πρὸς τὸ ζῆν εἰς τὴν ὀρεινὴν καὶ ἄγονον γενέτειράν των, ἐκπαλαὶ ἐξηναγκάζοντο νὰ ἐκπατρίζωνται καὶ νὰ ταξειδεύουν εἰς μεμακροσμένας χώρας πρὸς ἀνεύρεσιν ἐργασίας καὶ καλυτέρας τύχης. Οὕτω πολλοὶ Μετσοβῖται ἀνεχώρησαν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Ῥωσίας, τῆς Ῥουμανίας, τῆς Βουλγαρίας, τῆς Αὐστρίας, τῆς Γερμανίας, τῆς Ἰταλίας, τῆς Αἰγύπτου, τῆς Ἀβησσυνίας καὶ περισσότερον εἰς τὴν (Κων)πολιν, ὅπου διέπρεψαν καὶ κατέλαβον ἐπιζήλους θέσεις ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῇ ἐμπορίᾳ. Τὰ τέκνα αὐτὰ τοῦ Μετσόβου πλουτήσαντα ἐν τῇ ξένῃ δὲν ἐλησμόνησαν τοὺς ἐν Μετσόβῳ συγγενεῖς των καὶ περισσότερον τὴν ὥραίαν πλὴν πτωχὴν πατρίδα των, εἰς τὴν ὁποίαν ἔσπευδον νὰ ἀποστείλουν χρηματικὰ ἐμβάσματα, τόσον διὰ τὴν συντήρησιν τῶν σχολείων καὶ ἄλλων εὐαγῶν ἰδρυμάτων, ὅσον καὶ διὰ τὴν περίθαλψιν τῶν πολλῶν πτωχῶν καὶ τῶν ἀποκλήρων τῆς τύχης. Ἐδημιουργήθη οὕτω εἰς τὴν Κοινότητα Μετσόβου διὰ τῶν ἀποστελλομένων τακτικῶς χρηματικῶν ἐμβασμάτων Ταμεῖον Κληροδοτημάτων, τὸ ὁποῖον διεχειρίζετο κατὰ τὰ τότε ἰσχύοντα ἔθιμα τὸ ἐπικρατοῦν πολιτικὸν κόμμα ἐν Μετσόβῳ. Τὰ ἐν λόγῳ ἀποστελλόμενα χρηματικὰ ποσά, ἐφ' ὅσον τὰ διεχειρίζοντο ἔντιμοι καὶ φιλοπάτριδες πρόκριτοι, συνέβαλλον εἰς τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν εὐημερίαν τῶν κατοίκων τοῦ Μετσόβου. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ὁ ἄφθονος αὐτὸς πλοῦτος, ὅστις ἐστέλλετο συνεχῶς εἰς τὸ Μέτσοβο καὶ μάλιστα αὐξανόμενος ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος, ἐδημιούργησε μίαν τάξιν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἀποζοῦσαν ἀπὸ τὴν διαχείρισιν—κακὴν διαχείρισιν—τῶν διαφορῶν κληροδοτημάτων. Ἀποτέλεσμα τῆς δημιουργηθείσης θλιβερᾶς αὐτῆς καταστάσεως ὑπῆρξεν ἡ δημιουργία πολιτικῶν φατριῶν, ἀνταγωνιζομένων δι' ἠθικῶν καὶ ἀνηθικῶν μέσων, διὰ τὴν ἐπικράτησίν των εἰς τὰς κατὰ τετραετίαν διενεργουμένας ἐκλογὰς πρὸς ἀνάδειξιν τῶν τεσσάρων μελῶν τῆς Ἐφορείας, ἵτινα μὲ πρόεδρον τὸν ἐκάστοτε Ἐξαρχον διεχειρίζοντο κατὰ συνείδησιν τὰ πολλὰ καὶ πλούσια κληροδοτήματα. Παρ' ὅλας τότε τὰς σκληρὰς δοκιμασίας, τὰς ὁποίας ὑφίστατο τὸ Μέτσοβο, ἀπὸ τὰς διερχομένας ἐκεῖθεν Τουρκοαλβανικὰς ὀρδὰς καὶ περὶ τῶν ὁποίων θὰ ἀσχοληθῶ ἐκτενέστερον κατωτέρω, ἡ διαμάχη τῶν πολιτικῶν φατριῶν ἀντὶ νὰ ἀμβλυνθῇ, παραδόξως ἐξηκολούθει σκληρὰ καὶ ἀνίατος καὶ τὰ προσωπικὰ πάθη τῶν ἀποτελούντων ταύτας διετήρησαν τοιαύτην ἔντασιν καὶ δέσφη, ὥστε πολλοὶ πρόκριτοι δὲν ἐδειλίαζον εἰς τὴν διάπραξιν βδελυρῶν καὶ ἀσυγχαρήτων πράξεων κατὰ τῶν ἀντιπάλων, τῶν ὁποίων πολλάκις ἐπεδίωξαν τὴν ἐξόντωσίν των καὶ διὰ δολοφονιῶν ἀκόμη. Ἐνταῦθα ὀφείλω νὰ σημειώσω ὅτι εἰς τὰ

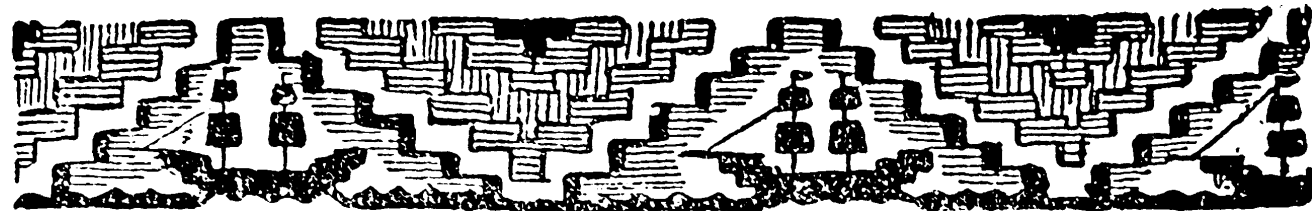

ἀτίθασσα αὐτὰ πάθη τῶν φατριῶν καὶ τὰς φυσικὰς τῶν Μετσοβιτῶν ἀντεκδικήσεις, συνεχιζομένας δυστυχῶς καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, ὀφείλονται πολλὰ δεινὰ καὶ πολλὰ ἐγκλήματα, ἅτινα ἀποτελοῦν μαύρην σελίδα εἰς τὴν τόσον ὠραίαν κατὰ τὰ ἄλλα ἱστορίαν τοῦ Μετσόβου. (1) Καὶ ἀνατρέχοντες εἰς τὸ ἀπομεμακρυσμένον παρελθὸν πληροφοροῦμεθα ὅτι εἰς τὰ ἄθλια αὐτὰ ἐλαττώματα ὀφείλεται ἡ δολοφονία τοῦ Κύργου Φλόκα, ἐγγόνου τοῦ Κυριάκου Φλόκα, τοῦ πρώτου μεγάλου εὐεργέτου τοῦ Μετσόβου, ἡ ἀπόπειρα δολοφονίας τοῦ Τριανταφύλλου Τσουμάγκα καὶ ὁ ἐκπατρισμός του διὰ βίου. Εἰς τὰ ἴδια αὐτὰ αἷτια ὀφείλεται ὁ περιορισμός καὶ ἡ φρικτὴ στέρξης τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων τοῦ Στεργίου Χατζηγεωργίου, προπάππου τοῦ πρὸ 25ετίας ἀποθανόντος φαρμακοποιοῦ Γεωργ. Θεμ. Χατζηγεωργίου, τελευταίου βλαστοῦ τῆς ἐν λόγῳ ἀρχοντικῆς οἰκογενείας. Ἐγράφη ὅτι ἡ ἐναντίον του πολιτικὴ μερὶς ἐδαπάνησε πλεῖστα ὅσα πρὸς ἐκδοσὶν Σουλτανικοῦ Φιρμανίου, διὰ τοῦ ὁποῦ οὗτος τῆς ἄλλης μερίδος δὲν ἠδύνατο νὰ συμπεριπατῇ καὶ νὰ συγκάθῃται ἐντὸς τῆς οἰκίας του μετὰ περισσοτέρων τοῦ ἐνὸς οἰκείου ἢ φίλου του καὶ ἐπὶ πλεόν ὑποχρεῶτο νὰ μὴ εἰσέρχεται εἰς τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν τῆς Ἀριστοκρατίας—τὸ Κουλοῦκι—ἀποκλεισθεὶς οὕτω τοῦ δικαιώματος νὰ λαμβάνῃ μέρος εἰς τὰ κοινά. Ἐπετρέπετο ὅμως εἰς αὐτὸν νὰ κάθεται παρὰ τὴν ἱστορικὴν καὶ σωζομένην Βρύσην τοῦ Φλόκα, ἐκτὸς τῆς Ἀριστοκρατικῆς πλατείας καὶ μόνον μεθ' ἐνὸς ἐκ τῶν ὁπαδῶν του. Ὁ ἐγγονος τοῦ μεγάλου—τοῦ μεγίστου μᾶλλον—εὐεργέτου Κυρ. Φλόκα, Κύργος Φλόκας ἐδολοφονήθη ὑπὸ Τούρκων πληρωθέντων ὑπὸ ἀντιπάλων του Μετσοβιτῶν εἰς τὸ Ξηρολείβαδο, ἐνῶ μετέβαινεν εἰς Κωνσταντινούπολιν δι' ἐμπορικὰς του ὑποθέσεις. Ἡ δημοτικὴ μούσα ἐκτραγωδεῖ τὸ ἱστορικὸν αὐτὸ γεγονός εἰς τὸ ἀκόλουθο δημοτικὸ τραγοῦδι :

Ἀνάθεμά σε Μέραγα, καὶ σὺ κύρ Μουσελίμη
καὶ σὺ Χατζῆ Μπραῖμ-μπεη, ποὺ σκότωσες τὸν Κύργο,
οὐδὲ στὴν Πόλῃ φάνηκε, οὐδὲ στὴ Σαλονίκη.
Μπροστὰ σὶ τὸ Ξηρολείβαδο, μπροστὰ στὸν Ἀῖ Γεώργη.
Καλὴ μερὰ σου, Κύργο μου, καλὴ μερὰ Τζελέπη,
Γιὰ σὴν' ἀπ' αὐτοῦ Κύργο μου καὶ μὴ βαρεῖα κοιμᾶσαι.
Δὲν ἤμπορῶ ἀδέρυφια μου, τί μ' ἔχουν λαβωμένο.
Τρεῖς ντουφέκια μούδωκαν, τὰ τρεῖς ἀράδ' ἀράδα,
τόνα μὲ πῆρε ξώδεσμα καὶ τ' ἄλλο στὸ ποδάρι,
τὸ τρίτο τὸ φαρμαρὸ μὲ πῆρε στὸ κεφάλι,
γιὰ νὰ διαβοῦν οἱ χωριανοὶ νὰ μὲ κολλημερᾶνε.
Παιδιά μ' ἂν πᾶτε στὸ χωριό, σιτὴν ἔρημη τὴ χώρα
χαιρετά μου τὸν Πλάτανο, τὸν Πλάτανο στὴ Βρύση
καὶ πές τε χαιρετήματα, στὴν Τσάμω τὴν καυμένην».

Ἡ ἀναφερομένη Τσάμω κατ' ἄλλους ἦτο φίλη καὶ κατ' ἄλλους—τὸ πιθανώτερον—σύζυγος τοῦ Κύργου Φλόκα. Ὁ εὐεργέτης Τριαν. Τσουμάγκας, ἀναθέσας τὴν διαχείρισιν τῆς πλουσίας εἰς τὸ Μέτσοβον δωρεᾶς του εἰς Ἐπιτροπὴν τῆς ἐκλογῆς του προὐκάλεσε τὴν ὀργὴν τῆς Ἐφοροεπιτροπῆς, ἥτις ἀνέθεσε τὴν ἐκτέλεσιν του εἰς κάποιον ληστήν Τόσκαν. Ὁ Τσουμάγκας ἐπιστρεφὼν ἐξ Ἰωαννίνων εἰς Μετσοβον καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Μετσοβίτου Κ. Καφετζῆ—ἀμφότεροι ἑφιπποι—ἐδέχθη ἄλλεπαλλήλους πυροβολισμοὺς παρὰ τὴν Βρύσην Ἀβδῆ Πασσᾶ—Μπουϊάννου—ἀπὸ τὸν ἐνεδρεύοντα Τόσκαν, δωροδοκηθέντα ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του. Ἐφονεύθη τότε ὁ Κ. Καφετζῆς, προηγούμενος ἐπὶ τοῦ ἵππου τοῦ Τσουμάγκα διὰ

1. Τοιαῦτα ἀποτρόπαια ἐγκλήματα διεπράχθησαν κατὰ τὴν ἐπάρατον κατόχην τοῦ 1940—44 καὶ τὸν ἐπακολουθήσαντα συμμοριτοπόλεμον.

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ

Ἡ "ΚΥΡΑ-ΧΙΜΑΝΤΡΕΙΩΤΙΣΣΑ,"

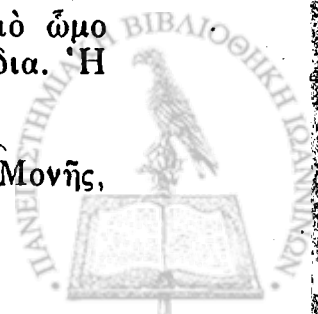
(ιστοριοδικὰ σχεδιάσματα)

Ἀνάμεσα στὰ παλιά, ἐπίσης ἱστορικὰ κι' ἀπὸ τοὺς Γιαννιώτες πολυσύχνα-
στα Ἑπειρώτικα Μοναστήρια, τὰ τιμώμενα στὸ ὄνομα τῆς Παναγίας, καθὼς καὶ
στ' ἀντίστοιχα πανηγύρια τους: τῆς Παλιουρῆς, τῆς Ἠλιόκαλης, τῆς Τσοῦκας, τῆς
Φανερωμένης, τῆς Ζιτσιώτισσας, τῆς Ντουραχάνης, τῆς Καστρίτσας, τῆς Ἑλεού-
σας, τῆς Περίλεφτης κ.ἄ., παλαιότατο κι' αὐτὸ κι' ἐπίσημο (1) χαρακτηρίζουν, κι'
ὁ Ἀραβαντινὸς (2) ἀλλὰ κι' ὁ Λαμπρίδης (3) τὸ Μοναστήρι τοῦ «Ἀρχιμαν-
δρείου», τὸ γνωστὸ στὰ Γιάννινα σὰν Ἐκκλησία τοῦ Χιμαντρειοῦ, ἢ—παλαιό-
τερα—τῆς Κυρᾶς Χειμαντριώτισσας, τῆς τιμώμενης στὴν Ἐπέτειο τῆς Κοιμήσε-
ως τῆς Θεοτόκου, ὑφιστάμενο ἀπὸ τὰ χρόνια ἀκόμα τοῦ Δεσποιάτου. (4) Οἱ Ἐπι-
τροποὶ τῆς μάλιστα τοῦ 1782 Σαῖκουστὸς Λεοντάρης καὶ Δημήτριος Καλαμένιος,
σὲ ἐπιστολὴ τους πρὸς τὸν Πᾶνο Χριστοδούλου στὴ Βενετία, ἀπὸ 6 Ἀπρίλη 1782,
τὸ ναὸ αὐτὸ τῆς Θεοτόκου, τὸν ὀνοματίζουν «Κυρία Χιμαντριώτισσα».

Τόσο ἡ ἀρχικὴ τοῦ Μοναστηριοῦ αὐτοῦ ἱδρυση, ὅσο καὶ ἡ ἀνεύρεση τῆς
παλαιότατης εἰκόνας τῆς Παναγίας, περιβάλλονται ἀπὸ θρύλους, (5) ποὺ τοὺς με-
ταφέρουμε ἐδῶ, ὅπως μᾶς τοὺς ἀφηγήθηκαν:

Ἡ Σεβαστὴ Ἀργύρη, παλιὰ Γιαννιώτισσα καὶ μόνιμη κάτοικος τοῦ περίβο-
λου τῆς Ἐκκλησίας Ἀρχιμανδρείου, ἀπὸ τὸν πάππο τοῦ Θωμᾶ Σωτηριάδη, ποὺ
ἦταν τότε, ὄχι μοχάχα ὁ καντυλανάφτης, ἀλλὰ κι' ὁ οὐσιαστικὸς φροντιστὴς κι'
Ἐπίτροπός της, κατέχει καὶ ἀφηγεῖται ὅτι, κατὰ τὸ θρύλο ἐκεῖνο, σὲ καιροὺς πα-
λαιότατους, ὅταν ἀκόμα ὅλη ἐκεῖνη ἡ περιοχὴ ἦταν βοσκότοπος καὶ μαντρί, καὶ
χρησίμευε γιὰ τόπος ταφῆς Ἑβραίων καὶ γύφτων, μιὰ γυναῖκα ποὺ ἔβασκε
ἐκεῖ τὰ πρόβατά της, σημείωσε ὅτι, ἀπὸ κάποιον καιρό, οἱ κουροῦνες, ἀπέφευγαν
πιά νὰ κουρνιαζοῦν στὸν πλάτανο, ποὺ ὑψωνόταν ριζωμένος ΒΑ. τῆς σημερινῆς
Ἐκκλησίας. Κάτι φαινόταν ἐκεῖ πάνω, κι' ἡ τσομπάνισσα, ἀνέβασε στὸ μεγάλο
δέντρο ἓνα παιδάκι, ποὺ κατεβγαίνοντας, τῆς ἀνακοίνωσε ὅτι εἶδε ἐκεῖ ψηλά, ἀ-
κουμπισμένη στὸν κορμὸ μιὰν εἰκόνα, ποὺ ὅμως δὲ μπόρεσε νὰ τὴ μετακινήσει. Ἀ-
ναφέρθηκε λοιπὸν τὸ περιστατικὸ σὲ ἓνα ἱερεᾶ κοντινῆς Ἐκκλησιᾶς, ποὺ ἔβαλε κι'
ἀνέβηκε ἓνας διάκονος, χωρὶς ὅμως κι' ἐκεῖνος νὰ κατορθώσῃ νὰ τὴ μετακινήσει.
Τότε εἰδοποιήθηκε ὁ Δεσπότης τῆς πόλης, ποὺ ἀφοῦ κατέβηκε ἐκεῖ μὲ συνοδεία
καὶ παπάδες, ἔψαλαν παράκληση, ὕστερα ἀπὸ τὴν ὁποία, ἡ εἰκόνα, ἄφησε νὰ τὴν κα-
τεβάσουν, ἀλλὰ δὲν ἐπέτρεψε νὰ τὴ μετακινήσουν ἀπὸ τὸν κορμὸ τοῦ δέντρου.
Κτίστηκε τότε ἐκεῖ μικρὸ κτίσμα, ὅπου οἱ πιστοὶ ἄρχισαν νὰ κάνουν τὰ προσκηνύ-
ματά τους. Ἀριστερὰ ὑπὸ τὴν κυρία εἴσοδο τοῦ σημερινοῦ Ναοῦ, ψηλά, εἶναι ἐν-
τειχισμένη ἀνάγλυφη ἀναπαράσταση γυναίκας, μὲ πλαγιασμένο πρὸς τὸ δεξιὸ ὦμο
τὸ κεφάλι, καὶ χιτῶνα ποὺ ἀφήνει ἀκάλυπτα, μόνον τὸ πρόσωπο καὶ τὰ πόδια. Ἡ
ἀφηγήτρια, ἰσχυρίζεται ὅτι αὕτη εἶναι ἡ τζιομπάνισσα τοῦ θρύλλου.

Ἐνα ἀπὸ τὰ σημάδια τῆς ἐπισημότητας καὶ τῆς παλαιότητας τῆς Μονῆς,

είναι και τὸ περιστατικὸ ὅτι, ὅχι ὅλων τῶν Μονῶν τῆς ἐποχῆς, ἀλλὰ οἱ προεστῶ-
τες τῶν μεγάλων ἀπ' αὐτὲς καὶ ὀνομαστῶν, ἐπαιροῦν, καὶ μάλιστα, μόνον μὲ πρῶ-
ξεις Πατριαρχικῆς τὸν τίτλο τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῆς Μάντρας, τῆς
Μοναστηριακῆς δηλ. Ἀδελφότητος. (6) Καθὼς καὶ τὸ ὅτι, στὰ 1386, τὸ Μητρο-
πολίτη τῶν Γιαννίνων Μιθαῖο (1381—1385) «μετελθόντα ἐντεῦθεν πρὸς τὰς
αἰωνίους μονάς», διαδέχεται στὸ Μητροπολιτικὸ Θρόνο, ὁ τέως Ἡγούμενος τῆς
ἐν Ἰωαννίνοις Μονῆς τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Γαβριήλ, καὶ αὐτός, ὅπως καὶ ὁ Ματ-
θαῖος Ἡπειρώτης (7) ὅστις ἐποίμανε τὴν Ἐκκλησίαν καλῶς καὶ θεοσεβῶς.

Ἀπὸ τὰ 1486 περίπου, ἀναφέρονται (8) στὴν περιοχὴ τῆς Μονῆς καὶ μονά-
ζουσες, καὶ εἶναι στὰ ἱστορικά (9) τῆς, γνωστὰ τὰ κελιά τῆς οἰκογένειας Λυγδά,
τοῦ Ἀνθίμου, τοῦ Σίμωνος, τοῦ Θεοφάνους, τῶν Κατσάνων, τῶν Ἀρτιῶν, κα-
θὼς ἐπίσης καὶ παρόμοια τῶν Καστριῶν, Παυλιανῶν κ.ἄ. Μοναστήρια μονάζου-
σῶν, ὑπῆρχαν καὶ ἄλλα στὴν περιοχὴ τοῦ Κίστρου (10), ἀνάμεσά τους δέ, (στὰ
Γιάννινα), καὶ τὸ Μοναστήρι τῆς Ἀγ. Παρασκευῆς (11) ποῦ, ὅταν καταλήφθηκε
ἀπὸ τοὺς Τούρκους (Ναμαζγκιάχ) στὰ 1480, πολλὲς ἀπὸ τὶς ἐκεῖ μονάζουσες, κατέ-
φυγαν στὸ Μοναστήρι τοῦ Ἀρχιεπισκόπου. Μοναχὲς δέ (καλόγριες), ἐξακολουθοῦ-
σαν ἀκόμα ἐκεῖ νὰ μονάζουν, ἴσαμε καὶ τὰ χρόνια μας. (12)

Ἀπὸ τοὺς παλαιότατους κώδικες τῆς Μονῆς, παίρνουμε τὴν ἀξιοσημάντη
πληροφορία γιὰ «σειρὰ ὁλόκληρη ἱερῶν ἀνδρῶν» (13): Μακαρίου Τσεχούη, Ματ-
θαίου Πιέσσα, Βαρνάβα, Νήφωνος Μεταξᾶ, Γεράσιμου Τσεχούη, Σωφρόνιου,
Ἐπίσκοπου Χειμάρρας, καθὼς καὶ τοῦ κοσμικοῦ Θεόδωρου Καλοϊωάννη, μέλους
τῆς ὁμώνυμης εὐεργετικότητος οἰκογένειας τῶν Γιαννίνων, «εἰσίνες, κατὰ τοὺς δυ-
σχειμέρους ἐκείνους καιροὺς τοῦ ἔθνους ἡμῶν τοῦ πολυπαθοῦς, ἀνεδείχθησαν, φω-
στῆρες φανοὶ καὶ παρήγοροι, φωτίζοντες καὶ ποδηγετοῦντες τοὺς ἐν τῷ σκότει καὶ
σκιᾷ δουλείας καὶ ἀμαθείας ταλαιπωρουμένους πατέρας ἡμῶν (14)».

Ἀπὸ ἀνέκδοτη μέχρι σήμερα ἐπιγραφή, ἐντοιχισμένη ἀριστερὰ τῆς κέντρι-
κῆς (νότιας) εἰσόδου, πληροφοροῦμαστε γιὰ μιὰ ἐκ βάθρων ἀνοικοδόμησι τοῦ
Ναοῦ στὰ 1627. Τὴν παραθέτουμε πρὸ κάτω ὁλόκληρη, (κατὰ ἀνάγνωσι Λέαντρου
Βρανούση).

«Ἀνηγέρθη καὶ ἀνηκοδομήθη ἐκ βάθρων ὁ θεῖος ναὸς τῆς ὑπεραγίας Θεο-
τόκου τῆς ἐπονομαζομένης Ἀρχιεπισκοπῆς ὑπὸ συνδρομῆς καὶ κόπου τῶν εὐ-
λαβεστάτων ἱερέων τοῦ τε Παπαπαναγιώτη καὶ Σακελλαρίου καὶ Παπα Ἰωάννου
σκευοφύλακος καὶ Ἰωάσαφ ἱερομονάχου Προτοσυγγέλου Ἰωαννίνων καὶ Παπαπα-
ναγιώτη χαρτοφύλακος καὶ Παπαπρόκου καὶ Παπαθεμελῆ Προτονοταρίου καὶ
Παπανικολάου καὶ προ(ην;) σκευοφύλακος καὶ Παπαζώτου SPACERA (ἴσως CTA
TEPA) ἐπιτροπεύοντος Νικολίου Τζεμπέρι. Διὰ ἐξόδου καὶ δόσις τ(ῶν) τιμιωτάτω
τοῦ κοικοῦ χριστιανῶν ἐξ Ἰωαννίνων ἐν ἔτει AXKZ (1627) N[.]»

Στὰ 1647, σὲ Μηνιαῖο τοῦ Ἀγ. Νικόλαου (Κοπάνων) διαβάζουμε (15) τὴν
πρὸ κάτω μεταφερόμενη, ἀσαφῆ μὲν, πληροφορικὴ δὲ ἐνθύμησι «Μαΐου
(1647), ἐπλήρωσε τὰ μερίδια (16) ἀπὸ τὸ δεσπότη κυρ Κιλίνικο (17), ἀριγιάλια (18
80 καὶ ἦτο μερίδια ἕξ (19), καὶ τὰ πῆρε ὁ Παπα Πᾶνος καὶ ὁ Ἰός (20) το
κονόμου ὁ Ἰωάννης τοῦ Παπα Κυριακοῦ».

Τὴν ἴδια αὐτὴ χρονιά (1647), ἡ Μονὴ ἐμφανίζεται σὰ δωρεοδόχος αἰτί
θανάτου τοῦ Ἐπιφάνειου Ἡγούμενου (21), ποῦ «... στὴν Ἐκκλησίᾳ τὴν καλὴν
μὲν Ἀρχιεπισκοπὴν εἰς τὴν πατρίδα μου Γιάννινα», παραγγέλλει μὲ τὴ διαθε-
σὴν του «νὰ δίνεται ἐσαεὶ τὸ διάφορον 400 δουκάτων, ἀπὸ τὰ χρήματα ποῦ ἔχει καὶ

τατεθειμένα στη Τζέκα», με την υποχρέωση των εφημερίων της Ἐκκλησίας αὐτῆς «να λέγουν τὴν παρακλήσιν τῆς Παναγίας, κάθε βδομάδα τὴν Παρασκευὴν καὶ ἂν ἤθελαν ἀμελήσει, τὰ χρήματα νὰ διατίθενται—κάτω ἀπὸ τοὺς ἴδιους δροῦς—στὴν ἔκκλησίᾳ τῆς Περιβλέπτου στὰ Γιάννινα καὶ στὸν Μονδογιάνην (22) στὴ Λούτσα (23).

Ἀλλὰ καὶ ὁ Μᾶνος Γκιούμας (24), με δωρεὰ τοῦ ἐν ζωῇ, διαθέτει στὴν ἴδια Ἐκκλησία (τοῦ Ἀρχιμαντρείου), δουκάτα 10, ποὺ νὰ δίνονται (τακτικὰ) στοὺς κατὰ καιροὺς νόμιμους Ἐπίτροπούς της γιὰ τὶς ἀνάγκες της.

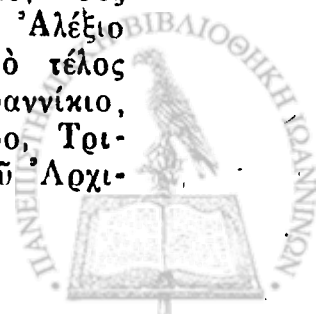
Τὸ Ἀρχιμανδρεῖο ἀναφέρεται ἐπίσης καὶ στὰ 1587 (25), κατὰ τὴν ἔνστιχην ἀπὸ τὸν Παῖσιο τὸ Μικρὸ περιγραφὴ τοῦ μεγάλου παγετοῦ τῆς Λίμνης τῆς χρονίᾳς αὐτῆς (26).

Στὰ 1691 (27), ὁ Πᾶνος Ἱερομνήμων, με ἰδιόγραφῃ διαθήκῃ του, ἀφήνει στοὺς εφημερεύοντες τῆς Ἐκκλησίας, τζεκίνια ρούσπιδα (28) 18 τὸ χρόνο, καθὼς καὶ τοὺς τόκους ἀπὸ 20 δουκάτα, νὰ τὸν μνημονεύουν στὸν Παρακλητικὸ τῆς Θεοτόκου κανόνα, ποὺ θὰ κάνουν κάθε Παρασκευή, ἐπὶ ἓνα χρόνο, καθὼς καὶ τὰ ὀνόματα Θεοφίλου μοναχοῦ, Νικολάου, Δέσποινας, Μπαλάνου, Ἰωάννου, Πάνου, Μπαλάνου, Δημητρίου, Στεφάνου, Χρυσοθέμου, Ζαφήρας, Ζαχάρως καὶ Δράκου.

Ὁ Παναγιώτης Χατζηνῆκος ἐπίσης, με διαθήκῃ του (29), τοῦ 1779, ἀφήνει 80 φλωριά βενέτικα τὸ χρόνο, γιὰ νὰ δίνονται κατὰ ἑξάμηνο, καὶ εἰδικότερα κάθε Χριστούγεννα καὶ κάθε Πάσχα «ἐν φόβῳ Θεοῦ», μόνον σὲ πτωχοὺς, καὶ ἀποκλεισμένα (29) σπῆτια, καθὼς καὶ ξεπεσμένους καὶ ἀναγκαιούμενους. Σὲ μιὰ μάλιστα ἐπιστολὴ ἀπὸ 6—4—1782 τῶν Ἐπιτρόπων τῆς Ἐκκλησίας Ξαῖκουστοῦ Λεοντάρη καὶ Δημήτριου Καλαμένιου, με τὴν ὁποία αὐτοὶ λογοδοτοῦν, πληροφοροῦν τὸν Π. Χριστοδούλου στὴ Βενετία, ὅτι πῆραν τὴ ράτα τοῦ λάσου αὐτοῦ (29), 30 τζεκίνια, καὶ τὰ μοίρασαν κατὰ τὴν διαθήκην εἰς πτωχοὺς τὰ Χριστούγεννα καὶ τὸ Πάσχα «ἀκόμα —με τὸ γράμμα τοὺς αὐτὸ— περικαλοῦν νὰ προστάξῃ— ὁ Π. Χριστοδούλου— νὰ τοὺς φτιάσουν τριακόσιες εἰκόνες χάρτινες τῆς Θεοτόκου, με χρυσάφη... καὶ ἡ χάρις τῆς κυρίας Χιμαντρειώτισσας νὰ εἶναι εἰς βοήθειάν σας».

Στὶς δύο δὲ Νοέμβρη τῆς αὐτῆς χρονίᾳς (29), οἱ ἴδιοι — ὅπως πρὶν πάνου — ἐπίτροποι, παρακαλοῦν τὸν ἴδιο ἐκπρόσωπο τοῦ κληροδοτήματος, νὰ φροντίσῃ νὰ τοὺς στείλῃ τὴν ἄλλην ράταν, ἵνα προφτάσουν τοὺς πτωχοὺς.

Γιὰ τὰ θέματα τῶν λάσων, σώζεται στὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετιᾶς περαιτέρω (29) (ἀπὸ 8 Γενάρη 1784 ἵσαμε 29 Γενάρη 1796) πολλὴ ἄλληλογραφία παραπόνων, καταγγελιῶν καὶ ἀντεγκλήσεων, ἀνάμεσα στοὺς κατὰ καιροὺς Ἐπίτροπους τοῦ Ἀρχιμαντρείου, Ξαῖκουστὸ Λεοντάρη, Δημήτριο Καλαμένιο, Κυριάκῃ Δῆμο, Ἀναστάσῃ Δ. Μελά ἢ Μελανᾷ, ἀπὸ τῆς μιᾶς τὸν Ἐπίτροπο παντοδαπῶν τῆς Βενετίας κληροδοτημάτων τῶν: Παναγιώτῃ Χατζηνῆκου, Πάνου Ἱερομνήμονα, Ἐπιφάνειου Ἡγούμενου, Μάνου Γκιούμα, Νικόλαου Καραϊωάννη, Κερασάρη, Παναγιώτῃ Χριστοδούλου ἀπὸ τὴν ἄλλῃ τὸ Μητροπολίτῃ Ἰωαννίνων Μακάριο, τοὺς Προεστῶτες καὶ Ἀρχοντες τοὺς, Ἀναστάσιο Δρόσο, Νικόλαο Μπέρκο, Ἀλέξιο Κρομμύδη, Μιχαὴλ Πατσημάδη, Διαμάντῃ Μπαλαδῆμο, καὶ τὸ Ἱερατικὸ τέλος προσωπικό: Κοσμᾷ Ἱερέα, Οἰκονόμου τῶν Ἰωαννίνων (τὸ Μπαλάνο), Ἰωαννίκιο, Πρωτοσύγγελο τοῦ Ἀρχιμανδρείου, Θεόδωρο, Διαμάντῃ, Θεοφάνῃ, Πέτρο, Τριαντάφυλλο, Ἰωάννη, Χριστόδουλο, Παρθένιο, (ἱερεῖς καὶ εφημέριους τοῦ Ἀρχιμαντρείου, στὰ 1784).

Στὸν ἀπὸ Ἰουνίου 1804 (30) «λογαριασμὸ σπητιοῦ» τοῦ «εὐγενεστάτου κυρίου» Σταύρου Ἰωάννη (Τσαπαλάμου) «προεστώτα τῆς πόλης», «ἄρχοντα τῶν Γιαννίνων», ἀναγράφονται εἰσερχόμενα, ἀνάμεσα σὲ διάφορα ἄλλα ἀπὸ τὸ Γενάρη τοῦ 1804 χρηματικὰ ποσά, συνολικῆς ἀθροίσης γρόσ. 12634 καὶ 38, καὶ «διὰ τὸ λάσον τοῦ Ἀρχιμανδρείου» — πὺν ὁ Σταῦρος Ἰωάννης ἦταν διαχειριστὴς του — γρόσια 477 καὶ 38 παράδες. Ἀπὸ γράμμα δὲ τῆς 21 Ἰουλίου 1816 ἀπὸ τὴν Ἰων(πολὴ) τοῦ Γιώργου Σιαματᾶ πρὸς τὸν ἴδιο — Σταῦρο Ἰωάννη — στὰ Γιάννινα (31), φαίνεται ὅτι οἱ Ἐπίτροποι τοῦ Ἀρχιμανδρείου, βρίσκονται σὲ ἐπαφὴ καὶ ἀλληλογραφία — χωρὶς ἄλλο γιὰ θέματα βοηθημάτων καὶ λάσων, καὶ «μετὰ τῶν κοινῶν φίλων» — μεγάλων καὶ αὐτῶν εὐεργετῶν — «κυρίων Γεωργίου Γοργόλη καὶ υἱοῦ ἐκ Μόσχβας».

Στὰ 1819 (23 Ἰουλίου) (32), τὸ Ἀρχιμαντρεῖο, ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχη ἀκόμα παρακεντέδες, στὰ ἀγρότικὰ του κτήματα, βέβαια: Ὁ Χαρίζ Γιασκάς — ἀπὸ τοὺς ἀξιωματούχους τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ — γράφει «τεσχερὲν» πρὸς τὸ Γενικὸ Διαχειριστὴ καὶ Σύνδεσμο τοῦ Ἀλῆ, Σταῦρο Ἰωάννη (Τσαπαλάμο), (πατέρα τοῦ Γεωργίου Σταύρου), νὰ παραγγεῖλῃ «εἰς τοὺς παπάδες ἀπὸ τὸ Χειμαντρεῖο, διὰ νὰ βάλουν κάμποσους παρακεντέδες νὰ μπάσουν τὰ πλιθάρια (ποιοὺς ξέρει γιὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Ἀλῆ, πὺν ἐτοιμαζόταν γιὰ πόλεμο μετὰ τὸ Σουλτάνο) μέσα στὰ καλύβια, διότι χαλοῦν ἔξω.

Στὶς 28 Ἰουνίου 1820 (33), διατάσσεται «παρὰ τοῦ ἀφεντός μας» (Ἀλῆ Πασσᾶ), νὰ μοιραστῇ σὲ κάτοικους τῶν Γιαννίνων τὸ «ἀφθεντικὸν λάδι, δομένο διὰ μέσου τοῦ κυρίου Ἀρμάση, διὰ νὰ φυλάττεται εἰς κάθε ζήτησιν τοῦ ἀφεντός μας». Στὸν κατάλογο τῶν 110 κάτοικων τῆς πόλης, πὺν μοιράστηκαν γιὰ φύλαξη, σὰν ἀπὸ θεματοφύλακες 200 φορτώματα λάδι, περιλαμβάνεται καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἀρχιμανδρείου, στὴν ὁποία δίδονται 3 φορτώματα (ἀπὸ τὴν πιὸ μεγάλης ποσότητος πὺν μοιράστηκαν).

Στὴν ἑμμετρὴ «Ἱστορία τοῦ Βεζύρ Ἀλῆ Πασσᾶ Τεπελενλῆ», τὴ γραμμένη ἀπὸ τὸν Κων(στῖν)ο Διαμάντιο Ὑζουκαλᾶ, (34), ἀναφέρεται ὅτι κατὰ τὸ «χαλασμὸ» τῶν Γιαννίνων πὺν ἔγινε κατὰ τὴν ἐναρξὴ τῶν ἐναντίον του ἐπιχειρήσεων τῶν Σουλτανικῶν στρατευμάτων (Αὐγούστο 1820), τῆς πυρπόλησής της δηλ. καὶ τῆς κατεδάφισής της, προηγήθηκε δεινὴ τῆς πόλης λεηλασία, πὺν δὲν σεβάστηκε, οὔτε τοὺς ναοὺς της, οὔτε τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς καὶ λειτουργικοὺς τοὺς θησαυροὺς (εἰκόνες ἀσημοκάλυπτες καὶ φλωροκαπνισμένες, καντύλες, Βαγγέλια, δισκοπότηρα, ἄμφια καὶ τὰ παρόμοια). Ὅλα αὐτὰ τὰ τιμαλφῇ καὶ τὰ ἄλλα τῆς γενικῆς λεηλασίας, εἶχαν ἐκτεθῇ γιὰ πώληση ἀπὸ τοὺς Ἀρβανῖτες τοῦ Ἀλῆ, στὶς περιοχὰς τοῦ Ἀρχιμαντρεῖο, καὶ ἀγοραζόταν ἀπὸ τοὺς χαλντούπους τοῦ στρατοῦ καὶ τοὺς Ἑβραίους τῶν Γιαννίνων.

Κατὰ δὲ τὸ «χαλασμὸ» τοῦ Νησιοῦ τῶν Γιαννίνων, πὺν ἔγινε κατὰ τὴν πρόοδο τῶν ἐπιχειρήσεων (1821), (35) πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ξεριζωμένους ἀπὸ τὰ σπήτια τοὺς Νησιῶτες, τοὺς εἶχαν ἐγκαταστήσει στὸ Ἀρχιμαντρεῖο, πεινασμένους καὶ λιμότοντας.

Στὶς 21 Δεκέμβριον τοῦ 1820 (36) (εἶχαν «χαλαστῇ, ἔδω καὶ 4 μῆνες, ὁλοκληρωτικὰ τὰ Γιάννινα) φιλοξενεῖται στὸ «Ἀρχιμανδρεῖον ὁποῦ ἐπροστάχθην, λέει, ἀπὸ τὸν ὑψηλότατον αὐθέντην μας καὶ ἐπῆγα στὰ Γιάννινα» ὁ Ἰωαννίνων Γαβριήλ (ὁ γνωστὸς Γκάγκας), ὅπως γράφει ὁ ἴδιος πρὸς τοὺς «εὐγενέστατους... κυρίους Σταῦρον Ἰωάννου, Μιχαὴλ Μίσιον καὶ Ἰωάννην Ἀναστασίου Πάνου εἰς

Ἄρταν», ὅπου εἶχαν αὐτοὶ καταφύγει. Τὸ Ἀρχιμανδρεῖον, ἦταν — ὅπως κι' ἂν ἄλλου φαίνεται — ἡ μόνη ἀπὸ τὶς πολεμικὲς περιπέτειες ἀπείραχτη περιοχὴ.

Ἀκόμα καὶ τὸ Νοέμβρη — πιθανώτατα — τοῦ 1821, (37) ὁ «ἠνζιενέρης» (μηχανικός) Καρέτω (Καρέττο), ἀλληλογραφεῖ γιὰ τὰ «εἰδίσματα» καὶ τὰ «ἐργαλεῖα» του, πού φαίνεται χάθηκαν κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ χαλασμοῦ, μὲ τὸν «εὐγενέστατον ἄρχοντα Σιαῦρο Ἰωάννη εἰς Ἀρχιμανδρεῖον», ὅπου φαίνεται αὐτὸς ἐξακολουθεῖ νὰ φιλοξενηται, μιὰ πού στὰ Γιάννινα δὲν εἶχε ἀπομείνει ἀπὸ τὸν πόλεμο λίθος ἐπὶ λίθου...

Ἀνάμεσα στὰ ἔγγραφα τῆς ἀνέκδοτης ἀλληλογραφίας τῶν Ζωσιμάδων (38) περιέχεται καὶ λογοδοτικὴ, ἀπὸ 17—6—1841 ἐπιστολὴ τῶν στὰ Γιάννινα ἀντιπρόσωπων τοῦ Νικόλα Ζωσιμᾶ, Κ. Σαμαρνιώτη, Ἀ. Φίλιου καὶ Θ. Λαμπαδάρου, ὅπου ἀναφέρεται καὶ ὅτι, εἰς τὸ ἀλληλοδιδασκτικὸ σχολεῖο τοῦ «Ἀρχιμανδρείου πλησίον τοῦ νοσοκομείου», ἐδίδασκε ὁ Γεώργιος Γεδεών. — Στὶς 20 δὲ Ἰουνίου 1841 (39) ὁ Νικόλας Ζωσιμᾶς, γιὰ μνημόσυνο τῶν γονέων καὶ ἀδελφῶν του καὶ ἰδίου, χορηγεῖ στὴν ἐκκλησίᾳ γιὰ τὶς ἀνάγκες της, κατ' ἐξαίρεση μεγαλύτερο, τὸ ποσὸν τῶν 500 ρουβλίων, καὶ ξέχωρα ρούβλια 150, γιὰ τοὺς ἐφημερίους της.

Γιὰ τὴν «ἐκ βάθρων ἀνοικοδόμησις τοῦ σημερινοῦ ναοῦ ὑπάρχουν ἐντειχισμέναι δυὸ ἐπιγραφές, πού, παραδόξως, δὲ συμφωνοῦν μεταξὺ τους: Ἡ μιὰ, ἀνάγλυφη, στὸ ὑπέρθυρο μιᾶς μικρῆς πόρτας, πρὸς τὰ ἀνατολικά τοῦ Ναοῦ, πού ὁδηγεῖ στὸ Ἱερὸ του καὶ πού χρονολογεῖ τὴν οἰκοδόμησις στὰ 1852 (ΑΩΝΒ) ἀρχιερατεύοντος Ἰωαννικίου (1845—1854) ἡ ἄλλη, ἀνάγλυφη κι' αὐτὴ, στὸ ἐσωτερικὸ του, ἀκριβῶς ἐπάνω στὸ τεῖχος τῆς κεντρικῆς (ἀνατολικῆς) θύρας του, χρονολογεῖ τὴν ἔναρξή της στὰ 1858 μὲ λήξιν στὰ 1864, ἐπὶ ἀρχιεπισκόπου Παρθενίου (1854—1869). Τὰ ὀνόματα τῶν ἐπιτροπευόντων τῆς πρώτης ἐπιγραφῆς, ἔχουν μὲ ἐπιμέλεια ἀποξεσθῇ, κι' ὁ σχετικὸς χώρος της μένει κενός.

Ἡ χρονολογία 1858, συναντᾶται ἐγγάρακτη καὶ στὸ ὕψος τῶν δύο κιόνων πού ὑποστηρίζουν τὸ θόλο τῆς κεντρικῆς εἰσόδου τοῦ Ναοῦ. Στὶς καμάρες πανταίφ, εἶναι ἐπίσης ἐγγάρακτα τὰ γράμματα ΜΣΤ (ἴσως καὶ Ρ) καὶ ΒΡΜ, ἐδῶ κι' ἐκεῖ τοῦ ὑπερκείμενου σταυροῦ τὰ στοιχεῖα ΜΛ καὶ ΓΛ. (40).

Παραθέτουμε πῶς καί τὶς δυὸ ἐπιγραφές.

Ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων ὁ θεῖος τοῦτος ναὸς τῆς Ὑπεραγίας ἡμῶν Θεοτόκου τῆς ἐπονομαζομένης Ἀρχιμανδριώτισας δι' ἐπιμελείας καὶ προστασίας τοῦ ἀρχιερατεύοντος Ἀγίου Ἰωαννίνων καὶ Βελλᾶς Κ. Ἰωαννικίου: Καὶ ἐπιτροπευόντων
ΑΩΝΒ: ΔΕΚ: Γ:

Ὁ Πάνσεπτος Ναὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐπιλεγόμενος τοῦ Ἀρχιμανδρείου ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων Ἀρχιερατεύοντος τοῦ Πανιερωτάτου Ἀγίου Ἰωαννίνων Κ. Παρθενίου διὰ συνδρομῆς τῶν ἐλεῶν τῆς πατρίδος τῶν ἱερῶν Μοναστηρίων τῶν Πατέρων καὶ προφήτου Ἡλιοῦ καὶ πατριωτῶν τῇ ἐπιστάσει τῶν Κ. Νικολάου Ἰωσήφ, Ἀναστασίου Παναγιώτου Νικολάου Γιαννοπούλου καὶ Σπυρίδωνος Ἰωσήφ.

Ἀρξαμένης τῆς οἰκοδομῆς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1858 καὶ ληξιάσης τῷ ἔτει 1864.

Ἀπὸ τὰ πολλὰ ἐνδιαφέροντα τοῦ Ναοῦ, ἀναφέρουμε: ἕναν Ἐπιτάφιο τοῦ 1733 καὶ μιὰ εἰκόνα τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, πού σὲ δύο της ἄκρα της φαίνονται ζωγραφισμένα τὰ ἑξῆς, μᾶλλον δυσανάγνωστα μαγίου (41) κλ ἰοῦ Θωμᾶ καὶ

υιού μου πα παπα β διδασκάλου ἐν ἁθω(42) μαΐου 9 1519 δεησις τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ μιουμπα (43) θα και της συμβίας αὐτοῦ Μαρούλας, καθὼς και εἰκόνα τῆς Παναγίας πού τῇ θέλουν ἀχειροποιήτη.

Καὶ μιὰ νεώτερη ἐνθύμηση:

«Στὰ 1898 Ἰουλίου 19 ἡμέρα Κυριακή, ἐγένετο σεισμὸς ἰσχυρότατος καὶ τοιοῦτος ὅποιον δὲν ἐνθυμοῦνται ἄλλοτε, οὐδὲ αὐτοὶ οἱ γεροντότεροι. Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τότε τοῦ Ἀρχιμανδρείου, ἔπεσαν δύο κορνίζες τῶν στύλων τῶν ὑποβασταζόντων τὴν Ἐκκλησίαν, ὡς καὶ τὰ κηροπήγια τοῦ μεσαίου πολυελαίου. Πολλοὶ καπνοδόχοι καὶ τοῖχοι, εὐτυχῶς ὅμως θῦμα οὐδέν». (Ἐνθύμηση τοῦ ἱερέως Παπασταύρου Ἰωαννίδη σὲ ἐξώφυλλο ἀγνωστου βιβλίου).

1. Ἡπειρ. Χρονικά 1928 σελ. 17 καὶ 21 σὲ συνδυασμὸ μὲ ὅμοια 1929 σελ. 9.
2. Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου, Β' σελ. 241 καὶ ἐπ.
3. Περιγραφή Ἰωαννίνων, σελ. 25 καὶ ἐπ.
4. Ὅπου στὴν ὑποσ. 1.
5. Δὲς γι' αὐτό, Δ. Σαλαμάγκα Ἡ Κυρὰ ἡ Κουσιοβίτσα, Γιάννινα 1956.
6. Ὅπου ἀμέσως πρὸ πάνου.
7. Ἡπειρ. Χρονικά 1928, σελ. 20 καὶ ἐπ.
8. Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου, Β' 242 καὶ ἐπ.
9. Δὲς Δ. Σαλαμάγκα «Γιαννιώτικα Ἱστοριοδιφικὰ μελετήματα» Γιάννινα 1958 σελ. 25 καὶ ἐπ.
10. Ὅπου ἀμέσως πρὸ πάνου, σελ. 27 καὶ ἐπ.
11. » » » » 28 » »
12. Γ. Οἰκονόμου, «Ἀπὸ τὴ Χριστιανικὴ Ἱστορία τῆς Ἡπείρου», στὸ περιοδικὸ «Ἡπειρ. Ἑστία», 1952, σελ. 130.—Β. Πυρρινέλλα, «Ἡ ἴδρυσις τῶν Ἰωαννίνων κ.λ.π.», ὅπου ἀμέσως πρὸ πάνου, 1959, σελ. 670 καὶ ἐπ.—Φ. Σαγχοῦνη, «Ἱστορία τοῦ βεζύρ Ἀλῆ Πασιά», Ἡπειρ. Χρονικά 1984 σελ. 53.—Δ. Σαλαμάγκα ὅπου στὴν ὑποσ. 5.
13. Ἡπειρ. Χρονικά 1929, σελ. 7.
14. Ὅπου ἀμέσως πρὸ πάνου.
15. » » » » » 16.
16. Ἀγνωστο ὑπὸ ποῦ προερχόμενα.
17. Δὲς γι' αὐτόν, καὶ «Ἡπειρ. Χρονικά» 1928, σελ. 31 καὶ ἐπ. 1937. σελ. 64 καὶ ἐπ.
18. Ρεάλια (νόμισμα) δὲς Ἐγκυκλοπαιδικὰ Λεξικά.
19. Πιθανότατα ἀντὶ ἔξη.
20. » » » » υἱός.
21. Ἡπειρ. Χρονικά 1939, σελ. 33.
22. Τοπωνύμιον, περιοχὴ, ἀριστερὰ τοῦ ὁποιοῦ ἀνεβαίνει τὸ λόφο πρὸς τὴν Περίβλεπτη καὶ ὅπου ἦταν ἐγκατεστημένο λωβοκομεῖο (λεπροκομεῖο).
23. Συνοικία περιοχῆς Κουραμπᾶ.
24. Ἡπειρ. Χρονικά 1939, σελ. 100 ἔγγραφο 105.
25. » » » » 1936, » 95.
26. Δὲς Δ. Σαλαμάγκα, ὅπου στὴν ὑποσ. 9, ἰδιαίτερα σελ. 23, 69, 99, 101) καὶ ὅπου ἄλλου—δὲς ἐπίσης Γ. Οἰκονόμου, ὅπου στὴν ὑποσ. 12, σελ. 24.
27. «Ἡπειρ. Χρονικά», σελ. 120 καὶ 124.
28. Τραχεῖα στὴν ἀφῆ' ὅχι γλυμένα, καὶ συνεπῶς, ἐλλειποβαρῇ ἀπὸ πολλὴ χρῆσις ἢ καὶ δολιότητα.
29. «Ἡπειρ. Χρονικά» 1936, σελ. 196, 197, 204, 205.
30. » » » » 1929 » 101.
31. » » » » 1939 » 225.
32. » » » » 1939 » 225.
33. » » » » 1939 » 116.
34. » » » » 1934 » 28 καὶ ἐπ. 23, 51, 53.
35. Δ. Σαλαμάγκα «Ὁ χαλασμός τοῦ Νησιοῦ» στὸ περιοδικὸ «Ἡπειρ. Ἑστία» 1958, σελ. 958 καὶ ἐπ., 749 καὶ ἐπ., 862 καὶ ἐπ.
36. «Ἡπειρ. Χρονικά» 1939 σελ. 245.
37. » » » » 1939 » 333.
38. » » » » 1932 » 30.
39. » » » » 1932 » 38.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Γ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Καθηγητοῦ — Θεολόγου

ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΑΗ - ΤΑΞΙΑΡΧΗ

(Τριγυρνώντας στην Παραχελωίτιδα)

Εἶναι πασίγνωστη πιά ἡ σημασία πού παρουσιάζει γιά τήν γνώση τοῦ μεταγενερέου Ἑλληνισμοῦ ἡ συστηματική διερεύνησι τῆς θρησκευτικῆς του ζωῆς.

Ἡ ἰδιοτυπία τοῦ ἑλληνοθρησκευτικοῦ ναισθήματος καί βιώματος ἀκόμη δέν εἰ μελετηθεῖ ἀρκετὰ καί συστηματικά. τι δὲ λιγοστὲς μελέτες πού ἔγιναν σχετικὰ μὲ τὸ ζήτημα τοῦτο, στεροῦνται εἴτε ἀντικειμενικότητα, εἴτε ἀπὸ ἱκανοποιητικῆς τεκμηρίωσι, εἴτε καί ἀπὸ τὰ δύο ζῇ.

Φυσικὰ ὁ τρόπος γιά νὰ προχωρήσουν καί σὲ τοῦτο τὸ θέμα εἶναι πρωταρχικῆς περισυλλογῆ τοῦ διασκορπισμένου ματοῦ. Γνωρίζουμε καλλίτερα βέβαια τὸ πάλαιο πού ἀναφέρεται στὸ ρόλο τῆς κληρίας μέσα στὸν ὑπόδουλο Ἑλληνισμό, ὑπόδουλο στοὺς Τούρκους κυριάρχους, μὲ τὴν μελέτην τῶν μνημείων, τὴν κρίωσι πληροφοριῶν, τὴν συλλογὴ κδοτῶν ἱστοριῶν, τὴν δημοσίευσιν ἔργων πού σαπίζουν — δυστυχῶς — σὲ ποτικὰ ἀρχεῖα.

Εἶναι ἐπιτακτικὴ καί ἐπείγουσα μιὰ τέλεια ἔρευνα καί ἐργασία. Γιατὶ ἀδιάκοπα ἀπὸ ἐπίσημα καί ἀνεπίσημα κείμενα, εἰς ἱστορικές, ἀναμνήσεις γεροντικές τοπογραφικές διερευνήσεις, προβάλλει ροντίδα τῶν βασανισμένων προγόνων γιά τὴν ἐξασφάλισιν τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς μέσα σὶα τρισκότεινα χρόνια τῆς ρῆς σκλαβιάς, γιά τὴν διατήρησιν τῶν ὄν καί ὁσίων τῆς φυλῆς μας.

Σημάδια τῆς ἐξωτερικῆς καί ἐσωτερικῆς

κῆς λατρείας καί θρησκευτικότητος τοῦ δουλωμένου γένους ἀνευρίσκονται — εὐτυχῶς — ἀρκετὰ: τέλεια μερικὰ ἐρειπωμένα, μισοχαλασμένα ἄλλα, λιγοστὰ ἀκέραια. Μελετημένα καί ἄγνωστα, ἐρημωμένα ἢ μὲ ζωὴ τρυγύρω, περιμένουν τὸν ἀκούραστο ἐρευνητὴ πάντοτε, νὰ τοῦ ποῦν τὰ μυστικά τους, νὰ τοῦ ἱστορήσουν τὶς πολύχρονες περιπέτειές τους, νὰ τοῦ θυμίσουν τὶς δόξες τους. «Οἱ θησαυροὶ μας, ὅσοι δὲν ἔχουν ἀκόμη μελετηθεῖ, εἶναι πολλοὶ καί φθαρτοί», φωνάζει ὁ Κ. Δημαρᾶς (Αἰτωλικά μνημεῖα, ἑφημερὶς ΒΗΜΑ 23—5—58).

Ἄς στρέψαν τὸν ζῆλο οἱ νέοι μας σὲ τέτοιες κατευθύνσεις ἱστοριοδιφικῆς καί ἄς ἔχουν τὴν βεβαιότητα πὼς σημαντικὴ θὰ εἶναι ἡ εὐγνωμοσύνη τῶν μεταγενεστέρων γιά τὴν ὁποιαδήποτε προσφορά τους.

Τὶς παραπάνω σκέψεις τὶς σημειῶνω, μιὰ καί ἔπese τυχαίος σὶα χέρια μου σχετικὴ ἀναδρομὴ στὸ παρελθὸν γιά τὸ ἄλλοτε ἀκμαῖο μοναστήρι τοῦ Ἀη—Ταξάρχη, τοῦ ἐξαίρετου φίλου ἐρευνητοῦ—φιλολόγου καί γνωστοῦ συνεργάτου τῆς ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ κ. Κ. Κώνστα.

Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ φέρω σὶα φῶς μιὰ ἀνέκδοτη πολεμικὴ σελίδα, πού γράφηκε σὶο μοναστήρι τοῦτο, ἀρχὲς τῆς Ἑθνεγερσίας τοῦ 21, ὅπως τὴν ἀφουγκραστήκαμε ἀπὸ γέρο συντοπίτη μας.

Ὅταν μὲ προτροπὴ τοῦ Ζυγιώτη καπετάν—Μακροῦ οἱ Νιχωρῖτες ξεσηκώθηκαν πιά σὶα ἄρματα καί ἔσφαξαν τοὺς Τούρ-

40. Πιθανότατα, ὅλα αὐτά, ἀρχικά ὀνοματεπώνυμων τῶν μαστόρων τῆς οἰκοδομῆς.

41. Πιθανὸν ἡμερομηνία· π.χ. 27).

42. Ἀγ. Ὅρους. πιθανότατα,

43. Ἴσως Μπούμπα θανάση).

5. κους τοῦ χωριοῦ τους, φεύγοντας τὴν ἐκδίκησι τῆς ἰσχυρῆς Τουρκικῆς φρουρᾶς, ποὺ ἦταν μόνιμα ἐγκατεστημένη στὴ Γουργιά, κατέφυγαν γιὰ ἀσφάλεια στὸ ὄχυρὸ μόναστήρι τοῦ Ἁ—Ταξάρχη, ποὺ ὑψώνεται στὸ κατάφυτο ἀπὸ πελώριες καὶ αἰωνόβιες ἀγριλιές ὄγκο τοῦ ὁμώνυμου βουνοῦ, ποὺ διακόπει τὴν ἀπεραντωσύνῃ τοῦ κάμπου τῆς Παραγελωτίδας.

Μὰ φαίνεται, πὼς μὲ τὸν καιρὸ ξεθάρρεψαν, γιὰ τὰ γριγύρω μέρη ἀπαλλάχτηκαν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς. Στὶς 20 Μαΐου διώχτηκαν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι καὶ στὶς 21 ὁ καπετάν—Μακρῆς μπῆκε, θριαμβευτικὰ στὸ Ἀντελικό. Ἐντρομοὶ οἱ Τοῦρκοι παραδίνουν τὸν ὄπλισμό τους καὶ συμφάμελα καταφεύγουν στὸ μεγάλο τους προπύργιο τῆς Δυτικῆς Ρούμελης, τὸ Βραχώρι. Μὰ οἱ ὀπλαρχηγοὶ τῆς Αἰτωλοακαρνανίας ἀπεφάσισαν νὰ τοὺς αἰφνιδιάσουν πολιορκῶντας τὴν πόλι. Συγκεντρώθηκαν λοιπὸν γριγύρω ὅλα τὰ σώματα. Τότε μαζὶ μὲ τοὺς Ἀντελικιώτες «ὑπὸ τὸν Γκολφι—νον» συνεπολέμησαν καὶ Νιχωρίτες, ποὺ εἶχαν ἀτρόμητους καπεταναίους τὸν Καρατζογιάννη, Κολιτσάρα, Κωσταρά, Δαμιανὸ κλπ.

Μὰ ἀργότερα, ὅταν τὸ πολυάρθμο ἀσκέρι τοῦ Ὁμέρ—Πασᾶ (Ὁκτώβριος 1822) ξεχύθηκε στὴ Ρούμελη μὲ σκοπὸ νὰ κυριέψῃ τὸ Μεσολόγγι, οἱ κάτοικοι τοῦ Νιχωριοῦ ἐπυρπόλησαν τὰ σπιτοκάλυβά τους καὶ κρύφτηκαν στοὺς λόγγους, καταφεύγοντας τελικὰ ἀρκετοὶ καὶ στὸ μοναστήρι, ποὺ ἡγούμενός του ἦταν τότε ὁ Δημήτρης Δαμιανός, ἀγνὸς πατριώτης καὶ ζηλωτῆς χριστιανός. Ἀνάμεσα στοὺς ζητήσαντας καταφύγιο βρῖσκονταν Καρατζογιανναῖοι, Δαμιανᾶοι, Κολιτσαράοι, Κωσταράοι, Λαχαναῖοι, ἀπὸ τὴν Μαγούλα καὶ τὸ Νιχώρι, Κοντογιανναῖοι, Ἀναγνωστοπουλαῖοι, Παππαγιαννοπουλαῖοι, Καλπογιαννακαῖοι κλπ.

Κάποια νύχτα ὁ Γιώργος Ἀναγνωστόπουλος ἢ Μητσαρέλης εἶδε στὸν ὕπνο του, ὅπως ἐλαφροκοιμῶνταν, ὅτι καιγόνταν ἡ καπλότα του. Τὸ πρωῒ σὰν ξύπνησε, λέγοντας τὸ ὄνειρό του, ἐπέμεινε στὴν συντροφιά του νὰ σηκωθοῦν καὶ νὰ φύγουν:

«Ἀντεστε νὰ φύγουμε, γιὰ τὴν θὰ πλα-

κώσουν οἱ Τοῦρκοι!» Ἐκεῖνοι ὁμῶς ἐν τὸν ἄκουσαν ἀπεναντίας μάλιστα τὸν ῥοῖδειψαν! Αὐτὸς καβαλλίκεψε στὸν ψᾶ του, ρίχτηκε κατὰ τῆς θολῆς τὸ ἱβάρη καὶ σώθηκε. Σὲ λίγο κατέφθασαν οἱ Τουρλάδες, σύγγεφο ὁλόκληρο καὶ πολιορκῶν τὸ Μοναστήρι. Ἡ ἀντίστασι ὁμῶς ἦν γενναία, γι' αὐτὸ ἀναγκάσθηκαν νὰ χεσιμοποιήσουν μπομπάρδα. Χτύπησαν γοῖα στὶς αὐλόπορτες καὶ τὶς πολεμίστρες. Μιὰ μπόμπα τρύπησε τὸν μικρὸν τροῦδ τῆς Ἐκκλησιᾶς. Σήμερα διατηροῦνται ἡ τρύπες ποὺ ἀνοιξαν περνώντας. Ἀρκεὶ διέφυγαν καὶ σκόρπισαν, προσπαθώντας ἀχωθοῦν στὸ Μεσολόγγι, τραβώντας γιὰ γιὰ κατὰ τὸν Λοῦρο, σὲ γνώριμα μοῖ πάτια. Οἱ λοιποὶ, ἀφοῦ μπλοκαρίστην στενὰ ἦρθαν σὲ συμβιβασμὸ νὰ καταστῶν τὰ ὅπλα καὶ νὰ παραμείνουν ἡσυχονταί. Ἐτσι ἀπεφάσισαν νὰ ἀνοίξουν τὶς βαρεῖες καστρόπορτες. Μὰ οἱ Τοῦρκοι—μπαμπέσηδες ὅπως εἶναι—τοὺς πέρασαν ἀπὸ λεπίδι, κατασφάζοντας ἀδιάκριτα ἡλεμιστὲς καὶ γυναικόπαιδα, χωρὶς οἷον, ὅλους, ἐκτὸς ἀπὸ ἓνα ὁμορφόπαιδο, ν Κίτσο, ποὺ τὸν λυπήθηκε κάποιος μπέ. Ἦταν παλληκάρη 18 χρονῶν, μὲ ριχτὰ μὲ λὰ στοὺς ὤμους.

Μὰ δὲν γλύτωσε οὔτε αὐτὸς τὸν θάνατον γιὰ τὸν γυρισμὸ, κοντὰ στὸν Ἀι—Μπιλιανὸ (ἔτσι ὀνοματίζεται παράξενα ἡ πὼς ὁ Ἅγιος Αἰμιλιανός) ὁ σωτήρας ν μπέης τράβηξε ξαφικὰ τὴν ἀσημοπιστικὴν καὶ τὸν πυροβόλησε πισώπλατα. Ἦ εἶπε, τᾶχα, κάποιος φανατισμένος συμλεμιστῆς του; ποῦ τὸν πᾶς ὁρέ, τὸν ἱμῶ, θὰ σοῦ ξεμυαλλίσῃ τὴν τσίκα σου (ἡναῖκα)!

Οἱ Τοῦρκοι καταπυρπόλησαν ὅλο τὸ συγκρότημα τοῦ Μοναστηριοῦ, καθολὸν, κελλιά, ἡγουμενεῖο, ἀποθήκες, λιοτρι. Διατηροῦνται ἀκόμα ἀποκαΐδια ἀπὸ τὶς τιλοδεσιές, τὰ νταβάνια καὶ τὶς ὀροφές.

Λέει ἀκόμα ἡ παράδοσι τοῦ τόπου, πὼς κάποιος Μαγουλιώτης, Πάνος Λα—νᾶς, πρόδωσε στὸ τούρκικο ἀσκέρι τὸ ἀσφαλισμένο καὶ ἀπόκρυφο μονοπάτι νὰ πλησιάσουν στὸ Μοναστήρι, γιὰ τὴν γύρω μαυρολογούσε βάλτος μὲ νεροφᾶ καὶ ἔμοιαζε ἔτσι ἀπροσπέλαστο. Αὐ-

πάντως γλύτωσε καὶ τοῦ κόλλησαν τὸ πα-
ρατσούκλι «καλποΠάνος», δηλαδὴ κάλπι-
κος, διεφθαρμένος Πάνος.

Μᾶλλον ἀληθεύει ἡ δεύτερη ἐκδοχή,
πὼς ἦταν καρπούλι (σκοπὸς), στὸ Τσουγ
κάρι καὶ πιάστηκε στὰ χέρια, χωρὶς νὰ
προφτάσῃ νὰ κάμῃ σινιάλο καὶ νὰ εἰδο-
ποιηθῇ ἡ φρουρά.

Σήμερα τὸ μοναστήρι ἔγινε ρημάδι.
Ὁ χρόνος πρόσθεσε καταστροφὰς πὺν τις
συμπλήρωσε ἡ ἀδιαφορία τῶν κατοίκων.
Ἀγρίεψε ὁ τόπος τριγύρω. Σαῦρες ὑπερ-
τροφικὰ καὶ φαρμακερὰ φίδια σέρνονται
στὶς γκρεμισμένες μάντρες καὶ τὶς χορτα-
ριασμένες αὐλές, ἀράχνες ὑφαίνουν τοὺς
τεράστιους ἱστοὺς καὶ μάχονται τὰ ἀθῶα
ζουζούνια πὺν χαμοπετοῦν ἢ φτερουγίζουν
ἀνυποψίαστα.

Καὶ ὅμως πόσο παράξενο! Ἀκόμη
αἰσθάνεται κανεὶς πὼς κατοικεῖ ὁ «ΚΥΡΙ-
ΟΣ ΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ» καὶ εὐωδιάζει
ἡ ἀγιότητά του, πὼς τὰ τάγματα πὺν ἡ-
γοῦνται οἱ Ταξίαρχοι φτερουγᾶν ὁλόγυρα,
νοιώθει μιὰ πνευματικὴ εὐωδία νὰ γεμί-
ζει τὸν ἀέρα.

Τριγύρω ἡ περιφέρεια εἶναι πλούσια
σὲ βλάστησι, σκεπασμένη μὲ αἰωνόβιες
ἀσημόφυλλες ἀγριλιές καὶ πολλὰ ἄγρια
μαῦρα χαμόκλαδα, σχοινάρια καὶ ἀσφάκες,
μαζὶ μὲ ρίγανη, ρεῖκια, θυμάρια καὶ ἄλ-
λα ταπεινὰ φυτὰ, πὺν δὲν ἔχουν ὄνομα μὰ
περισὴ χάρι. Ὅλα μοσχοβολοῦν, ἀκόμη
καὶ τὸ κοκκινοπῆλι καὶ τὰ χρυσάγκαθα
πὺν ξεπροβάλλουν ἀνάμεσα στὶς πέτρες,
ὅλα εὐωδιάζουν ἀπὸ κάποια μυστικὴ εὐω-
δία πὺν προσμύγεται μὲ θαλασσινὴ ἀρ-
μύρα.

Πέρα κατὰ τὴ Νοτιὰ ἀπλώνεται μπρο-
στά σου ἡ γαλανὴ μαγεία τῆς ρηχῆς λιμνο-
θάλασσας καὶ ἀπόμακρα ἀχνοφεγγίζουν ἀ-
νεμοφίλητα τὰ μικρὰ νησιά τῶν Ἐχινάδων.
Εἶναι τόσο τὸ θάμπωμα τῶν ματιῶν ἀπὸ
τὸ φῶς, τὴν ἀπαλόγραμμη εὐγένεια τῶν
γιαλῶν, τὶς ἀγέρινες καμπύλες τοῦ τοπίου,
πὺν αἰσθάνεσαι τὴν ἀνάγκη νὰ τὰ σφαλί-

σης, νὰ τὰ κλείσῃς σφιχτά, γιὰ νὰ αἰχμα-
λωτίσῃς μέσα σου τὴν ὑπέροχη εἰκόνα.

Μπαίγοντας στὴν αὐλόπορτα τῆς μισο-
ρεπιασμένης μάνδρας, στέκεσαι γιὰ λίγο,
σὰ νὰ μπῆκες σὲ ἀπολησμονημένο βυζαντι-
νὸ κάστρο. Ἰσυχία βασιλεύει.

Ψάχνεις τοὺς τοίχους, τὰ χαλάσματα.
Στὸ ἀσβεστόχρῖσμα ἑνὸς ταπεινοῦ κελλιοῦ
συναντᾷς καὶ διαβάζεις μιὰ μικρὴ ἐπιγρα-
φὴ πὺν ἀναγράφει τὴν χρονολογία τῆς κα-
τασκευῆς του: στίς 7 Μαρτίου 1730, μὲ
δαπάνες καὶ μόχθους ἑνὸς ἱερομονάχου
Ἰωάννη.

Ἐλάχιστες εἶναι οἱ ἐπιγραφικὰς ἐνδεί-
ξεις πὺν διασώζονται. Μὰ μὲ τοῦτο δὲν
γίνεται λιγώτερο συμπαθητικὸ τὸ Μονα-
στήρι μας, ὁ κευθμὼν αὐτός, πὺν χαρίζει
στὸν εὐλαβῇ προσκυνητὴ κατάνυξι, σὰ νὰ
τοῦ ἀνοίγῃ τὴν μακάρια σκηνὴ τῆς Οὐρά-
νιας βασιλείας, πὺν ἀναγκάζει τὸν στοχα-
σμὸ τοῦ γοητευμένου ἐπισκέπτη νὰ γυρίσῃ
στὸ βυθὸ τοῦ Ἑαυτοῦ του.

Μὲ λίγες φροντίδες θὰ ἤμποροῦσε νὰ
ξαναγίνῃ πνευματικὸ ἀναπαυτήριο, κατα-
φύγιο γιὰ ὅσους εἶναι ζαλισμένοι ἀπὸ τὶς
βιοτικὰς μέριμνες, τόπος ἀναψυχῆς γιὰ τοὺς
ταραγμένους τῆς ξέφρενης ζωῆς τῶν χρό-
νων μας.

Ἀξίζει κάθε θυσία γιὰ τὴν βελτίωσι
τοῦ τόπου αὐτοῦ. Λαμπρὴ καὶ εὐγενικὴ θὰ
εἶναι ἡ προσπάθεια καὶ οἱ κόποι ἐκείνου
πὺν θὰ μεριμνήσῃ ἀποτελεσματικά.

Ὅταν κάποτε, ἀπὸ κάποιο ἀγαθοποιὸ
χέρι ξαναπάρῃ ζωὴ τὸ μισοχαλασμένο Μο-
ναστήρι μας, ἀρκετοὶ θὰ θελήσουν, ὀρθρου
βαθέως, νὰ ἀφήσουν τὶς πολύβουες πόλεις
καὶ σὰν φρόνιμες παρθένες νὰ πορευτοῦνε
στὸ σεμνὸ τοῦτο καταφύγιο τῆς ψυχῆς, ὅ-
που θὰ ἀκουσθοῦν νὰ ἀνακράζουσιν, μαζὶ
μὲ τὸν Βασιλιᾶ—Προφήτη Δαβὶδ τὰ λόγια
τοῦ ψαλμοῦ του: «Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώ-
ματά Σου, Κύριε τῶν Δυνάμεων. Ἐπιπο-
θεὶ καὶ ἐκλίπει ἡ ψυχὴ μου εἰς τὰς αὐλὰς
τοῦ Κυρίου μου!»

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΪΣΙΟΥ, ιερέως

ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΑΓΙΟΓΡΑΦΟΙ ΧΙΟΝΙΑΔΩΝ*

Εἶναι ἀναμφισβήτητον καὶ τοῖς πᾶσι γνωστόν, ὅτι ὑπάρχουσιν ἀναρίθμητοι τοιαῦται ἐπιγραφαὶ ἐγκατεσπαρμέναι πανταχοῦ τῆς Ἡπείρου, Μακεδονίας, Ἀλβανίας καὶ ἁλλαχοῦ, καὶ κανεῖς δὲν δύναται ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου νὰ μᾶς διαφεύσῃ. Ἡμεῖς, παρ' ὅλον ὅτι εἵχομεν τὴν ἀπόφασιν νὰ περιέλθωμεν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν πάντα τὰ χωρία τῆς Ἐπαρχίας μας ὡς καὶ ὠρισμένα ἄλλα τῶν γειτονικῶν μας Ἐπαρχιῶν, ἐν τούτοις, διὰ λόγους ἀνεξαρτήτους τῆς θελήσεώς μας, δὲν τὸ κατωρθώσαμεν.

Σχετικῶς δὲ περὶ τῶν ἐπιγραφῶν αὐτῶν καὶ τῆς ἐν λόγῳ ἐργασίας, ἰδοὺ τὴν ἐγράφομεν κατὰ τὸ ἔτος 1947.

«Προήλθομεν σήμερον εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐπισπεύσωμεν τὴν περαιώσιν τῆς ἐργασίας ταύτης—ἔστω καὶ μὲ τὰς ὀλίγας αὐτὰς ἐπιγραφὰς—ἐκ μόνου τοῦ λόγου ὅτι εἴμεθα ἄνθρωποι, καὶ ὡς τοιοῦτοι, ὑποκείμεθα καὶ εἰς θάνατον. Ἴνα δὲ μὴ ἡ παροῦσα ἐργασία ἐκ μιᾶς τοιαύτης αἰτίας μείνῃ ἡμιτελής, ἀναγκάζομεθα σήμερον νὰ κλείσωμεν ταύτην ὡς ἔχη. Ἐλπίζομεν ὅμως καὶ εἰς μίαν αὐριανὴν ὁμαλήν κατάστασιν ἢ ὁποία θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ—ἂν εὐρισκώμεθα ἐν τῇ ζωῇ—νὰ συνεχίσωμεν τὴν ἐργασίαν ταύτην ὡς πρὸς τὴν ἀντιγραφὴν τῶν διαφόρων τούτων ἐπιγραφῶν, τῶν ἀναφερομένων εἰς τοὺς ἐκ Χιονιάδων ἀγιογράφους, καὶ νὰ διασκευάσωμεν ταύτην ἐπὶ τὸ πλουσιώτερον».

Καὶ ναὶ μὲν—τῇ τοῦ Θεοῦ εὐδοκίᾳ—εὐρέθημεν τὴν ἐπομένην τῆς καταστάσεως ἐκείνης ἐν τῇ ζωῇ, ὅμως δὲν κατωρθώσαμεν καὶ πολλὰ πράγματα. Ἐλαχίστας μόνον ἐπιγραφὰς ἐπροσθέσαμεν εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην καὶ τίποτε ἄλλο. Καὶ τοῦτο, οὐχὶ ἐξ ἀμελείας ἢ ἀδιαφορίας ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ πάλιν διὰ λόγους ἀνεξαρτήτους τῆς θελήσεώς μας. Οὕτως λοιπὸν ἐχόντων τῶν πραγμάτων, καὶ μὴ δυνάμενοι ἄλλως νὰ πράξωμεν, ἅς ἀρκεσθῶμεν εἰς τὰς ὀλίγας αὐτὰς ἐπιγραφὰς, καὶ ἅς μείνωμεν εὐχαριστημένοι εἰς τὸ ὅτι ἡ ἐργασία αὕτη ἔφθασεν εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον.

Καὶ αὐτὰ μὲν ἐν ὀλίγοις, περὶ τῶν ἐν λόγῳ ἐπιγραφῶν, καὶ τῆς ἐν γένει ἐργασίας ταύτης.

Ἐν συνεχείᾳ δὲ τώρα, καταχωροῦμεν κατωτέρω καὶ μερικὰ Συμφωνητικὰ ἀγιογραφικῆς ἐργασίας, ὡς καὶ διαφόρους ἄλλας ἐπιστολάς καὶ λοιπὰ σχετικὰ ὡς κατωτέρω ἐμφαίνεται.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 223.

Fig. 42

Μικρά φορητή και ανεπίγραφος εικόνα αγίων Σπυρίδωνος και Αντωνίου—Χιουδάδες ("Αγ. Ἀθανάσιος)

Δ'

ΣΥΜΦΩΝΗΤΙΚΑ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΑΙΑ

Συμφωνητικά καὶ συμβόλαια ἀγιογραφικῆς ἐργασίας ἐλάχιστα διεσώθησαν, μέχρι σήμερον. Καὶ αὐτὰ εἶναι νεώτερα. Αἰτία δὲ πρὸς τοῦτο εἶναι ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ἐδίδετο καὶ τόση μεγάλη σημασία εἰς αὐτά. Διὰ τοῦτο καὶ πολλὰ ἐξ αὐτῶν μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐργασιῶν ἐσχίζοντο, ἢ ἐκαίοντο εἰς τὴν πυρὰν ὥς ἀχρηστα πλέον. Ἐκτὸς τούτου, ἀλλὰ καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας περιπτώσεις δὲν συνετάσσοντο καθόλου τοιαῦτα. Ὑπῆρχε τόση ἡ ἐμπιστοσύνη ἐκ μέρους τῶν ἐνδιαφερομένων, ὥστε ἐθεωρεῖτο περιττὴ ἡ σύνταξις τοιούτου εἴδους συμβολαίων ἢ καὶ ἄλλων παρομοίων συμφωνητικῶν. Ἐξ ὅλων δὲ τῶν λόγων αὐτῶν, προέκυψε καὶ ἡ παρατηρουμένη σήμερον ἔλλειψις καὶ σπᾶνις τῶν τοιούτων, ἀπ' ἀρχῆς ἀκόμη τῆς ἐμφανίσεως τῆς τέχνης αὐτῆς. Ἄν ὅμως ἄλλος πρὸ ἡμῶν ἠσχολεῖτο μὲ τὸ θέμα τοῦτο πρὸ πεντήκοντα—ἵνα μὴ εἴπωμεν—πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν, πολλὰ διὰ τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἀγιογραφίας τῶν Χιονιάδων θὰ διεσώζοντο.

Ἀλλὰ τέλος πάντων, ὅλα αὐτὰ ἀνήκousι πλέον εἰς τὸ παρελθόν, καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν κατ' οὐδένα τρόπον νὰ ἀναπληρωθῶσι σήμερον, μὲ ὅσα καὶ ἂν ἡμεῖς θελήσωμεν νὰ γράψωμεν.

Πρὸ μιᾶς δὲ τοιαύτης ἀδυναμίας εὐρισκόμενοι, καὶ ἀποφεύγοντες πᾶσαν ἄλλην περιττὴν καὶ ἀνωφελῆ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ὁμιλίαν καὶ συζήτησιν, παραθέτομεν κατωτέρω ἐν πιστῇ ἀντιγραφῇ ὅλας τὰς ἐπιστολάς καὶ τὰ συμφωνητικὰ αὐτὰ τὰ ὅποια σήμερον κατέχομεν εἰς χεῖρας μας, διὰ νὰ ἀποτελέσουν καὶ αὐτὰ μαζὺ μὲ τὰς ἐν τῇ παρούσῃ καταχωρηθείσας ἐπιγραφάς, τὴν βάσιν τῆς ὅλης ἐργασίας περὶ τῆς Ἀγιογραφίας καὶ τῶν Ἀγιογράφων Χιονιάδων.

Ἐν τέλει δέ, διὰ νὰ εἴμεθα ἀκριβεῖς, λέγομεν ἐδῶ ὅτι τὰ συμφωνητικὰ αὐτὰ εὐρέθησαν, τὰ μὲν, μεταξὺ ἄλλων ἐπιστολῶν ἐν τῇ ἰδιωτικῇ ἀλληλογραφίᾳ τῶν ἀειμνήστων ἀνταδέλφων Μαρινάδων, τὰ δὲ ἄλλα τρία μοὶ παρεχωρήθησαν ὑπὸ τοῦ ἀγιογράφου Νικολάου Ἰ. Παπακώστα, ὡς καὶ ἀρχικῶς περὶ αὐτοῦ διετυπώσαμεν. Τὰ ἐν λόγῳ συμφωνητικὰ αὐτὰ ἔχουσιν ὡς ἑξῆς:

1

1856

Ἐπαρχία Ζαγορίου

Χωρίον Λεσινίτσα (νῦν Βουσοχώρι)

«σημεῖωσις τὰς ἐορτὰς τοῦ Τέμπλου Ἐκκλησίας Ἀγίου Χαραλάμπους. σήμερον ὑποφαινόμεθα οἱ συνδρομηταὶ ὁ κάθε ἓνας καὶ συμφωνοῦμεν μὲ τὸν ζωγράφο Ἀναστάσιον Κωνστ. Χιονιάδτην διὰ νὰ μᾶς ζωγραφίσῃ τὰς ἐορτὰς τοῦ Τέμπλου ὅποια εἰκόνα θέλει ὁ καθένας τὴν ὑπογράφει εἰς ὄνομά του καὶ τοῦ δίδωμεν καὶ καπάρων (1) ὁ κάθε συνδρομητῆς διὰ νὰ μᾶς τὲς φτιάσῃ καὶ διὰ ἐνδειξιν ὑποφαινόμεθα οἱ συνδρομηταί.

1856 : Σεπτεμβρίου 16 λυσινίτζα.

1. Χρηματικὴ προκαταβολή.

συνδρομηταί)

Κ. Πανταζής Παρίπου τὴν βάπτισιν τοῦ Χριστοῦ γρόσια 65 :
 Ἔλαβα ἐγὼ δ' Ἀναστάσιος Ζωγράφος καπάρων » 15 :
 γιάννης κότζης τὸν ἅγιον μηνᾶν μὲ τὰ μαρτύρια ὅλα » 65 :
 ἴδιος γιάννης κότζης τὴν περιτομὴν τοῦ Χριστοῦ
 ὁμοῦ μὲ τὸν ἅγιον βασίλειον γρ. 45 :
 Ἔλαβα γρ. 16 :»

2

1882

Ἐπαρχία Ζαγορίου
 Χωρίον Γρεβενήτιον

«Οἱ ὑποφαινόμενοι ἐσυμφωνήσαμεν μὲ τὸν ἁγιογράφον κ. Ἀναστάσιον Κωνσταντίνου Χιονιάδην ἵνα ζωγραφίσῃ καλῶς τὰς ἐξῆς εἰκόνας. τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας, τοῦ Προδρόμου, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἁγίου Δημητρίου καὶ ἁγίου Νικολάου πρὸς (125) ἑκατὸν εἴκοσι πέντε γρόσια ἑκάστην εἰκόνα, Ἐκτὸς τῆς ρηθείσης συμφωνίας ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσῃ προσέτι καὶ τὰ τρία ἀργυρᾶ μεντζήτια (1) καὶ τρεῖς ὀκάδες κρέατος. Ἐπὶ τούτοις ἐγίνε τὸ παρὸν τὸ ὁποῖον ἐδόθη αὐτῷ πρὸς ἀσφάλειάν του.

Ἐν Γρεβενήτιῳ τὴν 5 7)βρίου 1882 (δύο)

Οἱ Ἐφοροεπίτροποι

» οἰκονόμος Κέφαλος

» Πα(πᾶ) Χρῆστος πρωτοπαππᾶς».

3

1884

Ἐπαρχία Ζαγορίου
 Χωρίον Λεσινίτσα (νῦν Βρυσοχωρί)

«Εἰς Τσιπέλοβον

Ἐντιμε κύριε Ἀναστάσιε ζωγράφε χαίρετε.

1884 Μαΐου 4 λεσινίτσα.

Ἐν τούτοις ἐρωτῶμεν περὶ τὴν ὑγιειάν σας καὶ περὶ ἡμῶν καλῶς ἔχομεν. πλὴν λάβε τὰς εἰκόνας (2) μὲ τὸν ἐπιφέροντα καὶ δύο λίρας τουρκίας κατὰ τὴν συμφωνίαν μας καὶ τὰς εἰκόνας νὰ τὰς ζωγραφίσῃς καλὰ κατὰ τὴν συμφωνίαν νὰ εἶναι τοῦ λαδίου ἕως τὴν ἁγίαν Τριάδα νὰ τελειώσουν ταχέως καὶ ὑγιαίνητε.

Ὁ Ἐπίτροπος

Γιάννης Γ. τράμμα

καὶ διὰ τὴν ζωγραφίαν τοῦ στέργιο Πανταζιάδη Παρίπου ἄφισε ἐπίτροπον διὰ λίρας 5 πέντε καὶ ὄχι περισσότερα.

ὁ ἴδιος Γιάννης τράμ(μας) διατελῶ».

4

1893

Περιφέρεια Ἀργυροκάστρου
 Χωρίον Κοσοβίτσα

«Ἀργυροκάστρον τῇ 29 7)βρίου 1893

εἰς Χιονιάδες

Φίλτατέ μοι Κῦρ Θωμᾶ χαῖρε

Ἐν πρώτοις μου ἀναγγέλω ὑμᾶς ὅτι ἅμα λάβεται τὴν παροῦσαν μου ἀμέ-

1. Ἀργυροῦν Τουρκικὸν νόμισμα ἀξίας 20 γροσίων ἑκαστον.
2. Τὰ σανιδώματα.

σως νὰ ἐλθῇται ἓνας ἐκ τῶν δύο ἢ ἐσύ ἢ ὁ ἀδελφός σας διότι σήμερον μὲ ἐφώ-
ναξεν κάποιος Πέτρος Παπαδόπουλος τραπεζίτης ἐκ τοῦ χωρίου Κοσοβίτσα καὶ
μὲ ἐρώτησεν ἀπὸ ποῖον μέρος εἶναι οἱ ζωγράφοι οἱ καλοὶ καὶ ἂν γνωρίζω κανέ-
ναν. ἐγὼ δὲ ἐσύστησα Ὑμᾶς μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ σας διὰ νὰ ἐλθῇται διότι κάμουν
Νέαν Ἐκκλησίαν εἰς τὸ χωριὸν τους καὶ χρειάζονται ζωγράφοι. ἀμέσως ἅμα λά-
βεται τὴν παροῦσαν μου νὰ κινήσετε νὰ ἐλθῇτε ἓνας χωρὶς ἄλλο ἐνταῦθα διὰ νὰ
προβῇται εἰς συμφωνίας καὶ μὴν ἀργοπορεῖται διότι ἔτυχεν νὰ ἀκούσω ἓναν ἐδῶ
νὰ συσταίνη τὸν Σαμαρνιώτην ζωγράφον. ἀλλὰ ἐγὼ ἀκούωντας αὐτὰ τὰ λόγια
ἔλαβα μέρος πρὸς ὑμᾶς. σᾶς περιμένω ταχέως. Μὴν ἔχων ἕτερον Διατελῶ

Ὁ πρόθυμος φίλος σας
Χαραλάμπης Χ. Π(απα)Δόπουλος
Ζαχαροπλάστης».

Σημ.

Εὐρισκόμενοι εἰς Ἰωάννινα κατὰ τὰ ἔτη 1949—1950, συνέπεσε νὰ συναντηθῶμεν
μετὰ τοῦ διδασκάλου Γεωργίου Παπαδοπούλου ἐκ Κοσοβίτσης Βορ. Ἡπείρου,
ἀνεψιοῦ ἕξ ἀδελφοῦ τοῦ ἐν τῇ ὡς ἀνωτέρω ἐπιστολῇ ἀναφερομένου Τραπεζίτου Πέ-
τρου Παπαδοπούλου. Ζητήσαντες δὲ σχετικὰς πληροφορίας ἐπὶ τοῦ περιεχομένου
τῆς ὡς ἄνω ἐπιστολῆς, μοὶ ἐδήλωσεν καὶ ἐβεβαίωσε συνάμα, ὅτι πράγματι οἱ ἁγιο-
γράφοι οὗτοι εἰργάσθησαν ἐν τῷ Ἱ. Ναῷ ἁγ. Γεωργίου ἐν Κοσοβίτση, καὶ ὅτι
ἐξωγράψισαν τὰς τέσσαρας ἐν τῷ Τέμплῳ εἰκόνας Σωτῆρος, Θεοτόκου, Προδρό-
μου, καὶ ἁγ. Γεωργίου, εὐμενῶς δὲ ἐξεφράζετο διὰ τὴν τέχνην τῶν ἁγιογράφων
τούτων Χριστοδούλου καὶ Θωμᾶ, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα ἀναφαίνονται εἰς μίαν
ἀπὸ τὰς εἰκόνας αὐτάς.

5

1894

«Ἀξιότιμε κύριε Θωμᾶ Ἀναστασίου (Ζωγράφε)

Τὴν γνωστὴν ἀπάντησιν ἐκεῖθεν ἔχοντες, δι' ἧς ἐγνώμεν ὅτι μετ' εὐχαριστήσεώς
των μάλιστα συγκατετέθησαν ἀποστείλαντες καὶ λόγῳ καπάρου δραχμὰς ἑκατὸν 100.
Σᾶς εἰδοποιούμεν ὅτι νὰ κάμετε ἀρχὴν τοῦ ἔργου, καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν μετ' ἐπι-
μελείας ἐργασίαν σας διὰ τὴν ὁποίαν καὶ εἰς τὴν ἀπάντησίν τῶν μᾶς γράφουσι
λέγοντες ὅτι εἰσὶ καὶ ἐκεῖ ζωγράφοι καὶ νὰ μὴ κατηγορηθῶμεν, νομίζομεν περιτ-
τὸν νὰ εἴπωμεν πρὸς ἄνδρα φιλότιμον καὶ καλλιτέχνην. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν καιρὸν
τῆς ἐργασίας νὰ ἐργασθῇτε μετ' ἀνέσεως, ἵνα μὴ γίνῃ τὸ ἔργον βεβιασμένον. νὰ
θέσητε δὲ κάτωθεν τῆς εἰκόνης «δαπάνη τῶν ἐν Πύργῳ Ἡπειρωτῶν». Βεβαίως
νὰ μὴν ἔχητε τὸ ἔργον εἰς τὰς ὄψεις τοῦ μὲν καὶ τοῦ δὲ διότι θὰ ἐργάζεσθε μετ'
ἡσυχίας.

Μὴ ἔχοντες ἕτερόν τι νὰ σᾶς γράψωμεν, θέλομεν νὰ βεβαιωθῶμεν παρ'
ὧμων τὴν λήψιν τῆς παρούσης.

Ὅλοπρόθυμοι

» Χριστόδ(ουλος) Ἱερεὺς Ἀγίας Μαρίνης

» Ἀλέκος Χαρισιάδης

τῇ 31 Μαρτίου 1894 Ἰωάννινα

Υ.Γ. γράψατε πότε ἡγίασεν. ἦτοι: 1838 Ἰανουαρίου 17».

Σημ.

Ὁ γραφικὸς χαρακτήρ τῆς ὡς ἄνω ἐπιστολῆς εἶναι τοῦ Ἀλ. Χαρισιάδου.

6

1894

Περιφέρεια Κορυτσᾶς
Χωριὸν Πλεσίστα

«Συμβόλαιον

Δι' οὗ δῆλον γίγνεται, ὅτι ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ Χριστόδουλος Ἀν. Ζωγράφου καὶ Γεώργιος Ἀποστολίδης, (1) ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ κάτοικοι τῆς Ὁρθοδόξου Κοινότητος Πλεσίστης συνεφώνησαν ὡς ἔπεται.

Οἱ μὲν κ. Χριστόδουλος καὶ Γεώργιος ὑπόσχονται νὰ κατασκευάσωσι τὸ Τέμπλωμα τῆς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀγίου Νικολάου Ἐκκλησίας σύμφωνα μὲ τὸ σχέδιον τοῦ Τέμπλου τῆς Ἀγίας Μαρίνης. δύο προσκυνητάρια, τὸν Δεσποτικὸν Θρόνον, τὸν Παντοκράτορα, τὴν Πλατυτέραν, τὴν Προσκομιδὴν, καὶ τὰ ταβάνια χρωματιστά. τὸ χρῶμα θὰ εἶναι λαδιοῦ.

Οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Ὁρθοδόξου Κοινότητος Πλεσίστης ὑποχρεοῦνται νὰ δώσωσιν αὐτοῖς ἀπέναντι τῆς ἐργασίας των ταύτης πέντε χιλιάδες γροσίων (5,000) ἐξ αὐτῶν τρεῖς χιλιάδες γροσίων ὑποχρεοῦνται νὰ (2)

Ἐγένοντο δὲ δύο ὅμοια δι' ἀσφάλειαν ἀμφοτέρων τῶν μερῶν.

Ἐν Βογραδέτση τῇ 4 Αὐγούστου 1894

οἱ κάτοικοι τῆς Ὁρθοδόξου Κοινότητος Πλεσίστης

(χαρτόσημον Τουρκικὸν)

Τάση Κοσμάς ἐπίτροπος τῆς Ἐκκλησίας ὑπόσχομαι

Θανάς Κώστα ὑπόσχομαι

Γεώργι Στεφάν ὑπόσχομαι

Ἰωσήφ Δημήτρι ὑπόσχομαι

Ὁ Προεστὴς Μιχαὴλ Ἰωσήφ

(Τ.Σ. Κοινότητος)

» Ἀρχιερ. ἐπίτροπος οἰκονόμος

Πα(πᾶ) Κοσμάς βεβαιοῖ.

ἔλαβα ἀπὸ τὴν ὀπισθεν συμφωνίαν λίρας 5. ἕτερα ἔλαβα χίλια ἑνεακόσια ἐξήκοντα πέντε ἀρ. 1965.

Χριστόδουλος Ἀναστ. Ζωγράφος Χιοναδίτης

κ.τ.λ.».

7

1894

Πόλις Φλώρινα

«Βουλγαρικὴ Ἐκκλησιαστικὴ Κοινότης

1894 10)βρίου 16.

N. 303

Φλώρινα

Κύριον Θωμᾶν Ἀναστασίου Ζωγράφον

εἰς Χιονάδας.

Ἀξιότιμε Κύριε

Τὴν ἀπὸ 25 Νοεμβρίου ἐπιστολὴν σας πρὸς τὸν κ. Γιαννάκην Ζησοπούλου λαβόντες ἀπαντῶμεν Ὑμῖν τὰ ἑξῆς.

Τὰς δύο εἰκόνας Ἀγ. Γεώργιον καὶ Ἀγ. Δημήτριον περιμένομεν διὰ νὰ μᾶς στείλεται αὐτὰς ὀφειζόμενον καὶ λάβετε τὸ ἀντίτιμόν των.

Διὰ τὰς 20 μικρὰς εἰκόνας ἡμεῖς σᾶς προτείνομεν, ἂν ἀγαπᾶτε νὰ μᾶς τὰς

1. Ἴσως νὰ πρόκειται περὶ τοῦ ἐκ Τουρνόβου ξυλογλύπτου Γεωργίου Ἀποστόλου Βούρη.

2. Ληστυγῶς ἐλλείπει τὸ ἄλλο ἥμισυ τοῦ συμβολαίου. Ὅπισθεν δὲ τῆς πρώτης σελίδος ἐξακολουθεῖ ὡς ἐμφαίνεται.

ζωγραφίσετε πρὸς 35 γρ(όσια) τὴν καθεμίαν, καὶ ὅταν θὰ διέλθῃτε ἐντεῦθεν διὰ τὸ Ἅγιον Ὅρος νὰ μᾶς τὰς φέρετε καὶ λάβετε τὸ ἀντίτιμόν των. Διὰ τὴν Ἐκκλησίαν μας θὰ χρειασθοῦν ἀκόμι τρεῖς μεγάλοι εἰκόνες αἱ ἑξῆς: Ὁ μυστικὸς δεῖπνος, ὁ Ἀρχ. Μιχαὴλ καὶ ὁ Ἀρχιδιάκων Στέφανος, τὰς ὁποίας ὅταν ἔλθῃτε εἰς Φλώριναν ἂν εὐκαιρεῖτε δύνασθε νὰ ζωγραφίσετε αὐτάς.

Τῶν μικρῶν εἰκόνων οἱ ἅγιοι θὰ γίνουν οἱ ἑξῆς: (1)

Μὴν ἔχων ἄλλο νὰ σᾶς γράψω Μένω σὺς
Ὁ Πρόεδρος Πα(πᾶ) Ἀναστάσιος Σταύρ(ου)
(Τ. Σ. Βουλγαρικῆς) καὶ ὑπογραφή βουλγαριστί».

8

1895

Περιφέρεια Λαρίσης
Χωρίον Καζακλάριον

«Πρόσκλησις Ζωγράφων εἰς διαγωνισμόν.

Τὸ Κοινοτικὸν Συμβούλιον τοῦ Καζακλαρίου ἐπιθυμοῦν νὰ κατασκευάσῃ τὰς ὀκτῶ (8) μεγάλας, ἥτοι τὰς δεσποτικὰς καλουμένας, εἰκόνας διὰ τὸν κεντρικὸν Ναὸν τῆς Κοινοτικῆς «ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου» εἰδοποιεῖ τοὺς ἐνδιαφερομένους Ζωγράφους ὅτι κληρῶσαν τὰ ὀνόματα τῶν ὀκτῶ δεσποτικῶν εἰκόνων, ἔλαχεν ὁ κληρὸς εἰς τὴν Θεομήτορα Παναγίαν. Ὅθεν προκηρύσσει διαγωνισμόν ὑπὸ τοὺς ἑξῆς ἀπαραβάτους ὅρους.

1) Ὅτι τὴν διὰ κλήρου λαχοῦσαν εἰκόνα τῆς Παναγίας δεόν νὰ ζωγραφίσωσι πάντες οἱ ἐνδιαφερόμενοι Ζωγράφοι ἐπὶ τὸ τελειότερον, ἀκολουθοῦντες βυζαντινὸν ρυθμὸν μετὰ τοῦ φυσικοῦ, καὶ νὰ παραδώσωσιν αὐτὴν εἰς τὸ Κοινот. Συμβούλιον Καζακλαρίου περὶ τὴν 15ην δεκάτην πέμπτην Αὐγούστου ἔ.ἔ.
(Ἀκολουθοῦν ἄλλοι 6 ὅροι).

8) Ὅσοι δὲ τῶν κ. Ζωγράφων θὰ λάβωσιν ἀντίγραφον τῆς παρουσίας, ὀφείλωσι νὰ δηλώσωσιν ἐγγράφως εἰς τὸ Κοινот. Συμβούλιον τὴν παραδοχὴν τῶν ὁρῶν ἄνευ τροποποιήσεως.

(Ἐπίσης ἀκολουθοῦν καὶ ἄλλοι δύο ὅροι).

Ἐν Καζακλαρίῳ τῇ 1ῃ Ἰουνίου 1895

Τὰ μέλη τοῦ Κοινот. Συμβουλίου
Δ. Κ. Πρόεδρος

(κατεστραμμένος εἰς τὸ σημεῖον

αὐτὸ ὁ χάρτης. Ἐναντι δὲ)

Διὰ τὴν ἀντιγραφὴν

Ἐν Καζακλαρίῳ τὴν 8 Ἰουνίου 1895

Ὁ Πρόεδρος

Δ. Κ.

(τὰ λοιπὰ δυσανάγνωστα).

(Τ.Σ. Κοινοτικῆς)».

Σημ.

Συμπεριλαμβάνομεν ἐδῶ καὶ τὴν πρόσκλησιν ταύτην τῶν Ζωγράφων διὰ νὰ

1. Ἐπονται αἱ ὀνομασίαι τῶν 20 μικρῶν εἰκόνων ἐν αἷς καὶ οἱ ἅγιοι Κύριλλος καὶ Μεθόδιος.

ἀποδειχθῇ διὰ μίαν ἀκόμη φοράν ὅτι τὸ χωρίον Χιονιάδες εἶχε καταστῇ περιώνυμον ὄχι μόνον εἰς τὴν Ἑπειρον καὶ τὰς γειτόνους αὐτῆς Ἑπαρχίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἀπομεμακρυσμένας ἀκόμη.

Ὁ ὑπ' ἀρ. 8 ὅρος τῆς προσκλήσεως ταύτης μᾶς τὸ βεβαιώνει μὲ τὰ ἑξῆς: «Ὅσοι ἐκ τῶν ζωγράφων θὰ λάβωσιν ἀντίγραφον τῆς παρούσης.....». Αὐτὸ μᾶς λέγει καθαρὰ ὅτι ἡ πρόσκλησις αὕτη δὲν ἦτο διὰ τοῦ τύπου γενική, ὅπως συνήθως λαμβάνουσι χώραν αἱ προκηρύξεις, ἀλλὰ χειρόγραφος καὶ προσωπική, καὶ ἀπεστάλη μόνον εἰς ὠρισμένους ἀγιογράφους, ἐν οἷς καὶ εἰς τοὺς Χιονιαδίτας ἀδελφοὺς Χριστόδουλον καὶ Θωμᾶν. Ἐν βέβαια τὸ χωρίον τοῦτο δὲν ἦτο περιώνυμον διὰ τὴν ἀγιογραφίαν του, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τὸ γνωρίζουν οἱ πέραν τῆς Ἑπείρου, καὶ πολὺ περισσότερον οἱ Θεσσαλοί. Ἐπειτα ἡμεῖς, ἀπαξ ἡ πρόσκλησις αὕτη εὐρέθη εἰς τὸ ἀρχεῖον Χιονιαδιτῶν ἀγιογράφων, δὲν ἔχομεν οὐδὲν δικαίωμα νὰ τὴν ὑπορείσωμεν.

Οὕτω λοιπὸν σκεπτόμενοι καὶ φρονοῦντες, συμπεριελάβομεν τῇ παρούσῃ καὶ τὴν ἐν λόγῳ πρόσκλησιν αὐτήν, καὶ ὥς ἔχομεν συγγνώμην ἐκ μέρους τῶν κ.κ. ἀναγνωστῶν διὰ πᾶσαν τυχὸν ἀντίθετον πρὸς ἡμᾶς γνώμην των.

9

1900

Ἑπαρχία Κονίτις

Χωρίον Παλαιοσέλι

Ἐπιστολὴ ἐκ Δράμας ἐκ μέρους Νικολάου Ταπεινοπούλου ἐκ Παλαιοσελίου Κονίτις ζαχαροπλάστου, δι' ἧς παραγγέλει τὴν κατασκευὴν πέντε εἰκόνων διὰ τὸν Π. Ναὸν τῆς Μεταμορφώσεως, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 10 Αὐγούστου 1900.

10

1900

Πόλις Κόνιτσα

«Κύριε Θωμᾶ εὐχόμεθά σε

Ἄλλο δὲν εἶναι τὸ παρόν μου, ὁ διδάσκαλος τοῦ χωρίου Κριζμπάνι (=Ἑλεύθερον) τὸ ὄνομα χρυσόστομος μὲ παρήγγειλε νὰ μοῦ κάμῃς μίαν εἰκόνα τριάντα πόντους τὸ μᾶκρος τὸν ἅγιον Νικόλαον λειτουργὸν θὰ ἔχει τὰ μυστήρια εἰς τὴν ἁγίαν τράπεζαν ἀνοιχτὰ μὲ ἓναν Ἱερέαν καὶ ἓναν διάκονον καὶ ὁ ἅγιος Νικόλαος μὲ τὴν φυλλάδα ἀνοιχτὴν νὰ διαβάξῃ τὴν Εὐχὴν τοῦ Οὐδεὶς ἄξιος, αὐτά.....τοῦ εἶπα διὰ τὴν πληρωμὴν καὶ μοῦ λέγει ὅτι ὁ Θωμᾶς εἶναι γνωστός μου φίλος δὲν θὰ καταδεχθῇ νὰ μὲ πειράξῃ, καὶ ἀπάντησόν με. διατελῶ.

ἐν Χριστῷ εὐχέτης ὑμῶν

ὁ φίλος σας Καλλίνικος

Ἡγούμενος τῆς Ἱ. Μονῆς Στομίου

τῇ 8 10)βρίου 1900 Κόνιτσα».

Σημ.

Τὸ κεῖμενον, τῆς ὥς ἄνω ἐπιστολῆς διωρθώσαμεν ὀρθογραφικῶς.

(Συνεχίζεται)

ΣΠΥΡΟΥ Γ. ΜΟΥΣΕΛΙΜΗ

ΙΔΙΩΜΑΤΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΞΕΝΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΤΩΝ ΣΟΥΛΙΟΡΕΙΤΩΝ*

(ΕΠΑΡΧΙΑ ΣΟΥΛΙΟΥ - ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ)

(Ἀνέκδοτα)

κοίτομαι=κεῖμαι, βρίσκομαι ξαπλωμένος.

κόκα ἡ=κεφάλι. φράσ. Δὲ σοῦ κόβει ἡ κόκα γιὰ τίποτα.

κόκα τὰ=ζαχαρικά, καρποὶ διαφόρων δέντρων ποὺ μοιάζουν τῇ φακῇ, σὰν τῆς ζελενιάς, τσερμεντζέλας κι' ἄλλων.

κοκκαλιάζω=στεγνώνω, κάνω κρύαλο. φρ. Τὰ σκουτιὰ ποὺ ἦταν ἀπλωμένα νὰ λιαστοῦν κοκκάλιασαν ἀπὸ τὸν πάγο.

Κόκλας ὁ=τοποθεσία στὸ Σαλονίκι, ὅπου εἶχε στάνη Ἀρβανίτης τσέλεγκας ὀνομαζόμενος Κόκλας. (Δὲς Κ. Μπίρη «Ἀρβανίτες»).

κοκόνι τὸ=ζαγάρι.

κοκορεύομαι=περηφανεύομαι σὰν κόκορας.

κοκόσια ἡ=ὁ καρπὸς τῆς καρυδιᾶς.

κοκοσιάρα τὰ=ἀνοιγμένοι καὶ μὴ ψημένοι σπόροι καλαμποκιοῦ, παπαδίτσες (Πόποβο).

κοκοσούρης ὁ, θηλυκὸ κοσοσούρω ἡ=σπερμολόγος. (Ἀλβ. κορκοσούρ).

κολαίνω=ἀνηθαίνω. φρ. Γιαννάκη, ἔτσι νὰ ζήσεις, κόλλα στὸ πουρνάρι καὶ κόψε λίγο κλαρί γιὰ τὴ γίδα.

Κολιανίτσα ἡ=βαριὸς βήχας μὲ φλέγμα νὰ μὴ ξεκόβεται εὐκολὰ ἀπὸ τὸ πλεμόνι.

κολοβὸς ὁ=ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἔχει οὐρά, κουτσονούρης.

κολώνα ἡ=πολὺ χοντρὸ ἡμερόξυλο,

ιδίως φτελιά, τοποθετούμενο δίπλα, ἢ θέση τοῦ πατώματος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀκοποῦν οἱ ψαλιδιὲς κι' ἔπειτα τὰ σανίδια.

κομματσιούλια τὰ=πολὺ μικρὰ κομμάτια.

κόνα ἡ=εἰκόνα.

κονάκι τὸ=δωμάτιο, καλύβα βλάχη.

κονεύω=εἰσέρχομαι. φρ. Γιὰ παρωλούθα Κώστα καὶ ἰδὲς αὐτὸς ὁ ξένος ν' θὰ κονένει ἀπόψε.

κόνισμα τὸ=εἰκόνισμα, προσκυνητὴ. Μὲ τὴ σύστασι τοῦ πάτερ—Κοσμᾶ σὲ ἀλάχωριὰ τῆς Ἠπείρου ποὺ δὲν εἶχατὶ δυνατότητα ν' ἀνεγείρουν ἐκκλησιὰς ἔζονταν τετράγωνοι στύλοι, ὅπου τοπετιόνταν χριστιανικὸ εἰκόνισμα, γιὰ διώση ἀπὸ τὰ τουρκοχώρια. Σήμερα στίς περὺ πολλῶν χωριῶν τῆς Θεσπρωτίας ἔζονται τέτια εἰκονίσματα. φρ. Τὰ πιὰ κονίσματα μπαίνουν στὸ γυναικειο.

κονκέλα ἡ=γραμμὴ ἢ δρόμος ἐλώδικος.

κόντα ἡ=αὐτὸ τῆς ψείρας.

κοντάκι τὸ=τὸ ξύλο στὸ ὁποῖο στήζεται τὸ σιδερένιο μέρος τοῦ ὅπλου. φρ. Ὁ Γιάννης δὲ βαστάει καμμιὰ σαρακοή, βῆκε ἀπὸ τὸ κοντάκι τοῦ Θεοῦ.

κοντεύω=κάνω κάτι μικρότερο πὸ ὅ,τι εἶναι, πλησιάζω. φρ. Κόντευον φτάκω στὰ Γιάννενα ὅταν νάσου μὲ ἀνὴρ ἢ βροχὴ ὅξω στὸν κάμπο.

κόντης ὁ=ἀσίκης, τέλεια ντυμένος

κοντιλιάζω=σημειώνω στὸ χαρτί. φρ. Ἀλλὰ νὰ μὴ σὲ κοντιλιάσει ὁ μπακιρ.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 238.

κι' ἄμα κοντιλιασθεῖς τὸ χρέος δὲ λείπει ποτέ.

κοντοζυγώνω=πλησιάζω.

κοντοκάπι τὸ=εἶδος τράγειας κάπας ('Αλβ. ταλαγάνι).

κοντοστούπης=μικρόσωμος, νάνος.

κόντρα (ἐπίρ.)=ἐναντίο ('Αλβ. καὶ Λατ. κόντρα).

κοντρώνομαι=γίνομαι φόρτωμα κάποιου, ἐπιφορτίζομαι. φρ. 'Ενῶ ὁ Κώστας μὲ τὴ Λένη πήγαιναν ἤσυχα στὸ δρόμο μὲν ἔφτασαν στὶς Καρυδιές τις μεγάλες τῆς κοντρώθηκε αὐτός.

κοπάνα ἡ=ξύλινη σκάφη μὲ τὴν ὁποία κουβαλοῦν ἀσβέστη οἱ χτίστες.

κοπανάω=χτυπάω. φρ. Κάθισε φρόνιμα γιατί ἄμα σκωθῶ θὰ σὲ κοπανήσω ἀπὸ τὸ σιάδι.

κοπανεῖλι τὸ=μικρὸ παιδὶ τυλιγμένο μὲ τὰ σπάργανα.

κόπανος ὁ=ξύλινο εἶδισμα μὲ τὸ ὁποῖο οἱ γυναῖκες κοπανοῦν τὰ ροῦχα στὸ πλῦμα. φρ. παρ. Δὸς μου κυρὰ τὸν ἄντρα σου καὶ παρ' τὸν κοπανό μου.

κοπέλι τὸ=ὑπηρέτης, δοῦλος τοῦ σπιτιοῦ. ('Αλβ. κοπὶλ=δοῦλος).

κόπια τὰ=παιδεμοί, ρῆμα κοπιάζω=ἔρχομαι Δημοτικὸ τραγούδι :

Ἔρχονται οἱ συμπεθεροὶ
—Πέρδικα μωρ' πέρδικα—
ἔρχονται νὰ σὲ πάρουν
—σὰν πέρδικα γραμμένη—
Ἄς ἦρθαν, καλωσώρισαν
καὶ καλονακοπιάσουν.

κόπτσας ὁ=σκόρος ('Αλβ. κόπτσα).

κόρα ἡ=ἐξωτερικὴ σκληρὴ ἐπιφάνεια τοῦ ἄρτου. ρῆμ. κοριάζω=λερώνω.

κοράκης ὁ=μαῦρος σκύλος. Θυλυκὸ κοράκι. φρ. παρ. Περσεύει ἀπὸ τὸ μούρηκα νὰ φάει ὁ κοράκης ;

κορακιάρα ἡ=γίδα ἢ προβατίνα πού εἶθε νὰ φᾶν τὰ κοράκια. φρ. ποιμεν. Ὁπου κι' ἂν πᾶς μωρ' κορακιάρα (=εἶθε νὰ σὲ φᾶν τὰ κοράκια) ἐγὼ θὰ σὲ πιάσω νὰ σ' ἀρμέξω· παράγ. κορακιάνω.

κορακίστικα τὰ=δυσκολοπρόφερτο καὶ δυσκολονόητο ἰδιόρρυθμο γλωσσικὸ κατασκευάσμα μὲ τὴν ἐπανάληψη κάθε συλλαβῆς τῆς λέξης προσθεμένου ἐνοῦ κ' ἢ τῆς

ἄλλου συμφώνου. Π.χ. Ὁ ἀδερφός μου πηγαίνει στὸ σχολεῖο—προφέρεται σὲ διμετρο ἔτσι :

Ὁκο ἄκα—δέκερ—φόκος μούκου πῆκη—γαίκαί—νεῖκει στόκο σχόκο—λειόκο.

Μὲ τὸ τῆς δέ :

Ὁτῆς ἄτῆς—δέτῆς—φότης μούτῆς πῆτῆς—γαίτῆς—νεῖτῆς σῆτῆς σχῆτῆς—λειότῆς.

κορέλι τὸ=στρογγυλὸ κρεμάμενο στολίδι.

κορελάτος ὁ=ἐκείνος πῶχει φυσικὰ κορέλια στ' αὐτιά, ἢ γίδα στὸ λαιμό.

κορδώνομαι = τεντώνομαι, περηφανεύομαι ('Αλβ. κορδὸς) φρ. Μὴ μοῦ κορδώνεσαι τόσο καὶ ξέρω ποιὸς εἶσαι.

κορμοστασιά ἡ=λυγερὸ κορμί.

κόρμπος ὁ=μαῦρος (Λατ. καὶ 'Αλβ. κόρ—μπι).

κορτσιάζω=λερώγω σὰν ἡ κόρτσια. φρ. Ὁ νοικοκύρης μου (ἄνδρας μου) ἔχει ἔχει ἓνα μήνα ἀνάλαγος καὶ κόρτσιασε πατόκορφα.

κορφολογάω=τρυγάω, διαλέγω τις κορφές φρ. Ἡ πατάτα θέλει κορφολόγημα γιὰ νὰ δυναμώσει.

κόρφος ὁ=κόλπος, βυζί. Φρ. Τῆς καηορίνας πόνεσαν οἱ κόρφοι καὶ τράβησε τ' ἀμολόγητα.

κόσα ἡ=εἶδος μεγάλου πριονιοῦ γιὰ τὴν κοπὴ κορμῶν δέντρων, δρεπάνου γιὰ τὸ κόψιμο χόρτου, πλεξίδα πλεγμένη μὲτὰ φυσικὰ μαλλιά τῆς γυναίκας καὶ μὲ μακρὶ διαλεγμένο πρόβειο μαυροβαμμένο μαλλί. Ἡ γυναῖκα ὅλων τῶν ὀρεινῶν χωριῶν τῆς Θεσπρωτίας ὅσο ἦταν ἀνύπαντρη εἶχε τις φυσικὲς τῆς πλεξίδες, κι' ἄμα παντρεύονταν, γιὰ διάκριση ἀπὸ τις τσοῦπρες ἔβαζε κόσες.

κοσιάδα ἡ=ἀπόσπασμα στρατιωτικὸ πού κυνήγαε τοὺς κλέφτες.

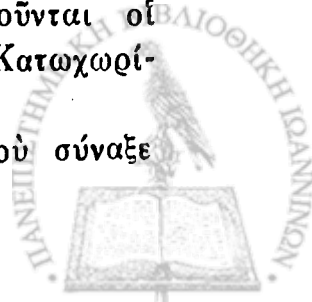
κοσόλιανη ἡ=χωριὸ στὸ Κάτω Πωγώνι (σβλαβ. μικρὴ χώρα).

κοτέτσι τὸ=ὄρνιθώνας ('Αλβανοσλαβ. κατέτσ.)

κοτρώνι τὸ=μεγάλος ἀσβεστόλιθος.

κοτόψυχοι (οἱ)=ἔτσι καλοῦνται οἱ κοντὰ στὸν Καλαμᾶ κάτοικοι (Κατωχωρίτες) περιφερείας Φιλιατῶν.

κοτσέκι τὸ=μεγάλον σπῆτι πού σὺναξε

ὁ ἀφέντης τοῦ χωριοῦ (τσιφλικὰς) τὴν παραγωγή ἀπὸ τὰ χωράφια, καὶ στὸ ὁποῖο εἶχε τὸ κονάκι ὁ σούμπασης (ἀντιπρόσωπος τοῦ ἀφέντη) (σλαβ. κοιτσεκκιβωτός).

κότσι τὸ=ἀστράγαλος, παιγνίδια «τὰ κότσια.» φρ. Ἄν σοῦ βαστοῦν τὰ κότσια χτύπα με.

κότσιαλο τὸ=ὁ στέλεχος τοῦ σταχιοῦ πὺν στηρίζονται τὰ σπειριά τοῦ καλαμπουκιοῦ.

κουβαλάω=μεταφέρω. φρ. παρ. Δὲν μπορεῖς γέροντα δέσε καὶ κουβάλα.

κουβάρι τὸ=στρογγυλομαζεμένο σὰ σφαῖρα γνέμα. φρ. Κάμε σ' ἐκεῖ Κώστα ν' ἀπλώσω τὰ ποδάρια γιατί μ' ἔμασες κουβάρι.

κουβέντα ἡ=ὁμιλία. (Ἰ.Αλβ. κουβεντί).

κουδούνι τὸ=λαλούμενο πὺν κρεμοῦν στὸ λαιμὸ τῶν πρᾶματιῶν (ζώων) γιὰ νὰ ἀκούονται ὅπου πηγαίνουν κατασκευασμένο ἀπὸ σιδερένια λαμαρίνα. φρ. Δημ. Τραγ. «Κάπου βελάζουν πρόβατα κάπου λαλοῦν κουδούνια».

κούκας ὁ=ἐπώνυμο στὸ Λιβιάχοβο. (Ἰ.Αλβ. κούκιε=κόκκινος).

Κούλια ἡ=μέγαρο. Οἱ Τοῦρκοι ἀφεντάδες σὲ κάθε χωριὸ εἶχαν ἀπὸ μιὰ κούλια πὺν ἔβγαιναν τὸ καλοκαίρι γιὰ τὸν ἀγέρα.

κούλιζα ἡ=τοποθεσία στὸ Πετοῦσι. (Ἰ.Αλβ. κίλεζε=κλείδωση τῶν σχελῶν).

κουλὸς=χολός.

κουλούκι τὸ=βλαστός, παραφυάδα. φρ.

Ἡ συκιά ξανανιώνεται μὲ τὰ κουλούκια.

κουλούρι τὸ=κυκλικὸς τοῖχος, μάνδρα.

κουμανία ἡ=παρέα συντροφιά. Εὐχητική φράση σὲ γάμους καὶ πανηγύρια: Βίβα κουμανία.

κουμαντάρος ὁ=οἰκονόμος, θηλ. κουμαντάρα, κουμανταρού. Ρῆμ. κουμανταράω.

κουμάντο τὸ=οἰκονομία.

κουμπαριάτικο τὸ=ἀρνὶ στελλόμενο πεσκέσι (δῶρο) ἀπὸ τὸν ἀναδεχτὸ στὸν κουμπάρο τῇ δευτέρᾳ τοῦ Πάσχα. (Ἰ.Αλβαν. καὶ σλαβ. κούμπρε).

κουμπούλια ἡ=δαμασκηνιά (Ἰ.Αλβ. κουμπουλέ).

κουμπούρα ἡ=πιστόλα προστογιομί.

κουναράω=ἀναπτύσσω, θρέφω νὰ μεγαλώσω φρ. Κουναράει ὁ μαῦρος ἄνθρωπος παιδιὰ καὶ μιὰ μέρα τὸν ἀφήνουν πλῆτες

καὶ φέουν.

κουνιάδος ὁ=ἀντράδερφος. (Ἰ.Αλβ. κονάτ).

κουντουλιά ἡ=κούνια κρεμασμένη ἀπὸ δέντρο. (Ἰ.Αλβ. κουνταλί).

κουντουριάζω=μισοκόβω μεγάλο μακρὸ ξύλο σὲ μικρότερα κούτσουρα.

κούπα ἡ=ποτήρι (Ἰ.Αλβ. κοῦπε). Φρ. Δημ. Τραγ. «Μὲ τούτην ἀσιμόκουπα θέλ νὰ πιῶ πεντέξη.»

κουράδια τὰ=ἀνθρώπινα κόπρανα· μοια μὲ ὄρχατα εἰδώλια, τοὺς κούρους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους πῆραν καὶ τ' ὄνομα. Πειχτική φράση τῶν παιδιῶν γιὰ κείνο πὺν βγάζουν ἀπὸ τὸ παιγνίδι:

«Πήλιο Γιωργάκης τὸ σκυλὶ
τὸ σίβο τὸ γουρούνι
στὴ γούρα πίνει τὸ νερὸ
στὴν καστανιὰ σταλίζει
καὶ πίσω ἀπὸ σπῖτι μου
κουράδια ροκανάει».

κουραφέξαλα τὰ=χασοκουβέντες, τενένια.

κούρβα ἡ=σκύλα (Ἰ.Αλβ. κοῦρβε=πόρνη).

κουρὶ τὸ=παρθένο δάσος.

κουρκουκέφαλο τὸ=τὸ κέντρο τοῦ κινίου ἀπὸ τὸ ἀπάνου μέρος.

κουρκουλώνω=περιτυλίω.

κουρκούτα ἡ=θολὸ νερὸ.

κουρμέκι τὸ=τελωνεῖο. Οἱ Τοῦρκοι στοὺς δρόμους, ἔξω ἀπὸ τίς πόλεις, εἶν μόνιμες φρουρές, τὰ κουρμέκια, πὺν ἔλχαν τοὺς διαβάτες (Ἰ.Αλβ. κουρμέκ). Παρ. κουρμεκιάρης.

Κουρτέσι τὸ=χωριὸ τῆς Θεσπρωτίας (Ἰ.Αλβ. κούρτε=λύκος).

κούσιαλο τὸ=ὁ πολὺ γέρος.

κουσκούνι τὸ=δερμάτινο ἐξάρτημα τοῦ σαρμαριοῦ.

κουτάβι τὸ=σκυλί. Παροιμ. Ἡ κόλα ἀπὸ τῇ βιάτης κάνει γκαβὰ τὰ κουτάβια.

κουτουλάω=γαργαλάω. (Ἰ.Αλβ. κουτλίστε=κυλίω).

κουτούριο τὸ=ἀπόπειρα στὰ κουτουρὰ κουτουροῦ (ἐπίρ.)=χωρὶς σκέψη, ἀχαμένα.

κούτσικος ὁ=ὑπερθετ. βαθμὸς τοῦ

ρός, μικρός, μικρότερος, μικρούτσικος
κούτσικος).

κουτσομπόλης δ=σπερμολόγος.
κουτσός δ=χωλός (Ἄλβ. κουτσόν).
Ιστεύεται πώς ὁ διάλογος εἶναι κουτσός.
Ἰ' αὐτὸ κουτσός σημαίνει καὶ διάλογος.
Ἰαρομίες: Δὲν κουτσαίνει τὸ γομάρι ἀπὸ
αὐτί. Ἡ κουτσή γουρούνα τρώει τὶς
πούνες. Ἡ νύφη μας ἦταν κουτσή τὰ
δόντια σὰν παλούκια.

κουτσουλιά ἡ=κοπριά τῆς κότας.
κουτσούμπι τὸ=μέρος τοῦ κορμοῦ τοῦ
έντρον πού εἶναι χωμένο στὸ χῶμα, τὸ
πλόρριζο. Ρῆμ. κουτσουμπιάζω. Παράγ.
κουτσουμπιάρης, κουτσουμπιάρα κουτσου-
πιάρικο.

κουτσουρεύω=κολοβώνω.
κούτσουρο τὸ=χοντρὸ κομμάτι ξύλο.
Ἰαράγ. κουτσουριάρης, κουτσουριάρα, κου-
σουριάρικο.

κουφάλα ἡ=κούφιος κορμός δέντρον.
Ἰαράγ. κούφαλο.

κουφάρι τὸ=ἀνθρώπινο πτώμα.

κουφίζω=ζυμώνω ἀλεύρι ἀνακατεύον-
τες το με προζύμι.

κουφισιά ἡ=ζυμωσιὰ ὅση χωράει ὁ
οὔρενος.

κουφτός (κοφτός) δ=σιτάρι χονδρο-
σμένο σὲ χειρόμυλο, με τὸ ὅποιο οἱ νοι-
οκυρὲς φκιάνουν κοφτόπιτες.

κουφίδι τὸ=μικρὸ κομμάτι κρέατος. φρ.
Ἐνα κουφίδι ἄνθρωπος ὁ Γιαννάκης δὲ σ'
ρχεται γκινάφι πού τὸ χτυπᾷ καὶ χτυπᾷ.
Ἰαροίμ. Φάει νύφη ζουμί—καλὰ εἶναι καὶ
κουφίδια.

κουφοβούλης δ=ἐκεῖνος πού κόβει τὶς
ουλὲς τῶν ἄλλων. Φρασ. παροιμ: "Ἀν-
θρωπος ὁ πολυβούλης κι' ὁ θεὸς ὁ κοφο-
βούλης. (Παράβαλε με τὸ «ἄλλαι βουλαὶ
ἐνθρώπων ἄλλα θεὸς κελεύει.»

κραπ (ἐπίρ)=καθόλου.

κρασᾶτο τὸ=εἶδος ρώϊδου με ὑπόξυνα
μεγάλα ζουμερὰ σπειριά.

κράση ἡ=εἰδή. φρ. στὴ κράση του
φαίνεται σὰν παιδί.

κρατημάρα ἡ=ξήραμα χειρῶν καὶ πο-
μῶν. φρ. Μὲ τὸ στόμα μπάρα—μπάρα,
με τὰ χέρια κρατημάρα, ἐννοώντας πὺς
με τὸ στόμα στὶς κουβέντες νὰ πᾶμε ἴσια
ῖα ἀλλὰ με τὰ χέρια νὰ μὴ πειραχτοῦμε.

κρατοχέρα ἡ=ἐκείνη πού δὲν πιάνει
με τὰ χέρια δουλειά, πού, ὅπως λέει καὶ
τὸ δημοτικὸ τραγοῦδι, γνέθει σέ:

πέντε μῆνες πέντε ἀδράχτια.

Πότε τ' ἄγνεσ' ἡ Πλατώνα;

Κράτσειβο τὸ=τοπωνύμιο στὸ χωριὸ
Μπεστιά. (Ἄλβ. Κράτσε).

Κράτσιος δ=τοπωνύμιο στὴ Φροσύνη
—Σουλίου. (Ἄλβ. Κράτσε). Νύχτα φοβι-
οῦνται οἱ χωρικοὶ νὰ περάσουν ἀπὸ τὴ θέση
αὐτὴ πού εἶναι χαράδρα, γιατί βγαίνουν
τὰ πειρασμικά.

κρεατινὴ ἡ=ἡ μπροστὰ ἀπὸ τὴν τυρινὴ
βδομάδα πού ἀποκρεύεται τὸ κρέας.

κρέκουρα καὶ κράκουρα τὰ=τόποι με
βράχους καὶ λιθάρια.

Κρέστας δ=τοπωνύμιο (χειμαδιὸ) ἔξω
ἀπὸ τὴν Παραμυθιά. (Ἄλβ. Κρέστε=ξύ-
στρα πού ξύνουν τ' ἄλογα.

Κρετσιούνιστα ἡ=χωριὸ στὴ ρίζα τοῦ
Κατσιδιάρη βουνοῦ (σλαβ.=Ἑλληνοχώρι.)

κριάσι τὸ=κρέας. φρ. Παρ. Γιὰ μὴν
παρατεντώνεσαι μὴ σοῦ κοπεῖ κριάσι.

Κριεκούκι τὸ=ὄνομα χωριοῦ, ἐπώνυμο.
(Ἄλβ. Κριεκούκι=ὄρος.)

κριθαραμιὰ ἡ=τὸ ἄχυρο τοῦ κριθα-
ριοῦ. Ἰσα με σπειρὶ κριθάρι.

κριθαρίτσα ἡ=σπειράκι πού παρουσιά-
ζεται στὰ ματόφυλλα. Ὁ λαὸς πιστεύει
πὺς θεραπεύεται ἅμα τὴν ἀλυχήσει τρία
ἀράδα πρωῖνὰ πρωτάρια (πρωτόγεννη) γυ-
ναίκα πού νὰ βυζαίνει μικρὸ παιδί ἀνα-
βαίνοντας τρεῖς φορές τὰ λόγια: «γκάμ
γκάμ κριθαρίτσα σήμερα νὰ σὲ ἰδῶ κι'
αὔριο νὰ μὴ σὲ ἰδῶ».

κρίκαλο (ἐπίρ)=τὸ πολὺ στεγνόν. φρ.
τὸ ψωμί ἔγινε κρίκαλο καὶ δὲ βάνεται στὸ
στόμα.

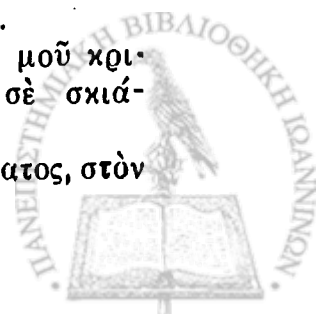
κρινὶ τὸ=κυψέλη. (Ἄλβ. κρίνε).

κρισολοῖα ἡ=κρισολογία, κριτήριο,
φρ. παρ. Δὲν ἔχω πού μοῦ κἀνκε τὸ σπῖτι,
θέλω νὰ δώκω καὶ κρισολοῖα στὸν κόσμο.

κρίτς=(ἐπίρ.) ζήλεια. φρ. Βλέπω τὰ
μῆλα στὸ παζάρι καὶ μοῦ κἀνει ἡ καρδιά
κρίτς, ἀλλὰ με τί νὰ τὰ ἀγοράσω.

κριτσανάω=στρίζω. φρ. Μὴ μοῦ κρι-
τσανᾷς τὰ δόντια ἔτσι καὶ ποιὸς σὲ σκιά-
ζεται;

κρόθος δ=ὁ περίγυρος εἰδίσματος, στὸν

ὁποῖο στηρίζεται δλόβολο τὸ κορμί του, ὅπως ὁ περιγυρὸς τῆς βάσης τοῦ βαρελιοῦ, τοῦ τειριοῦ, τοῦ ἄρτου κλπ. φρ. χάλασ' ὁ κρόθος τῆς πικινάδας (πικνάδα=κόσκινυ) καὶ εἶμαι γιὰ καινούργια. Τὰ παιδιὰ τῶν ὅλο τὶς κόρες καὶ τοὺς κρόθους ἀπὸ τὸ ψωμί κι' ἡ μέση (ψίχα) μένει γιὰ τοὺς γερόντους ποὺ δὲν ἔχουν δόντια.

κροκιάζω=γένομαι κίτρινος σὰν κρόκος αὐγαῦ, φρ. ποιητική. Ἐκρόκιασεν ἡ πρωϊμιὰ καὶ μέστωσε τ' ἀστάχι.

κρουσταλιάζω=γένομαι κρύος καὶ παγώνω σὰν τὸ κρούσταλο.

κρουστὸ τὸ=πυκνό. Ρῆμ. κρουσταίνω.

κρουτσούνα (ἐπίρ)=ἡ σύναξη πολλῶν σ' ἓνα μέρος. φρ. Ἐβγαλε ὁ νοικοκύρης μου τὴ φανέλλα, ποῦχε ἓνα μήνα ν' ἀλλάξει καὶ περπάταγαν οἱ ψεῖρες κρουτσούνα. Ἐφέτο τὸ κλῖμα στὸ νηβορὸ ἔχει κρουτσούνα τὰ σταφύλια.

κρυψώνα ἡ=κατάλληλη θέση γιὰ κρύψιμο.

κυκλίδι τὸ=μικρὸ δέμα (διασίδι) γνέματος ἔτοιμου γιὰ πλέξιμο.

κύπρος ὁ=λαλούμενο ποὺ κρεμοῦν στὸ λαιμὸ τῶν γιδιῶν, γιὰ νὰ ἀκούονται ὅπου πηγαίνουν, φκιασμένο ἀπὸ μπροῦντζο.

κυρὰ ἡ=κυρία. Οἱ γυναῖκες προσαγορεῦνται πάντοτε μὲ τὸ «κυρὰ». φρ. Κυρὰ Λένη, φέρε μου λίγο τὸ ξυλόχτενο.

κυτάρι τὸ=γλυώδικη μεμβράνη μὲ τὴν ὁποία περιβάλλεται τὸ βρέφος στὴν κοιλία τῆς μάνας.

κωλοβυzaίνει τὸ κασίκι ἡ ἀρνὶ ἐν ὁρθὰ ἀπὸ μπροστά, ἀλλ' ἀνάποδα πίσω.

κωλοκαψίδα ἡ=ὑποψία, φόβος. φρ. Ἐκλεψαν τὰ σκόρδα τῆς Λάμπραινας καὶ τοῦ Θόδωρου μπῆκαν κωλοκαψίδες, καὶ ποῦν γιὰ τοῦτον.

κωλομάγουλη ἡ=χονδρομάγουλη.

κωλοπάνι τὸ=πανὶ ἡ σκουτὶ μὲτὸ ὁποῖο σφουγγίζουσιν τὰ κάκα τῶν βρεφν.

κωλόρριζο τὸ=ἡ βάση τοῦ κορμοῦ τοῦ δένδρου ποὺ εἰσέρχεται στὸ χῶμα.

κωλοσοῦσα ἡ=σουσουράδα. φρ. Ζεῖ μοῦ ταράζεσαι μωρὴ μπαζαρκάνα σὰν κωλοσοῦσα.

κωλοτούμπα ἡ=στριφοκύλισμα. φρ. Ἐφαγα γλυσταριές καὶ κωλοτούμπες τὸ χιόνι ἀμέτρητες.

κωλώνω (γκωλώνω)=ἀκουμπῶ ἀρπυμενος νὰ μετακινηθῶ. φρ. Ὡς τῆς Λατῆς τὸ χωράφι τὸν πῆγα στὸ Μῆτρο. Ἰεὶ κώλωσε καὶ δὲν ἔκανε πέρα.

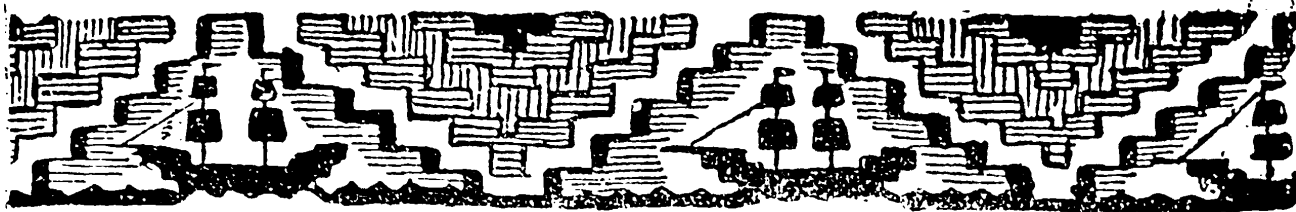
κώλωμα τὸ=βάση. φρ. Πιάσε τὸ κώλωμα τοῦ σπιτιοῦ καὶ κάθισε ὅσο θέλεις, δὲν τὸ πιάν' ἀγέρας.

κωρωνιάζω=σταματῶ μόνιμα. φρ. Σ' ὁποιο χωριὸ κι' ἂν πάει ὁ καλανῆς δὲν κωρωνιάζει πουθενά. Εἶναι τὸ ζαπὶ του τέτιο.

κωθώνι τὸ=πρόστιχος, ποταπός. (φρ. χαίᾱ σπαρτιατικὴ λέξη).

(Συνεχίζεται)

ΗΜ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ

ΤΟΥΡΚΟ - ΠΕΡΣΟ - ΑΡΑΒΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΣΤΟ ΓΙΑΝΝΙΩΤΙΚΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ*

νιζάμης (οὐ ν'τζάμ'ς) = στρατιώτης
κτικὸς· στὰ ἄ., νιζάμ ἄσκληρὶ ὁ
κτικὸς στρατός, κατ' ἀντίθεση πρὸς τὰ
κατὰ σώματα.

νισάφι (τοῦ ν'σάφ') = στὰ ἄ., ἰν-
ἄφ δικαιοσύνη, ἐπιείκεια, μετριοπάθεια,
ἐλαφρῖον.

νισλαντίρι (τοῦ—ιρ') = στὰ ἄ.,
λ., ἴδ. σ.

νοუმπέτ (τοῦ) = νούμερο, σειρὰ ἐ-
λέσεως ὑπηρεσίας, ἐργασίας, φρουρᾶς·
στὰ ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

νουφούσι (τοῦ—οὐς) = ἀντίγραφο
τομικοῦ μητρώου· στὰ ἄ., ἴδ. λ. μητρώο.
νταβάνι (τοῦ—άν') = στὰ τ., τμ-
άν· ἴδ. σ.

νταβαντοῦρ (τοῦ—οῦρ) = θόρυ-
ος, φασαρίες· οἱ κανυγάδες, τὰ λόγια, τὰ
ὀνειρα μούειπες· στὰ τ., τεβαντοῦρ
ῥύλημα, εἴδηση διαδιδόμενη, ἀγγελία
κοινοποιημένη.

νταβᾶς (οὐ) = ὁ ταβᾶς· στὰ ἄ., τὰ
ἄ· ἴδ. σ.

νταβᾶς (οὐ) = διένεξη, δίκη, ἀγωγή·
στὰ ἄ., νταβᾶ ἴδ. σ.

νταβραντάω (—ου) = γαυριῶ ἀπὸ
ῥόγητα, ὑγεία, εὐπορία, φαγητό· τὸ παίρ-
ω ἐπάνω μου, βρίσκομαι σὲ αἰσθησιακὸ
ῥαγισμό· στὰ τ., νταβρανμάκ ξανα-
πνέρομαι, ξανααποκαθίσταμαι καὶ τὰ
λάμᾶκ παχαίνω.

νταγῶάκι (τοῦ—ῶάκι) = ἀντιστήρι-
μα, ἀντίρρισμα μὲ δοκάρη, καὶ ξυλοκόπημα·
στὰ τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

νταγῶαντῶ (—άου) = στὰ τ., ντα-
ῶανμάκ ἴδ. σ.

νταῆς (οὐ) = στὰ ἄ., νταῆ ἴδ. σ.

ντάϊμα = πάντοτε, τακτικά, διαρκῶς·
στὰ ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

νταϊρῆς (οὐ) = τὸ ντέφι· στὰ ἄ.,
νταϊρέ, ἴδ. σ.

ντακῆς (οὐ) = δὲς ντακι κά.

ντακι κάς (οὐ) = λεπτὸ τῆς ὥρας·
στὰ ἄ., ντακῆς (δὲς λ.) καὶ ντεκι-
κά, ἴδ. σ.

νταλάκι (τοῦ—άκι) = τουρκικὸ δια-
ζύγιον· στὰ ἄ., ἴδ. σ.

νταμάρι (τοῦ—άρ') = στὰ τ., ἴδ.
λ., ἴδ. σ.

ντάμκα (ῆ) = σφραγίδα ἐπάνω σὲ
δέρμα ζώου, μάρκα· στὰ τ., τεμγὰ ῆ
ταμγὰ, σφράγισμα, σήμανση, χαρτό-
σημο.

νταμπάκι (τοῦ—άκι) = δίσκος
προσφορᾶς γλυκοῦ, νεροῦ κ.τ.π.· στὰ τ.,
ταμπάκ τριβλίο, ἐπικάλυμμα.

νταμπάκος (= δὲς ταμ—).

νταμπάνι (τοῦ—άν') = πέλμα πο-
διοῦ, παπουτσιοῦ· στὰ τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ντάμπῶα (ῆ) = κυκλικὴ πλαγιφυλα-
κτικὴ προεξοχή φρούριου, ὀχύρωμα· στὰ
τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

νταμπῶας (οὐ) = στὰ τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

νταμπόρι (τοῦ—όρι) = τάγμα· στὰ
τ., ἴδ. σ., ὅμιλος.

νταμπούτι (τοῦ—ούτ') = φέρετρο,
νεκρικὴ κάσα· στὰ ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ντάνας (οὐ) = ἐπώνυμο· στὰ π., σο-
φός, πολύμαθος καὶ βῶδι.

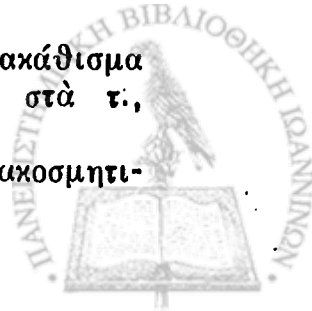
νταντά (ῆ) = στὰ π., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

νταοῦλι (τοῦ—ούλι) = στὰ τ., ἴδ.
λ., ἴδ. σ.

ντάρτι (ῆ—άρτ') = κατακάθισμα
βούτυρου μετὰ τὸ βράσιμό του· στὰ τ.,
τορτού, π. ντοῦρτ ἴδ. σ.

νταφῶάνι (τοῦ—άν') = διακοσμητι-

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 244.

κὸς θάμνος, καλώνυμο· στὰ τ., τ α φ λ ά ν, διαφνοκέρασα.

ν τ έ ! = στὰ τ., ἴδ. λ., ἄγε!, ἐμπρός!

ν τ έ β ρ ι (τοῦ—έβρ')=καμπή σὲ καταστάσεις, γεγονότα, περίοδος (πολέμου, ἀναταραχῆς)· στὰ ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ. καὶ ἐποχή, μεταπολίτευση.

ν τ ε λ β έ ς (οὐ ντι—)=δὲς ν τ ί—

ν τ ε λ ἥ · κ α ν λ ἥ ς (οὐ ντι—)=νέος ἀκμαῖος καὶ ζωηρός ἀπὸ τὸ ν τ ε λ ἥ παράφορος, τρελλὸς καὶ κ ἄ ν αῖ μα·—λ ἥ κατάληξη.

ν τ ε μ ί ρ η ς (οὐ Ντιμίρ'ς)=ἐπώνυμο· στὰ τ., ν τ ε μ ί ρ, σίδερο.

ν τ ε ρ β έ ν α γ α ς (οὐ ντι—)=δὲς· καὶ ντερβένι· στὰ τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ν τ ε ρ β έ ν ι (τοῦ—έν')=στὰ π., ν τ ε ρ μ π ε ν τ στενωπός, στενὴ δίοδος.

ν τ ε ρ έ κ ι (τοῦ—ντιρέκ')=ἀποσκληρυνμένος, πεντωμένος, σιτητός· στὰ τ., κίονας, δοκάρη, κατάρτη.

ν τ ε ρ ε κ ό ν ο μ α ι (=ντιρι-ουμι)= (δὲς ν τ ε ρ έ κ ι).

ν τ ε ρ μ ά ν ι (τοῦ—άν')=γιατρεία, φάρμακο· στὰ π., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ν τ ε ρ μ π ε ν τ έ ρ η ς (οὐ—ρ'ς)—ἀληθινὰ χαροκόπος· στὰ π., ν τ ε ρ μ π ε ν τ έ ρ ἀλήτης.

ν τ έ ρ τ ι (τοῦ—ρτ')=στὰ π., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ν τ ε σ κ ε ρ έ ς (οὐ—ντισκιρές)=σημείωμα γραπτό· στὰ π., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ν τ έ φ ι (τοῦ—έφ')=στὰ π., ἴδ. λ., δὲς καὶ ν τ α ῖ ρ έ ς.

ν τ έ φ ό λ σ ο ύ ν ! = ἄς πάει σὲ καλὸ, σὲ διάβολο, στήν εὐχή, στὰ τσακίσματα· στὰ ἄ., ν τ έ φ ἀπομακρύνω, ἀπωθῶ, διώχνω, ξεκουμπίζω καὶ τ. ό λ σ ο ύ ν, ἄς γίνη.

ν τ ε φ τ ε ρ ν τ ά ρ η ς (οὐ—ντιφτιρνάρ'ς)=γενικὸς οἰκονομικὸς ἐλεγκτὴς ἐπαρχίας· στὰ π., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ν τ ε ψ ι (τοῦ ντι—)=στὰ τ., ἴδ. σ. καὶ πιάτο, δίσκος.

ν τ ι β ά ν ι (τοῦ—άν')=ἀνάκλιντρο καὶ συμβούλιο κρατικό· στὰ ἄ., ἴδ. ἥ δεύτερη σημασία.

ν τ ι λ β έ ς (οὐ)=κατακάθι τοῦ καφέ· στὰ τ., τελβέ ἴδ. σ.

ν τ ι π ! = στὰ τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ν τ ι ρ σ ! έ κ ι (τοῦ)=γωνιά, στρόφιγγος· στὰ τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ν τ ο β λ έ τ ι (τοῦ—ντουβλέτ')=τὸ καρτὸς, ἡ κυβέρνησις· στὰ ἄ., ἴδ. σ.

ν τ α λ μ ά ς (οὐ)=στὰ τ., τ ο λ μ ά παραγεμιστός.

ν τ ο μ ο ύ ξ η ς (οὐ—οὔις)=βρισι· γουροῦνι· στὰ τ., ν τ ο μ ο ύ ξ ἴδ. σ.

ν τ ο ν μ έ ς (οὐ ντουν—)=ἀρνησιθῆσκος καὶ βρισιά· στὰ τ., ἴδ. σ. ἐπιστροα.

ν τ ο ν τ ο υ ρ μ ά ς (οὐ ντου—)=γαπαγωγτό· στὰ τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ. καὶ παγω.

ν τ ό σ τ η ς (οὐ—στ'ς)=ἐπώνυμο· ἄπ., φίλος, δέηση.

ν τ ο υ ά ς (οὐ)=εὐχή, προσευχή· ἄπ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ν τ ο υ β α ν ά ς (οὐ)=ἐπώνυμο· στὰ τ., τ ο υ β α ν ά, ἰσχυρός, δυνατός,

ν τ ο υ β ά ρ ι (τοῦ—άρ')=τοίχος· εὐθήτης· στὰ τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ν τ ο υ γ ρ α μ ά ς (οὐ)=σανίδα ἐκὼν διαστάσεων γιὰ ἐπιπλα· στὰ π., ἴδ. λ., λεπτούργημα.

ν τ ο υ γ ρ ο ύ ! =κατ' εὐθείαν! στὰ τ., ἴδ. λ., ἴσιος, εὐθύς, ἀληθινός.

ν τ ο υ ἱ ν έ κ ι α =περιστέρια γυμνασμένα γιὰ κατέβασμα ἀπὸ ψηλὰ στρόβιλους, κατρακυλόντας· στὰ τ., ἐ ν μ έ τ ρ κατεβαίνω, χαμηλώνω.

ν τ ο ύ ἱ (τοῦ)=δύο, στὰ π., ν τ ο ύ ἴσ.

ν τ ο υ κ ο υ ν τ ά ω (-ου)=παρωπ, ἀγγίζοντας, πειράζω, βλάπτω, προσβάλλω· στὰ τ., ν τ ο υ κ ο υ ν μ ά κ ἴδ. σ.

ν τ ο υ λ α μ ά ς (οὐ ντ'λα—)=στὰ τ., τ ο υ λ α μ ά ἴδ. σ.

ν τ ο υ λ ά π ι (τοῦ—ντ'λάπ)=στοῖ., ν τ ο λ ά π ἴδ. σ.

ν τ ο υ λ μ π έ ρ ω (ἥ—ου)=καὶ ἐν φράση «ζουρλου-ντου—»· περιφρονικά, βρισιά· στὰ π., ν τ ι λ μ π έ ρ, ὥρως, κομψός, θεοξικάρδιος.

ν τ ο υ μ ά ν ι (τοῦ—άν')=καπνός, ἐν τάρᾳ· ὀρμητικὴ ἀποφασιστικὴ δράση· τὰ τ., ὁμίχλη, καπνός.

ν τ ο υ μ π ά ρ α (ἥ)=οτὰ ζάρια ὑὸ διπλό· στὰ π., ν τ ο ύ μ π α ρ έ ἴδ. σ.

ν τ ο υ ν α ν μ ά ς (οὐ)=ἐθνικὸς ἠθασμός, με φέστα, φωταψίες, παρελμὸς κ.τ.λ.· στὰ τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

(Συνεχίζεται)

ΤΗΣ ΓΡΙΑ ΓΚΟΓΚΑΚΩΣ ΤΑ ΦΛΩΡΓΙΑ

(Ἡ θ ο γ ρ α φ ί α)

Εἶχε παραγεράσει πιά ἡ γριά Γκογκά-
ω, εἶχε γίνει σωτὸ κούσιαλο ντίπ για
εἶπου. Τάχε περασμένα τὰ ἐνενηντα, κι'
ἴχε μαζωθῇ κι' εἶχε καταντήσει μιὰ χοῦ-
τα ἄνθρωπος, μιὰ χεργιά κόκκαλα. Τὰ
ἀλλιά τοῦ κεφαλιοῦ της εἶχαν μισομα-
ευτῇ σὰν τῆς παλιοπροβάτινας, καὶ τὸ το-
ἄρι της εἶχε ζαρῶσει σὰν τοῦ μπάκακα.
ἰαζωμένη σωρὸς στὴν κορφὴ στοῦ τζιάκι,
αἱ τυλιγμένη με τοῦ σχωρεμένου τ' ἄν-
ρός της τὸ ταλαγάνι, συμποῦσε ἀράδα τῇ
ωτιὰ γιατί δὲν εἶχε κόμπον γαῖμα ὀχπά-
υ της καὶ κρύγιωνε σὰν τὸ παλιοζάγαρο.

Ποῦ καὶ ποῦ, καμμιά φορὰ τσιακλάτιζε
καὶ τῶστρωνε καὶ στοῦ τραγοῦδι· ἢ στοῦ μοιρ-
ιολόγι. Κάποτε πάλι, σύντας ἔκαμνε καλὸν
αἶρὸ καὶ λιακάδες, ἢ μπάμπω ζουντάνευε.
ἴεταζε τὸ ταλαγάνι, καὶ σηκώνουνταν κι'
ὀγαίνε στὸν ἥλιο. ὅπου κάθουνταν ἀντάμα
ἔ τὲς γειτόνισσες καὶ στοῦσε τὸ μασιλάτι.
) νοῦς της λαγάριζε, θυμιοῦνταν τὰ πα-
ιά της, νοιάζονταν για τὸ νοικοκυριό,
καὶ ὀρμήνευε τὲς νυφᾶδες της πῶς νὰ κά-
νουν τὲς δουλειὲς καὶ πῶς νὰ τρανεύουν
ἃ μικρά τους.

«Μῶρ' νύφη, τὸ παιδί τὸ γλιέπω λα-
νανιασμένο καὶ μπούχαθο, θᾶχει πάρ' ἀπὸ
μάτι. Φέρτο μιὰ γύρα στοῦ γκαπνὸ, ἢ παρ'
ἵνα γκόμπο ἄκριτο κι' ἀχείριγο νερό καὶ
ἴψτ' ἀνάποδα, βγάλτου καὶ τὰ σκουτιὰ τ'
ἀνάποδα, ντύστο μ' ἄλλα παστρικά, καὶ
ἄλτου καὶ ψι' ἄλάτι στοῦ στόμα του για
τὸ τοῦ περάση· ντίπτου δὲ σᾶς κόβει ;»

Σὰν ἔβλεπε τὴν ἄλλη νύφη της νη παι-
εύεται ὥρες ὀλόκληρες νὰ βαράη τὸ γάλα
τῇ ντομπολίτσα για νὰ ἐγάλη τὸ βούτυρο:

«Τί σκοτώνεσαι καὶ τυρανιέσαι μῶρ'
νύφη, δὲ γλιέπ'ς ποῦ στοῦχουν χουγιαγμέ-
νι» τῆς ἔλεγε. «Πάρ' ἀπὸ τῇ φτερωτῇ

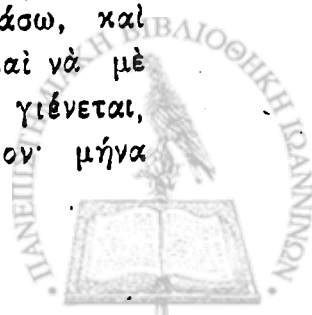
τοῦ μύλου κι' ἀπὸ δυὸ πηγᾶδια ψι' ἄκριτο
κι' ἀχείριγο νερό, δέσε τρίγια κλωνιά βασι-
λικόν, καὶ μ' αὐτὸν ράνισ' τὸ γάλα σου σα-
ράντα βολιές. Σαραντισέ το νὰ ἰδῆς πῶς
βγαίνει τὸ μαξοῦλι μιὰ χαρά· ὥς πότε θὰ
ζῶ νὰ σᾶς ὀρμηνεύω ;»

Ἄλλὰ ἡ ζωντάνια καὶ τὸ κουράγιο τῆς
γριάς γρήγορα ξαναχάνουνταν ἀντάμα με
τὸν ἥλιο καὶ με τὴν καλοκαιριά. Μόλις
χαλνοῦσε ὁ καιρὸς, ξανάπαιρνε πάλι τὸ τα-
λαγάνι της, μαξεῦδονταν στὴν κορφὴ, καὶ
ξανάρχιζε νὰ συμπάη τῇ φωτιὰ μουρμου-
ρίζοντας καὶ ξωλαλιοῦντας.

Οἱ δυὸ νυφᾶδες της ἢ Τόλαινα κι' ἡ
Νικόλαινα, στενοχωριοῦνταν καὶ φαρμακώ-
νουνταν ὅσο τὴν ἔδλεπαν νὰ χειροτερεύη
καὶ νὰ ξεκουτιάζεται, ὅχι γιατί λυπιοῦν-
ταν ποῦ θὰ πέθνισκιε καὶ θὰ τὴν ἔχαναν
(αὐτὴ τῶς φαγωμένο τῶρα πιά τὸ ψωμί
της) ἀλλὰ στενοχωριοῦνταν ποῦ θὰ παιρνε
κοντὰ στοῦν τάφο της καὶ τὸ μυστικὸ της.
Δὲ θὰ μάθαιναν ποτέ τους ποῦ εἶχε κρυ-
μένον τὸν τενεκέ με τὰ φλωριὰ ποῦ τῶξε-
ραν καλὰ πῶς τάχε ἀπὸ τὸν ἄντρα της κι'
ἀπὸ τὸν πεθερὸ της κι' ἀπὸ τὸν παραπεθερὸ
της ἀκόμα, τὸν ξακουσμένο πρωτομάστορα
τὸ Σίμο. Τοῦ κάκου τὴν καλόπαιρναν καὶ
τὴν παρακαλοῦσαν.

— Ἀμὰν μῶρ' μάννα, μαρτύρα μας ποῦ
τῆς τὰ γρόσια θαλμένα ; Γλιέπεις...κι' ἔ-
μας οἱ ἄντρες μας ὅσο τὰ γυρίζουν, δὲν εἴ-
μεστε πλούσιοι, ἐσύ σαι μ' ἓνα ποδάρι στοῦ
μνήμα, εἶναι κρῖμα νὰ πᾶν χαμένα».

«Ἐχω κάτι λιγοστά, ἀπαντοῦσε ἡ γριά,
ἀλλὰ τί λιμαντάρεστε ; (διανοεῖσθε). Νὰ τὰ
βγάλω πὸ τῶρα νὰ σᾶς τὰ μοιράσω, καὶ
κατόπι νὰ με πάρετε σβάρνα καὶ νὰ με
κάμετε σκύδαλο ; Ὅχ' ! αὐτὸ δὲ γιένεται,
ἔχομε καὶ ζῶην ἔχομε καὶ θάνατον· μῆνα

ξέρω πόσο θά ζήσω ακόμα ;»

—Μαρτύρα τα μὲρ μάνα, θγάλτα νὰ τὰ ἰδοῦμε καὶ δὲ στὰ παίρνομε· ἔχετα μέσα στὸ γκόρφο σου.

—Ὅχ' αὐτὸ δὲ γιένεται, ἀπαντοῦσε ὀστερέτυπα καὶ μὲ πείσμα ἢ γριά, σὰ νοιώσω τὸ θάνατό μου, ἐτότε θὰ σᾶς τὰ μαρτυρήσω, τώρα ἀκόμα εἶμαι στὰ ποδάρια μου.

Καὶ ἄλλοτε πάλι.

«Ποῦ ἔχω γὼ φλουριά, δὲν ἔχω τίποτα. Φέρτε μου φαί, δώμτε ψι' ἀρμόζουμο. ψιάστε μ' ἀραποστόπιτα· ἀειντε, καὶ θὰ σᾶς πῶ κι' ἓνα τραγοῦδι».

Οἱ νυφᾶδες τραβοῦσαν τὰ μάγουλά τους.

«Οἱ πικρές! ἔλεγαν, ὅσο πάνει καὶ τὸ χάνει χειρότερα, θὰ καταντήση ντίπου μπέμπελο καὶ θὰ πᾶν τὰ φλωριά χαμένα, θὰ πρέπει νὰ σκάψωμ' ὅλα τὰ κατώγια καὶ νὰ γκρεμίσωμε τὸ σπῆτι γιὰ νὰ τὰ βροῦμε. Καλὰ κι' ἂν τᾶχει μέσα, ἂν τᾶχ' ὅξω πθενὰ τρυπωμένα στὰ κηπώματα ἢ στὰ χωράφια ;...»

Στὰ χαμένα ἀναζγκούλευαν ὅλες τὲς τρύπες καὶ τὲς ἀκρες τοῦ σπητιοῦ. Τοῦ κάκου ἀλευρογύριζαν τὴν καρσέλα, τὰ στρώματα καὶ τὰ σκουτιά τῆς μπάμπως σὰν ἔβγαινε καὶ κάθουνταν ὅξω στὸ προσήλιο ἢ πήγαινε πρὸς νεροῦ τῆς στὸ κενέφι· δὲν ἔδρισκαν τίποτε.

Ἔσκαζαν λοιπὸν καὶ πλάνταζαν οἱ δυὸ συννυφᾶδες, καὶ μὴ ἔχοντας ποῦ νὰ ξεμολογηθοῦν τὸν πόνο τους νὰ ξεντουχάνουν (γιατὶ οἱ ἄντρες τους ἦταν μακριὰ στὸ ταξιίδι πέρα στὸ Ἑλληνικό) τὸν ξεμολογήθηκαν στὲς γειτόνισσες ποῦ ἤξεραν πὼς ἢ γριά Γκογκάκω βαστοῦσε παλιὸ κουμπόδεμα. Ἐκεῖνες τὲς λυπήθηκαν, καὶ σκώθηκαν καὶ πῆγαν κι' αὐτὲς στὴ σπαγγοραμένη πεθερά τους.

—Μὴρ' Γιώργαινα, τῆς λέν, τί καίτε-ρᾶς; Ἐοῦσαι τώρα μ' ἓνα ποδάρ' στὸ μνήμα, σήμερα εἶσαι, αὔριγιο δὲν εἶσαι. Γιατὶ δὲ θγάεις τὰ φλωργιά νὰ τὰ δώης στὲς νυφᾶδες σου νὰ μὴ πᾶν χαμένα;

—Μὴ τῶχετε χαμένο; Ποιὰ φλωργιά; Τὰ χάλασα, δὲν ἔχω τίποτα, κι' ἂν ἔχω καὶ πέντε παρᾶδες δὲν ξέρω πόσο θὰ ζήσω ἀκόμα, ἀφήστε με, ξεφορτωθῆτε μου.

Ἔτσι ἀπαντοῦσε γινατωμένη ἢ γριά

Γκογκάκω, καὶ κάποτε ποῦ τύχαινε νὰ μὴ τὴ βροῦν μὲ καλὸν ἄγγελο, ἀρχινοῦσε κατὲς κατάρες κιδλας· εἶτε γιατί τῆς παροσκάλλοῦσε στ' ἀλήθεια ὁ νοῦς καὶ τσιο κλάτιζε, εἶτε γιατί ἔταν κογιόνα καὶ τῶκα μνε μαξοὺς καὶ ξεπίτηδες.

Κοντὰ στὶς ἄλλες τῶμαθε κι' Ἀγγέλω τ'ς Γιοκοζιούνης καὶ πῆγε κι' αὐτὴ κοτὴν παρακάλεσε. Σὰν εἶδε ὅμως πὼς γριά εἶχε κεφάλ' Ἀρθανίτικο κι' ἀγύριστ'.

«Μὲ τὸ καλὸ, τοὺς λέει, δὲ γιένεται τίποτα. Θὰ ξελολιάση ντίπου λίγο-λίγο μπάμπω καὶ θὰ ξεκουτιαστῇ, καὶ τότε ἢ θὰ ξέρη οὗτ' αὐτὴ ἢ ἴδια ποῦ τᾶχει. Τώρα ξέρει, εἰν' ἀκόμα στὰ λοικά της καὶ θέλει καὶ κάμ' ὁλοένα τὴ χαζή. Δὲν εἶναι χιμένη. Μπορεῖ νὰ τσιακλατίζη κάπου-κάπου καμιὰ βολά, ἀλλὰ ξανάρχεται γλήγορα στὸ σωστά της. Τώρα χρειάζεται μαστοριά γιὰ νὰ τῆς τὰ θγάλωμε».

—Καὶ τί λὲς νὰ κάμωμε; ρώτησαν νυφᾶδες.

«Κάτι ποῦ τὸ συλλοίστηκα ἔπο τὰ πρῶχτὲς ἀκόμα. Θὰ τῆς κάμωμ' ἓνα χουνέ (μοναχὰ νὰ θελήσ' κι' ἢ παπαδιὰ) ποῦ ἢ βγάλ' καὶ τὰ φλωργιά χορεύοντας, καὶ ἢ γελάση καὶ τὸ παρδαλὸ κουτάβ' ἀκόμα σιμαθευτῇ στὸ χωριό». Καὶ ἢ Ἀγγέλω ἀχίσε νὰ τοὺς ἀναπτύσση τὸ σχέδιό της.

Σὰν τελείωσε, οἱ δυὸ συννυφᾶδες δὲ μποροῦσαν νὰ συγκρατήσουν τὴ χαρὰ καὶ τὸν ἐνθουσιασμό ποῦ τοὺς ἐμπνευσε ἢ πολμήχανη Ἀγγέλω. Τὴν ἀγκαλιάσανε καὶ φίλησαν.

—Ἄν μᾶς τὸ καταφέρει αὐτό, θὰ σπάρωμ' ἀπ' ἓνα φουστάνι κι' ἀπ' ἓνα ζεγάρ' τσαρούχια ἀντάμα μὲ τὴν παπαδι τῆς εἶπαν.

—Τὸ καταφερόμενο.

Καὶ ἢ Ἀγγέλω ἔφυγε κοσιάτη γιὰ πᾶν νὰ βρῇ νὴ συντρέφισσά της τὴν παπμοῦσαινα νὰ τῆς ἀναπτύξῃ τὸ σχέδιο γιὰ τὸ καινούργιο χουτζιοῦμι ποῦ θὰ σκάρωνε.

Ἡ Ἀγγέλω ἦταν ἡ μεγαλύτερη καλπεζάνα καὶ χωρατατζοῦ τοῦ χωριοῦ. Τὴν δρισκες ὅπου ἤθελες. Στὸ πηγάδι, στὰ ἔλα, στὰ καζάνια, στὸ ξεφώκισμα, καὶ αὐτὰ ἀκόμα τ' ἀργαστήρια στὸ μεσοχώρι διασκέδαζε ὅλο τὸν κόσμο μὲ τὰ σιακάτ'.

αι με τα χαμπέρια της, καθώς και με τα πολυτολμηρά και ξανέντροπα πειράγματά της. "Αν θα πής και για τα νέα του χωριού; τ'άξερε δλα απ' δξω κι' ανακατωτά: ταν σωστή έφημερίδα. Ποιος γεννήθηκε, ποιος πέθανε, ποιος άρραβωνιάστηκε, ποιος άλασε την άρραβώνα κι' έρριξε πίσω τα ρείσματα, ποιος παντρεύεται, ποια έκαμε οπέλι (νόθο) και τί τδκαμε, ποια νιόγαμ-ρα αποδέθηκαν, ποιες συννυφάδες ή γει-όνισσες ή πεθερόνυφες μάλωσαν και τί κωνάχτηκαν συνατές τους. "Ολα αυτή θα τ'άθαινε. Κάθε λίγο τδχε μανία να σκα-ύνη διάφορα χουτζιούμια και φάρσες στους ικούς και γνωστούς της, και κατόπι τους ορόιδευε και γελοούσε με ταύτους, αλλά χι με κακία: δέν ήταν κακόψυχη. "Ηθελε άντα να γελάη και να άστειεύεται γιατί: έτοια ήταν ή φιασιά της.

Είχε κι' ένα ελάττωμα ή κυρά 'Αγγέ-ω. "Εκλεβε που και που κανένα φρουτο ή κνένα σταφύλι από ξένα χτήματα (πρᾶ-μα πολυ συνηθισμένο στον καιρό εκείνο) αι όταν πάλι περνούσαν την άνοιξη τα λάχικα κοπάδια από το στενό σοκάκι ης, αυτή καθισμένη στην πόρτα της έκοβε ε το ψαλίδι λίγους φλόκους μαλλι απ' σα πρόφταινε.

«Νά φκιάκω κανένα ζευγάρ' τσιεράπια α τα παιδιά, έλεγε, έχουν οι μπουρντζό-λαχοι, δέν τους σώνω, είμαι φτωχιά».

"Αξιζει έδω να αναφέρωμε και καναδυό λλα άνέκδοτα από τη ζωή της παράξενης υτης άντρογύναικας.

"Ηξερε άρκετά γιατροσόφια, αλλά ή μεγάλη της ειδικότητα ήταν το μάζεμα ου όφραλου. "Επαιρνε μιᾶ πυκνάδα, την δνε με το ζουνάρι ψηλά στην κοιλιά του ρρώστου, τη στριφογύριζε κάμποσο, και κατόπι βουτούσε ένα μποτσόνι (πήλινο δά-ρ) μέσα στο βραστό νερό, και τδδαζε σαν εντούζα άπάνω στον όφαλό για να ξανα-αζευτή στη θέσι του.

Κάποτε πάλι, ντραβαλίζονταν με την πεθερά της την Κυπαρίσαινα, όπως έλε-αν, κι' ή 'Αγγέλω της είπε:

—"Ολα στα φέρω, δλα στα κουβαλώ. ύλα, δξυά, κλαδιά, δαδί, χορτάρια, κα-αμπόκια...Και πάλι δέν είς ευχαρίστηση, μ' δλο σκούεις κι' δλο φωνάεις.

«Σάν τί μου φέρ'ς μωρή; άποκρίνουν-ταν ή γριά. "Τδ γομάρι μου που τδχ' άγο-ρασμένο ο γυιός μου, και το σαμάρι μου κι' ή τριχιά μου τα κουβαλούν. Κι' ο τρο-δᾶς και το ψωμί που παίρ'ς κοντά, δλα δικά μου είναι. Και το τσικουρι μου, κι' ή κοσόρα μου, και τα τσαρούχια που φορᾶς».

Δε χασομεράει λοιπόν ή 'Αγγέλω, κι' ένα καλό πρωί, φορτώνει στο γαϊδο우리 δλα της τα σύνεργα, τσεκουρι, κοσόρα, τον τρο-βᾶ με το ψωμί, κρεμάει και τα τσαρούχια της στο σαμάρι, και κατόπι το άμολάει στο δρόμο και ή ιδιχ κρύβεται για να ιδη τί θ' άπογίνη.

"Αργά πολυ, είχε πάει ο ήλιος δυό όρ-γιές όταν το πήρε χαμπάρι ή γριά.

—Μπᾶ! τί γυρεύ' έδω το γομάρι, άρ-χισε να μουρμουρίζη. Δέν πήγ' ή νύφη στο λόγγο, ή της έφυγε και θα το γυρεύει:

"Αρχισε να ρωτάη τες γειτόνισσες μήν ειδαν τη νύφη της, αλλά καμμιᾶ δέν την είχε ιδη να πηγαίνη τον άνήφορο όπως κάθε μέρα άντάμα με τη συντροφιά.

«Μπᾶ μολόημα να μολογιέται... Το γομάρ' με δλα τα τσιακμήκια φορτωμένο γύρισε στο σπήτι κι' αυτή πουθενά... Για ιδές! "Εχ' και τα τσαρούχια κρεμασμένα. Τι μπελιά... ξυπόλυτ' έφυγε; Μπᾶ Χριστός και Παναγιά!» Και σταυροκοπιόταν ή γριά.

Οι γειτόνισσες είχαν μαζευτή κι' ένα-μναν χάζι. "Αξαφνα, νᾶσου και παρουσιά-ζετ' ή 'Αγγέλω μπροστά τους χοροπηδών-τας ξυπόλητη.

—"Αειντε μάνα, της κάνει, γιατί δέν πάεινε το γομάρι σου στο λόγγο μοναχό του για να σου φέρη ξύλα; Γιατί δέν πά-εινε το σαμάρι σου, ή τριχιά σου, το τσι-κουρι κι' ή κοσόρα σου, τα τσαρούχια σου, γιατί δέν πάειναν μοναχά τους;

"Εσκασ' δλ' ή γειτονιά στα γέλια, κι' ή γριά ουτε της ξανάειπε κουβέντα πιά.

"Αλλοτε πάλι ή 'Αγγέλω, σαν έφερνε καλό δαδί ρετσινᾶτο πήγαινε από τον πέρα μαχαλά απ' τους Σαρσάδες, και διέσχιζε δλο το χωριό καταμεσής για να τη δουν ο κόσμος. "Αν θα πής και για τα πανηγύρια, τους γάμους και τες χαρές, ή 'Αγγέλω ή-ταν πρώτη και καλλίτερη. "Ετρωγε με το σωρό, ρουφούσε τον περίδρομο, και ήταν ικανή να χορεύη ώρες ολόκληρες. "Η μα-

νία της ήταν να τὰ πίνη κόντρα με τους άντρες, και όποιοι δέν ήταν παλιοί μπεκρήδες δέν μπορούσαν να τὰ θγάλουν πέρα μαζί της· τους μεθούσε και τους ξφίανε κουρέπετα. Κατόπι τους έστρωνε στην κοροϊδία και στο περγέλιο. Και τὰ πειράγματά της ήταν τόσο καυστικά και τολμηρά, που έκαμναν τους άντρες να ξεκαρδίζονται στα γέλια και τές γυναίκες να ντρέπωνται και να κοκκινίζουν.

«Για άντρα σ' έχε να σε κάμ' ό Θεός, της έλεγαν, κι' αλάθωσε και σ' έκαμε γυναίκα».

Τέτοια λοιπόν ήταν με λίγες γραμμές ή κυρά 'Αγγέλω, που ύποσχέθηκε στές νυφάδες της γριά Γκογκάκως πως θα έκαμνε τή μπάμπω να φανερώση που έκρυβε το γερό της κομπόδεμα.

'Αλλά και ή Παπαμούσαινα, ή άλλη γειτόνισά τους που διάλεξε ή 'Αγγέλω για βοηθό στα σχέδιά της, δέν ήταν μικρή. Μ' όλο που ήταν χήρα, και παπαδιά κιόλας, της άρεζαν πολύ κι' αυτήν ης τὰ γλέντια, τὰ χωρατά και τὰ χουτζιούμια. Μολογούσαν οί παλαιοί, πως συχνά τές άποκριές ντυνόταν μασκαράδες άντάμα με την 'Αγγέλω (πράγμα που καμιά σχεδόν γυναίκα δέν τόκαμνε τήν εποχή εκείνη) και τριγύριζαν στα σπήτια του μαχαλά και σ' άλλωνών γνωστών τους. Μιά φορά μάλιστα τές άποκριές, ή παπαδιά μεταμφιέστηκε σε Τούρκο ταξιντάρη, (είσπρακτορα) και καρβλώντας ένα άλογο, πήγε ίσια και ξεπέζεψε στο σπήτι του μεγάλου Κοτζάμπαση γείτονά της του Κωτούλα που ήταν και άζας στο Μεχκεμέ (Τουρκ. Δικαστήριο) της Κόνιτσας, και του ζήτησε κονάκι και τὰ ρέστα.

Ό γέρο Κωτούλας τήν ύποδέχτηκε, όπως συνήθως ύποδεχόταν όλους τους Τούρκους ύπαλλήλους γιατί ήταν και μouxτάρης εκείνη τή χρονιά, και έπειδή ήταν άποκριές τή φώναξε στο τραπέζι να τή φιλοξενήση. Και δέ θα τήν καταλάβαινε άσφαλώς ως το τέλος αν δέν πρόδιναν το μυστικό οί γειτόνισσες, που τους είχαν λυθη τ' άντερά τους και δέν μπορούσαν να κρατήσουν κολάϊ τα γέλια όπως και ή μεταμφιεσιμένη παπαδιά. Στο τέλος γέλασε και ό ίδιος ό πάντοτε σοβαρός και αξιοπρεπής

γέρο Κωτούλας καταλαβαίνοντας τή γκροφα του.

Αυτή λοιπόν τήν όμοια της γλεντζή και χωρατατζιού χήρα παπαδιά πήγε κιόρηκε ή 'Αγγέλω φεύγοντας από το σπήτι της γριά Γκογκάκως.

—Θέλεις, της λέει, να κερδέσης ές ζευγάρ' τσαρούχια τελιατίνια κι' ένα φοιότανι Λαρσινό, και να κάμωμε και κανούργιο χουτζιούμι που να μολογιέται;

—Και το ρωτάς; ποιός γκαδός δέ θέ τα μάτια του μωρή καφαγγέλω; Πέ μπως και τί θα κάμωμε.

—Κάτσε.

Και ή 'Αγγέλω άρχισε να της άνπτύσση το σχέδιό της σχετικά με τον τρόπο που θα μεταχειριζόταν για να κάνοι τή σπαγγοραμένη γριά να βγάλη στα φότα τα φλωριά που κιντύνευαν να πάν χαμένα.

Η παπαδιά άκουγε με προσοχή, και κάθε τόσο ξέσπαγε σε γέλια και χτυπούσε παλαμάκια.

Είχαν περάσει αρκετές ήμέρες από το γεγονός που άφηγηθήκαμε παραπάνω.

Ήταν σούρουπο. Η γριά Γκογκάκως τυλιγμένη στο ταλαγάνι της, συμποδίζοντας πάντα, τὰ κούτσουρα που σπιθοβόζαν όλόγυρα στη βάτρα και σιγομουρμούριζε.

—Νυφάδες, νύχτωσε γλιέπω. Που να τὰ παιδιά; συμάστε τα. Ήρθαν άζουντανά, τακλεισέταν; 'Ανάψτε ψιά φέι.

—Γιά, ίσια μάνα, θ' ανάψωμε.

Και ή Νικόλαινα φέρνοντας μια χεάδαδι, άναψε δυό-τρεις άγκίδες και τές σφριασε ψηλά στον κατάμαυρο φεγγίτη. Η όγνίστα μισοφωτίστηκε, και οί νυφάδες κατσαν στο σαντούκι σιγομουρμουρίζοντας και κρυφομιλιούντας. Η γριά σώπασε. Ποιός ξέρει που να πλανιόταν ό μισοθολμένος νύς της.

Αξαφνα, δυνατά χτυπήματα και βρυερά πατήματα άντήχησαν στη σκάλα.

Πετάχτηκαν οί νυφάδες να ιδούν τήταν, κι' έμπηξαν φωνή.

Δυό άρματωμένοι φουστανελλάδες ίγριοι και μαυρομούτσουνοι χώθηκαν στο δωμάτιο.

—Πό μη κρένη κανένα! πό μη βγί

μιλιά τὸ σκοτώνω, ἔκανε ὁ πρῶτος κουνι-
 νοντας ἀπειλητικὰ τὴν κουμποῦρα του.

— Μπομπῶ ἡ πικρὴ! Ἀρβανίτες ζορ-
 μπᾶδες, ἔκανε ἡ Τόλαινα.

— Τὸ γκρόσια μωρέ! τὸ γκρόσια, ποῦ
 τὸ ἔχετε τὸ γκρόσια; ἔσκουξε καὶ ὁ δεύτε-
 ρος φουστανελλᾶς σειδόντας ἀπειλητικὰ τὸ
 γιαταγάνι του.

Ἡ γριὰ δλέποντάς τους λαχτάρισε καὶ
 συλίστηκε σὰν ἀπὸ ἐνστικτο μέσα στὸ τα-
 λαγάνι της.

— Δὲν ἔχομε γρόσι ἀφέντη μου, ποῦ νὰ
 εἶμεσ; εἴμεσ; φτωχές, ἔκανε ἡ Νικό-
 λαινα.

— Τὸ μπάμπω ἔχει, τὸ μπάμπω, ξέ-
 ρειμ; ἐμεῖς, ἔχομε κολαοῦζο. Ποῦ εἶναι τὸ
 μπάμπω; συνέχισε ὁ Ἀρβανίτης, καὶ προ-
 φωνώντας πρὸς τὸ τζάκι τὴν ἀνακάλυψε
 καὶ ἀρχίνησε νὰ τὴν ἀλαποτινάζει.

— Πὸ σήκω ἀπάνω ὁρὲ σκατόγρια γκλή-
 γκορα, φέρε τὸ γκρόσια καὶ τὸ φλωριὰ νὰ
 μὴ σὲ κάμνω λιανὰ-λιανὰ.

— Δὲν ἔχω παιδάκια μου, ποῦ νὰ τὰ
 ἴρῳ; κλαψούρισε ἡ Γκογκάκω.

— Ἐκεῖς, ἔκεῖς, φέρε γκλήγκορα, ἔ-
 κανε ἄγρια καὶ ὁ ἄλλος φουστανελλᾶς ποῦ
 κρατοῦσε τὴν κουμποῦρα καὶ πλησιάζον-
 τας τῆς τὴν ἀκούμπησε στὸ ριζόφτι, ἐνῶ
 ἐν τὸ ἄλλο χερί τὴν ἀνάγκαζε νὰ σηκωθῇ
 ἴρθια.

— Γκλήγκορα, βγάλε τὸ φλωριὰ νὰ μὴ
 σκοτώνωμε καὶ σένα καὶ τὸ νυφάδισ σου,
 ἡς ξανάσκουξε.

— Ἐμεῖς δὲν ἔχομε τίποτα, οὔτε κι' ἡ
 μπάμπω ἔχει, μᾶς παίρνετε στὸ λαιμό σας,
 κλαψούρισαν ξανά οἱ νυφᾶδες.

— Πὸ ἐσεῖς ἔχετε πέντε-δέκα ποῦ στέλ-
 λουν τὰ ἀντρα σας ἀπὸ τὸ γκουρμπέτι,
 (ταξίδι) μὰ τὸ μπάμπω ἔχει τὸ φλωριὰ τὸ
 πολλὰ ἂν δὲν τὰ δίνει τὸ σφάζομε.

Καὶ ὁ ἄγριος Ἀρβανίτης ἀκούμπησε τὸ
 γιαταγάνι του στὸν ζαραβιασμένο λαιμό
 τῆς γριὰ Γκογκάκως.

— Τώραγια τὸ κόβω, ἅμα δὲ φανερώνει
 τὸ γκρόσια καὶ τὸ φλωριὰ, μούγκριξε.

— Ἀμὰν παιδάκι μου! δὲν ἔχω.

— Ἐκεῖς, ἔκεῖς ἡ τὰ βγάλης ἡ σὲ σφά-
 λει ἐγκὼ σὰν ἀρνὶς τὸ Πασκαλιά.

Ἡ γριὰ σώπαινε, συλλογιζόταν κι' ἔ-
 φρε. Οἱ Ἀρβανίτες τὴν ἄφησαν καὶ γύ-

ρισαν στὲς νυφᾶδες.

«Μὴ σκούζετε, πὸ μὴ φωνάζετε γιὰτὶ
 τὸ πλληγκάρια τὸ ἔχουν κάνει τσιάρκα
 (περιζῶσει) ὅλο τὸ σπῆτι· τὸ σφάζομε κι'
 ἔσας κι' ὅποιο κοτάει νὰ μπαίνει».

— Ὅχι ἀφέντη μου, ἐμεῖς δὲν τσιμου-
 τίσαμεν.

Οἱ κλέφτες ἄρχισαν πάλι νὰ ἀλαποτι-
 νάζουν τὴ γριὰ.

— Γκλήγκορα γιὰτὶ σὲ κόβομε τὸ γκίρ-
 λο! Ξέρομε ποῦ ἔχεις τὸ γκρόσια στὸ τε-
 νεκέ.

Καὶ ὁ τρομερὸς Ἀρβανίτης, τὴν ἐπίασε
 ἀπὸ τὰ λιγοστὰ μισομαδημένα της μαλλιά.

— Κάνε σταυρό σου σκατόγρια νὰ κόδω
 κεφάλι.

— Ἀμὰν παιδιά μου, σταματήστε.

— Θὰ μαρτυρᾷς;

—

— Πὸ ἅμα μαρτυρᾷς μὲ τὸ καλὸ θ' ἀ-
 φήνωμε τὴ μισὸ γκρόσια στ' ἐσένα καὶ στὸ
 νυφάδισ σου. Πὸ ἅμα δὲ μαρτυρᾷς θὰ κό-
 δωμε κεφάλια σας, κι' ἂν δὲν τὸ βρίσκομε
 θὰ κάψωμε καὶ σπῆτι, ἔκωμε παλληγκάρια
 πολλὰ ὅξω. Κρένε...

Ἡ ζωὴ εἶναι τόσο γλυκεῖα σ' ὅλες τὲς
 ἡλικίες, εἶναι γλυκότερη ἀπὸ τὸν παρᾶ.

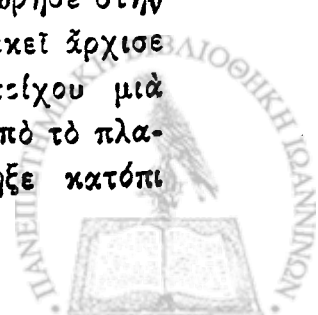
— Θὰ μαρτυρήσω, ἔκανε ξεψυχησμένα
 ἡ γριὰ.

— Ἀειντε, ξεκίνα νὰ μᾶς πάνης, ποῦ
 τὰ ἔχεις;

Μὲ τρεμάμενα βήματα ξεκίνησε. Οἱ
 Ἀρβανίτες τὴν κρατοῦσαν. Οἱ νυφᾶδες ἀ-
 κολουθοῦσαν ἑπὶ σκουντώντας ἡ μιὰ
 τὸν ἄγκωνα τῆς ἄλληνῃς καὶ σιγομουρμου-
 ρίζοντας χαρούμενα. «Θὰ τὰ φανερώση, θὰ
 τὰ βγάλη!».

Ὅπως θὰ κατάλαβε ὁ ἀναγνώστης, οἱ
 δύο φοβεροὶ καὶ τρομεροὶ Ἀρβανίτες ζορ-
 μπᾶδες, δὲν ἦταν ἄλλοι ἀπὸ τὴν Ἀγγέλω
 καὶ τὴν παπαδιά ποῦ εἶχαν μεταμφιεσθῇ
 καὶ εἶχαν ἀλλάξει καὶ τὴ φωνή τους μὲ
 τὴν μαστοριά.

Ἀγάλλι-ἀγάλλια κατέβηκαν τὲς σκά-
 λες καὶ μπῆκαν στὸ κατώγι. Ἐφεραν οἱ
 νυφᾶδες φέξη, καὶ ἡ γριὰ προχώρησε στὴν
 πιὸ βαθιὰ καὶ σκοτεινὴ γωνιά· ἐκεῖ ἄρχισε
 νὰ ψαχουλεύη τὲς πέτρες τοῦ τείχους μιὰ
 πρὸς μιὰ. Ἐβγάλε μιὰ πλάκα ἀπὸ τὸ πλα-
 κόστρωτο τοῦ κατωγιοῦ, τράβηξε κατόπι

μιά πέτρα από τὸν τοῖχο, κατόπι μιὰ δευτέρη πού ἦταν παραμέσα καὶ στὸ τέλος ἔβγαλε ἀπὸ μέσα ἕναν μακρόστενο τενεκὲ ἀρκετὰ βαρύν, πού μὲ κόπο τὸν σήκωνε στὸ ρικνὸ καὶ τρεμάμενο χέρι της.

Ἡ Ἀγγέλω τῆς τὸν ἔρπαξε.

—Νὰ μ' ἀφήσετε κι' ἐμένα κανένα κριδὰ μου, εἶμαι γερόντισσα, ἀμάν! ἔκανε ἱκετευτικά ἢ γριὰ σπαγγοραμμένη.

—Πὸ θ' ἀφήνωμε στὸ νυφάδια, ἄειντε, ἄειντε σὺ γλήγκορα ψηλά.

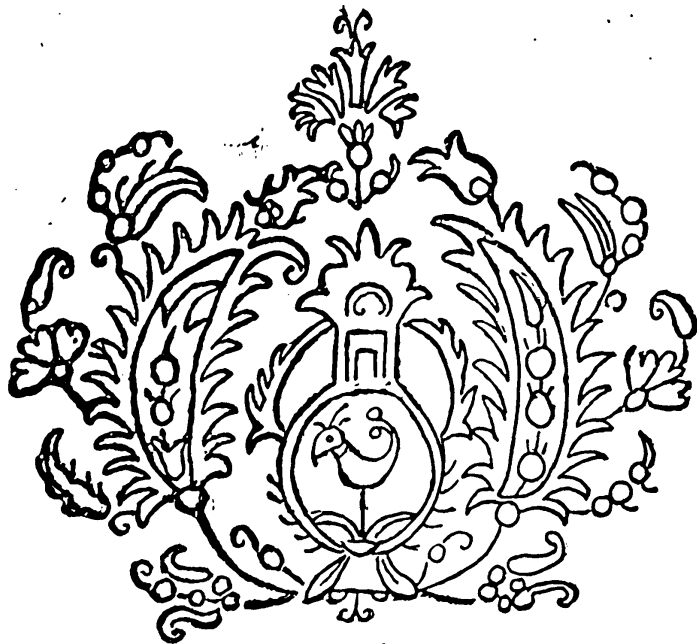
Καὶ τὴν ἀνέβασαν στὴν ὀγνίστα μαρούκωτη, ἐνῶ ἡ Νικόλαινα τύλιγε στὴν ποδιά της τὸν πολύτιμο τενεκέ.

Σὰν τὸν ἀνοιξαν τί νὰ ἰδοῦν! θάμπωσαν τὰ μάτια τους. Μαχμουντιέδες, πεντόλιρα, λίρες, Ναπολιόνια, βενέτικα· λογιαστὲς μονέδες εἶχε μέσα. Οἱ δυὸ νυφᾶδες τῆς Γκογκάκως χοροπηδοῦσαν ἀπὸ τὴ χαρά τους, καὶ ἀγκάλιαζαν καὶ φιλοῦσαν

τὴν Ἀγγέλω καὶ τὴν Παπαδιά πού τὲ βοήθησαν νὰ τὰ δάλουν στὰ χέρια τοῦ Φυσικά, τὰ τσαρούχια καὶ τὰ φουστάνια πού ἔταξαν τοὺς τὰ εἴωρισαν, καὶ τοὺς ἔδωκαν κι' ἀπὸ ἕνα φλωρί τῆς καθεμιανῆ, γιὰ μπαξίσι.

Γέλασαν καὶ τζιουντίστηκαν ὁ κόσμος ὅλος σὰν τῶμαθαν. «Τέτοια καρφωμένη ποῦ ἦταν ἔτσι τῆς χρειάζονταν» εἶπαν.

Ὅσο γιὰ τὴ γριὰ Γκογκάκω, γιὰ νὰ τὴν παρηγορήσουν οἱ νυφᾶδες της, τῆς εἰδειξαν κάμποσα φλωριά, καὶ τῆς εἶπαν πῶς τὲς λυπήθηκαν οἱ κλέφτες καὶ τοὺς τ' εἴωρισαν αὐτά. Αὐτὴ ὅμως φαίνεται τῶς ἀλκατάκαρδα, καὶ σὲ λίγους μῆνες πέθανε μισοξεκουτιασμένη, χωρὶς νὰ ξέρη ἢ νὰ τῆς πῇ κανένας τίποτε γιὰ τὸ χουνέρι ποὺ τῆς ἔφιασαν ἢ Ἀγγέλω καὶ ἡ Παπαδιά ἀντάμα μὲ τὶς νυφᾶδες της.

ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΥ

ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ, ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΙ' ΕΔΩ

(Έντυπώσεις από μιὰ επίσκεψη στὴ Γαλλία)

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

Παραθέτομεν κατωτέρω τὴν ἔκθεσιν τοῦ κ. Δημοσθένους Κόκκινου, Διευτῆ τοῦ περιοδικοῦ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία», ἐπὶ τῶν ἐντυπώσεών του ἀπὸ ἑνα ταξίδι εἰς τὴν Νοτιομεσημβρινὴν Γαλλίαν, τὸ ὁποῖον ἐπραγματοποιήθη μὲ δαπάνας τοῦ Ὁργανισμοῦ Οἰκονομικῆς Συνεργασίας καὶ Ἀναπτύξεως (Ο.Σ.Δ.Ε.), κατὰ τὸ 1961.

Ἡ ἔκθεσις περιλαμβάνει τὰς προσωπικὰς ἀπόψεις τοῦ κ. Κόκκινου, αἱ ὁποῖαι εἰς πολλὰ σημεῖα εἶναι λίαν ἐνδιαφέρουσαι. Ἀπητήθη πράγματι λίαν σοβαρὰ προσπάθεια καὶ μελέτη διὰ νὰ καταστῇ δυνατὴ, ἡ μέσα σὲ τόσον ὀλίγον χρόνον παρακολούθησις τῶν κυρίων προσπαθειῶν, αἱ ὁποῖαι καταβάλλονται ἀπὸ τὴν «Ἐθνικὴν Ἑταιρείαν Βελτιώσεως τῶν περιοχῶν BAS RHONE ET LANGUEDOC», ὅπως ἐπίσης καὶ ἡ παρακολούθησις τῶν ἀντιδράσεων τοῦ πληθυσμοῦ τῆς περιοχῆς ἐπὶ τῶν ἐκτελουμένων ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας ἔργων.

Λίαν ἐνδιαφέρουσαι εἶναι ἐπίσης αἱ ἀπόψεις τοῦ κ. Κόκκινου αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ἐν Ἡπείρῳ προσπάθειαν βελτιώσεως τῶν συνθηκῶν τῆς Ζώνης Πειραματισμοῦ καὶ Ἐπιδείξεως (γ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΣΧΕΤΙΣΜΟΙ).

Αἱ κρίσεις τοῦ κ. Κόκκινου εἶναι λίαν ἐποικοδομητικαὶ καὶ ἀποτελοῦν τὴν πρώτην γραπτὴν, ἐπίσημον τρόπον τινά, κριτικὴν τοῦ ἐπιτελουμένου τόσον ὑπὸ τοῦ Ὁργανισμοῦ Οἰκονομικῆς Συνεργασίας καὶ Ἀναπτύξεως ἔργου ὅσον καὶ τῶν ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἑταιρείας Βελτιώσεως ὡς καὶ ὑπὸ τῆς Ὑπηρεσίας Περιφερειακῆς Ἀναπτύξεως Ἡπείρου ἐφαρμοζομένων σχεδίων. Θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον, ἂν καὶ οἱ λοιποὶ δημοσιογράφοι, ὡς καὶ ἅπαντες οἱ ἐν Ἡπείρῳ καὶ Ἑλλάδι δυνάμενοι νὰ ἔχουν γνώμην, ὑπεβοήθουν τὸ ἔργον τῆς Ὑπηρεσίας Περιφερειακῆς Ἀναπτύξεως Ἡπείρου, διὰ τῆς ἐλευθέρως ἐκφράσεως κριτικῆς ἐπὶ τοῦ συντελουμένου ἔργου, ὡς καὶ διὰ σαφῶν ὑποδείξεων ἐπὶ τῆς βελτιώσεως τῶν σχεδίων καὶ μελετῶν.

Ὅ

Διευθυντὴς τῆς Υ. Π. Α. Η.

Ι. ΕΞΑΡΧΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὑστερ' ἀπ' τὶς ἐπιστημονικὰς καὶ οἰκονομικὰς ἐπιτεύξεις, ποὺ πραγματοποιήσε στὰ μεταπολεμικὰ χρόνια ἡ ἀνθρωπότητα, ἀνέκυψαν ὠρισμένα προβλήματα,

πού, για ν' αντιμετωπισθοῦν, παρίσταται ἀνάγκη νὰ ἀνανεωθῇ καὶ νὰ ἀναδιαρθρωθῇ πάνω σὲ νέες βάσεις ὁλόκληρη ἡ σύγχρονη ζωὴ. Ἰδιαίτερα, ἡ Εὐρώπη, φορέας τῶν ἀξιῶν τοῦ πολιτισμοῦ, εἶναι σήμερα ὁ κρίσιμος χώρος, ὅπου, ὁ Δυτικὸς Κόσμος, θὰ στηρίξη κάθε τολμηρὴ προσπάθεια «ἀλλαγῆς». Μάλιστα, τῇ στιγμῇ, ποὺ ἡ ὑπέρογκη ἀνάπτυξη, σὲ ἰσχύ καὶ σὲ ἔνταση, ποὺ ἔχει ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωση, ὑφίσταται ὡς πίεση μιᾶς παράλληλης καὶ ἐξ ἀντιθέτου πορείας ἀπ' τὴν πλευρὰ τοῦ Ἀνατολικοῦ Κόσμου. Ἔτσι, ἀφοῦ δημιουργήθηκαν πᾶ ὑπερεθνικὰ σύνορα, ἡ προοπτικὴ εὐρύνθηκε τόσο πολὺ, ὥστε τὸ κάθε κράτος νὰ εἶναι ὑποχρεωμένο νὰ χαράξῃ τὸ πρόγραμμα τῆς οἰκονομικοτεχνικῆς του πορείας—καὶ τῆς στρατιωτικῆς του ἀκόμα δράσεως—μέσα στὰ πλαίσια μιᾶς συλλογικῆς πάντοτε κατευθύνσεως.

Καί, ἐφ' ὅσον τὰ διεθνῆ πράγματα ἤδη ἔχουν πάρει τὴν γνωστὴ συγκεκριμένη τους μορφή, φυσικὸν εἶναι καὶ οἱ λαοὶ τῶν μὴ κομμουνιστικῶν καθεστώτων στὴν Εὐρώπη νὰ ἐπιδιώξουν, ἂν ὅχι μιὰ σύμπληξη κοινότητος, τοῦλάχιστο νὰ ἐπιτύχουν ἕναν πολιτικοοικονομικὸ συνασπισμό. Ἐδῶ, θὰ δύνονταν νὰ πῇ κανεὶς, ὅτι τὴν ἀνάγκη αὐτὴ τὴν ἔθεσε, ὡς καίριο αἶτημα ἄμυνας, ὁ ἴδιος ὁ Ἀνατολικὸς Κόσμος, ποὺ, χάρις στὴν ὁμοιόμορφη ἀνυπαρξία ἐθνικιστικῆς πολιτικῆς καὶ στὴν κατευθυνόμενη οἰκονομία, κατάφερε νὰ κινεῖται πάνω σὲ γραμμὲς διεθνoῦς ἀνταγωνισμοῦ. Καὶ τὸ πρόβλημα γιὰ μιὰν ἀποτελεσματικὴ ὑπερκέραση τίθεται ὁξὺ καὶ χωρὶς συζητήσεις. Γιατί, πέρα ἀπ' τὸν ἐφιάλτη τῶν πυρηνικῶν ὀπλῶν, ὑπάρχουν ἀναλλοίωτα τὰ ἀκαταμάχητα αἷτια: ἂ γ α θ ἂ καὶ ἑ λ ε υ θ ε ρ ί α.

Ἡ πραγματικότης τούτη, φαίνεται πῶς, τώρα, ἀρχίζει νὰ γίνεται Κοινὴ Συνείδηση. Καὶ δὲν μπορεῖ νὰ σταθῇ ἄλλοῦ παρὰ στὴν γηραιὰ Εὐρώπη, ποὺ, ἀνὰ πᾶσιν νὰ ὑπάρχῃ, ὁ κόσμος ὅλος καταλύεται.

Ἡ πανίσχυρη Ἀμερικὴ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ξεκόψῃ ἀπ' τὴν Ἠπειρο τούτη, ὅχι μόνο γιατί ἡ ἴδια ὡς ὑπόστασις εἶναι συνυφασμένη μὲ τὸ εὐρωπαϊκὸ πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ γιατί, στὴν ἐνάντια περίπτωσι, θὰ ἔμεινε δίχως τὶς φλέβες τῆς ἀρχικῆς τῆς καταβολῆς.

Ἀνάμεσα στὰ κράτη τοῦ Δυτικοῦ Κόσμου, κατὰ τεκμήριο ἀντικειμενικῆς ἱεραρχήσεως, φαίνεται πῶς ἡ Γαλλία εἶναι ὁ πῦρ πρόσφορος χώρος νὰ ξεκινήσῃ ἡ ἀπόπειρα γιὰ μιὰ εὐρωπαϊκὴ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη. Καί, ἀπ' τὸ σημεῖο τοῦτο, ἀρχίζει ἡ ἐξακτίνωση μιᾶς κοινῆς προσπάθειας. Πρέπει νὰ καλυφθῇ ἕνα μακρὸ στάδιο ἀνώμαλης οἰκονομικῆς διαδρομῆς, τὸ ὁποῖο, τελικά, νὰ καταλήξῃ στὰ πολὺ ἀδύνατα σημεῖα, ποὺ εἶναι τὰ οἰκονομικῶς καθυστερημένα κράτη. Ἐν τούτοις, ἡ ἐπιτυχία θὰ εἶναι ἐφικτὴ μόνον, ὅταν κατορθωθῇ, μέσα στὰ ἐλεύθερα πλαίσια, νὰ ἐπιτευχθῇ μιὰ γενικὴ οἰκονομικὴ καὶ πολιτιστικὴ προαγωγή γιὰ ὁλόκληρο τὸν Δυτικὸ Κόσμο. Καὶ αὐτὸ σημαίνει ὅπωςδήποτε συγκρούσεις συμφερόντων καί, τὸ λιγώτερο, εἰδικὲς ζημίες ἐθνικῆς ἐκτάσεως γιὰ τὴν ὑπερεθνικὴ ἐπιβίωση. Ὡστόσο, ἡ ἀνάγκη αὐτὴ εἶναι γεγονός.

Οἱ πρώτες μορφὲς δραστηριότητος, μέσα στὸ συλλογικὸ πνεῦμα τῆς Δυτικῆς Κοινότητος, εἶναι—ἐκτὸς ἀπ' τὸ ΝΑΤΟ καὶ τὶς διμερεῖς συμβάσεις—τὰ Προγράμματα Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως. Μὲ αὐτά, ἐπιδιώκεται, ἀφ' ἑνός, ἕνας ἐνδο-αυτοεξοσιτισμὸς καί, ἀφ' ἑτέρου, μιὰ ἀναδιοργάνωση τῆς παραγωγικότητος, ἔτσι ποὺ, τῇ οἰκονομικῇ ἐγγυήσει τοῦ κράτους (τῆς κάθε χώρας χωριστά), νὰ ἐπιτευχθῇ κάποια συντονισμένη ἐξισορρόπηση τῶν οἰκονομικῶν δυνατοτήτων. Ἰδιαίτερα, ἐνδιαφέρει τὸ «πείραμα»—ὡς τὸ ὀνομάσουμε ἔτσι—γιὰ τὴν κάλυψη τῶν ἀδύνατων σημείων. Ἡ καθυστερημένη οἰκονομία—ποὺ συνεπάγεται καὶ ἀνάλογη ἐπίπτωση σὲ ὅλες τὶς μορφὰς τῆς ζωῆς—τῶν χωρῶν ἐκείνων, ποὺ δὲν ἔχουν ὁργανικὰς προϋποθέσεις αὐτὴν ἀρκτοῦς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως (Βιομηχανία, Γεωργία, Βιοτεχνία, Ἐπιστημονικὴ Ἐξειδίκευση) ὅπως ἡ Ἑλλάδα, ἡ Ἰσπανία, ἡ Ἰταλία, ἡ Τουρκία, ἡ Πορτογαλία, ἡ Γιουγκοσλαβία, ἡ Ἰρλανδία, εἶναι τὸ μεγαλύτερο καὶ

τὸ σοβαρώτερον ἀντικείμενον αὐτῆς τῆς προσπάθειας.

Πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθῇ σὰν ἰδιαίτερη ἀνάγκη, γιὰ τὴν ὁποία θὰ χρειασθῇ νὰ καταβληθῇ, ἐντελῶς ἀνυστερόβουλα, κάθε δυνατὸ τίμημα ἀλληλεγγύης. Διότι, ἡ προαγωγή τῆς παραγωγῆς καὶ ἡ ἀξιοποίησὶς τῆς στὶς χώρες αὐτές, εἶναι ὁ βασικὸς ὁδὸς γιὰ τὴν ἴδια τὴν ἐπιβίωσιν τῆς Κοινότητος.

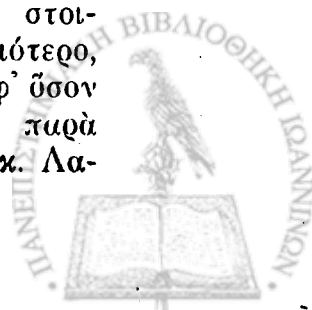
I

ΤΟ ΠΟΘΕΤΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

Μέσα στὰ πλαίσια τῆς προσπάθειας, ποὺ ἀναφέραμε παραπάνω, ὁ Ὁργανισμὸς Οἰκονομικῆς Συνεργασίας καὶ Ἀναπτύξεως (Ο.Σ.Δ.Ε.) ὠργάνωσε καὶ τὴν δημοσιογραφικὴ ἀποστολὴ τοῦ Ἑπειρωτικοῦ Τύπου στὴ Νοτιομεσημβρινὴ Γαλλία, στὴν ὁποία εἶχαμε κι' ἐμεῖς τὴν τιμὴ νὰ λάβουμε μέρος. Ἡ ἐξ αὐτοψίας θεώρησις μιᾶς τέτοιας ἀντιπροσωπευτικῆς προσπάθειας, σ' ἓνα προηγμένο εὐρωπαϊκὸ κράτος ὅπως εἶναι ἡ Γαλλία, ἦταν ἀναγκαία ἐμπειρία γιὰ τοὺς Ἑπειῶτες δημοσιογράφους. Διότι, ὡς γνωστόν, στὴν Ἑπειρὸ (Νομὸς Ἰωαννίνων), δοκιμάζεται καὶ στὴ χώρα μας ἓνα πειραματικὸ παρόμοιο πρόγραμμα (Πρόγραμμα Ἀναπτύξεως Ἑπείρου—Ζώνη Ζαγορίου—Κονίτσης—Παρακαλάμου). Στὶς περιπτώσεις αὐτές, ὁ κύριος παράγοντας ἐπιτυχίας εἶναι πάντοτε ἡ υἱοθεσία, στὴν συνείδηση τοῦ ντόπιου στοιχείου, τῆς προγραμματισμένης αὐτῆς προσπάθειας.

Ἔτσι μονάχα θὰ καταστῇ δυνατόν, ὥστε ἡ συμμετοχὴ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς περιοχῆς, νὰ γίνῃ ρυθμὸς καὶ συμπνοή. Καὶ τοῦτο ἰσχύει πιδ πολὺ γιὰ τὴν Ἑπειρὸν, γιὰτὶ ἡ γονιμότης τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν εἶναι πολὺ σκληρὴ—ὁ ἐπιεικέστερος χαρακτηρισμὸς—καί, συνεπῶς, ὁ παράγοντας ἄ ν θ ρ ω π ο ς συνιστᾷ καὶ τὸ μοναδικὸ σημαντικὸ κεφάλαιο ἀξίας ποὺ διαθέτει αὐτή.

Ἡ ἀποστολὴ πραγματοποιήθηκε κάτω ἀπ' τὶς καλύτερες προϋποθέσεις κινήσεως τῶν δημοσιογράφων, ἀλλὰ, ὅμως, δὲν τῆς ἀφείθηκαν ἐπαρκῆ περιθώρια χρόνου, γιὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ἐκτελέσῃ ἓνα πρόγραμμα ἐπαφῆς πιδ εὐρύτερο. Διότι, μέσα σὲ διάστημα μονάχα πέντε ἡμερῶν, χρειάσθηκε νὰ καλύψῃ ἀποστάσεις δυσανάλογα μεγάλες, πρῶγμα, ποὺ, κυρίως, φόρτο ἐντυπώσεων ἄφηγε. Μ' ὅλα ταῦτα, τόσον ἡ ἐπισκεψὴ μας στὴν περιοχὴ τοῦ Κάτω Ροδανοῦ—Λάγκεντοκ, ὅσο καὶ ἡ ἐπαφὴ ποὺ εἶχαμε στὸ Παρίσι μὲ τὸν Ο.Σ.Δ.Ε., ὑπῆρξαν γιὰ μᾶς βασικῆς σημασίας ἐνκαιρίες γιὰ νὰ δυνηθοῦμε καλύτερα νὰ διαμορφώσουμε μιὰ προσωπικὴ γνώμη γύρω ἀπ' τὴν καλύτερη αὐτὴ ἀρχὴ—δὲν γνωρίζομε τί ἐπιτελέσθηκε στὴν Σαρδηνία τῆς Ἰταλίας—τῆς προσπάθειας γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη. Τὸ ταξίδι πραγματοποιήθηκε μὲ τὰ ταχύτερα καὶ ἀνετώτερα σύγχρονα συγκοινωνιακὰ μέσα (ἀεροπλάνο, τραῖνο, αὐτοκίνητο), πρῶγμα ποὺ ἐπέτρεψε στὴν ἀποστολὴ νὰ ἀξιοποιήσῃ τὶς τέσσερες ἀπ' τὶς πέντε μέρες, ποὺ εἶχε τὸ πρόγραμμα τῆς ἐπισκέψεως αὐτῆς. Ἐπίσης, παρὰ τὴν κάποια ψυχρότητα, ἢ, πιδ σωστά, τὴν ἀξέπραστη τυπικότητα τῶν Γάλλων, (π.χ. ὁ κ. Λαμούρ, ποὺ ἔχει τὴν εὐθύνη τοῦ προγράμματος στὸ Λάγκεντοκ—Κάτω Ροδανό, δὲν ἐξοικονόμησε τὸν ἀναγκαῖο χρόνον γιὰ νὰ δεχθῇ τὴν δημοσιογραφικὴ ἀποστολή), ἡ ξενάγησις καὶ ὁ κατατοπισμὸς μας ὑπῆρξαν θεωρητικὰ ἐπαρκεῖς. Ἀλλὰ, ὁ φόρτος τῶν ἐντυπώσεων ἦταν τόσο ὑπερβολικὰ ἐντονός, ποὺ δυσκολεῖται ἀκόμα καὶ τὴν ἀπλή τους κατάταξη. Ἔτσι, τόσο οἱ διαπιστώσεις, ὅσο καὶ οἱ ἀπόψεις μας δὲν θὰ εἶναι χωρὶς προχειρότητες. Τὰ στατιστικὰ στοιχεία καὶ ἡ θεωρητικὴ ἐπισκόπησις διδάχθηκαν ἐξαντλητικὰ καί, τὸ σπουδαιότερον, πάρθηκαν σὰν βάση, γιὰτὶ ἡ ἐξ ἀρχῆς προσωπικὴ ἐρευνά ἦταν ἀνέφικτη, ἐφ' ὅσον κινήθηκαμε μέσα σὲ περιορισμένα περιθώρια χρόνου καὶ ἐπαφῶν. Γι' αὐτὸ, παρὰ τὴν δικαιολογημένη πικρία μας ἐξ αἰτίας τῆς ὑποτιμήσεως ἀπὸ μέρους τοῦ κ. Λα-

μούρ της σημασίας της αποστολής μας εκεί, είμαστε υποχρεωμένοι να εκφράσουμε και από εδώ ευχαριστίες προς τους κ. κ. Ντεμπούι, Ντεζωνέ, Μωρραί, καθώς και σε όλους που επωμίσθησαν την ευθύνη να κατατοπίσουν την αποστολή.

II

ΚΥΡΙΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

I.—Γενική δεώρηση

Στην περιοχή της Νοτιομεσημβρινής Γαλλίας (Κάτω Ροδανός—Λάγκεντοκ), η αποστολή έφτασε το βράδυ της 19ης Νοεμβρίου κι' έμεινε στη βόρεια άκρη στην πόλη NIMES. Από εκεί κινήθηκε μέσα σ' ολόκληρο το χώρο της προγραμματισμένης δραστηριότητας. Η έκταση αυτή είναι πολύ μεγαλύτερη. Καλύπτει κάπου 280 τετρ. χιλιόμετρα μεταξύ CARD—SOMMIERES—MONTPELLIER—ANIANE—CLERMONT—GABION—CAZOULS—LERIGNAN—NARBONNE, και νοτίως κλείνει με τα παραθαλάσσια του κόλπου της LION (Νότιο Γαλλία). Περιλαμβάνει, σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα, καλλιεργημένες εκτάσεις που είναι φυτεμένες αμπέλια. Είναι η περίφημη περιοχή του BORDEUX, όπου ανάμεσα στο νερό και στο κρασί δεν υπάρχει μεγάλη διαφορά. Τοπία πεδινά, χωρίς εξάρσεις και κλίμα καθαρά μεσογειακό, ο τόπος αυτός, στάθηκε πάντοτε παραγωγικός. Στην ιστορία, απ' τους ρωμαϊκούς χρόνους ως την άκμή της Μεσευρώπης, η περιοχή αυτή ήταν πολύ σημαντικό διοικητικό, στρατιωτικό, εμπορικό και πνευματικό κέντρο.

Έτσι, ο χαρακτήρας της τοπικής παραγωγικότητας εδώ στάθηκε πάντοτε βασικά γεωργικός, πράγμα που, στην εποχή μας, υποβίβασε τον οικονομικό το ρόλο μέσα στα γενικότερα πλαίσια της εθνικής ζωής.

Η βιομηχανία τώρα δημιουργήσε άλλα σταθμά και άλλους συντελεστές στην ανάπτυξη της κάθε χώρας. Και η περιοχή αυτή κατάντησε να είναι σήμερα ή πιδ φτωχή και, προπαντός, ή πιδ έπισφαλής οικονομικώς περιφέρεια. Ένα μεγάλο ποσοστό των γαιών της βρίσκεται ακόμα στην κυριότητα κτηματιών με κλήρη πάνω από 150 στρέμματα—ο πιδ μικρός κλήρος εκεί είναι 30—45 στρέμματα—και τούτο δημιουργεί τον κίνδυνο να εγκαταλειφθῇ, ή, πιδ σωστά, να εκφυλισθῇ τὸ καθαρό γεωργικὸ ἐπάγγελμα πρὸς κάποια ἀστικοεργατικὴ μορφή. Γι' αὐτό, τὸ πρόβλημα τῆς ἀστυφιλίας εἶναι, στὴν περιοχή τούτη, ὀξύτατο καὶ δυσεπίλυτο. Οὔτε ἡ ἀφθονὴ ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια, οὔτε οἱ φαρδεῖς καὶ καλοστρωμένοι δρόμοι ἀνέτρεψαν αὐτὴν τὴν πραγματικότητα, τὴ στιγμὴ μάλιστα πού, χάρι στὴν παντελὴ ἔλλειψη ἀνεργίας καὶ στὸ χαμηλὸ κόστος τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς, ἡ ζωὴ εἶναι κρατημένη σ' ἓνα πολὺ ἱκανοποιητικὸ βιοτικὸ καὶ πολιτιστικὸ ἐπίπεδο. Κοιτῶν ἡ Γαλλία—τοῦλάχιστο στὴν περιοχή τούτη—κινδυνεύει νὰ μείναι χωρὶς γεωργοὺς. γεγονὸς πὺν ἀπειλεῖ νὰ συνταράξῃ συθέμελα καὶ ολόκληρη τὴν ἐξισορρόπηση τῆς οἰκονομικῆς τῆς παραγωγικότητος. Κατὰ τὴ γνώμη μας, πάνω στὴν διαπίστωση αὐτή, πρέπει νὰ τοποθετηθῇ ἡ γενικώτερη προσπάθεια πὺν κάνει ἡ Γαλλία γιὰ τὴν οἰκονομικὴ τῆς ἀνάπτυξη. Καί, ἐδῶ, ὑπάρχουν οἱ πιδ ἰδανικὲς προϋποθέσεις γιὰ τὴν κρατικὴ ἢ τὴν ὑπερεθνικὴ παρέμβαση τῆς Δυτικῆς Κοινότητος (O.C.E.E.). Ἐν προκειμένῳ, τὸ κράτος, παίζοντας τὸ διπλὸ ρόλο τοῦ ρυθμιστῆ καὶ τοῦ χρηματοδότη, ἀνέλαβε τὴν πραγματοποίησιν μιᾶς μεγαλεπίβολης ιδέας: τὴν αἰσθητικὴν ὁλόκληρης τῆς περιφέρειας καὶ τὴν αξιοποίησιν τῆς παραγωγῆς τῆς μετὰ τὴν μεταβάσιν ἀπ' τὴν ἀμπελοκαλλιέργειαν στὴν ὀπωροκαλλιέργειαν καὶ στὴν δένδρην καλλιέργειαν. Ὅλα αὐτά, μέσα σ' ἓνα συστηματικὸ κυκλοφοριακὸ πρόγραμμα δια-

θέσεως καὶ ἀγορᾶς, ἔστω καὶ ἀμφίβολα βιώσιμο, ἀπέναντι τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων. Εἶναι ἀνάγκη, ἀκόμα καὶ γιὰ τὴν ἴδια τὴν βιομηχανία, νὰ ὑπάρχουν ἐπαγγελματίες ἀγρότες. Κάτι τέτοιο, ὅπως γίνεται ἀντιληπτό, δὲν μπορεῖ νὰ γίνη παρὰ μονάχα σὲ κάποια μορφή συλλογικῆς δραστηριότητος. Ἔτσι, συστήθηκε ἡ Ἑταιρεία «COMPAGNIE NATIONALE D'AMENAGEMENT DE LA REGION DU BAS RHONE ET DU LANGUEDOC», ἔχοντας σχεδὸν ἐλεύθερη καταβολὴ καὶ αὐτονομία διοικήσεως. Ὡστόσο, δὲν πρόκειται παρὰ γιὰ μιὰ κρατικὴ περισσότερον ἐκδήλωση, ποὺ τὴν χρηματοδότηση, κατὰ 70 %, κάνει τὸ κράτος καί, κατὰ 30 %, κάνουν οἱ διάφοροι κυρίως συνεταιρισμοὶ ποῦ, πάλι, κατὰ 60 %, ἐπιχορηγοῦνται ἀπ' τὴν κρατικὴν μέριμνα. Οἱ ἰδιῶτες ἐταῖροι (κεφαλαιούχοι) εἶναι πολὺ λίγοι, ὥστε νὰ μὴν ἐπηρεάζουν τὴν σύνθεσιν αὐτῇ. Ἡ ἐταιρεία—ποῦ γι' αὐτό, λέγεται καὶ μικτὴ—ἔχει τὴν ἀπεριόριστη νομικὴ καὶ ὕλικήν συμπαραστάσιν τῆς Γαλλικῆς κυβερνήσεως καθὼς καὶ τὴν ἠθικὴν καὶ ὕλικήν ἐπίσης βοήθειαν τοῦ O.C.D.E. Τοῦλάχιστον, ἔτσι ἐννοήσαμε τὰ πράγματα, κατὰ τὴν ὀλιγοήμερην παραμονὴν μας στὸ NIMES.

2.—Περιοχὴ BAS RHONE—LANGUEDOC

Στὴ βόρεια Γαλλία, ὅπου βρίσκονται οἱ βιομηχανικὲς πόλεις ὅπως ἡ Χάβρη, τὸ Παρίσι κ.λ.π., τὸ μέσο εἰσόδημα ὑπολογίζεται νὰ εἶναι διπλάσιον ἀπ' τὸ εἰσόδημα στὴν περιοχὴ τῆς Μεσημβρινῆς Γαλλίας. Ἀπ' τὸ ἄλλο μέρος, στὴ Νότια Γαλλία, ἀναδύεται τὴν ὥρᾳ κάποια θετικὴ προσπάθεια γιὰ μιὰ οἰκονομικὴ ἐξίσωση· ἡ ἀξιοποίηση τῶν βροχοπτώσεων καὶ τῶν ποταμῶν. Ἀκόμα, ἡ παραγωγὴ ἠλεκτρικῆς ἐνέργειας καὶ ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ ὀρυκτοῦ πλούτου, εἶναι πράγματα ἐκεῖ στὸ στάδιο τῶν ἐκτελέσεων. Τώρα, ἡ Μεσημβρινὴ Γαλλία, ἐφ' ὅσον εἶναι καθαρὰ γεωργικὴ περιφέρεια, ἀποτελεῖ τὸ κρίσιμο σημεῖον, τὸ ὅποῖον ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις ὀφείλει νὰ τὸ ἀντιμετωπίσῃ μὲ τὴν δύναμιν ἐκείνην τῆς οἰκονομικῆς εὐεξίας, ποὺ πρέπει νὰ διαθέτουν τὰ προηγμένα σύγχρονα κράτη. Γι' αὐτό, προγραμματίστηκαν κάπου πέντε μεγάλα παραγωγικὰ ἔργα, ὄντως βασικῆς σημασίας γιὰ τὴν προαγωγὴν τῆς ἐθνικῆς ζωῆς στὴ Γαλλία: Τὸ MARAIS DE L' OUEST (ἀποστραγγιστικόν), τὸ LANDES DE GASCOGNE (γυμνωμένη ἐκτασις ἀπὸ πυρκαϊὰ δασῶν, κάπου 80.000 ἐκτάρια, προβλέπεται νὰ ἔρθῃ στὴ γεωργικὴ ἐκμετάλλευσιν), τὸ COTEAUX DE GASCOGNE (ἀρδευτικὸν γιὰ 50.000 ἐκτάρια), τὸ CANAL DE PROVENCE (ἀρδευτικὸν γιὰ ὁλόκληρην τὴν ἀρδευσιν τῆς Προβηγκίας καὶ Μασσαλίας) καὶ τὸ ἔργο τῆς τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως τῆς Κορσικῆς.

Ἡ μεγαλύτερη προσπάθεια εἶναι αὕτη τῆς περιοχῆς RHONE—LANGUEDOC, ποὺ τὴν ὥρᾳ βρίσκεται σὲ πλήρη ἀνάπτυξιν. Ξεκινᾷ ἀπ' τὸ CANAL DE PROVENCE καὶ εἶναι ἀκριβῶς τὸ κύριον ἀντικείμενον τῆς ἀποστολῆς ποὺ εἴχαμε. Ἡ ἐταιρεία, ποὺ ἀναφέραμε πῶς ἔχει ἀναλάβει τὴν ὅλην εὐθύνην γιὰ τὰ ἔργα τοῦτα, ἔχει καὶ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς τεχνικῆς ἐκτελέσεως. Ἡ κρατικὴ παρέμβασις, βέβαια, ὑπάρχει, ἀλλὰ πάντοτε ὑπὸ μορφήν συνεργασίας μὲ τὴν ἐταιρείαν. Εἶναι δηλαδὴ μιὰ ἰδιότυπη μορφή ποῦ, πρωτοβουλία τοῦ κράτους, ἐκτελοῦνται πολυδάπανα ἔργα, δίχως τὴν ἀφαίμαξιν τῆς ἰδιωτικῆς ἐκμεταλλεύσεως. Τὸ ἀρχικὸν κεφάλαιον τῆς ἐταιρείας ἀποτελεῖται ἀπὸ εἰσφορὰς, ποὺ ἔκαναν τὸ κρατικὸν ἐνεχυροδανειστήριον, οἱ Νομαρχίαι, οἱ Κοινότητες, τὸ Ἐμπορικὸν Ἐπιμελητήριον, οἱ διάφοροι συνεταιρισμοὶ (κυρίως γεωργικοὶ) καὶ κάμποσοι ἰδιῶτες. Ἡ περιουσία αὕτη τῆς ἐταιρείας ἦταν 5.000.000 νέα γαλλικὰ φράγκα (30.000.000 ἑλλην. δρχ.), ἐνῶ τὶς δαπάνες γιὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων καθὼς καὶ γιὰ τὴν συντήρησιν τῶν τόσων ὑπηρεσιῶν, ἐν προκειμένῳ, τὶς καλύπτει πάλιν τὸ γαλλικὸν κράτος. Γιὰ τὶς ἄλλες περιοχάς, ὅπου βρίσκονται τὰ προγραμματισθέντα ἔργα ποὺ ἀναφέραμε, τὸ ἀρχικὸν ποσὸν δὲν ὑπερβαίνει γιὰ τὴν καθὲν μιὰ πᾶνω ἀπὸ 1.000.000 νέα γαλλικὰ φράγκα.

Στην περιφέρεια, όμως, του Κάτω Ροδανού—Λάγκεντοκ, που έχει 250.000 εκτάρια επιφάνεια και 227 γεωργικές μονάδες (έπιχειρήσεις), ζουν 600.000 άνθρωποι (οί μισοί στις πόλεις). Είναι, μ' άλλα λόγια, το πιο σημαντικό κέντρο, που περιλαμβάνεται μέσα στον κύκλο της προσπάθειας για την γεωργική οικονομική ανάπτυξη. Και η χρηματοδότηση, για την εκτέλεση αυτών των τεράστιων έργων, αναλυτικότερα, γίνεται, κατά 70—75 τοις εκατόν, απ' την γαλλική κυβέρνηση και κατά το υπόλοιπο, απ' την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Δανείων.

Η άρδευση

Στην ανατολική πλευρά της περιοχής, επιχειρήθηκε και, ως ένα θετικό σημείο, πέτυχε ένα μεγάλο τεχνικό κατόρθωμα: ένα αντλιοστάσιο κολοσιαιάς αναρροφητικής δύναμης που αντλεί απ' το Ροδανό ποταμό μια συνεχή ροή από 7 κυβικά νερού στο δευτερόλεπτο, πράγμα δηλαδή που είναι, ότι και ο Σηκουάνας στους καλοκαιρινούς μήνες. Το αντλιοστάσιο αυτό, που βρίσκεται κοντά στο Άρ και σε απόσταση 12 χιλιομέτρων απ' τη θάλασσα, αναρροφάει το νερό με κλίση χιλιοστά, για να μην εισρεύσει στην ίδια περιοχή και η θάλασσα, γιατί δεν έχει καθόλου ύψομετρο. Η άρδευση τούτη θεωρείται πως είναι η μεγαλύτερη στη Ευρώπη που να γίνεται με τον τρόπο της αντλήσεως. Απ' τα 75 κυβικά που αναρροφούνται, τα 62 αντλούνται σε ύψος 20, και τα υπόλοιπα 13, σε 67 μέτρα. Από εκεί, διοχετεύονται σε αγωγούς 12 και 20 χιλιομέτρων. Ο κύριος αγωγός που είναι πια ένα ποτάμι βαλμένο μέσα σε μια τσιμεντένια κοίτη, θα χρειασθῇ να φτάσει το συνολικό μήκος των 180 χιλιομέτρων. Η συνέχιση της ροής προβλέπεται να γίνεται, ως τα 90 χιλιόμετρα, στα 20 μέτρα ύψος και θα φτάνει, ανάλογα με την διαμόρφωση του εδάφους, ως μιαν αντλήση σε 40 μέτρα ύψος. Το τεχνητό αυτό ποτάμι πρόκειται να ξαπλωθῇ, με αντλήσεις κατά σταθμούς και διακλαδώσει μέσα σε πιά μικρά κανάλια, σε ολόκληρη την περιφέρεια που αναφέραμε, για να μεταβληθῇ σε ζωοποιοῦ δύναμη της γῆς της. Και, ακόμα, υπάρχει έτοιμο πρόγραμμα και για τα τρία φράγματα που θα κατασκευασθοῦν πέρα από κεί, σε βάθος 5 χιλιομέτρων: τα φράγματα AVENE, με 33.000 κυβικά νερό (σχεδόν τελειωμένο 2) RIEBERLOU, με 45.000 κυβικά νερό και 3) πάνω απ' το AVENE, για συγκέντρωση 200.000 κυβικών νερού. Έτσι, προβλέπεται πως θα καταστή δυνατή την να άρδευτοῦν και άλλα 80.000 εκτάρια.

Η διαβροχή θα επιτυγχάνεται με τεχνητή βροχή, ή όποια θα πραγματοποιείται με πίεση κάπου 3 ατμόσφαιρες για κάθε κυβικό μέτρο, πράγμα που εξασφαλίζει και μιαν απώλεια περίπου 30 τοις εκατό, που γίνεται στο πότισμα αλύακια.

Για την λήψη του νερού, καθορίσθηκε ένα έφ' άπαξ ποσόν από 140 νι γαλλικά φράγκα κατά εκτάριο, ως δικαίωμα έγγραφης. Ύστερα, για έξοδα εγκαταστάσεως προστίθεται μια δαπάνη από 0,40,2 νέα γαλλικά φράγκα κατά κυβικό νερό που θα καταναλώνεται. Και, φυσικά, τα έξοδα τούτα δεν είναι καθόλου ανδύνα για τους μικροϊδιοκτήτες. Γι' αυτό, στις περιπτώσεις αυτές, παρέχονται εύκολύνσεις (ή εταιρεία ένοικιάζει τις απαραίτητες εγκαταστάσεις αντί 100 νι φράγκα για ένα χρόνο, για το χώρο ενός εκταρίου).

Για την όλη επίβλεψη, προβλέπονται ένα σωρό γεωπονικές και άλλες αγροτεδαφολογικές υπηρεσίες, οι όποιες υπολογίζονται να φτάσουν σε 200—250, σε διάφορα χωριά. Όλ' αυτά, όμως, απαιτούν έξοδα και προϋποθέτουν χώρους ιδιόκτητους της εταιρείας.

Το κράτος, προκειμένου να διευθετηθοῦν τα πράγματα εδώ, εψήφισεν έναν νόμο πέρσι (1960), ο όποιος δίνει την δυνατότητα να δημιουργηθῇ μια είδη

ύπηρεσία, ἀκριβῶς γὰρ τὴν ἀντιμετώπιση αὐτῶν τῶν προβλημάτων.

Ὁ ἐγχώριος πληθυσμός

Ἀλλά, ὅμως, ὑπάρχουν καὶ ἄλλα προβλήματα. Ἐνα ἀπ' αὐτὰ εἶναι καὶ ὁ κατάλληλος τεμαχισμός τῆς ἰδιοκτησίας, γὰρ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ ἐγκατάσταση τῶν σωληνώσεων κ.λ.π., ποὺ ἀπαιτεῖ ἡ δημιουργία τῆς τεχνητῆς βροχῆς. Καί, καθὼς φαίνεται, ἡ μόνη λύση ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ὁ ἀναδασμός, πράγμα ποὺ θὰ δυσκολέψῃ ἀφάνταστα τὴν ἐταιρεία στὸ ἔργο της. Διότι, ἐκτὸς ποὺ ὁ πληθυσμός δὲν ἔχει υἱοθετήσει τὶς προσδοκίες καὶ τὸν ἐνθουσιασμό τῶν τεχνικῶν, τὸ ἐλάχιστο ὄριο, ποὺ μπορεῖ νὰ περιορίσῃ κανεὶς τὴν διαβροχή, εἶναι δύομισι ἐκτάρια. Κι' ἐκεῖνο ποὺ, κατὰ τὴν γνώμη τῶν εἰδικῶν, ἐνδείκνυται, εἶναι μᾶλλον ἢ κατὰ ζῶνες ἰδιοκτησιῶν ἄρδευση.

Ὡστόσο, πιστεύομε κι ἐδῶ, πὼς ἡ βασικὴ δυσχέρεια ἔγκειται περισσότερο στὸ ὅτι οἱ ὑποψήφιοι λήπτες (γεωργοὶ) δὲν ἔχουν θετικὴ βεβαιότητα γὰρ τὴν ἐπιδιωκόμενη ἀπ' τὴν ἐταιρεία ἀλλαγὴ τῆς καλλιέργειας. Εἶναι κλασσικοὶ ἀμπελουργοὶ κι' ἔχουν σημαντικὰς ἐπενδύσεις στὶς ἐγκαταστάσεις αὐτῆς τῆς παραγωγῆς.

Αὐτὰ εἶναι, ἐν συντομίᾳ, ποὺ εἶδαμε καὶ ποὺ πληροφωρηθήκαμε σχετικὰ μὲ τὴν μεγάλη προσπάθεια γὰρ τὴν ἄρδευση στὸ Λάγκεντοκ.

Κατὰ τὴ γνώμη μας, ἐκεῖνο ποὺ ἰδιαίτερα κρατᾷ τὶς περισσότερες ἐλπίδες, εἶναι τὸ γιγαντιαῖο ἀντλιοστάσιο. Ἀποτελεῖ, μαζί, καὶ τὴν ἐνσάρκωση τῶν ὀνείρων κάποιου ἀπλοῦ ὑπαλλήλου πρὶν ἀπὸ 100 χρόνια, τοῦ ARIST. DUMONT, ποὺ εἶχε τὸ θάρρος, τότε, νὰ κάμῃ τὴν πραγμάτωσή τους ὑπόθεση τῆς ζωῆς του. Τώρα, πραγματοποιημένο πιά, φέρει τ' ὄνομά του, δικαιώνοντας, ἔστω καὶ μεταθανάτια, τὴν πίστη του σ' ἓνα ἀληθινὰ μεγαλεπήβολο σκοπὸ. Ἔτσι, ἡ μάχη, τώρα, ἀπομένει ν' ἀρχίσῃ παράλληλα καὶ γὰρ τὴν κατάκτηση τῆς συνειδήσεως τοῦ ντόπιου πληθυσμοῦ. Καὶ αὐτὸ εἶναι γὰρ τὴν ἐταιρεία τὸ πιὸ δύσκολο.

3.—Κατοικία—Νέοι οἰκισμοί

Στὸ ἐθνικὸ σύνθημα τῆς Γαλλίας: νὰ ἔχουμε γεωργούς, ἔστω καὶ πληρωνόμενους—ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἔννοια αὕτῃ ἐκφράζει τὶς δικές μας διαπιστώσεις—, ἡ δραστηριότητα τῆς ἐταιρείας εὐρύνθηκε. Ἐκτὸς ἀπ' τὴν ἀξιοποίηση τῆς γεωργίας καὶ τὸν ἐκσυγχρονισμό τῆς καλλιέργειας, προγραμματίσε καὶ ἄλλες συναφεῖς ἐπιδιώξεις (ἐκσυγχρονισμός τῆς κτηνοτροφίας, ἀναδασώσεις κάπου 200.000 ἐκταρίων, στὸ μεσόγειο τῆς χώρας, μὲ πεῦκα καὶ λεῦκες κ.λ.π.) καί, ἰδιαίτερα, στάθηκε στὸ θέμα τῆς κατοικίας, ποὺ γι' αὐτὸ συστήθηκε μιὰ ξεχωριστὴ εἰδικὴ κρατικὴ ὑπηρεσία. Ἐν προκειμένῳ, θὰ δύνονταν νὰ πῇ κανεὶς, πὼς ἀπώτερη ἐπιδίωξη εἶναι νὰ γίνουν ὅχι μόνο καινούργιες σύγχρονες κατοικίες, ἀλλὰ νὰ δημιουργηθοῦν ἔτσι καινούργια χωριά—ἀγροτοπόλεις, ποὺ νὰ συγκεντρώνουν ὁλόκληρὴ τὴν κίνηση καὶ τὴ ζωὴ τῆς περιοχῆς. Αὐτά, βέβαια, ὅλα μελετημένα πάντοτε ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν γενικώτερη προσπάθεια. Πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνση, ἔχουν ἐκπονηθῇ πολ- λὲς μελέτες καί, μᾶλλον πειραματικά, χτίστηκαν κιόλα κάμποσες τέτοιες κατοικίες.

Καὶ στὸν τομέα τοῦτον ἡ παθητικὴ οὐδετερότητα τῶν κατοίκων θέτει τὰ ἴδια προβλήματα ποὺ ἀναφέραμε παραπάνω. Βέβαια, τὰ καινούργια σπίτια, σύγχρονα ἀπὸ κάθε πλευρὰ (μὲ κεντρικὰς θερμάνσεις, ἠλεκτρικὰς κουζίνες, παρκαὶς γὰρ τὸ αὐτοκίνητο κ.λ.), στοιχίζουν κάπως ἀκριβὰ (30—40.000 ν. γ. φράγκα). Ὡστόσο, κι' ἐδῶ προσφέρονται οἱ εὐκολίες γὰρ τὴν τμηματικὴ μακρόχρονη ἐξόφλησή τους (ἓνα χρονικὸ διάστημα ἀπὸ 20 χρόνια).

Ἐν τούτοις, νομίζομε, πὼς τὰ αἷτια εἶναι κυρίως στὴν γενικώτερη ἀντί-

δραση πού επισημάναμε προηγούμενα. Πάντως, ἡ δραστηριότητα στὸν τομέα τοῦτον βρίσκεται ἀκόμα στὴν ἀρχὴ καί, γι' αὐτό, θὰ ἦταν παρακινδυνευμένο νὰ διατυπώση κανεὶς πιδ κατηγορηματικὲς ἀπόψεις. Ὅ,τι ἔγινε, εἶναι περισσότερο χαρτιά.

Ἕνα παράδειγμα

Στὸ σημεῖο τοῦτο, νομίζομε πὼς δὲν εἶναι ἄστοχο ν' ἀναφέρουμε ἓνα πολὺ χρήσιμο παράδειγμα, πού ἴσως δίνει κάποιο μέτρο γιὰ σχετικὲς ἐκτιμήσεις: ἓνα μικρὸ χωριὸ—τὸ πιδ μικρὸ τῆς περιοχῆς—, τὸ ASPERE, πού ἀποτελεῖται ἀπὸ 62 οἰκογένειες μὲ 250 κατοίκους. Τὸ χωριὸ ἔχει 900 ἐκτάρια καλλιεργήσιμης γῆς, πού ἀνήκει σὲ ἀνάλογους καλλιεργητὲς μὲ κλῆρο 3—5, 5—15 καὶ 15 καὶ ἀνω ἐκτάρια καὶ βρίσκονταν σχεδὸν στὰ πρόθυρα τῆς ἐγκαταλείψεως ἀπ' τοὺς κατοίκους του. Οἱ περισσότεροι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μικροῖδιοκτῆτες ἀμπελουργοί, δὲν θὰ δύνονταν ν' ἀντέξουν στὴν πίεση τῶν δαπανῶν, πού ζητάει ἡ σύγχρονη πραγματικότητα. Μπροστὰ στὴν ἀπειλὴ αὐτή, τὸ κράτος καὶ ἡ ἐταιρεία προσπάθησαν νὰ ἀντιδράσουν, κάνοντας μαζὶ κι' ἓνα πείραμα: Τὸ ἔκαμαν ἀντικείμενο πρότυπης στοργῆς. Μ' ἐπικεφαλῆς τὸν πρόεδρο, πού ἔχει 40 ἐκτάρια γῆς καὶ εἶναι, ταυτόχρονα καὶ οἰκονομολόγος, τοποθετημένος ὡς οἰκονομικὸς διευθυντὴς σὲ μίαν ὑπηρεσίαν τῆς ἐταιρείας, ἔφτιαξαν κατὰ κάποιον τρόπο τὸ χωριὸ ὁλόκληρο νὰ εἶναι ἓνας συνεταρισμὸς γιὰ μίαν αὐτοβελτίωση. Ἔτσι, πῆραν μιὰ ἐπιχορήγηση, κάπου 60 τοῖς ἑκατὸ ἐπὶ τῆς ὅλης δαπάνης, γιὰ τὴν βελτίωση τῶν κατοικιῶν τους καὶ γιὰ τὴν κατασκευὴ ἑνὸς δρόμου τοῦ χωριοῦ 12 χιλιομέτρων, ἄλλη μιὰ ἐπιχορήγηση κάπου 80 τοῖς ἑκατὸ. Ἀκόμα, προχωρώντας κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο, πέτυχαν νὰ ὀργανώσουν μιὰ συλλογικὴ προσπάθεια γιὰ γενικώτερη καλυτέρευση σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ζωῆς τους, χρησιμοποιώντας ὡς κεφάλαιο καὶ προσωπικὴ ἐργασία. Ἔτσι, ἐξασφάλισαν καὶ ἄλλους πόρους (κέρδη, τόκους, ἐνοίκια ἀπὸ μηχανήματα κ.λ. πού, ὡς ὀργανωμένοι, δυνήθησαν ν' ἀποκτήσουν). Καὶ κατάφεραν, οἱ 62 αὐτὲς οἰκογένειες τοῦ Ἀσπέρ, νὰ ἔχουν σύγχρονα τεχνικὰ μέσα καλλιέργειας καὶ ζωῆς—φτάνει νὰ σημειώσουμε πὼς διαθέτουν 72 ἠλεκτρικὰ πλυντήρια—καί, τὸ σπουδαιότερο, ν' ἀποκτήσουν κάποια προνομιακὴ ἀντίληψη γιὰ μιὰ ἐφικτὴ πρόοδο μέσα στὴν ἔννοια τῆς κοινοτικῆς ἀναπτύξεως καὶ δραστηριότητος. Καὶ στὸ πρόβλημα τοῦ ἀναδασμοῦ, πού προέκυψε ἀπ' ὅλη αὐτὴ τὴν ἐξελικτικὴ διαφοροποίηση τὸ κράτος ἔρχεται νὰ τοὺς βοηθήσῃ, δανείζοντας ποσά, μέχρι 30 τοῖς ἑκατὸ ἐπὶ τῆς ἀξίας τῆς γῆς, μ' ἓναν τόκο 4 τοῖς ἑκατὸ. Καί, ὅμως, παρ' ὅλα αὐτά, ἡ ἀστυφιλία δὲν κατανικήθηκε οὔτε κεῖ. Δηλαδή, τὸ πρόβλημα εἶναι πολὺ βαθύτερο ἀπ' ὅ,τι δείχνει ἐκ πρώτης ὄψεως. Γι' αὐτὸ δὲν μπορούμε νὰ ποῦμε πὼς ὑπάρχουν ἀκόμα θετικὰ ἀποτελέσματα. Ἡ προσπάθεια, παρ' ὅλο πού εἶναι τόσο εὐστοχὴ προγραμματισμένη—ἡ καλύτερη μορφή ὀργανώσεως πού μπορούσε νὰ γίνη, μέσα σὲ μιὰ ἐλεύθερη κοινωνία—, ἐν τούτοις, δὲν δυνάμαστε νὰ ποῦμε, πὼς ἀνταποκρίνεται στὶς εὐρύτερες ἀπαιτήσεις τῆς σημερινῆς πραγματικότητος.

III

Γ Ε Ν Ι Κ Α

1.—Κριτικὴ ἐπισκόπηση

Ἡ ἄρδευση, ἡ δημιουργία ἀγροτοπόλεων, ἡ ἐντατικὴ καλλιέργεια, ἡ ἀξιοποίηση τῆς παραγωγῆς, ὅλ' αὐτά, ἐννοεῖται, μέσα στὴ γενικώτερη οἰκονομικὴ προσπάθεια τῆς Γαλλίας—εἶναι τὰ βασικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἐπιδιώξεως πού ἀνα-

πτύξαμε. Χρειάζεται να εξοικονομηθῇ μιὰ ἐπάρκεια κάποιας κυκλικῆς οἰκονομικῆς αὐτονομίας. Ἡ ἠϋξημένη βιομηχανικὴ παραγωγή στὴ βόρεια Γαλλία ἔχει ἀνάγκη καὶ ἀπὸ μιὰ ἐξ ἴσου ἠϋξημένη γεωργικὴ παραγωγή. Ἐτσι, τὸ κράτος εἰσπράττει, ὑπὸ μορφὴν φορολογίας καί, ὑπὸ μορφὴν ἐπιχορηγήσεων ἢ δανείων, τὰ δίνει γιὰ τὴν γεωργία.

Ἡ ἐταιρεία, γιὰ ν' ἀντεπεξέλθῃ στὴν εὐρύτητα τοῦ ἀντικειμένου της, εἶναι συγκροτημένη μὲ ἀνάλογους τομεῖς δραστηριοτήτας.

Ἰδιαίτερα, οἱ ὑπηρεσίαι τῆς καλλιέργειας καὶ τῆς ἐδαφολογίας ἀποτελοῦν θέμα ξεχωριστῆς σημασίας. Διαθέτει εἰδικὸ ἰνστιτούτο γεωργικῶν ἐρευνῶν ποὺ ἀποβλέπει στὴν ἐπιστημονικὴ ἀξιοποίηση τῆς περιοχῆς, γιὰ ἓνα τμήμα ἀπὸ 1.000 — 1.200 ἐκτάρια. Ἐπίσης, ἔχει εἰδικὸ πειραματικὸ σταθμὸ, ὅπου γίνονται οἱ ἀναγκαῖες χημικὲς ἀναλύσεις καὶ ὁ προσδιορισμὸς τῆς γονιμότητος τοῦ ἐδάφους, ὅλα ὁργανωμένα κατὰ ἐντελῶς πρότυπο τρόπο. Χαρακτηρικὰ, ἀναφέρομε πῶς, μέσα στὸ ἐπιστημονικὸ ἐργαστήριον τοῦ σταθμοῦ αὐτοῦ, ποὺ βρίσκεται στὰ νότια προάστεια τῆς NIMES, ὑπάρχουν ἀκόμα ὡς καὶ ἀτομικοὶ μετρηταὶ ραδιενέργειας τοῦ νεροῦ, δεδομένου ὅτι στὸ Ροδανὸ ρίχνονται τὰ ὑπὲρπλέοντα τοῦ ἀτομικοῦ ἀντιδραστήρος ποὺ ἔχει ἐκεῖ ἡ Γαλλία. Ὀλόκληρο, συνεπῶς, τὸ χῶμα τῆς περιοχῆς (μὲ δειγματοληψίες) βρίσκεται κάτω ἀπ' τὸ μικροσκόπιο καὶ τὸν ἔλεγχον τῆς ἐπιστήμης, πρῶγμα ποὺ δίνει τὶς πιδ θετικὰς ὑποσχέσεις γιὰ μιὰ συστηματικὴ παραγωγικὴ ἀνάπτυξή του.

Ὡστόσο, ἡ δυσκολία προσαρμογῆς τῶν ἀγροτῶν, καθὼς ξανατονίσαμε, εἶναι πάντα ἡ μεγάλη κατάκτηση, ποὺ, ὅταν γίνῃ, θὰ τὰ στηρίξῃ ὅλα αὐτὰ τὰ ὄντως ἀξιόλογα ἔργα. Καὶ πρέπει νὰ ἐπαναλάβουμε, πῶς εἶναι τὸ πιδ ζωτικὸ πρόβλημα. Διότι, ἀφοῦ ἡ προσπάθεια δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ κάτω ἀπὸ αὐστηρὰ κατευθυνόμενη καλλιεργητικὴ πολιτικὴ, ἡ ἔνταξις τῶν κατοίκων δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὴ. Ἀπὸ αἰῶνες ἐδῶ ἀντιμετωπίζεται τὸ πρόβλημα τῆς παραγωγῆς τοῦ κρασιοῦ. Καὶ ἡ λύση, σὲ περισσότερες περιπτώσεις, ἦταν ἢ ὁ πόλεμος ἢ ἡ θεωμηνία. Τὸ 1935, ἐφαρμόστηκαν αὐστηροὶ περιορισμοί, τόσο γιὰ τὴν παραγωγή, ὅσο καὶ γιὰ τὴν ποιοτικὴν παρασκευὴ τοῦ κρασιοῦ, μὲ τὸ σκοπὸ νὰ περιορίσουν κάπως τὸ πρόβλημα. Στὸ μετὰξὺ, ὅμως, ἦρθε ὁ πόλεμος καὶ ἡ κατοχὴ τῆς Γαλλίας καί, ἔτσι, ἀνατράπηκαν αὐτὲς οἱ ἐπιδιώξεις. Καί, κατόπιν, τὸ ἀδιέξοδο τῆς ὑπερπαραγωγῆς ὁρθώθηκε πιδ ἱππελιτικό, διότι, ἡ πρόοδος τῆς ἐπιστήμης στὰ μεταπολεμικὰ χρόνια εὐνόησεν ἐξ ἴσου καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παραγωγικῆς δυνάμεως τῶν γεωργῶν. Ἐτσι, τὸ 1946, τὸ κράτος ὁδηγήθηκε σ' ἓνα παράδοξο μέτρο: πιστοδοτοῦσε τὴν ἐκρίζωσιν τῶν ἱμπελιῶν, ἔχοντας ὡς σκοπὸ νὰ ἐλαττώσῃ, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, τὴν οἴνοπαραγωγή στὴν περιοχὴ τούτη. Ἀλλὰ, τὸ 1956, ἡ παγωνιὰ κατέστρεψε τόσο σημαντικὸ μέρος καλλιεργειῶν, ποὺ προκάλεσε μιὰν ἀναστολή, ἐξ ἀτονίας τοῦ μέτρου αὐτοῦ τῆς πιστοδοτήσεως. Καί, τώρα, ἀποδεικνύεται πῶς ἡ πιστοδότησις, ἀντὶ νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα, τὸ ἔκανε ἀκόμα πιδ δύσκολο. Διότι, οἱ χωρικοί, παίρνοντας τὴν ἀποζημίωσιν, δὲν ἔκαναν ἄλλο τίποτα ἀπὸ τοῦ νὰ ἀνανεώνουν ἔτσι τὰ παλιὰ κλήματα. Ὡσπου, λοιπόν, ἐρχόμαστε στὴν σύστασιν τῆς ἐταιρείας ποὺ ἀνάλαβε τὴν ἐθύνῃ γιὰ ὅλ' αὐτά. Ἐπιστράτευσε κάθε προοδευτικὸ στοιχεῖο—ἰδίως τοὺς νέους ἀγρότες—καὶ ἀγκάλιασε κάθε συνεταιρισμένη μονάδα. Καί, καθὼς φαίνεται, διδάσκει πραγματικὰ μιὰ πολὺ σκληρὴ καὶ ἴσως ὄχι τόσο βέβαιη μάχην γιὰ τὴν κατάκτησιν τῆς ἀνθρώπινης πίστεως σὲς ὑποσχέσεις της. Διότι, ἡ παράδοσις ἐκεῖ τῆς κλασσικῆς οἴνοπαραγωγῆς εἶναι τόσο πολὺ ἰσχυρὴ, ποὺ ἀγγίζει τὰ ὅρια μιᾶς τοπικῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως. Φτάνει νὰ ἀναφέρουμε πῶς, στὴν περιοχὴ τούτη, θέλουν τὴν αὐτονόμησιν τῆς Ἀλγερίας, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ μὴν ἔχουν καὶ τὸ βάρος τῆς ἀλγερινῆς οἴνοπαραγωγῆς. Ὡστόσο, τὸ κράτος ἐκεῖ εἶναι πανταχοῦ παρὼν: ἐπιχορηγήσεις, ἐπιστημονικὰ στελέχη, τεχνικὰ ἔργα, μεγαλόπνοα σχέδια, καὶ τί δὲν

κάνει! Ἐπὶ 250.000 προγραμματισμένων ἐκταρίων, ἤδη ἔχουν γίνει οἱ ἀπυραί-
τητες ἐγκαταστάσεις γιὰ τὸ πότισμα τῶν 16.000, ἀλλὰ, ὁμως, δὲν ἐνεγράφησαν οἱ
ἀναγκαῖοι συνδρομητὲς γιὰ νὰ πάρουν νερό. Ἔτσι, θὰ ὑπολογίσῃ κανεὶς καλύτερα,
ἐὰν μάλιστα φαντασθῇ πῶς, γιὰ νὰ καταστῇ ἀρδεύσιμο τὸ κτῆμα, εἶναι ἀνάγκη
νὰ ἐκκριζωθῇ τὸ ἀμπέλι—ἀλλοιῶς δὲν χορηγεῖται νερό—καὶ νὰ ξαναφυτευθῇ μὲ
ὀπωρῶνες ἢ δενδρῶνες καὶ συγκαλλιέργειες. Βέβαια, ὑπάρχει ἡ ἐπαρκὴς κρατικὴ
ἐγγύηση γιὰ τὴν μετάβαση τῆς καλλιέργειας στὶς νέες ὑποδείξεις, ἀλλὰ δὲν ἔγινε
ἀκόμα ὑπόθεση τῶν κατοίκων αὐτῇ ἢ προσπάθεια. Γιὰ τὴν ὁλοκλήρωση τῆς ἀρ-
δεύσεως, ὑπολογίζονται κάπου 20 χρόνια, ἐνῶ, παράλληλα, ἐξασφαλίστηκε ἡ ἀ-
ναγκαία χρηματοδότηση γιὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν ἔργων. Τὸ κόστος, ἐπὶ παραδεί-
γματι, τῆς τεχνητῆς βροχῆς εἶναι 6.000 ν. γ. φράγκα γιὰ κάθε 10.000 ἐκτάρια,
ἀλλὰ, γιὰ τὶς ἐγκαταστάσεις ποὺ ἀπαιτοῦνται ἀκόμα, χρειάζονται ἄλλα 450 ν. γ.
φράγκα γιὰ κάθε ἐκτάριο. Ἔτσι, ὑπολογίζοντας σὲ δραχμὲς ἑλληνικὲς, ἡ προσ-
αύξηση μονάχα γιὰ ἀρδευση, ἀπαιτεῖ κάπου 700 ἑλλ. δραχμὲς, κατὰ στρέμμα. Καὶ
αὐτά, ἐννοεῖται, εἶναι πολὺ λίγα μπρὸς στὴ δαπάνη ποὺ θὰ χρειασθῇ, κατόπιν,
γιὰ τὴν ἀλλαγὴ τῆς καλλιέργειας καὶ μπρὸς ἐπίσης στὴ ζημία ποὺ θὰ προκληθῇ
ἀπ' τὴν ἀδράνεια ἢ καὶ τὴ μειωμένη παραγωγὴ στὰ 4—5 χρόνια, μέχρις ὅτου δι-
λαδῇ καρποφορήσουν τὰ νέα δένδρα. Γι' αὐτό, ἡ ἐπιδιωκόμενη ἀλλαγὴ τῆς καλ-
λιέργειας δὲν εἶναι καὶ τόσο ἀνώδυνη γιὰ τοὺς παραγωγούς.

Ὡστόσο, ὁμως, εἶναι ἀποφασισμένη—τοῦλάχιστο σὰν οἰκονομικὴ πολιτικὴ
κατεύθυνση—, γιὰτὶ ἀλλοιῶς ἡ περιοχὴ αὐτὴ δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ἐπιζήσῃ κάτω ἀπ'
τὴ ρυθμιστικὴ πίεση τῆς βιομηχανικῆς κυριαρχίας.

Τέλος, πιστεύουμε πῶς ἡ ἀντίδραση τῶν ἀγροτῶν, σὲ βαθύτερη ἀνάλυση,
δὲν εἶναι ἄσχετη καὶ μὲ τὴν ἀστάθμητη τοῦτη προοπτικὴ, παρ' ὅλο ποὺ ἡ ὁργά-
νωση τοῦ προγράμματος εἶναι τόσο πλήρης, ὥστε νὰ καλύπτει ἀπὸ τώρα ἀκόμα
καὶ τὰ τυχόν προβλήματα ποὺ θὰ δημιουργηθοῦν ἀπὸ τὴ νέα παραγωγὴ. Προ-
βλέπει τὴ σύσταση εἰδικῆς ὑπηρεσίας γιὰ τὴν καταπολέμηση τῆς ἐκμεταλλεύσεως
τῶν ἐμπόρων μὲ τὴν συγκρότηση μιᾶς ἐταιρείας συλλογικοῦ ἐνδιαφέροντος (τὴν
S.I.C.A.)—εἶδος δηλαδὴ συνεταιρισμοῦ κατὰ τὸ γνωστὸ σύστημα τῶν συνεταιρι-
σμῶν ποὺ ἀναφέραμε—, ποὺ εἶναι κιόλα ἐτοιμὴ κάτω ἀπ' τὴ διεύθυνση τοῦ κ.
BELLEFÈRE. Ἐδῶ παρουσιάζεται ἡ ἀντίδραση ὄχι τῶν χωρικῶν, ἀλλὰ τῶν ἐμπό-
ρων. Ἐν τούτοις, τὸ ἐνθαρρυντικὸν εἶναι ἡ ἀναγνώριση τῆς αὐξήσεως τῆς ἀξίας
τῶν γαιῶν ἐκείνων ποῦ, μετὰ τὴν ἀρδευση, ἀπὸ 500 ἔφτασαν 8.000 ν. γ. φράγκα
τὸ ἐκτάριο καὶ οἱ νέοι μὴλεῶνες 40.000 ν. γ. φράγκα. Αὐτό, φυσικά, ὀφείλεται
τόσο στὴν ἀξιοποίηση τῆς παραγωγῆς, ὅσο καὶ στὴν προνομιακὴ, γιὰ εὐνόητους
λόγους, διάθεσή της. Γι' αὐτό, πρὸς τὴν κατεύθυνση τοῦτη, μπορούμε νὰ ποῦμε,
πῶς ἡ ἐταιρεία κινεῖται ἐπιτυχημένα, ἀγοράζοντας κτῆματα γιὰ μιὰν ἀποδεικτικὴν
μᾶλλον ἀξιοποίηση καλλιέργειας.

IV

Η ΖΩΑΓΟΡΑ ΤΗΣ ΝΙΜΕΣ

Τὸ πιὸ θετικὸ ἐπίτευγμα, ποὺ εἶδαμε μέσα στὰ πλαίσια τῆς ὅλης δραστη-
ριότητος, εἶναι ἡ περίφημη ζωαγορὰ στὴν ΝΙΜΕΣ («SOCIÉTÉ NIMOISE D'
AMÉNAGEMENTS COMMUNAUX MIDI»). Βρίσκεται στὰ βόρεια προ-
άστεια τῆς πόλεως καὶ εἶναι ἡ πρώτη ποὺ ἔγινε ἀπὸ 24 παρόμοιες ποὺ προγραμ-
ματίσθηκαν νὰ γίνουν σὲ ὁλόκληρη τὴ Γαλλία.

Ἡ χρηματοδότηση γιὰ τὴν ἴδρυση τῆς ἀγορᾶς ἔγινε καὶ αὐτὴ ἀπ' τὸ κρά-
τος καὶ ἡ ἀπόσβεση τῶν δαπανηθέντων προβλέπεται νὰ ἐπιτευχθῇ μέσα σὲ 36

χρόνια. Για την ώρα, έρχεται τρίτη (μετά το Παρίσι και τη Λυών) κι' έχει ως αντικειμενικό σκοπό την συγκέντρωση, την επεξεργασία και την διάθεση κρέατος και γεωργικών προϊόντων (κυρίως φρούτων και όπωρικων). Στόν οργανισμόν αυτόν συγχωνεύθηκαν, οι διάσπαρτες επιχειρήσεις όμοειδών καταστημάτων και, κάτω απ' την ισχυρή πίεση της συλλογικής λειτουργίας, πήρε γρήγορα το ρόλο από ένα μονοπωλιακό ίδρυμα των παραγωγών, όπου οι μεσίτες και οι έμποροι κινούνται έντος της δικής του έσωτερικής ζωής. Μέσα στόν πρώτο κιόλα χρόνο της λειτουργίας της, διπλασιάστηκαν οι τόνοι του κρέατος της περιοχής (από 4.500 έφτασαν τις 7.500, ως το τέλος του 'Οκτωβρίου), ενώ ή έναποθήκευση στα ψυγεία της (10.000 κυβικά μέτρα χωρητικότητα με πρόβλεψη να διπλασιασθή ως το 1965) των γεωργικών προϊόντων έφτασε στους 20.000 τόνους. Μέσω αυτής της αγοράς γίνεται ή συγκέντρωση, ή πώληση, ή επεξεργασία και ή διάθεση των σφαγίων και των ευαίσθητων γεωργικών προϊόντων, αντί μιās μικρής άμοιβής (ένα εισιτήριο κι' ένα ποσοστό επί του βάρους του προϊόντος, π.χ. για τα σφάγια 7 ν. γ. φ. εισιτήριο και 0,70 ν. γ. φ. ποσοστό). 'Η αγορά έδω παίζει δηλαδή το ρόλο ενός χρηματιστηρίου έμπορευμάτων, όπου οι μεσίτες άμείβονται με ποσοστό 0,005 ν. γ. φ. επί της τιμής πωλήσεως.

Οι αντιδράσεις, που έγέρθησαν στην αρχή απ' τους έμπόρους για την ίδρυση της ζωαγοράς, κάμφθηκαν πολύ εύκολα και τώρα ή προοπτική ξανοίγεται κάτω παραπάνω από ένθαρρυντική. 'Υπολογίζεται πώς, μέσα στα έξη προσεχή χρόνια, θα ρυθμίζονται, μέσω της αγοράς, 250.000 τόνοι γεωργικά προϊόντα και θα βοηθήση, έφ' όσον ή δραστηριότητά της είναι έντεταγμένη μέσα στη γενική προσπάθεια της έταιρείας, για την γενικώτερη έπιτυχία.

'Η κατασκευή της αγοράς άρχισε πριν από 5 χρόνια, αλλά μόλις έφέτος κατέστη δυνατόν να λειτουργήση. Μέχρι τώρα δέν έγινε παρά μονάχα το έν τρίτον των κτιριακών εγκαταστάσεων που προγραμματίστηκαν (κάπου 14 έκτάρια χώρος). Και ό διευθυντής κ. PIERRE MARTIN φέρει όλη την ευθύνη για την λειτουργία και για την δραστηριότητά της, έχοντας ό ίδιος και την διαχείριση, ενώ ό κ. Λαμούρ είναι κι' έδω ό πρόεδρος. Τα σφαγεία, τα ψυγεία, οι χώροι των αγοραπωλησιών, τα περίπτερα της διαλογής και συσκευασίας των φρούτων κ.λ., όλ' αυτά λειτουργούν κάτω από κοινή έποπτεία και κοινόν έλεγχο. 'Η αγορά τούτη, σήμερα, τοποθετείται ως μιὰ πρότυπη οικονομική όντότητα σε όλόκληρη τη Γαλλία. Καί, το σπουδαιότερο, όχι μονάχα γιατί κατόρθωσε ν' αντιμετώπιση έπιτυχώς τις αντιδράσεις των μεμονωμένων έμπόρων της περιοχής, αλλά και να πλαισιώση γενικώτερα την προσπάθεια για την οικονομική γεωργική ανάπτυξη. Αυτό δέν κατορθώθηκε ακόμα στόν Κάτω Ροδανό—Λάγκεντοκ, όπου, κατά την γνώμη μας, μιὰ ανέφικτη προσαύξηση κόστους στα μελλοντικά προϊόντα, που θα επέλθη τόσο απ' τις δαπάνες των έργων και της εγκαταστάσεως, όσο και απ' την άδράνεια μέχρις ότου αποδώσουν οι νέες καλλιέργειες) των άγρών, θα καταστήση, για τους τρεις δεκαετίες, μη βιώσιμη έμπορικά όποιαδήποτε οικονομία παραγωγής. 'Ετσι, μόνο επί κατηγορηματική ζημία του γαλλικού δημοσίου χρήματος—περίπου για μιὰ γενεά—θα καταστή δυνατόν να έπιτύχη ακίνδυνα ή προγραμματισμένη αυτή έλλαγή της γεωργίας στη Νοτιομεσημβρινή Γαλλία. Και αφήνομεν έξω την περίπτωση μιās απρόβλεπτης άνατροπής των σημερινών δεδομένων ύπολογισμού (δηλ., ένδέχεται ή εξέλιξη της τεχνικής και της έπιστήμης να όδηγήση σύντομα στη δυνατότητα μιās τεχνητής βροχής μονάχα με την δαπάνη για έναν όλιγόλεπτο ψεκασμό από άεροπλάνου).

V

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΣΧΕΤΙΣΜΟΙ

1.—Γενικότητες και παραλληλισμοί

Ἡ προσπάθεια ἀναπτύξεως στὴ δική μας χώρα, ποὺ ἐδῶ καὶ τρία χρόνια ἄρχισε πειραματικὰ στὴν Ἡπειρο («Πρόγραμμα Ἀναπτύξεως Ἡπείρου»—Ζώνη Κονίτσης—Ζαγορίου—Παρακαλάμου), ἔχει πῶς θετικὲς προϋποθέσεις θεμελιώσεως στὴν συνείδηση τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς αὐτῆς. Τοποθετεῖται πάνω σὲ βάσεις ἐντελῶς διαφορετικὲς, ἀφοῦ ἐδῶ δὲν ἀντιμετωπίζεται ἡ ἀξιοποίηση μιᾶς ἐκτεταμένης εὐφορῆς ἢ καὶ ἀπλῶς καλλιεργήσιμης γῆς, ἀλλὰ κυρίως ἡ παραγωγικὴ δραστηριοποίηση τῆς οἰκογενειακῆς οἰκονομίας τῆς περιοχῆς τούτης. Γι' αὐτό, φρονοῦμε πὼς τὸ Πρόγραμμα Ἀναπτύξεως Ἡπείρου θὰ πρέπει νὰ στρέψῃ καὶ νὰ συγκεντρώσῃ τὴν κύρια προσπάθειά του ὄχι στὴν ἐντατικὴ καλλιέργεια τῶν ἐλάχιστων βραχυδῶν στρεμματικῶν ἐκτάσεων τῆς Ἡπείρου, ἀλλὰ πρῶτα στὴν παιδεία, μιὰ εὐρύτατη παιδεία στὴ γενικώτερη ἐννοιά της, ποὺ θὰ φτιάξῃ παραγωγικοὺς τοὺς κατοίκους τῆς Ζώνης. Κατόπιν, κατὰ τὴν γνώμη μας, ἔρχεται τὸ θέμα τῆς ἀξιοποιήσεως τῆς γῆς καί, ἰδιαίτερα, τῆς οἰκόσιτης κτηνοτροφικῆς ἀναπτύξεως, ἐν συνδυασμῶ, πάντοτε, μὲ κάποια εὐρύτερη κινητοποίηση ὅλων τῶν παραγωγικῶν ἐκδηλώσεων τῆς ἐγχώριας ζωῆς. Αὐτὰ εἶναι τὰ μοναδικὰ φυσικὰ κεφάλαια, ποὺ διαθέτει ὁ γῶρος καὶ ποὺ, γιὰ ν' ἀναπτυχθοῦν, πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ γίνουν δρόμοι, νὰ δοθοῦν προνομιακὲς ἐπιχορηγήσεις, νὰ ἡλεκτροδοτηθῇ ὁ τόπος καὶ τόσα ἄλλα.

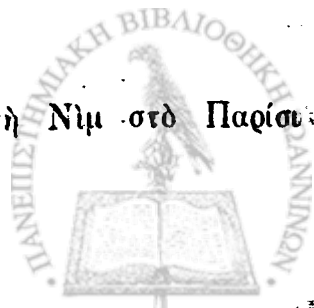
Πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνση, οἱ μελέτες καὶ οἱ γνώμες ποὺ συγκεντρώθηκαν ὡς τώρα, ἀποτελοῦν ἀναμφισβήτητα ἓνα σημαντικὸ βῆμα, ἂν καὶ ὀπωσδήποτε ἀκριβοπληρωμένο. Ἐχομε κάμει μιὰν ἀρχὴ καὶ ἔχομε, ἔτσι, ἐνταχθῇ μέσα στὴ γενικώτερη προοπτικὴ τῆς Δυτικῆς Κοινότητος (Ο.Σ.Δ.Ε.). Καί, κάτω ἀπ' τὸ πρῶμα τοῦτο, τὰ πράγματα παρουσιάζονται γιὰ μᾶς ἀρκετὰ ἐλπιδοφόρα, ἐνῶ, καθὼς εἶναι γνωστόν, τόσο ἡ οἰκονομικὴ ἀνασφάλεια, ὅσο καὶ ἡ προσαρμοστικὴ ἱκανότητα τοῦ δικοῦ μας πληθυσμοῦ θὰ βοηθήσουν, ὥστε ἡ ὑπόθεσις τοῦ Προγράμματος Ἀναπτύξεως νὰ γίνῃ πρῶτ' ἀπ' ὅλα ὑπόθεσις τῶν ἰδίων τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς. Διαφορετικά, θὰ τολμούσαμε νὰ ποῦμε: τότε, γιὰτὶ ἡ προσπάθεια γιὰ ἐντατικὴ καλλιέργεια νὰ μὴν εἶχε γίνῃ σὲ πῶς πρόσφορες καὶ πῶς γόνιμες περιοχές; Δὲν εἶναι τοπικῆς μορφῆς ἡ ἀνεπαρκὴς οἰκονομικὴ μας ἀνάπτυξη.

Γιὰ τοὺς παραπάνω λόγους, ἔχομε τὴν γνώμη, πὼς τὸ Πρόγραμμα Ἀναπτύξεως Ἡπείρου θὰ πρέπει νὰ εἶναι λιγώτερο γεωργικὸ καὶ περισσότερο ἐπιμορφωτικὸ—ἐπαγγελματο—ἐκπαιδευτικόν, ὥστε, ἔτσι, νὰ δυνηθῇ νὰ ἀγκαλιάσῃ καὶ νὰ ὀργανώσῃ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις καὶ τὶς καταστημένες ἱκανότητες τοῦ ντόπιου πληθυσμοῦ. Καί, ἐὰν εἴμαστε καλὰ κατατοπισμένοι, ἡ εὐρύτητα τούτῃ ἤδη κοντεύει νὰ συνειδητοποιηθῇ, ἰδίως τὸν τελευταῖο καιρὸ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, θὰ δημιουργήσουμε, τοῦλάχιστο, παραγωγικοὺς κατοίκους, ποὺ, μέσα στὰ τόσα ἐκατομμύρια τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς, θὰ πάρουν μιὰ θέση ὁ καθένας καὶ γιὰ τὴν οἰκονομία τοῦ τόπου του.

Φ τ ω χ ῆ καὶ λ ί γ η γ ῆ, β α θ ε ι ᾶ καὶ π λ ῆ ρ η παιδεία πρέπει νὰ εἶναι ἡ βασικὴ ἀρχὴ τῆς ἀντικειμενικῆς μας ἐπιδιώξεως.

2.—Ἀπόψεις

Ἐν συνεχείᾳ, ἡ δημοσιογραφικὴ ἀποστολὴ πῆγε ἀπ' τὴ Νιμ στὸ Παρίσι.

όπου είχε την ευκαιρία, σὲ συνέντευξη σχετική, νὰ κατατοπισθῇ ἀπ' τὸν Ο.Σ.Δ. Ε., πάνω στὴ γενικώτερη ἔννοια τῆς προσπάθειας γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη στὶς χώρες τῶν ἐλευθέρων κρατῶν τῆς Δυτικῆς Κοινότητος. Ἐκεῖ, ὁ Ἕλληνας ἀντιπρόσωπος κ. Γόντικας, ποὺ συνωμίλησε μαζί μας, ἀνέπτυξεν ἐπαρκῶς τὴν κατάσταση τοῦ παρόντος καθὼς καὶ τὴν διαγραφόμενη προοπτικὴ πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνση. Ἰδιαίτερα, μετὰ τὴν εἰσοδοχὴ τῆς Ἀμερικῆς καὶ τοῦ Καναδά, ποὺ, ὡς προχθές, εἶχαν τὸν ρόλο τοῦ παρατηρητῆ. Μάλιστα, ἔτυχε, τὴν προηγούμενη βδομάδα, νὰ γίνῃ ἐκεῖ καὶ ἡ πρώτη συνεδρίαση ἐπιπέδου ὑπουργῶν—ἀπ' τὴν Ἑλλάδα ἦταν ὁ ὑπουργὸς Συντονισμοῦ κ. Παπαληγούρας—, ποὺ ἔγινε γιὰ πρώτη φορὰ μετὰ τὴν ἀνανέωση, ἢ πὶὸ σωστά, τὴν συγκρότηση στὴ σημερινὴ μορφή τοῦ Ο.Σ.Δ.Ε. (πρὶν εἶταν Ὁργανισμὸς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Συνεργασίας καὶ Ὁργανισμὸς Εὐρωπαϊκῆς Παραγωγικότητος). Ὁ κ. Φρανσουά Βὰν Χούκ, εἰδικὸς ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ Ο.Σ.Δ.Ε., μᾶς ἀνέπτυξε μὲ συντομία καὶ πληρότητα τὴ συνέχιση τῆς δραστηριότητος, ποὺ ἀνάλαβε τώρα σὲ νέα, εὐρύτερη μορφή ὁ Ο.Σ.Δ.Ε., γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν καθυστερημένων οἰκονομικῶς εὐρωπαϊκῶν κρατῶν. Ἡ προαγωγή τῆς οἰκονομίας στὶς χώρες αὐτὲς θὰ πρέπει νὰ γίνῃ τοῦλάχιστον ὡς τὸ σημεῖο ἐκεῖνο ποὺ θὰ τοὺς ἐπιτρέψῃ νὰ διαθέτουν μιὰ περίπου ἰσοδύναμην οἰκονομικὴ βάση γιὰ τὴν θεμελίωση τῆς πανευρωπαϊκῆς οἰκονομικῆς Κοινότητος. Ἡ βοήθεια, τεχνικὴ κυρίως, φαίνεται πὼς εἶναι τὸ ἐπίμαχο θέμα. Ἔτσι, προγραμματίσθηκαν καὶ συνεχῶς πραγματοποιοῦνται εἰδικὲς ἐκπαιδεύσεις στελεχῶν, ἐξειδικεύσεις ἐπιστημόνων καὶ τεχνικῶν, κάτω ἀπὸ ἐνιαία ἐπιδίωξη καὶ πάντοτε μέσα στὰ πλαίσια τῆς δραστηριότητος τοῦ Ο.Σ.Δ.Ε.

Στὸ σημεῖο τοῦτο, βοήκαμε τὴν ευκαιρία νὰ τονίσουμε στὸν κ. Χούκ, πὼς, γιὰ μᾶς, ἡ ἐπιδίωξη αὐτὴ εἶναι ἡ βασικὴ προϋπόθεση γιὰ τὴν δική μας οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη. Ἀκριβῶς, τὰ ζητήματα αὐτὰ ἀπετέλεσαν, καὶ γιὰ τὴν ἀποστολὴ καὶ γιὰ τὸν Ο.Σ.Δ.Ε., τὸ κυριώτερο ἀντικείμενο τῆς συνεντεύξεώς μας στὸ Παρίσι. Καὶ νομίζουμε, πὼς, ἀπ' ὅσα ὁ κ. Γόντικας, ὁ κ. Χούκ καὶ ὁ κ. Μπεντζέκ μᾶς ἀνέπτυξαν, ἡ οὐσία τοῦ προβλήματος, ἐν προκειμένῳ, ἔχει ἀποκρυσταλλωθῇ στὰ ἑξῆς: 1) ἐπένδυση ἐξ ἴσου τοῦ ἀνθρώπινου παράγοντος, 2) ἐξισορρόπηση τοῦ κύκλου τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς στὴν κάθε μιὰ χώρα, 3) παραγωγικὴ κινητοποίηση τοῦ πληθυσμοῦ διὰ τῆς νόθευσης ὁλόκληρης τῆς προσπάθειας. Πάνω σ' αὐτὴ τὴ βάση, ὁ Ο.Σ.Δ.Ε. ἄρχισε τώρα νὰ προχωρῇ θετικά, ἐφαρμόζοντας—ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὴν ΟΥΝΕΣΚΟ καὶ τὸν Ο.Η.Ε.—ἓνα πολύμορφο καὶ πολυσχεδὲς πρόγραμμα ἀναπτύξεως. Στὴ Νοτιομεσημβρινὴ Γαλλία, στὴ Σαρδηνία τῆς Ἰταλίας, στὴν Ἡπειρὸ, ἢ ἐκδήλωση τούτῃ βρίσκεται σὲ πλήρη δράση. Καί, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν Γαλλία καὶ τὴν Ἑλλάδα, ἐκθέσαμε παραπάνω τὶς ἀπόψεις μας. Ἐν τούτοις, ὅμως, θὰ θέλαμε νὰ παρατηρήσουμε, πὼς, ἐφ' ὅσον οἱ συνθήκες τῆς ζωῆς καὶ ἡ γενικώτερη οἰκονομικὴ μορφολογία τῆς κάθε χώρας εἶναι διαφορετικὲς, τόσο ἡ βοήθεια τοῦ Ο.Σ.Δ.Ε., ὅσο καὶ οἱ τρόποι ἐφαρμογῆς τοῦ Προγράμματος Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως θὰ πρέπει νὰ γίνονται πάντα μὲ ἀδιαλλάκτως διαφορετικὰ κριτήρια. Γι' αὐτό, οἱ ἐπιμορφώσεις, οἱ ἐπιστημονικὲς ἀνταλλαγὲς καὶ οἱ ὑπηρεσιακὲς ἀκόμα σχέσεις τῶν κρατῶν—μελῶν τῆς Κοινότητος, ἐπιβάλλεται νὰ ἐξετάζονται κάτω ἀπ' τὸ πρίσμα ξεχωριστῶν ἐκτιμήσεων, ὥστε, μὲ τὴν προσαρμογὴ στὴν εἰδικὴ πραγματικότητά, νὰ γίνονται πράγματα πὶὸ ἀποδοτικὰ καὶ, πρὸ παντός, πὶὸ ἀσφαλῆ.

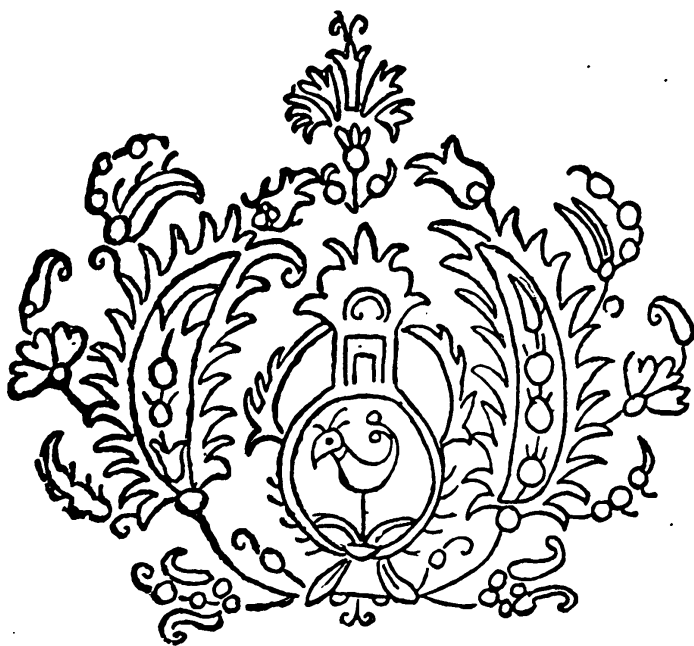
Σημειώνουμε ὅλ' αὐτά, γιατί μείναμε μὲ τὴν ἐντύπωση πὼς ὁ Ο.Σ.Δ.Ε., ξεκινώντας ἀπ' τὴν ἀνάγκη νὰ ἀνταποκριθῇ στὴν εὐρύτητα μιᾶς ὑπερεθνικῆς ἀποστολῆς, ὁδηγήθηκε στὴ χάραξη μιᾶς περισσότερο γενικῆς παρὰ εἰδικῆς δεοντολογίας. Καὶ αὐτό, κατὰ τὴν γνώμη μας, ὅσο διευκολύνει στὴν θεώρηση καὶ στὸν

ἐλεγχο, ἄλλο τόσο ἀπομακρύνει ἀπ' τὴν πραγματικὴ καὶ ἀπ' τὴ θετικὴ ἀποτελεσματικότητα.

Υ.Γ.—Αὐτά, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, ἀποκομίσσαμε ἀπ' τὴν ἐπίσκεψή μας στὴ Γαλλία. Ἡ ἔκθεσή μας γίνεται ἀπόλυτα ἐλεύθερα, χωρὶς προκατάληψη καὶ χωρὶς πάθος καί, ὅσο τὸ δυνατόν, μὲ κάποια κριτικὴ διάθεση. Διότι, πιστεύομε, πῶς, ἔτσι (μὲ τὴν προσωπικὴ συμμετοχή), θὰ προσφέρουμε ὅ,τι δυνάμαστε, στὴν ἀληθινὰ μεγαλεπήβολη αὐτὴ ἐκστρατεία γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη τοῦ ἐλευθέρου δυτικοῦ κόσμου τῆς ἐποχῆς μας.

Εὐχαριστοῦμε, καὶ ἀπὸ τὴ θέση τούτη, τὸν Ο.С. D. E., ποὺ εἶχε τὴν ἐμπνευση καὶ ποὺ διέθεσε τὰ ἀναγκαῖα χρήματα γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῆς δημοσιογραφικῆς τούτης ἀποστολῆς, καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ Πρόγραμμα Ἀναπτύξεως Ἡπείρου, ποὺ μᾶς ὑπέδειξε γι' αὐτήν.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Σ Φ Ι Γ Γ Α

Σκιὰ μαγική, ἔλξη ἀκαθόριστη.
Σ' ἀκολουθοῦσα κάθε μέρα
καὶ κάθε στιγμή.
Βῆμα πρὸς βῆμα, σημάδι σιὸ σημάδι.
Πέρασα τὰ πλατεῖα πέλαγα τῶν αἰσθημάτων
καὶ τὰ βαρεῖα βουνὰ τῶν στοχασμῶν.
Ἔφτασα σιὸ δύσκολο σύνορο.
Σιὸ ἐπικίνδυνο μεταίχμιο τῶν καιρῶν.
Ἐκεῖ πὺν ἡ σφίγγα αἰνιγματική κι' ἀνελέητη
μοῦ ὑποβάλλει τὰ μεγάλα ρωτήματα,
γιὰ ν' ἀφίσει τὸ πέρασμα ἐλεύθερο.
Μὲ κυττάζει ἐπίμονα σιωπηλὴ καὶ περιμένει.

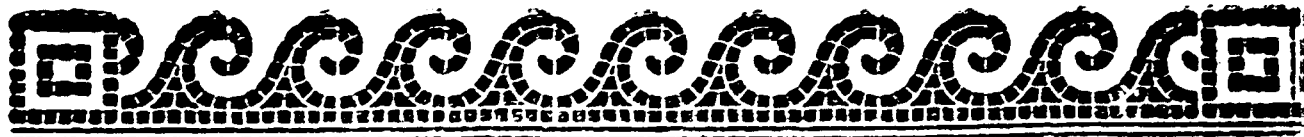
— Σφίγγα τῶν αἰώνων καταλύτρα, ἀκατάλυτη.
Τοῦτο τὸ «γιατί» δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα.
Ὅλες οἱ σημαδεμένες ἐποχὲς
ἔχουν ἓνα μεγάλο ρῶτημα.
Καὶ πάντοτε οἱ ἄνθρωποι ἀπαντοῦν λαθεμένα.
Σφίγγα τοῦ καιροῦ μου σκληρὴ καθὼς πάντα.
... Ἔσὺ εἶσαι πέτρα κι' ἐγὼ εἶμαι καρδιά
τί μπορῶ νὰ σοῦ ἀπαντήσω;

Ἀστέρι τῆς ἀποκάλυψης—φῶς πνιγμένο σ' δμίχλη—
μὴ κρύβεις τὸ πρόσωπό σου
ἀπὸ τῆς ζωῆς τὸν καθρέφτη.
Μὴ θολώνεις τῆς ἀλήθειας τὸ κρύσταλλο.
Τὸ μυστήριό τοῦ μύθου ξεδιαλύθηκε.
Δὲν ὑπάρχει χώρα χαμένη
νὰ ψάξουμε νὰ τὴ βροῦμε.

Οἱ ἄνθρωποι ἀγιάζουν τὴ Γῆ μας.
Δὲν ὑπάρχει θαμμένος θησαυρὸς
νὰ τὸν ξεθάψουμε.
Βρίσκεται μέσα βαθειὰ στὴν καρδιά μας.
Ἐκεῖ νὰ τὸν ἀναζητήσουμε.
Σκιὰ ἀκαθόριστη, σφίγγα τῆς ζωῆς...
Δὲν ἔχω τίποτε νὰ σοῦ ἀπαντήσω.
Μπορεῖς νὰ μοῦ φράξεις τοῦτο τὸ πέρασμα.
Τὴ μυστικὴ σου βουλὴ
τὴν ξεθώριασε ὁ ἥλιος.
Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ προχωρήσω.

ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ

ΤΕΣΣΕΡΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΑΡΑΝΤΟΥ ΠΑΥΛΕΑ

ΥΠΟΣΧΕΣΗ

Εἶναι τὸ γέλιο τῆς γυναίκας πὺν ἀκούω μὰ κρυσταλλένια κρήνη,
μὰ μουσικὴ πὺν μὲ τὸ Θεὸ μὲ σμίγει,
τῆς γυναίκας αὐτῆς εἶναι τὸ γέλιο παρθένο
γι' αὐτὸ ὅλους τοὺς καλεῖ καὶ σ' ὅλους ἀνήκει
πρὶν ν' ἀνήκει σ' ἕναν,
τὸ παίρνω μέσα μου καὶ τὸ τυλίγω σὲ χρυσὸ κουδάρι
γιὰ νὰ μετρῶ εὐκολώτερα τῆς δυστυχίας τὸ δρόμο.

ΑΔΥΝΑΜΙΑ

Μητέρα τοῦ Θεοῦ, συγχώρησέ μου τὶς ἀμφιβολίες μου,
δὲν εἶμαι τῆς εὐσπλαχνίας ἄξιος,
αὐτοδασανίζομαι, βάλε στὸν πυθμένα τοῦ βασανισμοῦ μου τὴν ἀγάπη,
νὰ λέω, ἀγαπῶ, πιστεύω, ἄρα ὑπάρχω.

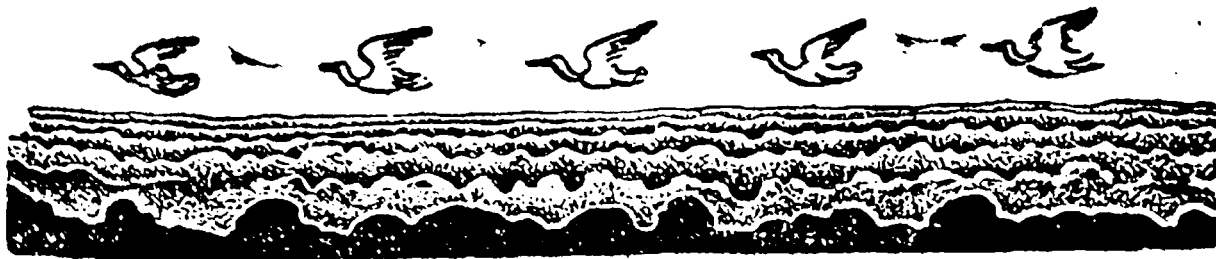
ΕΝΣΑΡΚΩΣΗ

Ἄν σαρκωθεῖ ὁ Θεός. κάνει κύπελλο τὸ χέρι του καὶ πίνει νερὸ
καὶ μὲ τὸν τρυποφράχτη συνομιλεῖ πὺν μέσα στοὺς θάμνους πετᾷ ξεφωνίζοντας,
χιτυπάει τὶς πόρτες τῶν ξωμάχων καὶ τῶν βοσκῶν καὶ ζέσταμα γυρεύει,
ποιὸς θὰ τοῦ ἀνοίξει; τὰ σκυλιὰ τὸν νιώθουν κι ἀπελπισμένα γαυγίζουν.
Θεέ μου, μὴ μὲ κρίνεις, κι ἐγὼ δὲν ἔχω τὴ δύναμη νὰ στεγνώσω τὸν κατατρεγμὸ σου.
Περίμενε τὸ καλοκαίρι νὰ ζεῖς μὲ τὰ πουλιὰ σὲ στρῶμα ἀπὸ κοκκινωπὲς βελόνες
ὅταν οἱ ὄφεις ἔρπουν στὸ ζεστό τους, τὸ ἐρωτικὸ χορτάρι,
ἐκεῖ ὅπου ἡ μεγαλοαράχνη τοῦ πεύκου, χαίρεται τὸν κύκλο τοῦ πανιοῦ της.

ΣΥΝΝΕΦΟ

Τοῦτο τὸ κάτασπρο σύννεφο γίνεται βουβὸ πουλὶ καὶ ψάρι, δαχτυλίδι γαλανό, κα-
[ράδι ἀργόπλωρο, κα-
καὶ στάχης ἀκίνητος, φτερούγα ἀγγέλου, δυὸ σφιγμένα χέρια φιλίας
τέλος ἐρείπια μικρὰ κατάλευκα καὶ πάει
σὰν ἄνθρωπος πὺν πρὸς τὸ βράδυ σιγὰ σιγὰ πηγαίνει.

Τ Ο Ν Η Σ Ι

Νήχεται νωχελικά τὸ νησί, καταπράσινο πάντα,
μέσα στήν ἤρεμη λίμνη,
κρύσταλλον ὁμορφο πὸν καθρεφτίζει
δέντρα μεγάλα, κατάλευκα σπίτια, καλλίγραμμη φόρμα,
κόσμον εἰρήνης κι' ὀνειρίου...

Θεία γαλήνη τὸ σκέπει καὶ
πλῆθος πουλιῶν ψαλμωδεῖ πρὸς Ἐκεῖνον,
ἄνθη ποικίλα, πολύχρωμα,
δίχως φωνές τὸν δοξάζουνε
ὅλο τὸ χρόνο.

Δρόμοι στενόχωροι, σπίτια μικρά,
ὅλα λευκά, πασιρικά,
βάρκες παλιές, ἀραγμένες σὲς ὄχτες,
χέρια προσμένουν ἀνθρώπων εἰρήνης,
χέρια μὲ ρόζους σκληρὰ δουλεμένα,
δίχτυα ν' ἀπλώνουν στήν ἡσυχὴ λίμνη.

Πέρα κατάκορφα στέκει μ' ἀπλότη,
φάρος ἐλπίδος, ναὸς ταπεινός,
φῶς κι' εὐλογία γι' αὐτοὺς πὸν μὲ κόπο.
γεύονται πάντα ψωμὶ λιγοστό,
μ' ἄπειρη γλύκα.

Κι' ἄλλοι ναοὶ τὸ νησί τῆς εἰρήνης
γύρω στολίζουνε
κι' ἄγιες ψυχές τριγυρίζουν σιμά τους,
χάρη νὰ δώσουν,
σ' ὅλους αὐτοὺς πὸν μὲ πίστη ζητοῦν.

Πάντα γαλήνη καὶ φῶς καὶ χαρὰ
στ' ὁμορφο θάναι νησί
κι' ὅλα θὰ ζοῦνε μ' ἀπόκοσμο πνεῦμα
κι' ὅλα θὰ σκέπει μιὰ θεία πνοή...

Ι. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΚΩΣΤΑ ΑΓΝΑΝΤΗ

"ΤΟΥΡΚΟΙ ΣΤΗΝ ΚΟΣΟΒΙΣΤΑ,"

(Ιστορική Πασχαλιάτικη ήθογραφία)

Τὸ 'χε, ὅπ' τοὺς προσπάππους του ἀκόμα, συνήθειο ὁ Γερο-Τόλης νὰ ψένει κάθε Λαμπρὴ τὸ Πασχαλιάτικο ἄρνι στὴ σουφλα. Ἡ φτεινὴ ὅμως Πασχαλιά δὲν εἴτανε σὰν τὶς ἄλλες. Πόλεμος εἶχε κηρυχτεῖ ἀνάμεσα στὴν Τουρκιὰ καὶ στὴ μικρὴ τότε Ἑλλάδα καὶ τὸ ντουφεκίδι ποὺ ἀναψε ἀνήμερα τοῦ Σαββάτου τοῦ Λαζάρου, σ' ὅλη τὴ μεθόριο, ἐξακολούθαγε μέρα-νύχτα ὅλο τὸ Μεγαλοβδόμαδο.

Φόβος καὶ λαχτάρα εἶχε συνεπάρεي τὰ γυναικόπαιδα ὅλων τῶν παραμεθόριων χωριῶν. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι κάτοικοι, ὅσοι δὲν εἶχαν στρατευτεῖ καὶ οἱ γερόντοι πιὸ πολὺ, ἀνήσυχα τὰ βλέπανε τὰ πράματα. Πῶς θὰ 'ταν μπορετό, λέγανε, νὰ τὰ βγάλει πέρα ἡ Ψωρο Κώσταινα μ' ἓνα Σουλτάνο! «Κι' ἂν κάμουν καμμιά νύχτα γιουρούσι οἱ Τοῦρκοι, τόσο ἄσκέρι, καὶ περνώντας μέσα τὸ ποτάμι πεταχτοῦνε κατὰ δῶθε κι' ἀρχίσουν νὰ καῖνε τὰ χωριά;»

Ζοῦσαν, βλέπεις, ἀκόμα ἐδῶ κι' ἐκεῖ στὰ χωριά, καμπόσοι πολὺ γερόντοι ποὺ εἶσαν μικρὰ παιδιὰ στὴν Ἐπανάσταση τοῦ 21 καὶ θυμιοῦνταν τὴ λαχτάρα ποὺ ἔχαν δοκιμάσει τότε ὅλοι οἱ κάτοικοι. Γιὰ νὰ σωθοῦνε ἀπ' τὸ γιαταγάνι τοῦ Ἀγᾶ εἶχαν ἀνέβει ἀπάνω στὸ βουνὸ κι' ἀπέκει ἀγνάντευαν, μὲ μάτια βουρκαωμένα ἀπὸ τὸ δάκρυ, τοὺς καπνοὺς κάτω στὰ χωριά ἀπ' τὴ φωτιά ποῦχανε βάλει οἱ Τοῦρκοι καὶ καίγανε τὰ σπίτια τους!

Καὶ τώρα, σὲ τοῦτον δῶ τὸν πόλεμο, ἦταν κι' ἓνας παραπανίσιος ἀκόμα φόβος μὴν ριχτοῦνε κατὰδῶ οἱ Τοῦρκοι. Γιατί, βλέπεις, παρεχτός ποὺ εἶτανε, ὅπως πάντα, πλειότεροι, εἶτανε ἀρματωμένοι καὶ μὲ ντουφέκια Μάουζερ, «ἐπαναληπτικά» ὅπως τὰ λέγαν, ποὺ ἔρριχναν πολλὲς μαζὶ

σφαῖρες, ἐνῶ οἱ καϋμένοι οἱ δικοὶ μας λεμοῦσαν μὲ τοὺς «Γκράδες». Καὶ τὰ σίγγια, λιγοστὰ κι' αὐτά! Δὲ σοῦ λέω, χανε κι' ἐτεῦτοι σκάψει κάτι προχώματα ἐκεῖ γύρα ἀπ' τὸ μεγάλο τὸ Γεφύρι μὲ ψηλὴ καμάρα, μὰ τοῦτα ἐξὸν ποὺ ἦσαν γροστὰ κι' ἀνοίχτηκαν μὲ βιασύνη, βρισκτουσαν καὶ σὲ πιὸ χαμηλότερη τοποθεσία ἀπ' τὶς Τούρκικες ντάπιες.

Ἔτσι οἱ νιζάμηδες ἀπ' ἀντίκρου μοῦσαν νὰ σημαδεύουν τοὺς δικυὺς μας ταμπουρωμένους ἀκόμα μὲς τὰ ὄχυρά τους.

Οἱ χωριανοὶ τοῦ Γερο-Τόλη τοῦτα τὰ ἤξεραν καταλεπτῶς, μὲ τὸ νὶ καὶ μὲ σίγμα. Τὸ χωριὸ βρισκόταν ἀπάνωτὰ μὲ μεθόριο. Ἐδακεῖ, ὡς μισὴ ὥρα παρακάτω δίπλα στὸ ποτάμι, εἶχαν ἀνοίξει οἱ δὲ μας τὰ προχώματα. Ἐξ' ἄλλου καὶ μὲ στὴ χωριὸ τὴ μιὰ ἀπ' τὶς δυὸ μεγάλες κλησίες τὴ χρησίμεψαν γιὰ ἀποθήκη τοῦ Στρατοῦ. Στὸ γυναικωνίτη εἶχαν ἀποκαθεῖ τις κάσες μὲ τὰ φυσίγγια τοῦ Γα καὶ στὴν καθαυτοῦ Ἐκκλησιὰ τ' ἄλλα καὶ τὴν κατάξερη τρυπητὴ γαλέτα.

Διαδόθηκε ἀφόντας ἀρχισε τὸ ντουσε πῶς θὰ κατάφτανε καὶ ὀρειβατικὸ πτοβολικό. Ὅμως τὸ Μεγαλοβδόμαδο εἶχε βεῖ καὶ κανόνι δὲν ἀκούστηκε. Οὔτε ἐκ καὶ τῶν Τουρκῶν ἀκούστηκε τόπι πουν σ' ὅλο ἀντίκρου τὸ Ξεροβούνι. Τί μοναμπαταριὲς ἀπὸ ντουφέκια. Καὶ νὰ ἴδε ὅλοι, μεγάλοι καὶ μικροὶ εἶχαν μάθει νὰ ξεχωρίζουν ποιὲς εἶτανε ἀπὸ τὰ Μάκρ καὶ ποιὲς τῶν δικῶν μας, ἀπὸ τοὺς Γκράδες. Ἐκεῖνες εἶτανε γλήγορες, οἱ κροῖτους μαλακώτεροι, ὁ ἓνας κοντὰ στὸν ἄλλον, ἐνῶ τῶν Γκράδων βροντερώτεροι καὶ ἄρηοί, σκόρπιοι.

Κοντολογῆς τὸ ἡθικὸ τῶν χωριανῶν οὐ μπαρμπ' Ἀποστόλη εἵτανε πεσμένο, καὶ ἀκόμα πλειότερο τῶν γυναικῶν. Μονάχα τοῦτος ὁ Παπᾶς καὶ τρεῖς τέσσερες ἄλλοι πολὺ γερόντοι σὰν αὐτὸν στεκόντανε «βράχος ἀκλόνητος» καταπῶς λὲν καὶ δίνανε αἱ κουράγιο καὶ στοὺς ἄλλουνοὺς μὲς στὸ ὠριό.

Μαύρη, τὸ λοιπόν, Ἀνάσταση θὰ κάανε ἀπόψε τὰ μεσάνυχτα. Ὅταν σημάνανε ἱ καμπάνες, ἔβλεpes νὰ συναζῶνται στὴν Ἐκκλησιὰ κάτι φάτσες τρομαγμένες, κατουφιασμένες, περίλυπες, πρασινοκίτρινες. Ἰατι γερόντια κοκαλιάρικα ἀπ' τὴ νηστεία ἧς Σαρακοστῆς, μὲ τὴν ἀνησυχία τοῦ ποῦμου καὶ τὴν ἀγωνία ζωγραφισμένες, ἀποπλωμένες πάνω στὰ σκελετωμένα πρόσωπά τους.

Μὲς στὴ θαμποκίτρινη ὑποβλητικὴ φέγγει τῶν κηριῶν καὶ τῶν λαμπάδων, τὰ θεοήστικα χλωμιασμένα μοῦτρα φάνταζαν ἄμα πλειότερο ὠχρὰ καὶ τρομαγμένα.

Καὶ πῶς μπορούσαν, νὰ εἰποῦμε καὶ τὸ στραβοῦ τὸ δίκιο, νὰ ἔναι κι' ἄλλοιῶκα; Σάμπως εἶχε πάψει ὁλότελα τὸ ντουεκίδι ὀληνύχτα; Οἱ βρονταριές, ἀνάθεμάς, ἀκούονταν πιὸ καθαρὰ τῆς νύχτες. Θαρρῆς πὼς πέφτανε ἐκεῖδὰ σιμά. Καὶ εἵτανε αἰνεται γραφτό τους ἀπόψε νὰ πάρουν τὴν πιότερη λαχτάρα! Τὴν ὥρα πού ὁ σεῖσιμος Παπᾶς τους, φορῶντας τὰ χρυσᾶ ἡ ἀμφια καὶ κρατῶντας τὸ τρικέρι καὶ τὸν καλὸ τὸν θυμιατό, ἔβγαινε μπρὸς στὴν ἐραία Πύλη καὶ καλοῦσε, ψέλνοντας, τοὺς στούς: «Δεῦτε λάβετε φῶς», τὸ ἐκκλησιαστικὸ ὅλο κατατρόμαξε ἀπόναν μεγάλο δυατὸ βύθιο χοντρὸ κρότο πού ἄξαφνα ἀκούστηκε ἀνάμεσ' ἀπ' τῆς ὁμοβροντιῆς τῶν κουφεκιῶν. Ὁ Παπᾶς ξαφνιαστικὴ γιὰ τὴ στιγμὴ, ἔρριξε τὸ βλέμμα του ἀνήσυχτα γύρω, μὰ δὲ διάκοιπε τὴν ψαλτικὴ. Τὸ ἐκκλησιαστικὸ ἀλληλοκυτάχτηκε τρομαγμένο.

Σὲ λίγο ὄντας ὁ Παπᾶς τριγυρισμένος ἀπὸ τοὺς ψαλτάδες στάθηκε καταμεσῆς ἀνάμεσ' ἀπ' τὸ Δεσποτικὸ καὶ τὸν Ἀμβωνά καὶ ἐξφώνησε τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη» τότες, ἐν τῇ στιγμῇ τούτῃ, τόφερε ἡ σύμπτωση νὰ ἀνακουστῇ «μπούουουου» πάλι ὁ ἴδιος κρότος βρόντος. Κερώσανε ὅλοι τους. Βοῦτ-ὄλη ἡ Ἐκκλησιὰ. Ἀπ' τὸ μουρμουρητὸ

σβήστηκε τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη». Σκουξίματα ἀκούστηκαν στὸ «Γυναικεῖο». Ὁ Κωνσταντέσιος εἶχε γλυστρήσει μὲ τρόπο θῆω ἀπ' τὴν Ἐκκλησιὰ μὲ κάτι λιανόπαιδα ἀποκοντά. Εἶδαν, λέει, μιὰ λάμψη στὴν κορφὴ τοῦ Ξεροβουνιοῦ λίγο πρὶν ἀκουστῇ ὁ δεύτερος βαρὺς κρότος.

Δὲν ἄργησε κατόπι ἀπὸ στόμα σὲ στόμα νὰ κοινολογηθεῖ σ' ὅλους μὲς στὴν Ἐκκλησιὰ πὼς ὁ βρόντος εἵτανε ἀπὸ τόπι Τούρκικο.

Μονομιᾶς, ἕνας-ἕνας, βγῆκαν ἀπομέσα κατατρομαγμένοι καὶ ξεχύθηκαν στὸν περίβολο τῆς Ἐκκλησιᾶς. Μὲς στὸ ἀστρόφεγγο σκοτάδι τῆς νύχτας ἐκείνης τοῦ Ἀπρίλη τὰ μάτια ὁλωνῶνε καρφώθηκαν τώρα ἀντίκρυ πρὸς τὴν «Πλάκα». Ὁ Παπᾶς, οἱ ψαλτάδες μείνανε μὲς στὴν Ἐκκλησιὰ. Πέρασε πολλὴ ὥρα, ἡ Λειτουργία τέλειωσε—ὁ Παπᾶς καὶ οἱ ψαλτάδες τὰ μάσανε γρήγορα τὰ γράμματα—οἱ ἄντρες καὶ τὰ γυναικόπαιδα ἀραίωσαν, καὶ βρόντος ἄλλος κανονιοῦ δὲ ματακούστηκε. Ποῦ καὶ ποῦ κάνα ντουφεκίδι μονάχα ἔπεφτε, ἀρῆδ κι' αὐτό.

Μὲ τὴν ψυχὴ βαλαντωμένη, ὅλοι κι' ὅλες σιωπηλοὶ ἀποσύρθηκαν στὰ σπίτια τους νὰ τσουγκρίσουν τὰ κόκκινα αὐγά—Μαύρη Ἀνάσταση εἶχε γενεῖ—καὶ νὰ γευτοῦν, ὁ λόγος τὸ λέει, τὴν καθιερωμένη μαγειρίτσα.

Κανένας δὲν εἶχε μπορέσει νὰ δώκει μιὰν ἐξήγηση πὼς καὶ γιὰτὶ πέσανε δυὸ μονάχα κανονιές κι' ὕστερα σταμάτησαν.

Κάποιος εἶχε πετάξει ἕνα λόγο, πὼς βούλωσε τάχα ὁ σωλήνας τοῦ κανονιοῦ καὶ γι' αὐτὸ δὲν ξανάρριξε ἄλλη μπόμπα! Ἄλλος εἶπε πὼς τὸ κανόνι θᾶτανε ἀπ' τὸν καιρὸ τοῦ Κούρτ-Πασιά, κι' ἔσκασε μὲ τὴν δευτέρῃ ριζιά! Ἀλήθεια-ψέμματα, ὅδε νὰ στριβες τ' αὐτιά τοῦτα ἀκουγες κι' ἔτσι ξεθάρρειψαν κομμάτι καμπόσοι καὶ καθήσανε μὲ κάποια ὄρεξη γύρω στὴν Πασχαλινὴ μεσονυχτιάτικη τάβλα.

II

Ξημέρωσε ἡ νιογέννητη μέρα τῆς Λαμπρῆς. Μὰ κάλλιο νὰ μὴν ξημέρωνε. Τὸ Τούρκικο κανόνι ἄρχισε ἀπὸ μπονόρα πάλι νὰ βροντάει. Φαινόταν πιά ξεκάθαρα σήμερα ὁ καπνὸς του πέρα στὸ Ξεροβούνι. Καὶ τὸ χειρότερο κάθε φορὰ πού ἔρριχνε,

ένα είδισματά ἐκεῖ μέσα, πῆρε κάτι παληο-
μαλιά! Τὰ παιδιὰ γύρω της, ἄρχισαν
νὰ κλάματα. Ἡ Βαγγελὴ ἐγκατέλειπε τὴν
κύφλα, ἄρπαξε στὴν ποδιά της τὸ ψωμί
καὶ ὅσα κόκκινα αὐγὰ μπόρεσε, καὶ βγῆ-
κεν τρεχᾶτοι ἀπὸ τὴν πίσω πόρτα, κλαίον-
τας, κραυγάζοντας, μοιρολογώντας. Καὶ
ἦσαν τὸν ἀνήφορο πρὸς τὸ βουνό! Καὶ
μίσανε οἱ πλαγιὲς ἀπὸ τὰ γυναικόπαιδα
καὶ τὸν ἄμαχο πληθυσμό. Καὶ ἄχαξαν οἱ
ματιὲς ἀπὸ τὸ θρῆνο καὶ τὸν κοπετὸ τῶν
γυναικῶν καὶ τὶς κλάψες τῶν μικρῶν παι-
δῶν.

— Πωπωπώ! Πωπωπώ! τί θὰ γίνουμε!
καὶ μᾶς κάψουν τὰ σπίτια τὰ σκυλιά. Θὰ
ῖς σφάξουν οἱ ἀρναούτῃδες σὰν τὰ κα-
κκιά! Καὶ δὸς του ὅλο τέτοιες κραυγὲς
καὶ ληψισιᾶς, ξεφωνητὰ σπαραχτικὰ μὲ συνο-
δὰ τὰ σκουξίματα καὶ τὶς μίρλες τῶν μα-
υμιῶν.

Κι' ἀνέβαιναν ὅλοι. Ἀνέβαιναν σκόρ-
ροι. Οἱ μανάδες ἔσερναν τὰ μαξούμια ἀπ'
τὸ χέρι. Ἀλλες τάχαν φορτωμένα στὴν
ἀτῆ, στὰ χέρια τους, ἄλλες στὴν ἀγκα-
λιά τους. Ἀνέβαιναν λαχανιασμένες τοῦ-
τοι. Σιωπηλοὶ, ἀμίλητοι μπουζντρωμένοι,
ἀρίλυποι, κατσουφιασμένοι οἱ παρήλικοι
καὶ οἱ γερόντοι.

Κι' ὅλο κι' ἀνέβαιναν. Κι' ὅλο ἀγνάν-
ταν κάτω χαμηλὰ τὰ σπίτια τους, τὸ ὄ-
ρηφο χωριὸ τους ἔρημο, ἐγκαταλειμμένο.
καὶ κύταζαν μὲ ἀγωνία, μὲ βουρκωμένα
μάτια, μὲ μάτια τρομαγμένα, τσίτα τεντω-
νά, νὰ ἰδοῦν τοὺς πρώτους καπνοὺς ἀπὸ
τὸν κίψιμο τῶν ἀκρινῶν σπιτιῶν. Σὲ τοῦτα
πρωτόβαζε φωτιά τὸ Τούρκικο ἀσκέρι
αἰνώντας στὸ χωριό!

Σταματήσανε καμμιά φορὰ οἱ πλειότε-
ροι ἐκεῖ ἀπάνω σὲ μιὰ βρυσούλα, ποὺ ἔ-
χυνε ἥρεμα τὸ λιγοστὸ λαγαρὸ νεράκι της
κάτω ἀπὸ νὰ σύδεντρο ἀπὸ πλατάνια.

Ἡ σιγή, νέκρα, μιὰ ἀπέραντη σιωπὴ
βασίλευε κάτω στὸ χωριό. Ψυχὴ δὲ φαινό-
ταν νὰ κουνιέται. Ὅμως καὶ πούθενά κα-
πνὸς ἀπὸ πυρκαϊά. Μόνο ὁ ἀχὸς τῶν μπαν-
ταριῶν ἀπὸ τὰ Τούρκικα τὰ Μάουζερ ἔ-
φτανε ἀπ' ἀντίκρου στ' αὐτιά τους καὶ ποῦ
καὶ ποῦ βρόνταγε κι' ἐκεῖνο τὸ τρισκατά-
ρατο τὸ κανόνι.

Ἀρχισαν τότε νὰ θαρρεῦουν. Ἐσβη-
σαν τὰ ξεφωνητά. Ἐκόπασε ὁ θρῆνος. Οἱ
μανάδες βγάλανε ἀπ' τοὺς τροβάδες τὶς πα-
σχαλιάτικες κουλοῦρες, βγάλανε κόκκινα
αὐγὰ καὶ δώσανε στὰ μικρά τους νὰ τὰ
γευτοῦνε δίπλα ἀπ' τὸ τρεχούμενο νεράκι
τῆς βρύσης.

Κ' ἐκεῖ ποὺ κυτᾶζαν μὲ καρφωμένα τὰ
μάτια πάντα κάτω στὸ χωριό, εἶδαν κά-
ποιον νὰ κουνάει ἓνα ἄσπρο πανὶ κι' ὅλο
νὰ προχωρᾷ καταδῶ, στὰ κήπια, φωνά-
ζοντας:

— Ἐλᾶτε κάτω ὁρέεε! Δὲν ἦρθαν Τοῦρ-
κοὶ ὁρέεε. Κατεβῆτε ὁρέεε!

Πεῖο παραπάνω «στὸ Κονάκι» φανί-
στηκε τώρα κι' ἄλλος φωνάζοντας καὶ κά-
νοντας σινιάλο κι' ἐτοῦτος μ' ἓνα λουλακὶ
μαντήλι. Τοῦτον τὸν ξεχώρισαν καλά. Εἵ-
τανε ὁ σεβάσμιος Ἐφημέριος τοῦ χωριοῦ,
ὁ Παπαγεώργης. Διακρινόταν ἀπὸ τὰ ράσα.

Ὁ ἄλλος; Ὁ ἄλλος εἶτανε ὁ Γερο-Τό-
λης Ζώης, ποὺ δὲν τὸ κούνησε ρούπι ἀπὸ
τὴν Πασχαλιάτικη ψησταριά του!

Μονάχα αὐτοὺς τοὺς δυὸ δὲν εἶχε ξε-
σηκώσει ὁ ἀγέρας τοῦ πανικοῦ.

ΣΟΦΟΚΛΗΣ: ΟΙΔΙΠΟΥΣ ΤΥΡΑΝΝΟΣ

Ποιητική μετάφραση: Γ. Ι. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

(ἀπόσπ. στιχ, 851 – 1081)

ΙΟΚΑΣΤΗ

—'Απ' ὅσα λὲς τὸν ἑαυτό σου ἀπάλλαξε..
Ἄκου κι ἐμένα! Μάθε, οὔτε ἓνας ἄνθρωπος
δὲν βρίσκεται νὰ ξέρη τέχνη μαντική..
Καὶ θὰ σοῦ δείξω σύντομα σημεῖα γι' αὐτά..
Στὸ Λάγιο δόθηκε χρησμός κάποια φορὰ, 855
ἀπ' τὸν Ἀπόλλωνα τὸν ἴδιον ὃχι βέβαια,
ἀλλ' ἀπ' τοὺς ὑπηρέτες του—, πὼς θ' ἄρχονταν
σ' αὐτὸν κακοτυχία, νὰ βρῇ τὸ θάνατο
ἀπ' τὸ παιδί πὺν οἱ δυό μας θ' ἀποχτούσαμε..
'Εκείνον, ὅπως μολογᾶν, τὸν σκότωσαν 860
ξένοι ληστὲς σὲ τρίστρατο, πὺν σμίγανε
τρεῖς ἀμαξόδρομοι. Μὰ πρὶν κυλήσουνε
τρεῖς μέρες ἀπ' τὴ γέννηση τοῦ τέκνου του,
τὰ κώτσια τῶν ποδιῶν του αὐτὸς ζευγάρωσε
καὶ σ' ἓνα ἀπάτητο βουνὸ τὸν πέταξε 865
μὲ ξένα χέρια. Κι ἔτσι ὁ Φοῖβος μήτε αὐτὸν
φρονιάς νὰ γένῃ τοῦ πατέρα του ἄφησε
μήτε τὸ Λάγιο κεῖνο πὺν φοβότανε
νὰ πάθῃ ἀπ' τὸ παιδί του. Οἱ μαντικοὶ χρησμοὶ
τέτοια κακὰ μᾶς ὥριζαν. Ὅμως ἐσὺ 870
γι' αὐτοὺς καθόλου μὴν ἐνδιαφέρεσαι!
Γιατ' ὁ θεὸς ὅ,τι νομίζει χρήσιμο
εὐκόλα θὰ τὸ φανερώσῃ μόνος του.
ΟΙΔΙΠ. ὦ! Πὼς μοῦ δέρνεται ἡ ψυχὴ, σαλεύουνε 875
τὰ φρένα μου, γυναιῖκα, μόλις ἄκουσα
ἐδῶ καὶ λίγην ὥρα!..

ΙΟΚΑΣ. Τί ταράχτηκες;

ΟΙΔΙΠ. Τί τάχα ὑποψιάστηκες κι ἔτσι μιλᾷς;
Θαρρῶ, ἀπὸ σένα τᾶκουσα, σὲ τρίστρατο
ἀμσξιτὸ τὸ Λάγιο σκότωσαν...

ΙΟΚΑΣ. Αὐτὸ

διαδόθηκε... Κι ἀκόμα δὲν ξεχάστηκε. 880

ΟΙΔΙΠ. Ποῦ πέφτει ὁ τόπος, ὅπου ὁ φόνος ἐγίνε;
ΙΟΚΑΣ. Φωκίδα ἢ γῶρα λέγεται... Καὶ σμίγει ἐκεῖ
ἀπ' τοὺς Δελφοὺς κι ἀπὸ τὴ Δαύλεια τρίστρατο.

ΟΙΔΙΠ. Καὶ πόσος ἀπὸ τότε πέρασε καιρὸς;

* Ἡ ἀρίθμηση τῶν στίχων εἶναι τῆς μετάφρασης.

ΙΟΚΑΣ. Λίγο πρὶν πάρης φανερά τῆς χώρας μας. 885
τὸ θρόνο, διαλαλήθη αὐτὸ στήν πόλη μας

ΟΙΔΙΠ. ὦ Δία, τί νὰ μοῦ σκαρώσης σκέφτηκες!

ΙΟΚΑΣ. Τάχα τί σοῦ θυμίζει τοῦτο, Οἰδίποδα;

ΟΙΔΙΠ. Πάψε νὰ μὲ ρωτᾷς! Καὶ πές μου, τί μορφή 890
ὁ Λάγιος εἶχε; Ἦταν στῆς νιότης τὸν ἀνθρώ;

ΙΟΚΑΣ. Μεγαλόσωμος... Μόλις τὸ λευκάνθιστο
ἔχνουδιζε κεφάλι του κι ἀπ' τῇ θωριᾷ
τὴν ἰδική σου δὲν παρᾶλλαζε πολὺ...

ΟΙΔΙΠ. Ὅϊμέ! Θαρρῶ, χωρὶς νὰ ξέρω, ὁ δύστηχος 895
φριχτὰ τὸν ἑαυτὸ μου καταριόμουνα
πρωτύτερα...

ΙΟΚΑΣ. Τί λές; Φοβᾶμαι, βασιλιά,
ποὺ σὲ κοιτάζω...

ΟΙΔΙΠ. Ἀπὸ τὸ φόβο τρέμω ἐγώ,
μὴν ἔχει ὁ μάντης ἀνοιχτὰ τὰ μάτια του...
Μὰ θὰ μοῦ τᾶποδείξης σὺ καλύτερα,
ἂν μοῦ ἐξηγήσης κι ἓνα ἄκόμα...

ΙΟΚΑΣ. Σκιαζομαι... 900

Μὰ θὰ σ' ἀκούω καὶ θᾶπαντῶ σ' ὅ,τι ρωτᾷς...

ΟΙΔΙΠ. Ταξίδευε μονάχος ἢ —σὰν ἀρχηγός—
πολλοὺς συντρόφους ἄντρες εἶχε γύρω του;

ΙΟΚΑΣ. Πέντε ἦταν ὅλοι κι ἓνας κήρυκας μαζί. 905
Καβάλλα σ' ἓνα ἁμάξι ὁ Λάγιος πῆγαινε...

ΟΙΔΙΠ. Ἀλλοίμονο! Εἶναι τώρα τοῦτα διάφανα...
Ποιὸς ἦτανε, γυναῖκα μου, ποὺ σοῦφερε
ἐκεῖνα τὰ μανιᾶτα;

ΙΟΚΑΣ. Κάποιος δοῦλος μας,
ποὺ μόνος γλυτωμένος ξαναγύρισε.

ΟΙΔΙΠ. Μὴν ἔτυχε καὶ τώρα νᾶναι σπίτι μας; 910

ΙΟΚΑΣ. Ὅχι! Ὅταν ἀπὸ κεῖ ἦρθε κι εἶδε νὰ κρατᾷς
τὸ θρόνο ἐσὺ κι ὁ Λάγιος νᾶναι πιά νεκρός,
τὸ χέρι μοῦπιασε, θερμὰ μὲ ἰκέτεψε
στῶν κοπαδιῶν τὰ βοσκοτόπια νὰ τὸν στείλω
καὶ στὰ χωράφια μας, νᾶναι πολὺ μακριά, 915
νὰ μὴ θωροῦν τὰ μάτια του τὴν πόλη αὐτή.

Κι ἐγὼ τὸν ἔστειλα. Σὰν δοῦλος ἄξιζε
νὰ πάρη πληρωμὴ καὶ πὶο τρανὴ ἀπ' αὐτή.

ΟΙΔΙΠ. Πῶς θὰ μπορούσε νὰ ξανάρθῃ γρήγορα;

ΙΟΚΑΣ. Ἔφτασε κιόλας! Μὰ γιατί τὸ ἐπιθυμεῖς; 920

ΟΙΔΙΠ. Γυναῖκα μου, φοβᾶμαι, μὴν ξεστόμισα
παραπολλὰ γιὰ κεῖνα, ποῦθελα νὰ ἰδῶ
τὸν ἄντρα ἐκεῖνο.

ΙΟΚΑΣ. Θᾶρθῃ ἐκεῖνος βέβαια...

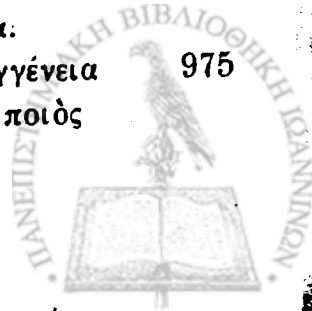
Ὅμως ἀξίζω, βασιλιά, θαρρῶ κι ἐγὼ
νὰ μάθω τώρα αὐτὰ ποὺ σὲ στενοχωροῦν... 925

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

Δὲν θὰ τὰ κρύψω, ἀφοῦ σὲ τόση ἀπελπισιᾷ
φτάνω. Σὲ ποιὸν ἀξίζει κάλλιο νὰ μιλῶ

παρὰ σὲ σένα, μιὰ ποὺ τόσο ἀτύχησα;
 Εἶχα πατέρα τὸν Κορίνθιο Πόλυβο
 καὶ τὴ Μερόπη ἀπ' τὴ Δωρίδα μάνα μου. 930
 Κι ἀπ' τοὺς πολίτες κείνους ἀρχοντόπουλο
 μὲ νόμιζαν, πρὶν τέτοια συντυχιά μὲ βρῇ,
 ποὺ ἄξιζε νὰ θαυμάσω, μὰ δὲν ἄξιζε
 νὰ τὴν πολυπροσέξω ἐγὼ τοῦλάχιστο.
 Στὸ δεῖπνο, κάποιος ἄντρας παραχόρτασε 935
 μεθύσι καὶ μοῦ φώναξε πάνω στὸ πιεῖ,
 πῶς εἶμαι νόθο τέκνο τοῦ πατέρα μου.
 Μοῦ κακοφάνηκε γι' αὐτό. Μὲ τὸ στανιὸ
 κρατήθηκα τὴ μέρα ἐκείνη... Τὴ στερνὴ
 ζυγώνω μάνα καὶ πατέρα, τοὺς ρωτῶ... 940
 Ἐκεῖνοι ἀγαναχτούσανε μὲ τὴ βρισιά,
 ποὺ ἐκεῖνος στὴν κουβέντα πάνω μοῦρριζε.
 Χαιρόμουν γιὰ τὴ στάση τῶν γονέων μου.
 Ὅμως πάντοτε τοῦτο μὲ γαργάλιζε,
 γιὰτὶ σερόνταν μέσα μου πολὺν καιρό. 945
 Φεύγω κρυφὰ ἀπὸ μάνα καὶ πατέρα μου
 γιὰ τοὺς Δελφούς. Μὰ δὲν τὸ καταδέχτηκε
 γι' αὐτὰ ποὺ πῆγα ὁ Φοῖβος νὰ μοῦ ἀποκριθῇ.
 Κι ἄλλα μηνάει πικρά, φριχτὰ καὶ δύστυχα:
 Πῶς μέλλω νὰ πλαγιάσω μὲ τὴ μάνα μου, 950
 στὸ φῶς γενιὰ θὰ φέρω, ποὺ δὲν θὰ τολμοῦν
 νὰ τὴν κοιτάξουν ἄνθρωποι..., πῶς μέλλω ἐγὼ
 φονιάς νὰ γίνω τοῦ γονιοῦ, ποὺ μ' ἐσπείρει.
 Κι ἐγὼ, σὰν τᾶκουσα, τραβιόμουν μακριὰ
 ἀπ' τὴν Κορίνθια χώρα κανονίζοντας 955
 τὸ δρόμο μου μὲ τᾶστρα, γιὰ νὰ μὴν ἰδῶ
 ποτὲ τῶν φοβερῶν χρησμῶν μου τίς ντροπὲς
 ἀληθινές... Καὶ περπατῶντας ἔφτασα
 σ' αὐτὸν τὸν τόπο, ποὺ—καθὼς μοῦ ἱστόρησες—
 ὁ βασιλιάς ἐκεῖνος βρῆκε θάνατο. 960
 Γυναῖκα μου, ὅλη τὴν ἀλήθεια θὰ σοῦ πῶ...
 Ἐνῶ κοντὰ σ' αὐτὸν τὸν τόπο ἐβάδιζα,
 ἐδῶ ἓνας κήρυκας κι ἓνας ἄντρας μαζί
 ἀνεβασμένος σ' ἄμαξα ἀλογόσυρτη,
 καθὼς μοῦ τὸν περίγραψες, μὲ ἀπάντησαν. 965
 Ἀπὸ τὸ δρόμο μὲ τὸ ζόρι μ' ἄμπωχναν
 κι ὁ ἄμαξάς κι ὁ γέροντας. Τότε κι ἐγὼ
 θυμώνω καὶ χτυπῶ τὸν ἄμαξοδηγό,
 ποὺ μ' ἐβγαζε ἀπ' τὸ δρόμο. Μ' εἶδε ὁ γέροντας
 τᾶμάξι νὰ πλευρίζω, παραμόνεψε 970
 καὶ στὸ κεφάλι μὲ μαστίγι δίγλωσσο
 μὲ χτύπησε. Μὰ πιὸ ἀκριβὰ τὸ πλήρωσε.
 Ἰοργὰ τὸ χέρι μου μὲ ξύλο τὸν χτυπᾷ
 κι ἔξω ἀπ' τ' ἄμαξι τὸν κυλάει ἀνάσκελα.
 Τοὺς σκότωσα ὅλους. Μὰ ἂν κάποια συγγένεια 975
 μ' αὐτὸν τὸν ξένο ὁ Λάγιος εἶχε, τώρα ποῖος
 θενᾶηταν ἀπὸ μένα πιὸ κακόμοιρος;

Ποιὸς θὰ βρισκόταν πὶὸ θεοκατάρatos,
 ἂν μῆτε ξένος μῆτε συμπολίτης μας
 στὸ σπίτι του ἐπιτρέπεται νὰ μὲ δεχτῇ,
 μαζί μου νὰ μιλή; Μὰ θὰ μὲ διώχνουνε
 ἀπὸ τὰ σπίτια... Καὶ δὲν ἦταν μάλιστα
 ἄλλος κανεὶς, ἐγὼ ἤμουνα ποὺ φόρτωσα
 στὸν ἑαυτό μου τὴν κατάρα τούτη. Ἐγὼ
 τοῦ σκοτωμένου τῇ γυναῖκα μόλυννα
 μὲ τὰ δικά μου χέρια, ποὺ τὸν σκότωσαν.
 Λοιπὸν αἰσχυρὸς ἐπλάστηκα; Καὶ βρώμικος
 δλάκερος; Ἄν πρέπει νὰ μὲ διώχνουνε
 κι ἂν φεύγοντας δὲν θὰ μπορῶ νὰ ἰδῶ
 τοὺς ἰδικούς μου καὶ τὸ χῶμα νὰ πατῶ
 τὸ πατρικὸ μου. Ἀλλιῶς θ' ἀναγκαστῶ
 νὰ σμίξω στὸ κρεβάτι μὲ τὴ μάνα μου,
 καὶ νὰ ἀγριοσκοτώσω τὸν πατέρα μου,
 τὸν Πόλυβο ποὺ μ' ἔσπειρε, μ' ἀνάθρεψε...
 Τάχα ἂν νομίζει κάποιος, πὼς μοῦ τᾶστελε
 αὐτὰ κάποιος σκληρὸς θεός, δὲν λέει σωστά;
 Ὡ σεβαστοὶ κι ἄγνοὶ θεοί, μακάρι ἐγὼ
 νὰ μὴν ἰδῶ τὴ μέρα αὐτή, νὰ μὴν τὴ δῶ!
 Κάλλιο ἂπ' τὸν κόσμον νὰ χαθῶ πρωτύτερα,
 παρὰ νὰ ἰδῶ νὰ πέφτει κατεπάνω μου
 μιὰ τέτοια ρετσινιὰ γεμάτη βάσανα...
ΧΟΡΟΣ Ἀνατριχιάζουμε μὲ τοῦτα, βασιλιά.
 Ὅμως, ὥσπου νὰ μάθης ἂπ' τὸν ἴδιο αὐτόν,
 ποὺ βρέθηκε στὸ φόνο, μὴ ἀπελπίζεσαι!
ΟΙΔΙΠ. Ἀκόμα μοῦ ἀπομένει ἐλπίδα τόση δά:
 Τὸν ἄντρα μόνο τὸ βοσκὸ νὰ καρτερῶ.
ΙΟΚΑΣ. Καὶ σὰν φανῇ, τί θάρρος θὰ σοῦ βάλῃ αὐτός;
ΟΙΔΙΠ. Θὰ σοῦ ἐξηγήσω. Ἄν θὰ μιλήσῃ φανερά
 ἴδια μὲ σένα, ξέφυγα τὸ μόλυσμα...
ΙΟΚΑΣ. Ἐσὺ ποῖο λόγο μου παράξενο ἄκουσες;

ΟΙΔΙΠΟΥΣ

Ἐλεγε, γιὰ τὸ Λάγιο σοῦ διηγήθηκε,
 πὼς ληστοσυμμορία τὸν ἐσκότωσε.
 Ἄν τώρα πάλι εἶπῃ τὸν ἴδιον ἀριθμό,
 ἐγὼ δὲν τὸν ἐσκότωσα..., τί δὲν μπορεῖ
 τὸ ἴδιο πράγμα νᾶναι ὁ ἕνας κι οἱ πολλοί..
 Ἄν ὅμως ἕναν ἄντρα μοναχὸ μᾶς ᾔπῃ,
 τότε σὲ μένα πέφτει αὐτὸς ὁ φόνος πιά...

ΙΟΚΑΣΤΗ

Ὁ λόγος φανερώθηκε—μάθε καλὰ—
 καὶ νὰ τὸν ξαναπάρῃ πίσω δὲν μπορεῖ.
 Μαζὶ μὲ μένα τᾶκουσε κι ἡ πόλη αὐτά.
 Μὰ κι ἂν τὸ στρίψῃ ἀπὸ τὴν πρώτη μαρτυριά,
 ἀφέντη μου, δὲν θὰ ποδεῖξῃ πάλι αὐτὸς

- στ' ἀλήθεια σύμφωνο μὲ τὸ χρησμὸ τὸ θάνατο
τοῦ Λάγιου, ποὺ δ' Λοξίας εἶπε ξάστερα,
ἀπ' τὸ παιδί μου ἦταν γραπτὸ νὰ σκοτωθῇ... 1025
Κι ὅμως αὐτὸ τὸ δόλιο δὲν τὸν σκότωσε,
μὰ τὸ ἴδιο χαροπάρθηκε πρωτύτερα...
Ὡστε γιὰ τὶς μαντεῖες θά'κανα στραβὰ
μάτια καὶ γιὰ τὶς πρῶτες καὶ γιὰ τὶς στερνές.
ΟΙΔΙΠ. Ἡ γνώμη σου σωστή. Μὰ μὴ χρονοτριβᾷς! 1030
ΙΟΚΑΣ. Στείλε ἕναν τώρα νὰ φωνάξῃ τὸ βοσκό.
Γρήγορα θὰ τὸν στείλω. Πᾶμε σπίτι μας
κι ὅ,τι σοῦ ἀρέσει θὰ τὸ κάμω πρόθυμα.

(Ἡ Ἰοκάστη μὲ τὸν Οἰδίποδα ξαναπαίρνουν σὶδ παλάτι)

ΧΟΡΟΣ

- Στρ. Α'** Μακάρι νᾶητανε τῆς μοίρας μου γραπτό,
στολίδι νᾶχω τῇ σεβάσμιᾳ ἀγνότῃ 1035
σὲ κάθε λόγο μου καὶ πράξη,
ποῦναι γι' αὐτὰ τρανόψηλοι βαλμένοι Νόμοι,
μέσ' στὸν οὐράνιο αἰθέρα γεννημένοι,
μονάκριβα τοῦ Ὀλύμπου τέκνα. Αὐτοὺς
ἀντρίκια φύση δὲν τοὺς γέννησε θνητῇ 1040
καὶ σ' ὕπνο ἢ λησμονιά ποτε δὲν θὰ τοὺς ρίξῃ...,
γιατὶ θεριεύει μέσα τους θεὸς
καὶ δὲν γεράζει!
- Ἀντ. Α'** Τὸ θράσος τύραννο γεννάει. Τὸ θράσος,
ἂν στὰ χαμένα παραγεμιστῇ 1045
μὲ ἀνώφελα καὶ μὲ παράκαιρα πολλά,
ἀφοῦ ἀνεβῇ στὴν κορυφὴ τὴν πιὸ ψηλὴ,
ξάφνου σ' ἀπότομο ὄλεθρο ξεπέφτει,
ὁποῦθε πόδι χρήσιμο δὲν βγάζει.
Μὰ τὸ σωτήριο ἀγῶνα γιὰ τὴν πόλιν 1050
ποτὲ νὰ μὴν τὸν σταματήσῃ,
ἐγὼ ἱκετεύω τὸ θεό!..
Κι ἔτσι ποτέ μου δὲν θὰ πάψω
νᾶχω προστάτῃ τὸ θεό!
- Στρ. Β'** Ἄν κάποιος ἀλαζονικά 1055
συμπεριφέρεται μὲ γλῶσσα εἴτε μὲ χέρια,
τῇ Δίκῃ δίχως νὰ φοβᾶται,
χωρὶς νὰ σέβεται θεῶν ἀγάλματα,
εἴθε νὰ τὸν ἀρπάξῃ μαύρη μοῖρα
γιὰ τὴν ἀλαζονεῖα του τὴν ἄχαρη, 1060
τὸ κέρδος ἂν δὲν θὰ κερδαίνει δίκια
κι ἂν δὲν ἀποτραβιέται ἀπ' τὴν ἀσέβεια
κι ἀνέμυαλα ἂν τ'ἀνέγγιχτα θὰ πιάνῃ...
Ποιὸς ἄντρας πιά μπροστὰ σ' αὐτὰ θὰ ἐμποδιστῇ
νὰ διώχνῃ τοῦ θυμοῦ τὰ βέλη ἀπ' τὴν ψυχὴ του; 1065

Γιατ' ἂν οἱ τέτοιες πράξεις εἶναι τίμιες,
ποιὰ ἀνάγκη ἐγὼ ἱερὸ χορὸ νὰ στήνω;

Ἄντ. Β'

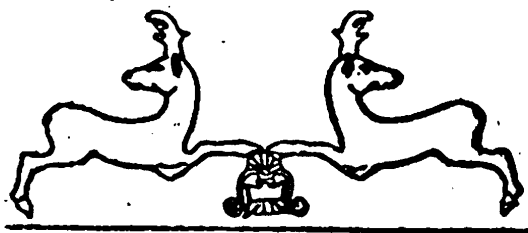
Δὲν θὰ πηγαίνω πιά μ' εὐλάβεια
στῆς γῆς τὸν ἄσπιλο ἀφαλὸ
οὐδὲ στῆς Ἄβας τὸ ναὸ
οὐδὲ στὴν Ὀλυμπία κάτω,
ἂν δὲν θὰ στρέξουν στοὺς ἀνθρώπους
ὅλους αὐτὰ χειροπιαστά.

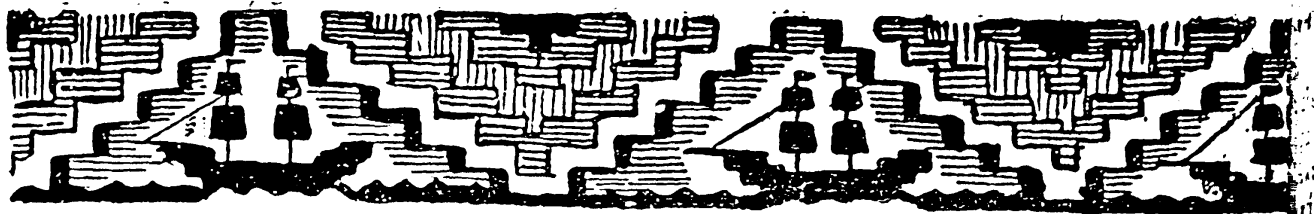
1070

Μά, ὦ Δία κυβερνήτη—παντοκράτορα,
μὲ τῶνομά σου τὸ σωστὸ ἂν σὲ κράζω,
ἄμποτε αὐτὰ νὰ μὴν ξεφύγουν ἀπὸ σένα
κι ἀπὸ τὴν πάντα ἀθάνατη ἐξουσία σου!..
Γιατὶ (τ' ἀρχαίου) Λάγιου τοὺς χρησμοὺς
λησμονημένους τώρα τοὺς περιφρονοῦν
καὶ τιμημένος πουθενὰ δὲν φαίνεται
ὁ Ἀπόλλωνας... Χαλάστηκε ἡ θρησκεία μας!..

1075

1080

JAMES THURBER

ΚΑΤΗΓΟΡΩ ΤΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Μετάφραση: ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΛΩΛ

Μιά γυναίκα με σπινθηροβόλα μάτια, μὰ πού τὸ σπινθήρισμά τους ἦταν μᾶλλον περισσότερο ἀπὸ περιέργεια παρὰ ἀπὸ ἐξυπνάδα, με πλησίασε σ' ἓνα πάρτυ ἓνα ἀπόγευμα καὶ μοῦ εἶπε: «Γιατὶ ἀπεχθάνεσθε τὶς γυναῖκες κ. Θάομπερ;» Προσποιήθηκα ἀμέσως ὅτι μειδιῶ καὶ ἀρνήθηκα ὅτι ἀπεχθάνομαι τὶς γυναῖκες· εἶπα ὅτι καθόλου δὲν ἀπεχθάνομαι τὶς γυναῖκες. Ἀλλὰ ἡ ἐρώτηση με βασάνιζε καὶ ἀνεκάλυψα, ὅταν πῆγα τὸ ἴδιο βράδυ νὰ πλαγιάσω, ὅτι ἀσυνείδητα εἶχα ἀπαριθμήσει ἓνα σωρὸ ἀπὸ δικαιολογίες γιατί πράγματι ἀπεχθάνομαι τὶς γυναῖκες. Θὰ εἶχε ἐνδιαφέρον—τοῦλάχιστον θὰ βοηθήσει στὸ νὰ περάσει ἡ ὥρα—μιὰ καταγραφή αὐτῶν τῶν δικαιολογιῶν, ἀκριβῶς ὅπως μοῦ ἐκδηλώθηκαν ὑποσυνείδητα.

Πρῶτον, ἀπεχθάνομαι τὶς γυναῖκες γιατί πάντοτε ξέρουν ποῦ βρίσκονται τὰ διάφορα πράγματα. Ἐκ πρώτης ὄψεως θὰ σκεφτόσαστε ὅτι αὐτὴ εἶναι ἐσφαλμένη καὶ μόνον ὡς παιδαριώδης δικαιολογία θὰ μπορούσε νὰ ληφθῇ γιὰ νὰ ἀπεχθάνεται κανεὶς τὶς γυναῖκες, ἀλλὰ δὲν εἶναι. Κατὰ κανόνα, ὅλοι οἱ ἄντρες θέλουν νὰ ἔχουν μιὰ γυναῖκα στὸ σπίτι πού νὰ ξέρεي ποῦ τὸ πουκάμισό τους εἶναι κρεμασμένο καὶ ποῦ ὁ χαρτοφύλακάς τους εἶναι πεταγμένος, καὶ ὅλα τὰ παρεμφερῆ, ἀλλὰ ἀπεχθάνονται νὰ ἔχουν μιὰ γυναῖκα στὸ σπίτι πού ξέρει ποῦ βρίσκεται τὸ κὰθ' εἰ, ἀκόμα καὶ πράγματα πού δὲν ἔχουν καθόλου ἐνδιαφέρον, ὅπως, νὰ ποῦμε, οἱ φωτογραφίες πού ὁ ἄντρας της τράβηξε πρὶν ἀπὸ τρία χρόνια στὴν Ἀκτὴ Ἑλμπου. Ὁ σύζυγος ποτέ του δὲν ἤξερε ποῦ ἦταν αὐτὲς οἱ φωτογραφίες ἀπὸ τὴν ἡμέρα πού τις πῆρε ἀπὸ τὸ φωτο-

γραφεῖο· ἐλπίζει, με ἓνα ἀκαθόριστο προαίσθημα, ἂν σκεφθῇ γι' αὐτὲς γιὰ λίγο ὅτι ὕστερα ἀπὸ τρία χρόνια θὰ εἶχαν πεταχθῇ. Ἀλλὰ ἡ γυναῖκα του ξέρεει ποῦ εἶναι, ὅπως καὶ ἡ μάννα της, ἡ γιαγιά της ἢ πρό-γιαγιά της, ἡ κόρη της καὶ ἡ ὑπέρβου. Θὰ μπορούσαν νὰ τις βροῦν κλειστὰ μάτια, με αὐτὸ τὸ ὕφος τῆς ὑποροχῆς στὴ γιῶση πού κάνει τὸν ἄντρα αἰσθάνεται ὅτι βρίσκεται ἐκτὸς τόπου καὶ χρόνου.

Τὸ ἐνδιαφέρον ἑνὸς ἄντρα γιὰ τὶς πολλές φωτογραφίες—ἐκτὸς ἂν εἶναι διὰ τοῦ φωτογραφίε με κυνηγετικὸ ὄπλο, ψυροντούφεκο ἢ ρακέτα τοῦ τέννις—ἐξατιμίζεται περίπου μέσα σὲ δυὸ ὥρες. Ἐνῶ ἐνδιαφέρον μιᾶς γυναίκας γιὰ παλιὲς φωτογραφίες, πρὸ παντὸς με πολλὰ πρόσωπ ποτὲ δὲν ἐξατιμίζεται· εἶναι πάντοτε φανερό καθὼς κυλοῦν τὰ χρόνια, καὶ τὸ μεγάλο καὶ ζωηρὸ καθὼς ἦταν ἀκριβὲς στὴν ἀρχή. Αὐτὴ θυμᾶται τὶς φωτογραφίες ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἔρχονται γιὰ ἐπίσκεψη καί, ἀκριβῶς μόλις ὁ σύζυγος, ἀφοῦ ἔχει ἐτοιμάσει τὰ ποτὰ γιὰ τὸν καθένα, κάθε κάτω νὰ πιῇ τὸ δικό του, λέει: «Γιῶρ, πῆγαινε σὲ παρακαλῶ νὰ βρῆς κεῖνες φωτογραφίες πού βγάλαμε στὴν Ἀκτὴ Ἱμμου, γιὰ νὰ τις δείξουμε στοὺς Μάρφει. Ὁ σύζυγος, ὅπως σᾶς εἶπα, δὲν ξέρεει εἶναι οἱ φωτογραφίες· τὸ μόνον πού ξέρει εἶναι ὅτι ὁ Χάρης Μάρφη θέλει νὰ συστήσῃ λιγάκι, ἀκριβῶς ὅπως καὶ αὐτός, ἂν ἀρέσει ἢ ψιλοκοιβέντα. Ἀλλὰ ἡ Γκρὶ Μάρφη λέει ὅτι αὐτὴ θέλει νὰ δῇ τὶς φωτογραφίες· τρελαίνεται γιὰ τὶς φωτογραφίες· γιὰ ἓνα πράγμα, ἡ σύζυγος πού φέρει τὴν κουβέντα γιὰ τὶς φωτογραφίες

βλ. να δείξει στην κυρία Μάρφη τη φωτογραφία από ένα μαγιώ πού φορούσε στην ιαχή 'Ελμπου το 1933. 'Ο σύζυγος, τρεκιά, παρατάει το ποτό του και γρυλλίζει. 'Οραία, πού βρίσκονται;» 'Η σύζυγος, αρτώντας τον απ' τη διάθεσή της. Του χνει μιὰ ματιὰ πού φυλάει γιὰ τὰ παιδιά ὃ λερώθηκαν ἢ γιὰ τοὺς μεθυσμένους γάτες, καὶ τοῦ λέει ὅτι αὐτὸς ξέρει πολὺ λά πού βρίσκονται. Αὐτὸ καταλήγει, ὅρα ἀπὸ ἕνα πᾶρε-δῶσε, τοῦ ὁποίου οἱ ρμακεροὶ διαξιφισμοὶ καλύπτονται ἀπὸ λιασμένα γέλια, στὸ ὅτι οἱ φωτογραφίες αὐτὸ ἐπάνω συρτάρι πρὸς τὸ δεξιὸ χέρι ποίου τραπεζιοῦ, καὶ ὁ σύζυγος φεύγει ὁ τὸ δωμάτιο γιὰ νὰ πάη νὰ τὶς φέρη. ναγυρίζει ὅμως μετὰ τρία λεπτά γιὰ νὰ ὅτι οἱ φωτογραφίες δὲν βρίσκονται στὸ ἰνὼ συρτάρι πρὸς τὸ δεξιὸ χέρι αὐτοῦ ἢ τραπεζιοῦ. Χωρὶς νὰ τὸ κουνάη ἀπὸ καρέκλα της, ἡ σύζυγος τὸν λούζει μὲ ἀμυδρὸ μειδίαμα (αὐτὸ πού τὸν ἐρεῖ περισσότερο ἀπ' ὅλα τὰ μειδιάματά) καὶ ἐπαναλαμβάνει ὅτι οἱ φωτογραφίες βρ ἰ σ κ ο ν τ α ἰ στὸ ἐπάνω συρτάρι ὁς τὸ δεξιὸ χέρι τοῦ τραπεζιοῦ. 'Αλλὰ ἴνεται ὅτι αὐτὸς δὲν κοίταξε. 'Ο σύζυ- λέει ὅτι κοίταξε· ξέρει ὅτι ἀνακάτωσε σκάλισε καὶ ἔκαμε ἀνασκαφὲς σ' αὐτὸ συρτάρι καὶ ὅτι οἱ φωτογραφίες ἀπλού- τα δὲν βρίσκονται ἐκεῖ. 'Η σύζυγος τοῦ νὰ πάη νὰ ξανακοιτάξῃ καὶ θὰ τὶς ἰ. 'Ο σύζυγος πηγαίνει πίσω καὶ ξανα- τάζει. Οἱ προσκαλεσμένοι μποροῦν νὰ ἀκούσουν πού μουρμουρίζει καὶ πού στημαίει καὶ πού τσαλακώνει χαρτιά. ιετα ξεφωνίζει ἀπὸ τὸ διπλανὸ δωμά- «Δὲν εἶναι σ' αὐτὸ τὸ συρτάρι, ρς σου εἶπα πρὸ ὀλίγου, Ρούθ!» 'Η υγος μὲ ἡρεμία ζητάει συγγνώμην ἀπὸ ς προσκεκλημένους καὶ πηγαίνει στὸ μάτιο ὅπου ὁ σύζυγός της στέκεται, ξα- μένος, ἀξιοθρήνητος, καὶ προκλητικὸς — μὲ ἕνα ἀκατονόμαστο φόβο στὴν καρ- . 'Ἐχει τροβήξει τὸ συρτάρι τοῦ τραπε- πρὸς τὰ ἔξω, τόσο πού κοντεύει νὰ ἦ στὸ πάτωμα, καὶ δείχνει πρὸς τὴν ξία τοῦ συρταριοῦ μὲ πικρὸ θρίαμβο ὡμην ἀνακατωμένο μὲ αὐτὸν τὸν ἀκατα- ιαστο φόβο). «Κοίταξε μόνη σου!» γρυλ-

λίζει. 'Η σύζυγος δὲν κοιτάζει. Λέει ὅμως ψύχραιμα. «Τί εἶναι αὐτὸ πού κρατᾷς στὰ χέρια σου!» Κρατᾷ στὰ χέρια του ἕνα ἀσφαλιστικὸ συμβόλαιο καὶ ἕνα παλὴν βιβλιάριο Τραπεζῆς—καὶ οἱ φωτογραφίες. 'Η σύζυγος φθέγγεται τὸ παλὴν ρητὸ ὅτι θὰ σὲ εἶχε φάει, καὶ μὲνε, ἂν ἦταν φίδι καὶ ὁ σύζυγος εἶναι μὲ πυρετὸ τὸ ὑπόλοιπο τῆς βραδυᾶς· σὲ μερικὲς περιπτώσεις δὲν μπορεῖ νὰ βάλῃ τίποτε στὸ στομάχι του γιὰ εἴκοσι τέσσερε ὥρες.

'Ἐνας ἄλλος λόγος πού ἀπεχθάνομαι τὶς γυναῖκες (καὶ πιστεύω ὅτι μιῶ γενι- κῶς ἐξ ὀνόματος τῶν ἀρσενικῶν τῆς 'Αμε- ρικῆς) εἶναι ὅτι σχεδὸν σὲ κάθε περίπτωσιν πού ὑπάρχει μιὰ πινακίδα «Παρακαλῶ, ἔ- χετε ἔτοιμα ψιλὰ», μιὰ γυναῖκα ποτὲ δὲν ἔχει κάτι μικρότερο ἀπὸ ἕνα τραπεζογραμ- μάτιο τῶν δέκα δολλαρίων. Δίνει τραπεζο- γραμμάτια τῶν δέκα δολλαρίων στοὺς εἰσ- πράκτορας τῶν λεωφορείων, καὶ τοὺς τα- μίας τῶν ἡλεκτρικῶν σιδηροδρόμων καὶ σὲ ἄλλα αὐτοῦ τοῦ εἴδους πρόσωπα πού συν- ἀλλάσσονται μὲ πεντάρες, δεκάρες καὶ εἰ- κοσιπενταράκια. Τελευταίως, στὶς Βερμού- δες, εἶδα μιὰ γυναῖκα νὰ δίνῃ στὸ στα- θμάρι τοῦ σιδηροδρόμου ἐκεῖ ἕνα τρα- πεζογραμμάτιο τέτοιας ὀνομαστικῆς ἀξίας πού ἐγὼ ἤμουν ἐντελῶς ἀκατατόπιστος μ' αὐτό. Καθόμουν πολὺ μακριὰ γιὰ νὰ ἰδῶ ἀκριβῶς τί ἦταν, ἀλλὰ εἶχα τὴν ἐντύπωση ὅτι ἦταν ἕνα τραπεζογραμμάτιο τῶν πεντα- κοσίων δολλαρίων. 'Ο σταθμάρχης μόνον ἔκαμε πῶς δὲν τὸ εἶδε καὶ στάθηκε καὶ περίμενε—τὸ εἰσιτήριο ἦταν μόνον ἕνα σε- λίνι. Κατὰ σύμπτωσιν, σκαλίζοντας τὴν τσάντα της, ἡ γυναῖκα βρῆκε ἕνα σελίνι. 'Ολοι οἱ ἄντρες στὸ τραῖνο πού εἶδαν τὴ σκηνὴ ἔβρασαν μέσα τους· αὐτὸ εἶναι πού κάνει μιὰ γυναῖκα μὲ ἕνα τραπεζογραμ- μάτιο τῶν δέκα ἢ τῶν εἴκοσι ἢ τῶν πεντα- κοσίων δολλαρίων σ' ἕνα ἄντρα σὲ τέτοιες περιπτώσεις—τὸν κάνει νὰ βράζει μέσα του. Τὸ ἐπεισόδιον αὐτὸ τοῦ δίνει τὸ αἰ- σθημα ὅτι κάποια τερατώδης προστυχιὰ ἔξασθενίζει ὁλόκληρο τὸ οἰκοδόμημα τοῦ πολιτισμοῦ μας. Εἶναι δύσκολο νὰ ἀναλύσῃ κανεὶς τὸ αἶσθημα αὐτό, τὸ ὁποῖον ὅμως ὑπάρχει.

'Ἐνα ἄλλο θέαμα πού ἀποκαρδιώνει

τοὺς ἀρσενικοὺς καὶ τοὺς κάνει νὰ φοβοῦνται τὶς γυναῖκες, καὶ γι' αὐτὸ νὰ τὶς ἀπεχθάνονται, εἶναι τὸ βλέμμα πὺν ρίχνει μιὰ γυναῖκα σὲ μιὰ ἄλλη ἀπὸ πάνω μέχρι κάτω γιὰ νὰ ἰδῇ τί φοράει. Τὸ ψυχρὸ, πλατὺ ἄνοιγμα πὺν γίνεται στὰ μάτια τῆς γυναίκας πὺν κάνει αὐτό, τὸ γρήγορο ἀγρίεμα στὴν ὄψη τῆς, καὶ ἡ ἄμεση ἐξάτμιση, ἐξ αἰτίας αὐτοῦ κάθε ἀνθρωπίνης ἀξίας, κάνει τοὺς ἀρσενικοὺς νὰ τρέμουν. Θάθελαν νὰ πᾶνε στὴν καμπίνα τους ἢ στὴ φωλιά τους ἢ στὸ ἰδιωτικὸ γραφεῖο τους καὶ νὰ κλειδοθοῦν ἐκεῖ γιὰ ὥρες. Ξέρω ἓνα ἄντρα πὺν τσάκωσε αὐτὸ τὸ βλέμμα στὰ μάτια τῆς γυναίκας του καὶ πὺν ποτὲ ὕστερα ἀπ' αὐτὸ δὲν ἤθελε νὰ τὴν ἀφήσῃ νὰ τὸν πλησιάσῃ. Ἄν αὐτὴ κοίταζε πρὸς αὐτόν, αὐτὸς θάπρεπε νὰ ὀχυρώνεται πίσω ἀπὸ ἓνα τραπέζι ἢ μιὰ πολυθρόνα, σὰν νὰ ἐπαιρνε μέρος σὲ κάποιο ἀπηγορευμένο παιγνίδι μὲ κλέφτες καὶ ἀστυνόμους. Αὐτὸ τὸ βλέμμα, πιστεύω, εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς λόγους πὺν οἱ ἄντρες ἐξαφανίζονται καὶ μετὰ ἀνακαλύπτονται στὴν Ταῖτὴ ἢ στὸ Βόρειο Πόλο ἢ στὸ Ναυτικὸ τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν.

Ἐγὼ (γιὰ νὰ πάψω νὰ κρύβωμαι πίσω ἀπὸ τὴ γενίκευση «τοῦ ἀρσενικοῦ») ἀπεχθάνομαι τὶς γυναῖκες ἐπειδὴ ποτὲ σχεδὸν δὲν λένε κάτι σωστό. Λένε: «εἰμαι πιστὴ σὲ σένα Κυνάρα, ὕστερα ἀπὸ τὴ μόδα μου» ἀντὶ «γιὰ τὴ μόδα μου». Θὰ σὲ σταυρώσουν ὅτι τὸ μεσαῖο ὄνομα τοῦ Ἀλφρέδου Σμίθ εἶναι Ἀλοΐσιος, ἀντὶ Ἑμμανουήλ. Θὰ σοῦ ποῦν νὰ πάρῃς τὸ τραῖνο τῶν 2:57, σὲ μιὰ μέρα πὺν δὲν ὑπάρχει δρομολόγιο στὶς 2:57, ἢ ἂν ὑπάρχει δὲν σταματᾷ στὸ σταθμὸ πὺν ἐσὺ θέλεις νὰ κατεβῇς. Πολλοὶ ἄντρες ἀπομακρυσμένοι ἀπὸ μιὰ γυναῖκα ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς ἀνακριβολογίας ποτὲ δὲν ἔχουν ἐμφανισθῇ ξανά μπροστά

τῆς. Τίποτε δὲν ἐξοργίζει ἓνα ἄντρα περισσότερο ἀπὸ τὸ νὰ καταλήγῃ «στὸ Μπρίτζ-πορτ ὅταν θέλῃ νὰ βγῇ στὸ Γουέιτσπορτ».

Ἀπεχθάνομαι τὶς γυναῖκες ἐπειδὴ ἐμπασαν στὴν τρέχουσα ὁμιλουμένη γλῶσσα μας ἐκφράσεις ὅπως «ἐν τάξει» καὶ «ναί, πραγματικότητι», καὶ ἑκατοντάδες ἄλλες. Ἀπεχθάνομαι τὶς γυναῖκες γιὰ τὴν πετοῦν τὶς μπάλλες (ἢ πιᾶτα ἢ βάζα) μὲ τὴ βοήθεια τοῦ λανθασμένου ποδιοῦ. Θαυμάζω πῶς οἱ περισσότερες ἀπ' αὐτὲς δὲν σπᾶσανε ἀκόμα τὴ μέση τους. Θαυμάζω πῶς οἱ γυναῖκες πὺν συνεργάζονται τόσο καλὰ σὲ γωθρὲς κινήσεις, δείχνουν τόσο γελοῖες καὶ ἀξιοθρήνητες περισσότερο καὶ ἀπὸ ἓνα πὺν κάνει τὸ βῆμα τῆς χήνας, ὅταν θέλουν νὰ κάνουν ὅποιαδήποτε κίνηση γιὰ νὰ ἐπιβληθοῦν μὲ βία.

Εἶχα καὶ ἓνα σωρὸ ἄλλες σημειώσεις καταγραμμένες γιὰ τὸ γιὰ τὴν ἀπεχθάνομαι τὶς γυναῖκες, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι τὶς ἔχω χάσει ὅλες, ἐκτὸς ἀπὸ μιὰ. Αὐτὴ ἡ μιὰ καταλήγει στὸ συμπέρασμα ὅτι ἀπεχθάνομαι τὶς γυναῖκες ἐπειδὴ ἐνῶ ποτὲ δὲν χάνουν παλιὲς φωτογραφίες ἢ ὅ,τιδήποτε ἄλλο αὐτοῦ τοῦ εἶδους, χάνουν ἀπαρεγκλήτως ἓνα γάντι. Πιστεύω, ὅτι δὲν ἔχω πᾶει ποτὲ πουθενὰ μὲ καμμιά γυναῖκα σ' ὅλη μου τὴ ζωὴ πὺν νὰ μὴν ἔχῃ χάσει ἓνα γάντι. Ἐχω ψάξει γιὰ μονὰ γάντια κάτω ἀπὸ τραπέζια σὲ κοσμοβριθῇ ἐστιατόρια καὶ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια ἀνθρώπων στὰ σκοτεινὰ στοὺς κινηματογράφους. Σπατάλησα μέρος ἀπὸ κάθε μέρα ἢ νύχτα κυνηγώντας γυναῖκες γάντια. Ἐὰν δὲν ὑπῆρχαν ἄλλοι λόγοι στὸν κόσμον γιὰ νὰ ἀπεχθάνεται κανεὶς τὶς γυναῖκες, αὐτὸς καὶ μόνον εἶναι ἀρκετὸς. Πράγματι, μπορεῖς νὰ σβήσης ὅλους τοὺς ἄλλους.

ΠΟΥ ΘΑ ΒΡΟΥΜΕ;

Μέσα στή νύχια με την ηλεκτρική αγριότητα
πού θα βρούμε καταφύγιο
ἐμεῖς πού γεννηθήκαμε ἄθῳοι
ἀπὸ τὸ αἷμα καὶ τὴ φωτιά,
πού θα στεγνώσουμε τὰ μικρὰ φτερά μας;
Ἐξω περιμένουν οἱ ἐξουσίες τῶν μεγαλονόλεων
οἱ σκιές περιπολοῦν στὶς πόρτες
κι' ἐμεῖς δὲν ἔχουμε γονιούς καὶ προστάτες.

Ἐδῶ Κύριε
θα γράφουμε τ' ὄνομά μας
καὶ Σὺ θα ξέρεις,
Ἐσὺ θὰ θυμᾶσαι Κύριε
τί κρύβουμε στὰ πληγωμένα μας στήθια.

Ποῦ θα βρούμε ἀδέρφια καταφύγιο;
Μᾶς κυνηγοῦν ἐχθροὶ καὶ φίλοι...

ΤΑΚΗΣ ΣΩΤΗΡΧΟΣ

ΑΤΙΤΛΟ

Ὅταν ἤμουν μικρή, ἔκανα ἐννιά μετάνοιες
Γιὰ νὰ ξερκίσω τὰ ξωτικά.
Τώρα πού μεγάλωσα
Βγαίνω βόλτα στὰ ξέφωτα μετὰ τὰ ξωτικά
Μὰ ἔχασα τίς μετάνοιες.

Τὰ μπαστιούνια τῆς βροχῆς
χιτύπησαν τὸ πρόσωπό σου
Ἦρθες νὰ μοῦ τὸ δείξεις.
Καὶ μοῦ εἶπες πὼς τώρα τὸ φθινόπωρο
τὸ πότισμα δὲν μᾶς ὠφελεῖ
βλαστοὺς μὴν περιμένεις.

NINA KOKKAKIDOU—NAXMIA

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ Η ΠΕΙΡΟΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

Ι Ε Ρ Ε Μ Ι Α Δ Ε Σ...

Ὁ κ. Αἰμ. Χ. ἀπὸ τὶς στήλες τῆς «Καθημερινῆς» μὲ τὶς ἐπιφυλλίδες του: «Πνευματικὴ Ζωή» (23—5—1962) καὶ «Θέματα ἀπελπισίας» (31—5—1962) διαπιστώνει τὸν ξεπεσμό τῆς σύγχρονης πνευματικῆς ζωῆς μας. Ἀναγνωρίζει, ὅτι οἱ λογοτέχνες μας ἔπαυσαν νὰ προσφέρουν στὸ εὐρὺ κοινὸ ἀπὸ τὰ ἔσω τῆς ψυχῆς των τὶς ἀξίες ἐκείνες, ποὺ ὑψώνουν τὸ κοινωνικὸ σύνολο, κι ἀναγκάζονται νὰ προσαρμόζονται στὶς ἀξιώσεις τοῦ κοινωνικοῦ αὐτοῦ περιβάλλοντος κάνοντας ἡθικοὺς συμβιβασμοὺς ἀπαράδεκτους γιὰ πνευματικοὺς ἀνθρώπους. Βρίσκει (ὁ κ. Αἰμ. Χ.), ὅτι ἡ παραλογοτεχνία (δηλ. ἡ δημοσιογραφία) μὲ τὴν ἀστάθεια, τὴν προχειρότητα καὶ τὴν ἔλλειψη πνευματικῆς εὐθύνης ἐφθείρε τὴν καθαρὴ λογοτεχνία καὶ τὴν ἔκαμε θεραπαινίδα πεζῶν ἀναγκῶν ἢ ἐπιδιώξεων. Ἐπιπλέον προχωρώντας παρατηρεῖ (ὁ κ. Αἰμ. Χ. πάλι), ὅτι οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι σήμερα ἔξαρτοῦν τὴν ἐπιτυχία τους ἀπὸ τὴν προβολή, ποὺ τοὺς κáνουν τὰ κοσμικὰ σαλόνια, οἱ παραλογοτεχνικὲς στήλες τῶν ἐφημερίδων καὶ ἄλλοι ἀνεύθυνοι ὀργανισμοί, ὅτι τὸν ἔλεγχο τῆς πνευματικῆς ζωῆς μας ἔπαυσαν νὰ ἀσκοῦν οἱ φύσει καὶ θέσει ἀρμόδιοι πρὸς τοῦτο καὶ τὸν πῆραν στὰ χέρια των οἱ ἀδίστακτοι καὶ ἀναιδεῖς «ἐξυλοσχίστες» τοῦ πνεύματος, ποὺ ἐπιχειροῦν (μὲ ἐπιτυχίαν) ἐν εἶδος-ἐκβιασμοῦ τῆς κοινῆς γνώμης.

Ὅμιλεῖ τέλος δι' ἐν εἶδος «τεντυμποῖσμου», ποὺ δρᾷ εἰς βάρος τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς... Ὀλιβερεῖς βέβαια εἶναι οἱ διαπιστώσεις τοῦ κ. Αἰμ. Χ.: Καὶ θὰ ἦταν στρουθοκαμηλισμὸς νὰ μὴν ὁμολογήσωμε, ὅτι εἶναι δυστυχῶς βάσιμες.

Θὰ ἠθέλαμε ὅμως ἐμεῖς οἱ ἐπαρχιώτες λόγιοι, (ποὺ πολλὰς φορὲς στὸ παρελθὸν χτυπήσαμε μὲ ἐνυπόγραφα ἄρθρα μας τὸ πνεῦμα τῆς κλίμας καὶ τὸ ἀλληλολιβάνισμα τῶν πνευματικῶν μανδραρίνων τοῦ Κέντρου) νὰ βάλῃ βαθύτερα τὸ νυστέρι τοῦ δ. κ. Αἰμ. Χ. καὶ νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ ὄχι μόνον τὰ συμπτώματα τῆς πνευματικῆς μας ἀρρώστιας, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰτία τῆς, τὴ ρίζα τῆς. Τότε—πέραν τῆς ἀπελπισίας μας—θὰ μπορούσε νὰ κανονιστῇ ἡ θεραπεία καὶ νὰ ὀρισθῇ τὸ φάρμακο γιὰ τὴν ἀποτοξίνωση τοῦ πνευματικοῦ μας βίου. Γενικὰ καὶ ἀόριστα στὸ τέλος τοῦ β' σημειώματός του ὁ κ. Αἰμ. Χ. προτείνει ὡς ἀναγκαῖο μέτρο ἐξυγίανσης τὴν ἐπιστροφή. Περιμένουμε νὰ μᾶς ἐξηγήσῃ ἀναλυτικὰ, ποῦ καὶ πῶς πρέπει νὰ ἐπιστρέψωμε, γιὰ νὰ ἀνυψωθῇ πάλι ἡ πνευματικὴ μας ὁστάθμη. Ἴσως νὰ ἐννοῇ ἐπιστροφή μας στὰ μεγάλα πρότυπα καὶ τὶς καθιερωμένες ἀξίες τῆς πνευματικῆς μας παράδοσης. Ἀλλὰ τὸ θέμα θέλει σαφεῖ ἀνάπτυξη. Δὲν ἀρκεῖ μιὰ χοντρὴ μονοκονδυλιά. Περιμένουμε ὁ κ. Αἰμ. Χ. μὲ τὸ κῦρος, ποὺ διαθέτει, νὰ πάρῃ τὸ φραγγέλιο καὶ νὰ χτυπήσῃ ἀνήλεα τοὺς «πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας», ποὺ μετέβαλον τὸν Ναὸν τοῦ Πνεύματος εἰς «Οἶκον Ἐμπορίου».

Ἐνας τέτοιος ἔλεγχος ἀδυσώπητος κατ' ἀνάγκην θὰ εἶναι ἐπώνυμος—καὶ ὄχι ἀνώνυμος—, δηλαδὴ θὰ καυτηριάξῃ τὶς αὐθαιρεσίες καὶ τὶς ἀπρέπειες ὀριμένων ἀτόμων καὶ ὀργανισμῶν καὶ θὰ ἀποβλέπῃ στὴν ἐπιβολὴ κυρώσεων.

Ἐδῶ πλέον χρειάζεται τσουχτερὸ μαστίγωμα, γιὰ νὰ νοιώσουν τὴν ἀνασχετικὴν τοῦ ἐπίδραση οἱ ἀσχημονοῦντες. Τὸ ἀπαλὸ χάδι δὲν τὸ αἰσθάνονται.

Ἡ κριτικὴ, ὅπως ἀσκεῖται στὴν Ἑλλάδα τὰ τελευταῖα χρόνια, ὑπέχει μεγάλου βαθμοῦ εὐθύνης γιὰ τὸν πνευματικὸ μας ἐκτραχηλισμό.

Ἐλειψαν οἱ μεγάλοι ἱεροφάντες της, ποὺ δὲν χάριζαν κάστανα στοὺς ἀνάξιους καὶ ὑποστήριζαν ἀνυστερόβουλα τὶς ἀξίες. Ἔτσι οἱ «πετῶντι καλάμῳ» γράφοντες τὰ κριτικά τους σημειώματα σήμερα σὲ ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ καὶ «ἐλαφρῇ τῇ καρδίᾳ» χαρίζοντες τοὺς ἐπαίνους των σὲ κάθε λογῆς πνευματικὰ ἐκτρώματα, ἀρκεῖ νὰ εἶναι ἔργα «ἰδικῶν μας ἀνθρώπων», δὲν κιντυνεύουν νὰ δεχτοῦν συντριπτικὸ χτύπημα ἀπὸ τὴ γραφίδα ἐνὸς Φώτου Πολίτη ἢ Γιάννη Ἀποστολάκη ἢ Ζαχαρία Παπαντωνίου. «Βοῆκαν χωρὶς χωρὶς σκυλιὰ καὶ περπατοῦν χωρὶς ραβδί», καθὼς λέγει ἡ παροιμία...

Γιὰ νὰ τελειώσωμε: Συγχαίρομε τὸν κ. Αἰμ. Χ. γιὰ τὴν ἀπόφασή του νὰ ξεσκεπάσῃ θαρραλέα καὶ ὑπεύθυνα τὸ κατάντημα τῆς πνευματικῆς ζωῆς μας καὶ τὸν παρακαλοῦμε νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἡγεσίαν τῆς Σταυροφορίας, ποὺ θὰ ἀποβλέπῃ στὴν ἐξυγίανσή της. Ἀλλιῶς ἡ ὥραία του προσπάθεια θὰ μείνῃ ὡς στιγμιαίον ἔξοπασμα εἰλικρινείας, χωρὶς θετικὸ ἀποτέλεσμα, φωνὴ «βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ». Ἡ μήπως μ' αὐτὰ ποὺ γράφομε ὑπάρχει κίνδυνος νὰ μᾶς κατατάξῃ ὁ κ. Αἰμ. Χ. στοὺς «ξυλοσχίστες»;

ΓΕΩΡΓ. Ι. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

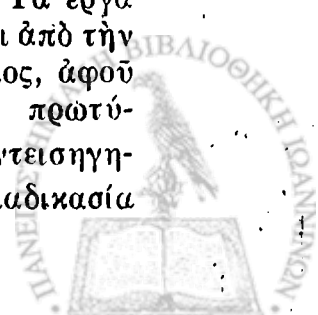
ΚΡΑΤΙΚΑ ΒΡΑΒΕΙΑ ΘΕΑΤΡΟΥ

Τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας προκήρυξε ἐδὼν ἐδῶ κι ἓνα μῆνα τὸ δραματικὸ διαγωνισμὸ μὲ δυὸ κρατικὰ βραβεῖα (Α' 30 χιλ. δραχ. καὶ Β' 15 χιλ. δραχ.).

Ὑστερα ἀπὸ τὶς περιπέτειες, ποὺ εἶχε παρελθόν ἡ πρώτη ἐφαρμογὴ τοῦ θερμοῦ, δὲν θὰ ἦταν ἄσκοπο νὰ ἀκουσθοῦν κριτικὲς ἀπόψεις, ποὺ σκοπὸ ἔχουν νὰ υποστηρίξουν τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ διαγωνισμοῦ ὅχι νὰ καλύψουν προσωπικὰ συμφέροντα.

Α') Γιὰ νὰ μὴ ἐπαναληφθῇ πάλι τὸ ἐκείνην τῆς διαδοχικῆς ἀναβολῆς κρίσις καὶ ἀνακοίνωσης ἀποτελέσματος, πρέπει αὐτὴ τῇ φορᾷ νὰ καταρτισθῇ μιὰ, ὅσο ἐστὶν ἐπιθυμητὴ καὶ πολυμελὴς κριτικὴ ἐπιτροπὴ, ἡ νὰ μπορῇ—ἔστω καὶ σ' ἓνα ἑξάμηνο—, νὰ διαβάσῃ ὅλα τὰ πολυάριθμα θεατρικὰ ἔργα, ποὺ συνήθως ὑποβάλλονται σ' αὐτὴν τοὺς διαγωνισμοὺς. Κάθε μέλος τῆς ἐπιτροπῆς, ποὺ θὰ ἀναλάβῃ νὰ διαβάσῃ καὶ ἡ περισσύτερα ἔργα, (ὅσα θὰ τοῦ πέμψουν ἀνάλογα μὲ τὴ συγκομιδὴν),—ἂν βέβαιον εἶναι ὅτι ἔχει θεατρικὴ ἀρμοδιότητα καὶ δὲν εἶναι ἀπλὸ διακοσμητικὸ στοιχεῖον τῆς ἐπιτροπῆς—, εἶναι σὲ θέσιν νὰ διαγνώσῃ τὴν ἀξίαν ἢ ἀπαξίαν τοῦ καθενὸς ἔργου καὶ νὰ συντάξῃ τὴν ὑπεύθυνον εἰσήγησίν του ἐν συντόμῳ καὶ τὰς ἐκτετατάς του γνώσεις (λ.χ. μέσα ἐν ἑξήμισιν). Φυσικὰ τὰ πρωτόλεια διαβάζονται μὲ τὴν πρώτην ματιὰ (μὲ ὑπὸ

δειγματοληψίαν) καὶ μπαίνουν στὸ περιθώριον. Ἔτσι μένει πολὺτιμος χρόνος γιὰ τὴ μελέτη καὶ ἀξιολόγησιν ὅσων παρουσιάζουν θεατρικὴ οἰκονομίαν, ζωντανούς χαρακτῆρες, στρωτὸ διάλογον κ.λ. Τέλος ὁ κάθε κριτὴς ἀπομονώνει ἀπὸ τὴν ὁμάδα ἔργων, ποὺ διάβασε, ἓνα ἢ περισσότερα ἄξια βραβεῖου δικαιολογώντας ἀναλυτικὰ τὴ γνώμην του. Κατὰ τὸ δεύτερον δίμηνον (ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς τῶν ἔργων) τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ἀνταλλάσσουν μεταξὺ των ἐκ τῶν ἔργων, ποὺ ἔκριναν, μόνον ὅσα εἶναι ἄρτια ἢ προσεγγίζουσιν τὸ ἄρτιον. Ἔτσι δίπλα στὴν ἀναγραμμένη γνώμην τοῦ πρώτου κριτοῦ θὰ προστεθῇ καὶ ἡ ἀντείσχησις τοῦ δευτέρου κριτοῦ, πρᾶγμα ποὺ ἀποτελεῖ ἐγγύησιν μεγαλύτερης ἀντικειμενικότητος καὶ ἀμεροληψίας. Ἐπὶ ἀσυμφωνίας τῶν δυὸ εισηγητῶν αἶρει τὴ διαφωνίαν ἢ ὁλομέλεια τῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ τὸ τρίτον δίμηνον (ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς τῶν ἔργων). Τὸ τελευταῖον αὐτὸ διάστημα τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐπιτροπῆς διατίθεται ὅχι μόνον γιὰ τὴν ἄρσιν τῶν διαφωνιῶν εισηγητῶν καὶ ἀντεισηγητῶν, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ ὀριστικὸν ξεδιάλεγμα τῶν ἔργων, ποὺ θὰ διεκδικήσουν τὰ βραβεῖα. Τὰ ἔργα αὐτὰ διαβάζονται καὶ συζητοῦνται ἀπὸ τὴν ὁλομέλειαν τῆς Ἐπιτροπῆς· στὸ τέλος, ἀφοῦ περάσουν ἀπὸ δυὸ ἄλλες κρίσεις πρώτῳ τεταρτέῳ (τοῦ εισηγητοῦ καὶ τοῦ ἀντεισηγητοῦ). Δὲν ξέρω, ποῖα ἀκριβῶς διαδικασία

τηρήθηκε στην κρίση τοῦ Α' δραματικοῦ διαγωνισμοῦ. Ἴσως μὲ τὴ γνώμη μου νὰ «κομίζω γλαῦκα εἰς Ἀθήνας».

Β') Θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποκλεισθοῦν τοῦ διαγωνισμοῦ (ἢ τοῦλάχιστον τοῦ βραβείου) θεατρικοὶ συγγραφεῖς «φτασμένοι», γιατί σκοπὸς τοῦ διαγωνισμοῦ δὲν εἶναι νὰ ἀμείψῃ ἠθικὰ καὶ χρηματικὰ ὅσους ἔχουν ἤδη πάρει τὴ θέσιν τους στὰ νεοελληνικὰ Γράμματα καὶ ἔχουν παχυλὰ εἰσοδήματα ἀπ' τὴν ἐργασία τους, ἀλλὰ νὰ παρουσιάσῃ νέους συγγραφεῖς, νὰ τοὺς ἐνθαρρύνῃ, νὰ τοὺς προβάλλῃ. Μὲ αὐτὰ τὰ νέα ταλέντα θὰ πλουτισθῇ καὶ θὰ ἀνανεωθῇ ἡ θεατρικὴ μας τέχνη. Ἀφοῦ οἱ παλαίμαχοι δὲν θέλουν νὰ τὸ καταλάβουν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ φράζουν τὸ δρόμο μὲ τὸν ὄγκο των στοὺς νέους, τοῦλάχιστο ἄς τοὺς ἀποκλείσῃ κάποιος ἄλλος ἀπ' αὐτὸν τὸν ἀθέμιτο συναγωνισμὸ μὲ τοὺς ἄγνωστους (στὸ πανελλήνιο) καὶ ἀδύνατους (σὲ ἐπιρροή) συγγραφεῖς. Δὲν θάταν ἀντίθετο—νομίζω—πρὸς τὸ καλῶς νοούμενο συμφέρον τῆς ἐθνικῆς μας τέχνης νὰ προτιμᾶται στὴ βράβευση τὸ ἔργο ἑνὸς νέου, ἔστω κι ἂν κάπως ὑστερεῖ σὲ τεχνικὴ κατασκευὴ συγκρινόμενο μὲ τὸ ἔργο ἑνὸς ἀναγνωρισμένου συγγραφέα, ποὺ διεκδικεῖ τὸ βραβεῖο, ἄρκει τὸ ἔργο τοῦ νέου νὰ εἶναι πρωτότυπο στὴ σύλληψη τοῦ θέματος καὶ νὰ μπορῇ νὰ σταθῇ στὸ θέατρο.

Ἄς μὴ νομισθῇ, ὅτι γίνομαι συνήγορος τῆς ἀνεύθυνης προχειρογραφίας στὴν τέχνη. «Πολλοὺ γε καὶ δεῖ». Ἀπλῶς θέλω νὰ τονίσω, ὅτι χρωστᾶμε νὰ δείχνουμε περισσότερη στοργὴ στὰ ἔργα τῶν Νέων, ποὺ ἴσως νὰ μὴν εἶναι ἁρτιωμένα (γιατὶ τοὺς λείπει ἡ τεχνικὴ πείρα), ἀλλὰ μποροῦν μὲ τὸ ἀζημιώτο νὰ ὑποστοῦν τὴ σύγκριση μὲ ἔργα (ὄχι μόνον νεανικὰ) μερικῶν ἀπὸ τοὺς κατέχοντες σήμερα τὰ σκῆπτρα τῆς θεατρικῆς τέχνης στὴν Ἑλλάδα.

Γ') Δὲν συμφωνῶ μὲ τὴ γνώμη τοῦ κ. Γεω. Σπαταλά, ὅτι τὰ ὑποβαλλόμενα στὸν Κρατικὸ διαγωνισμὸ θεατρικὰ ἔργα θὰ πρέπει νὰ εἶναι τυπωμένα καὶ ὄχι χειρόγραφα ἢ δακτυλογραφημένα... Γιὰ πολλοὺς λόγους τὸ ἔργο τῆς κριτικῆς Ἐπιτροπῆς θὰ ἦταν πιὸ εὐκόλο, ἂν εἶχε νὰ κρίνῃ εὐπρόσωπα βιβλία καὶ ὄχι κακογραμμένα

τετράδια... Ὅμως εὐκόλο μπορεῖ νὰ ἀταχθῇ τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι μὲ τὸν ὅρο ἀποκλείονται ὅσοι δὲν ἔχουν τὴ δυνατότητα νὰ τυπώσουν τὸ ἔργο τους, (ποὺ ἴσως ἀξίζει, καὶ ὅμως ἐμποδίζεται ἀπὸ λόγους καθαρὰ τεχνικοὺς νὰ φτάσῃ στὴν κριτικὴ Ἐπιτροπὴ).

Ἄλλη ἀντίρρηση στὴν πρόταση τοῦ Σπαταλά εἶναι ἡ ἐξῆς: Γιὰ τὰ ἐκτυπωμένα ἔργα θὰ εἶχαν γραφῇ κριτικὲς σὲ ἐφημερίδες ἢ περιοδικὰ, ποὺ θὰ ἐπηρέαζαν ἐνῶς ἡ δυσμενῶς τὸν εἰσηγητὴ τοῦ διαγωνισμοῦ, ὅσο κι ἂν προσπαθοῦσε νὰ μὴ ἀντικειμενικὸς στὴν κρίση του. Ἄς σκεψομε, ὅτι μὲ τὸ τύπωμα τοῦ βιβλίου θιγόνταν γνωστὸς ὁ συγγραφέας τοῦ ἔργου καὶ τότε θὰ εἶχαμε παρωδία διαγωνισμοῦ ποὺ θὰ ἐπικρατοῦσαν οἱ γνωστὲς μετὰ μὲ μαθηματικὴ ἀκρίβεια...

Τὸ μόνον σωτήριον θάταν νὰ μὴν φασίζουσιν νὰ στέλλουσιν ἔργα οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, ἀλλὰ μόνον ὅσοι ἔχουν μὲ τὸ ταλέντο καὶ ἐπαρκὴ γνώση τῆς τριτικῆς οἰκονομίας. Καὶ νὰ ἐργάζονται συνειδητὰ καὶ ἐντελῶς ἀπροσωπώλητα μέλη τῆς κριτικῆς Ἐπιτροπῆς ψάχνοντες νὰ βροῦν τὸν κρυμμένο θησαυρό. Καὶ σικὴ προϋπόθεση γιὰ τὴν ἐπιτυχίαν προσπάθειάς των εἶναι νὰ ἔχουν εὐαίσθησιν, ὁξυδέρκειαν καὶ τέλεια γνώση τῶν τρικῶν ζητημάτων. Καὶ ἄς μὴ ξεχνᾶμε κατὶ ἄλλο οὐσιώδες:

Ὁ κρατικὸς διαγωνισμὸς θεάτρου εἶναι θεσμὸς συντηρητικὸς. Μένως ἔργα ἀμφίβολης ἀξίας, γραμμένα «κατὰ μίμησιν ξένων προτύπων», βολικὰ νεωτεριστικὰ ἢ πρωτοποριακὰ κυρίαρχο τὸν παραλογισμὸ (ἢ ἄλλο ἴσως) δὲν μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν βράβευτα, ἐκτὸς ἂν θέλομε ἐμεῖς οἱ νεοὶ νὰ κόψωμε τὸ νῆμα τῆς ἐθνικῆς παραδόσεως.

Λοιπὸν ἄνθρωποι (θεωρούμενοι κριτικοί), ποὺ ἔχουν ὥς αἰσθητικὸ πνεῦμα τοὺς τοὺς ἐξωφρενισμοὺς στὴν τέχνην ἔχουν θέσιν στὴν κριτικὴ Ἐπιτροπὴ καὶ τοῦ διαγωνισμοῦ, ἂν δὲν θέλομε νὰ ἐκφυλίσωμε καὶ νὰ τὸν γελοιοποιήσωμε

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ

Απὸ δημόσιες συζητήσεις ποὺ ἔγιναν τὸ Ἰνστιτούτο αὐτὸ στὴν πόλιν μας ἔφεραν στὸ προ-
πλήνιο τοῦ ἐνδιαφέροντος τὸ θέμα τῶν ἐκ-
παιδευτικῶν ἀναγκῶν τῆς Ἡπείρου. Ἡ
μιά, ποὺ ὁργανώθηκε ἀπὸ τὴν Ἑταιρεία
Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν, ξεκινοῦσε ἀπὸ τὴν
πρόθεση ὅχι μόνο νὰ ἀναμοχλεύσῃ τὸ ὅλο
ἔντημα, νὰ συγκεντρώσῃ τὰ στατιστικὰ
στοιχεῖα καὶ νὰ βγάλῃ ἀπὸ τὴ μελέτη τῶν
τὰ ἀνάλογα πορίσματα σὲ Πανηπειρωτικὴ
ἑλίμακα, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀνιχνεύσῃ τὶς δυ-
νατότητες ἐνὸς συγκερασμοῦ τοῦ μηνύμα-
τος ποὺ ἐκπέμπεται ἀπὸ τὴ φωτεινὴ περί-
οδο τοῦ ἡπειρωτικοῦ διαφωτισμοῦ, μὲ τὰ
ἰτήματα ποὺ ἀπορρέουν ἀπὸ τὸ παιδαγω-
γικὸ ἰδεῶδες τῆς ἐποχῆς μας. Ἡ ἄλλη,
ποὺ συγκροτήθηκε μὲ πρωτοβουλία τοῦ
Παιδαγωγικοῦ Συλλόγου Ἰωαννίνων, ἦταν
εἰς ἑκείνην τὴν εἰδικὴ καὶ ἀσχολήθηκε διεξο-
δικὰ μὲ τὶς ἐκπαιδευτικὰς ἀνάγκες τῆς πό-
λεως καὶ τοῦ Νομοῦ. Καὶ οἱ δυὸ ἀνεξάρ-
τητα ἀπὸ μερικὰς ὁργανωτικὰς ἀδυναμίας
οὐ παρουσίασαν, στάθηκαν ἐποικοδομη-
κὰς, ἔφεραν στὴν ἐπιφάνεια ἀνάγκες καὶ
ἐλλείψεις, ἄγνωστες στὸ πολὺ κοινόν, κέν-
τησαν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀρχῶν καὶ ἔδω-
σαν τὴ δυνατότητα στὸν ἐγγῶριον τύπον νὰ
σχημαθῇ μὲ τὸ θέμα ἀπὸ κάθε πλευρὰ
καὶ νὰ μεταφέρῃ τὰ ἡπειρωτικὰ αἰτήματα
τὸν τομέα αὐτὸ πρὸς τὸ κέντρο. Ἐχομε
ἡ γνώμην πὺς, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν
ἐξοικειώμεθα νὰ δημιουργηθοῦν ἐντυπωσιακὰς
ἐλπίδες, γιὰ τὴν ἡπειρωτικὴν ἐκπαίδευσιν
ὅτι ἀποτελεῖ αὐτὸ ἀπαρκὲς στοιχεῖον τῆς
οἰκίας μας ἀλλὰ συνάρτηση πολλῶν γενικῶν
πραγμάτων, οἱ ἐντυπώσεις ἀπὸ τὶς δημό-
σιες συζητήσεις θάχουν εὐεργετικὸ ἀντί-
κτυπον στὴν ἐπίλυση πολλῶν ζητημάτων
οὐ συνδέονται μὲ τὸ διδακτηρικόν, τὸ
ποσοτικὸν τῶν σχολείων, τὴν προαγωγὴν
τῶν κλ.π. Κι' ὅλα αὐτά, σὲ τελευταία ἀνά-
γκη, δὲν εἶναι λεπτομέρειες μὰ ὁργανικὰς
ἐπὶ τῆς οἰκίας. Γι' αὐτὸ καὶ τῶν δυὸ ὁργανι-
κῶν ἡ πρωτοβουλία εἶναι ἀξιόπαινη.

✽

Ἑταιρεία Ἀνθρωπιστικῶν Σπουδῶν

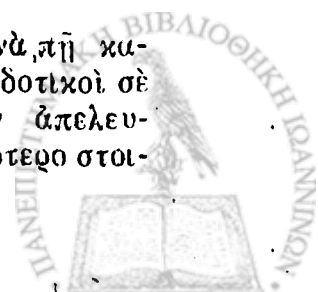
Τὸ Γιάννινα, τὶς πρωτεύουσες τῶν

Ἡπειρωτικῶν νομῶν ἀλλ' ἀκόμα καὶ ἀ-
κριτικὰς κομπολόους μας ἐπεσκέφθηκε τὸ
Μάιο κλιμάκιον τῆς Ἑταιρείας Ἀνθρωπι-
στικῶν Σπουδῶν ποὺ ἀπετελεῖτο ἀπὸ τοὺς
διακεκριμένους καθηγητὰς κ.κ. Βουρβέρη,
πρόεδρον, Χρήστου καὶ Ἀλεξόπουλο καὶ ἔ-
δωσε σειρά διαλέξεων στὸ κοινόν καὶ τοὺς
μαθητὰς τῶν ἀνωτέρων τάξεων τῶν Γυ-
μνασίων. Οἱ διαλέξεις αὐτὲς ἦταν πραγμα-
τικὰ μιὰ λαοπαιδευτικὴ ἐνέργεια γιὰ τὴν ἀ-
σχολήθηκαν κυρίως μὲ τὴν οὐσίαν τοῦ ἀν-
θρώπινου στοιχείου στὸν ἄνθρωπον, αὐτοῦ
ποὺ ἡ παρουσία τόσο ἀναγκαῖα θεωρεῖται
σήμερα. Ἡ τεχνοκρατία καὶ τὸ ὕλιστικόν
περιεχόμενον τῆς ἐποχῆς μας ἀποτελοῦν μιὰ
θανάσιμη ἀπειλὴ γιὰ τὸν ἄνθρωπον. Γιατὶ
ἀν ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ δημιουργοῦν τὶς ἀ-
νέσεις τῆς συγχρόνου ζωῆς ἡ ἀκόμα τοῦ
προετοιμαζομένου τὴν ἔξοδο ἀπὸ τὰ «στενὰ»
σύνορα τοῦ πλανήτη μας, ἀπὸ τὴν ἄλλην
σκληρύνουν τὴν ψυχὴν του, τὸν ἀποξενώ-
νουν ἀπὸ ὅλα τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀνθρωπι-
σμοῦ του καὶ δημιουργοῦν τὸν κίνδυνον τῆς
μεταπτώσεώς του σὲ μηχανή, ὅμοια μὲ
κεῖνες ποὺ ὁ ἴδιος ἐφεῦρε στὴν προσπά-
θειά του νὰ ἀποκαλύψῃ τὰ μυστικὰ τῆς
φύσεως καὶ νὰ κατακτήσῃ τὸ σύμπαν. Ἡ
προσπάθεια συνεπῶς ποὺ καραβάλλει ἡ
Ἀνθρωπιστικὴ Ἑταιρεία, νὰ προσγειώσῃ
τὸν ἄνθρωπον στὴν ἀνάγκην νὰ ἐπανέσῃ
τὸν ἀπωλεσθέντα ἑαυτὸν του καὶ νὰ ἐξ-
ισορροπήσῃ τὰ τεχνικὰ ἐπιτεύγματα μὲ τὴν
ἀνάλογον καλλιέργειαν τῆς ψυχῆς του, ὅχι
μόνον εἶναι ὠφέλιμη γιὰ τὸν τόπον μας, μὰ
ἀποτελεῖ καὶ κραυγαλέα ἀνάγκη ποὺ πη-
γάζει ἀπὸ τὸ ἱστορικὸ παρελθόν μας καὶ
τὰ πολιτιστικὰ ἐπιτεύγματα. Αὐτὸ ση-
μαίνει πὺς οἱ ἀνθρωπιστικὰς σπουδὰς δὲν
συγκροτοῦν ἓνα αἶτημα παρελθοντολογίας
ἀλλὰ ὑποδηλώνουν τὸ περιεχόμενον τοῦ μύ-
θου μας, αὐτοῦ ποὺ τὴν συνέχεια πρέπει
νὰ ἐξασφαλίσουμε ἂν θέλουμε νὰ ἐπι-
βιώσουμε.

I.N.N.

ΟΙ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

Οἱ τελευταῖοι μῆνες μπορεῖ νὰ πῇ κα-
νεὶς πὺς στάθηκαν οἱ πλέον ἀποδοτικοὶ σὲ
πνευματικὰς ἐκδηλώσεις ἀπὸ τὴν ἀπελευ-
θέρωσιν ὡς τὰ σήμερον. Τὸ βασικώτερον στοι-

χείο τῶν ἐκδηλώσεων αὐτῶν ἀποτελοῦσαν οἱ διαλέξεις ποὺ δόθηκαν ἀπὸ διαφόρους ὁργανισμοὺς—μὲ πρωτοπορεία τὴν Ἑταιρεία Ἑπειρωτικῶν Μελετῶν—καὶ μὲ θέματα ποὺ ἱκανοποιοῦσαν παντοῖα ἐνδιαφέροντα. Πραγματικὰ ὄχι μόνο ὅλες σχεδὸν οἱ Κυριακὲς εἶχαν καλυφθῇ ἀπὸ τῆς διαλέξεις μὰ καὶ πολλὰ ἀπογεύματα. Ἡ προσέλευσις τοῦ κοινοῦ, γενικά, ἦταν ἀθρόα καὶ οἱ ἀντιδράσεις ἱκανοποιητικές. Ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν εὐδαίμονες ἐνδείξεις γιὰ τὴν ἀνοδο τῆς πνευματικῆς στάθμης μας. Κι' εἶναι φυσικό, ἡ καλλιέργεια αὐτῆς ποὺ ἐπιτελεῖται συνεχῶς καὶ μὲ ἐπιμονὴ τὰ τελευταῖα χρόνια, νὰ ἀποδώσῃ καρποὺς πλούσιους. Ἐμεῖς τὸ πιστεύουμε. Κι' ἂς ἔχουν ἀντίθετη γνώμη οἱ μεμψίμοιροι καὶ οἱ ἐξ ἰδιοσυκρασίας ἐπικριταί...

Η ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΠΥΡΣΙΝΕΛΛΑ

Ἡ προτομὴ τοῦ Β. Πυρσινέλλα, ποὺ ἔστησε (στὴ νέα πλατεῖα πίσω ἀπ' τὸ ξενοδοχεῖο «Ἀβέρωφ») ὁ Δῆμος Ἰωαννιτῶν, εἶναι σὰν πράξη τῆς πόλεως ἀξιεπαινη. Ἐν τούτοις, ὁμως, σὰν προτομὴ συγκεκριμένης μορφῆς, δὲν εἶναι καθόλου πειστική. Φαίνεται, πῶς ὁ Νικόλας (ὁ γλύπτης ποὺ τὴν ἔφτιαξε), δὲν δυνήθηκε νὰ συλλάβῃ καλὰ τὴν φυσιογνωμία τοῦ εὐεργέτη καὶ νὰ ὁργανώσει ἐκεῖνα τὰ ἔντονα χαρακτηριστικά ποὺ εἶχε καὶ ποὺ τόσο εὐκόλως τὸν ξεχωρίζαν ὡς ἀνθρώπινο τύπο. Ἔτσι, δείχνει νὰ εἶναι ἓνα ἔργο ποὺ ξεφεύγει ἐπικίνδυνα ἀπ' τὴς προθέσεις τοῦ καλλιτέχνη. Δὲν ἔχομε ὑπ' ὄψην μας ἂν ὁ Νικόλας γνώριζε ἢ ὄχι τὸν Πυρσινέλλα ἢ ἂν στηρίχθηκε ἀποκλειστικὰ στὶς φωτογραφίες. Ὡστόσο, ὅπως κι' ἂν ἔχει τὸ ζήτημα, παραμένει τὸ γεγονός. Καί, ξεκινώντας, ἀκριβῶς ἀπ' αὐτὸ (ποὺ εἶναι προσωπικὴ μας γνώμη), θυμούμαστε, πῶς ὁ κ. Παῦλος Βρέλλης, ὁ γνωστός καὶ συμπολίτης μας γλύπτης, εἶχε ζητήσει ν' ἀναλάβῃ ὑπεύθυνα νὰ φτιάξῃ αὐτὴ τὴν προτομὴ. Κι' ἀπ' ὅ,τι ἔξομε, στὴν ἀρχή, ὁ Δήμαρχος εἶχε αποφασίσει νὰ τὴν ἀναθέσῃ σ' αὐτόν, πράξη ποὺ, κατὰ τὴν γνώμη μας, εἶχε τὶς πλεονεκτήσεις ἐγγυήσεις ἐπιτυχίας. Γιατί, ὁ κ. Βρέλλης, ἐκτὸς ποῦ, κατὰ τὴν δική μας ἀξιολόγηση (προσωπικὴ ἀποψη τοῦ ὑποφαινόμενου), εἶναι μιὰν ἀπ' τὶς καλύτερες ἐλπίδες μεταξύ τῶν καλλιτεχνῶν μας, γνώρισε ἀπὸ κοντὰ, ὅσο λίγοι, τὸν Πυρσινέλλα. καί, κατὰ συνέπεια, ἤξερε πολὺ καλύτερα τὸ θέμα τοῦτο. Τώρα, πῶς ἐγένετο, ὥστε, τὴν προτομὴ αὐτὴ νὰ τὴν πάρῃ ὁ Νικόλας, εἶναι ἓνα ζήτημα ποὺ δὲν πέφτει σὲ μᾶς νὰ τὸ κρίνουμε. Ἐκεῖνο, ὁμως, ποὺ μᾶς ὑποχρεώνει στὴν κριτικὴ τῆς προτομῆς τοῦ Πυρσινέλλα, εἶναι ὄχι γιατί δὲν δόθηκε αὐτὴ στὸν Βρέλλη ἢ γιατί δὲν

ἔχομε καὶ καλὴ γνώμη γιὰ τὴ γλυπτικὴ τοῦ Νικόλα, ἀλλὰ γιατί δὲν εὐτύχησε ὁ καλλιτέχνης τοῦτος νὰ στήσῃ στὴν πόλιν μας κατὰ πλεονεκτήματα ἀπ' τὴν μορφὴ τοῦ εὐεργέτου, τοῦ γίου, βουλευτοῦ καὶ Δημάρχου τῶν Ἰωαννινῶν. Καί, πάλι, τονίζομε πῶς, ἄσχετα μὲ τὸ καλλιτέχνημα, ἡ πράξη τοῦ Δήμου νὰ τιμῇ τὴν μνήμη τοῦ Πυρσινέλλα εἶναι ἀξιεπαινη. Κι' ἂν ἀποτελοῦσε ἀκόμα ἐκπλήρωση ἱεροῦ καὶ κοντος ἢ, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, ἀπότιση ἱεροῦ τιμῆς πρὸς τὴν μνήμη καὶ τῶν ἄλλων, τὰ κατὰ καιροὺς, μεγάλων εὐεργετῶν τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννινῶν.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΚΑΤΑΓΩΓΗ—Βασίλη Λιάσκα.—Λίγοι ναι οἱ νεώτεροι ποιητὲς μας ποὺ δὲν ἐπαναλαμβάνουν τὸν ἑαυτό τους σὲ κάθε νέα τους σελόγη. Θέλω νὰ πῶ πῶς οἱ περισσότεροι, παρ' ὅτι ἀπὸ τὸ γενικό κλίμα τῆς ἐποχῆς, θ' ἔχουν γιὰ τὸ ἐσωτερικό τους χάος ἢ ἔστω ἰσχυρότητα—σπανιότερα—τὴν πίστη τους ἓνα καλύτερο αὐριο. Μὴν ἔχοντας τίποτε ἄλλο νὰ ποῦν, ὅσο γνήσιος κι' ἂν εἶναι ὁ πόντος ἢ ἡ καρτερία τους, ἔρχεται στιγμὴ κορυφῆς.

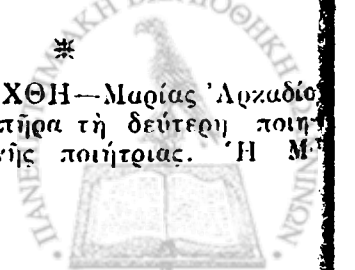
Ὁ Βασίλης Λιάσкас εἶναι μιὰ ματωρὴ ψυχὴ. Μέσα του ἀντιπαλεύουν τόσες καὶ τὸ δυνάμεις ποὺ γυρεύουν λυτρωτικὴ διέξοδο ἀπὸ τὸν πόνο. Δὲν μπορεῖ, ἀκόμη κι' ἂν τὸ ἠθέλε, νὰ «τυπώσῃ» ποιητὴν. Γι' αὐτὸ καὶ παρακολουθοῦμε συλλογὴ σὲ συλλογὴ μιὰ ἀνοδική, ἀσθματική πορεία ποὺ ἀφήνει πίσω της μιὰ γραμμὴ κόμπος αἵματος καὶ ἰδρώτα.

Ὁ ποιητὴς μᾶς χάρισε ἄλλοτε συνθέσεις ποὺ φαίνονταν καθαρά ἢ ὑπαρξὴ μιᾶς πρῆξης κι' ἀνυπότακτης φύσης ποὺ πλαντοῦσε μέσα στὴν μεγάλη πόλιν μὲ τὶς ἀσφαλτοστρώμενες λεωφόρους. Τώρα οὐσιαστικὰ ἀνανεώθηκε ἀλλὰ καὶ ἀναμφισβήτητα πιά κάτοχος τοῦ Ποιητικοῦ Λόγου στρέφεται περισσότερο πρὸς τὰ ἄδυτα τῆς ψυχῆς του καὶ ἀνελέητα γὰρ μαχαίριες γιὰ νὰ διαπιστώσῃ κι' ὁ ἴδιος δέος πῶς τὸ μάτωμα, τὸ ἀγιασμένο ἀπὸ πόνον, εἶναι ἡ μοῖρα κάθε ἀληθινοῦ δημιουργοῦ.

Λίγες, ἐλάχιστες ἀπὸ τὶς ποιητικὲς συλλογὲς ποὺ κυκλοφόρησαν τὸ 1961 περιέχουν εὐγένεια, τὸν συγκρατημένο μοντερνισμό, τὴν μερῶς ἐκτεταμένη ποιητικὴ πνοὴ τῆς «Κατὰ γῆς» τοῦ Βασίλη Λιάσκα. Εἶναι τοῦλάχιστον ἀξιο ἀπορίας γιατί δὲν ἀναφέρθηκε ἀνάμεσα στὶς ἐπικρατέστερες γιὰ τὸ φετινὸ Βραβεῖον τῶν 12.

ΜΑΚΡΙΝΗ ΟΧΘΗ—Μαρίας Ἀρκαδίου.—Μὲ ἰδιαίτερη χαρὰ πῆρα τὴ δεύτερη ποιητικὴ συλλογὴ τῆς Ἀρτινῆς ποιήτριας. Ἡ Μ.

καδίου ανήκει στην κατηγορία εκείνη των λαϊκών που συνεχίζουν μια ευγενική παράδοση γιατί δεν μπορούν να κάνουν αλλιώς. Οίλοι αναβλύζουν από μέσα τους τρυφεροί και απάντων άγνοι. Δεν προσπαθεί ή Μ.Α. να κληθεί με λεκτικές ακροβασίες ούτε να μάς πλήσει κοινές φιλοσοφίες γραμμένες «δηθεν» στίχους όπως άλλες κυρίες των Γραμμάτων. Αποτελεί νομίζω ιδιαίτερη τιμή για την τειρο ή ύπαρξη τέτοιων πνευματικών μορ-ων που αδόρυβα δουλεύουν στίβοντας την ή-την καρδιά τους και προσφέροντας ότι έ-ν και δεν έχουν.

Πότε ακολουθώντας πιστά την παράδοση πότε πασχίζοντας να ξεκόψει απ' αυτήν ως στο τελευταίο μέρος της συλλογής) δεν ρει ούτε στιγμή να μάς συγκινεί:

Και νά! μέσ στου χινόπωρου
τά νοτισμένα στράτα
ξεχύθηκαν τα νειάτα.
Και μεσ' ενός απόβραδου
ιή λαγγεμένην ώρα
έξέσπασεν ή μπόρα.
Κι' ακούστηκε στην έρημιά
άξαφνα τότε έμπρός μου
τραγούδι τ' άλλου κόσμου.
Ήταν ή Ζωή που έσπινε
μέσ στον χορόν αντίμα
τό γέλιο και τό κλάμα.

Αν υπήρχαν μερικοί ποιητές μας που να-φραν με την ίδια συγκίνηση, ή απλή ποίηση χαμηλόφωνων αναπολήσεων και των μι-ν τρυφερών στιγμών δεν θα είχε σχεδόν ή από τα Γράμματά μας.

✱

ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΧΩΡΙΣ ΗΛΙΟ—Γιώργη Χα-α. — Ένα συμπαθητικό τομίδιο με δέκα δι-ατα, τό βιβλίο του Γιώργη Χαλατσά, δεν ερούμε να πούμε πως δεν διαβάζεται με εύ-ια. Μ' άλλα λόγια τό ύφος του είναι ά-το, ρέει ήσυχα, χωρίς να σε κάνει να σκον-εις. Όμως αυτό είναι άραγε άρκετό για σγυριστούμε πως οί «Ανθρωποι χωρίς ή-α αποτελούν ένα αξιόλογο βιβλίο; Δεν έτυχε ιαβάσω ποτέ στο παρελθόν τίποτε δικό του ή υποπτεύομαι πως όλα του τά πεζογραφή-α θα κινούνται μέσα στο ίδιο κλίμα. Υ-ει μια διάθεση αγωνιστική, μια κραυγή αρτυρίας για κάθε είδους κοινωνικές άδι-α, μέσα στις γραμμές του. Ευχάριστο βέβαια ή για ένα πνευματικό άνθρωπο. Δείχνει μια ή και τίμια τοποθέτηση χωρίς φανατισμούς ή παρόμοια, όμως πιστεύουμε πως ό συγ-ρέας έχει κι' άλλες δυνατότητες που θα ή επιτρέπανε μια ανανέωση και που ακόμη έχουν βρει τον τρόπο να ξεχυθούν από τον μένο έσωτερικό του κόσμο.

✱

Ο ΠΟΤΑΜΟΣ—Κίμων Φαραντάκη.—Με

πολλή χαρά χαιρετίζουμε την πρώτη εμφάνιση στα Γράμματά μας του Κ. Φαραντάκη. Ό Κρη-τικός πεζογράφος παρουσιάζεται στην Λογο-τεχνία μας με άρκετά εφόδια και με προθέσεις άξιες κάθε αγάπης και σεβασμού. Τόν συγκινεί ιδιαίτερα, τόν πληγώνει, ό θεσμός των ύπηρε-των που υπάρχει στον τόπο μας ακόμη, και ξε-κινώντας από αυτό μάς διηγείται με τρόπο ά-πλό, σαφή και άβίαστο μια ιστορία λυπητερή δυό όρφανών παιδιών που μάχονται μάταια να πλάσουν κάτι καλύτερο, να βγούν σε κάποιο ξε-φωτο, μακρινά από την μαυρίλα της καθημερι-νής τους ζωής.

Η φράση του Κ. Φαραντάκη είναι λιτή, κοφτή όπως ταιριάζει στο θέμα της ιστορίας του. Έχει ακόμη ένα άλλο άτίμητο προσόν: Ξέρει να κρατά τό ενδιαφέρον του αναγνώστη, κι' αυτό είναι από τά πρώτιστα για ένα πεζο-γράφο. Ίσως που και που να πλατύνει έλα-φρά, να παρασύρεται σε σχόλια που μειώνουν κάπως την γοργότητα της αφήγησης, όμως γρή-γορα συνέρχεται, τό θέμα του τόν συνεπαίρνει και προχωράει με βήμα σταθερό προς την τε-λική λύση της τραγωδίας. Ίσως θάταν λίγο παράτολμο να ριψοκινδυνεύαμε προβλέψεις για τό μέλλον, όμως οί δυνατότητες που διαφαί-νονται κάτω από τό κείμενο του «Ποταμού» μάς κάνουν να πιστεύουμε πως τό ταλέντο—τό άναμφισβήτητο—με την πείρα που θάρθει κι' αυτή με την ώρα της, γρήγορα θα μάς πα-ρουσιάσει ευχάριστες εκπλήξεις. Ό «Ποταμός» είναι κάτι πολύ περισσότερο από ένα συμπαθη-τικό πρωτόλειο. Τό δεύτερο έργο του νέου πεζογράφου θα πρέπει να είναι καρπός ώριμης.

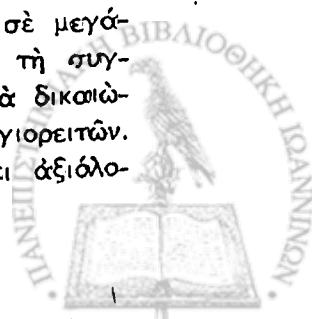
ΠΑΥΛΟΣ Π. ΝΑΘΑΛΛΗΛ

✱

Σταύρου Παπαδόπου: «ΑΙ ΣΛΑΥΙΚΑΙ ΔΙΕΙΣ-ΔΥΣΕΙΣ ΕΝ ΑΓΙΩ ΟΡΕΙ» 1961.

Η ιστορία άνοίγει τά μάτια των ανθρώ-πων, δίνει διδάγματα και παραδείγματα για την πρόοδο και τό μέλλον τους. Ιστορικό εί-ναι και τό βιβλίο με τόν παροπάνω τίτλο του άξιωματικού κ. Σ. Παπαδόπου. Πρέπει να δούλεψε σκληρά ό συγγραφέας στην ιδιάζου-σα αυτή πολιτεία των άσκητών. Κι όσο εί-ναι πιθανόν άδικημένος... άλλο τόσο και τιμη-μένος απ' όσους ξέρουν κι εκτιμούν τις σοβα-ρές πνευματικές εργασίες. Μπορεί να γράφτη-καν πολλά για τό Άγιονόρος. Μά ό ζήλος κι ή συνείδηση εύθύνης στην περισυλλογή και την ακρίβεια των στοιχείων τιμούν ιδιαίτερα τόν κ. Σ. Π.

Τό έργο αυτό έχει 160 σελίδες σε μεγά-λο σχήμα, περιέχει την προέλευση, τη συγ-κρότηση, τη νομική διάρθρωση και τά δικαιώ-ματα των από αιώνας μοναζόντων άγιορειτών. Γραμμένο σε καθαρεύουσα, συνοφάνει αξιόλο-

γα τὸ ἱστορικό του ὑλικό, καὶ τὸ συνταιριάζει με ἀριθμούς καὶ χρονολογίες ντοκουμέντα-ρισμένο καὶ με τεκμήρια καὶ παρρησιόχα πα-λιῶν ἐκεῖ κατὰ καιροὺς «θρησκευτικῶν» βιωμά-των. Ἔργο ἀποκαλυπτικὸ καθὼς παρουσιάζει τὸ βίον καὶ τὴν πολιτεία τῶν σλαβικῶν μειονο-τήτων —ἀπὸ πολὺ παλιὰ χρόνια— στὸ κα-ταφύγιο αὐτὸ τοῦ Ἀθῶ. Ἀντλοῦνται χρήσιμα διδάγματα, κι ἀναφέρονται οἱ ἀναγκαστικοὶ ἐκπατρισμοὶ τῶν ἀπόκληρων, τῶν τότε σλαβικῶν δυναστειῶν.

Ἡ αὐτοσυντήρητη προσκόλληση στὴ μετα-φυσικὴ ἰδέα, ἡ ψυχολογία κι ἡ νοοτροπία ἐκεῖ-νων τῶν ἀνθρώπων μ' ὅλες τὶς ἀδυναμίες καὶ τὶς ἀσχημασίους τους. Ὁ αὐταρχισμὸς κι ἡ ἀνηθικότητα. Τὰ σκάνδαλα κι οἱ ἐπαμβάσεις... ἀκόμα καὶ πρὸ πεντηκονταετίας, ὅλ' αὐτὰ πε-ριγράφονται, με ἐμπεριστατωμένη ἐρευνα κι ἀ-διαμφισβήτητη ἀλήθεια. Γι' αὐτὸ κι ἡ προέ-λευση τοῦ καλογερισμοῦ, τὰ αἷτια τῆς φυγο-μαχίας ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια, ἡ μετάγγιση τῆς ὑποκριτικῆς πίστεως, ὅλα δίνουν ἓνα ἐξέχωρο ἐν-διαφέρον στὸ βιβλίο, ποὺ θὰ πρέπει νὰ μελε-τηθεῖ εἰδικώτερα κι ἀπ' τοὺς κληρικοὺς τῆς χώρας ποὺ ἀγνοοῦν αὐτὰ τὰ κεφάλαια. Ἄς τὸ εὐχηθούμε με τὴν εὐκαιρία τῆς χιλιετηρί-δας ποὺ γιορτάζεται τῶρα γιὰ τὸ Ἀγιονόρος. Κι ὁ συγγραφέας ὡς νιώθει ἱκανοποιημένος. Οἱ κόποι τῶν ἱστορικῶν ὅταν ἡ ἱστορία δὲν κακοποιεῖται καὶ δὲν διαστρεβλώνεται, δὲν πάν-ποτέ χαμένοι.

✱

Ι. Π. Κουτσοχέρα: «ΓΟΛΓΟΘΑΣ» (ποιήμα-τα) 1961.

Ὁ Γιάννης Κουτσοχέρας εἶναι ποιητὴς ποὺ συνδυάζει τὴν ἀπλότητα με τὴν εὐγένεια. Ἀν-τλεῖ τὰ θέματά του ἀπὸ τὸ αἰώνιο καὶ πολὺ-πτυχο δράμα τῆς ζωῆς τοῦ Ναζωρίου, προσπα-θώντας νὰ τὸ συνδέσῃ με τὴ σημερινὴ πραγ-ματικότητα. Γιατὶ ὁ Χριστὸς, δὲν σταυρώθηκε τότε μονάχα σὰν ἰδέα καὶ πράξη, ἀλλὰ πά-σχει διαρκῶς ὡς τὰ σήμερα στὸ πρόσωπο τοῦ βασανισμένου ἀνθρώπου. Ὁ Ι.Π.Κ. ἂν δὲν φέρ-νει καινούργια οὐσία σὲ μιὰ ποιητικὴ ἀνανέω-ση ἢ τελείωση, ὑποδηλώνει με τὴν παρουσία καὶ τοῦ «Γολγοθᾶ» τοῦ πάνω ἀπόλα τὸ ἐν-διαφέρον του γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἀνθρώπινη προσωπικότητα. Ὁ ἴδιος, εἶναι μιὰ ποιητικὴ ψυχὴ, γιομάτη ἀστεῖρευτες εὐγενικὲς φιλοδοξίες νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν ἀνθρώπο τὴν πρόοδο, τὸ λαὸ του. Με τὰ σύμβολα τῶν τόπων τοῦ Ἱη-

σοῦ, ὁ Κουτσοχέρας κάνει μιὰ γλαφυρὴ ἀν-σύνθεση τοῦ ἀνθρωπίνου δράματος, ποὺ πηρ-ρίζει ἀπὸ τὰ βαθύτερα αἷτια τῆς ψυχικῆς καὶ τῆς τραγικῆς καὶ τῆς στερήσεως τοῦ ὅχλου. Ὁ «Γολγοθᾶς» τοῦ μι-ρεῖ σὲ πολλὰ σημεῖα νὰ ἔχει κοινοτοπίες. Ὁ-μως αὐτὲς εἶναι ἀσήμαντες. Ὁ ποιητὴς κό-μιὰ ἱστορικὴ ἀνάπλαση τοῦ ταπεινοῦ με-λείου τοῦ Θεανθρώπου, κι' ὡς ἔχει μιὰ πρ-καὶ ρηχὴ περιγραφή με τὸ βιβλικὸ ταιρια-στὴς ὕφος. Τὸ συμπλήρωμα τῆς ποιητικῆς τῆς τριλογίας τοῦ κ. Γ. Κ. (τ' ἄλλα δύο-βλῖα εἶναι: ὁ «Δεῖπνος τῆς Βιθυνίας» καὶ «Ἰ-δάνης ὁ ἀείροος») εἶναι μιὰ κάποια προσφ-στοὺς «διψασμένους», ὅπως λέει ἀνθρώπους, μάθουν πιὸ ἀθῶα κι εὐκολα νὰ ζοῦν, καὶ τίμια κι ὁμορφότερα νὰ πεθαίνουν. Ἀνάμ-στὴν ἀπλὴ λυρικὴ κι ἔντονη εὐαισθησία τῆς προβάλλει ἐδῶ κι ἐκεῖ κι ἡ ρεαλιστικὴ του-μολογία:

«Δύσκολο νὰ ξέρεις γιὰ νὰ ζεῖς,

δυσκολώτερο νὰ ξέρεις νὰ πεθαίνεις».

ΛΑΜΠΡΟΣ ΜΑΛΑΜΑΣ

✱

Φωτίου Κόντογλου: «ΣΗΜΕΙΟΝ ΜΕΓΑ»,
θῆνα 1962.

«Δαπάναις καὶ τύποις Ἀλεξάνδρου. Εὐαγγέλιον Παπαδημητρίου, τοῦ ἐκδοτικοῦ-κου «Ἀστήρ», τυπώθηκε καὶ κυκλοφόρησε ἐργασία αὐτὴ —Σημεῖον Μέγα— τοῦ Κόντογλου, συνταχθεῖσα ἐκ πολλῶν αὐτογ-φων ἀφηγήσεων, τῶν ἰδόντων ἐναργέστατα ὁράμασι καὶ ἐμπνείσι, τοὺς ἀγίους Μάρ-ρας Ραφαὴλ, Νικόλαον καὶ Εἰρήνην, μετὰ-σὺν αὐτοῖς μαρτυρικῶς τελειωθέντων κατὰ-ἔτος 1462 μ.Χ., ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Μονῇ τῶν-ρυῶν, εὐρισκαμένη πλησίον τῆς Θεομῆς ἐν-νήσῳ Λέσβῳ».

Τὸ βιβλίο, ἀποτελεῖται, σχεδὸν ὁλόκλη-ἀπὸ μεταφορὰ καὶ δημοσίευση, ὁπτασια-καὶ ἐμπνισμάτων γύρω ἀπὸ τὴν ἀνακάλυψη-ἀποκάλυψη τῶν λειψάνων τῶν πιὸ πάνω-φερόμενων μαρτύρων, ἀπὸ «γυναικες ἀγρά-τες», «ἀγροίκους ἀνθρώπους, ἐργάτες, φα-καὶ βοσκούς», «διότι αὐτοί, δὲν ἔχουν πε-δεσμὸ με τὰς ἀπολαύσεις τούτου τοῦ κόσ-καὶ ἀπὸ τὴν ἀνέχειαν καὶ τὴν καταφρόν-ἔχουν καρδίαν συντετρημένην καὶ τεταπε-μένην». —Ἡ ἔκδοσις παλὺ καλαισθητὴ, μ-ξῶφυλλο τοῦ ἀγιογράφου συγγραφέως χα-μένο ἐπάνω σὲ ἀπομίμηση περγαμηνῆ. Κα-

Βασίλη Κρασίτη: «ΟΔΥΝΗ ΚΑΙ ΦΩΣ» (ποιήματα), Ἀθήναι, 1962.

Τὸ ἔναπο ἀπ' τὰ βιβλία κι' ἡ τέταρτη ἀπ' τὶς ποιητικὲς συλλογὲς εἶναι τὸ ἔργο τοῦτο τοῦ Ἡπερώτη Βασίλη Κρασίτη. Ποίηση πιὸ ὥριμη καὶ πιὸ πολὺ — ἴσως ὑπερβολικά — φιλοσοφημένη, τὸ «Ὁδὺνη καὶ φῶς», προσθέτει ἕναν καινούργιο λόγο στὴν ὅλη προσφορὰ τοῦ ποιητῆ. Καί, ἐν ἀντιθέσει μὲ τὴν «ἀνοιξιότικη μελωδία» (1960), ἐδῶ κερδίζει σὲ περισσότερα βάθος καί, σὲ πολλὰ σημεῖα, ἐπιτυγχάνει μιὰ σύζευξη λυρικότητος καὶ στοχασμοῦ. Αὐτό, ἐν τούτοις, δημιουργεῖ προβλήματα ἐκφραστικῆς πού, γιὰ νὰ ξεπεραστοῦν, ἀπαιτεῖται πολλὲς φορές μιὰ κρίσιμη θυσία στὴν γνησιότητα τῆς συγκίνησης. Ἔτσι ἐξεταζόμενο τὸ ἐγχείρημα: γιὰ μιὰ νέα, προσωπικῆς λύσης δημιουργία, πιστεύουμε πὼς ὁ Β. Κρασίτης κατορθώνει — ἰδίως στὰ σημεῖα ὅπου δίνει βιώματα ἀπ' τὴν ἀτομικὴ του ζωὴ — νὰ φτάνει σ' ἕνα ἀπόγειο πού, καθὼς εἶναι ἀνάμεσα σὲ χαμηλότερους τόνους, στὸ ἴδιο ποίημα, ἀπομένει νὰ εἶναι μόνο του κομματιαστά. Κι' ἐδῶ ὑπάρχει ἡ μελοσυχολικὴ θεώρηση τῆς ζωῆς, πού χρωματίζει τοὺς στίχους μ' ἕνα ρομαντικὸ εὐαίσθητο χρῶμα ἀπαλότητος, ἀλλὰ πού, ἐν τούτοις, ἀδυνατίζει τὴ στάση τοῦ ποιητῆ, κάνοντάς τιν κάπως παθητικὴ. Ὡστόσο, ἡ συλλογὴ τούτη, παρ' ὅλο πὺ ἔχει κάποια συντηρητικότητα (πού δὲν ἔχει ἐντυπωσιακὲς ἀπὸ πειρὲς πρωτοπορίας), φέρνει μιὰ φωνὴ ἀπὸ βαθειά, ἀπὸναν λυρικὸ στοχαστικὸ μονόλογο ποιητικῆς ρέμβης, πού ἀγγίζει ἄμεσα τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ. Κι' ἡ φωνὴ αὐτή, σὺν περισσότερο μέρος, εἶναι συνθεμένη ἐλεύθερα καὶ μὲ σύμβολα πού ἀνταποκρίνονται στὴν ποιητικὴ μοναξιά πού περιχαράκωνει τὴν ἐσωτερικὴν ζωὴ τῆς ἐποχῆς μας:

Ὁ χειμῶνας ἔχει κλείσει τὰ φύλλα τῆς καρδιάς.
Κίτρινα πλάτη καὶ μῶβ λεπτὰ πέπλα.
Ὁδοιπαρῶ καὶ κουβαλῶ τὴ θλίψη μου
μὲ τόσες χρυσαφένιες ἀναμνήσεις

... ..

Ἄλκεου Κάζογλης: «ΧΡΟΝΙΚΙΑ» (δοκίμια),
Πύργος Ἡλείας, 1961.

Στὴν πληθώρα τῶν βιβλίων, πού κυκλοφοροῦν στὰ τελευταῖα χρόνια, εἶναι λίγα ἐκεῖνα πού ἀναφέρονται στὰ προβλήματα τῆς καθημερινότητας. Γι' αὐτό, καὶ τὰ δοκίμια τοῦτο τοῦ γνωστοῦ Πύργου λόγιου Α. Κάζογλης, παίρνουν ἕνα ἐπικαιρὸ ἐνδιαφέρον. Δεκαῆξι μικρὰ δοκίμια, πού εἶναι ἰσάριθμα θέματα, χω-

ρισμένα σὲ πέντε κατηγορίες (προβλήματα γενικά, κοινωνικά θέματα, ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ γῆ, ἀνθρώπινα), ἀποτελοῦν τὴν ὅλη τοῦ βιβλίου τούτου. Ὁ συγγραφέας, προσαρμοσμένος στὴν ἀπαιτῆση τῆς πεζότητος πού ἔχουν τὰ θέματά του, ἐπιχειρεῖ νὰ συνθέσει μ' αὐτὰ φυσιογνωμία ἀπὸνα ἐθνικὸ κοινωνικὸ πρόβλημα πού ὑπάρχει διάχυτο στὶς διάφορες ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς μας. Ἔτσι, ἄλλοι μὲ στατικὰς τεκμηριώσεις, ἄλλοι μὲ γενικότητες καὶ προεκτάσεις, φέρνει στὴν ἐπιφάνεια καὶ χρωματίζει κάποια χαρακτηριστικά, πού δίνουν ἕνα μέτρο καὶ μιὰ σκοπιὰ γιὰ τὴν θεώρηση ἀτομικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς στὸ ἐπὶ μας χώρο. Παρ' ὅλο πὺ, τὰ δοκίμια τούτα εἶναι φτιαγμένα γιὰ νὰ στήσουν θεωρίες καὶ γιὰ νὰ δώσουν βάθος στὸν σημερινὸ προβληματισμό, ὁ συγγραφέας κατορθώνει νὰ συνθέσει μιὰ ἄφη ἀπ' τὴν τωρινὴ πραγματικότητα. Ἡ ρεαλιστικὴ τοποθέτηση τῶν πραγμάτων στὶς περιπτώσεις αὐτές, εἶναι ἡ καλύτερη τῆς συλλογῆς. Κι' ὁ Α. Κάζογλης, χωρὶς ἀνεδαφικὰ ἐξάρσεις, στὸ παραπάνω βιβλίο του, εἶναι ἡ κετὰ κατηγορηματικὸς καὶ ἱσαφής, ἔτσι τὴν βάζοντας τὸν δάκτυλο στὸν τύπο τῶν ἡμετέρων προσφέρει μιὰ θαυμάσια πνευματικὴν ὑπηρεσία: νὰ πλησιάσουμε, χωρὶς σχήματα καὶ χωρίς πολλὴ φιλοσοφία, τὴν τωρινὴ πραγματικότητα στὸν τόπο μας.

✱

Σαράντου Παυλέα: «ΓΡΑΜΜΗ ΤΗΣ ΗΡΑΣ» (ποιήματα), Θεσ)νίκη, 1962.

Λυρικὴ γοητεία, πού θυμίζει τοὺς μύθους τοῦ Δαδίδ, καὶ ποιητικὴ διάθεση τῆς φιλοσοφίας τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, ἡ ποίηση τῆς Σαράντου Παυλέα στὰ νεώτερα χρόνια. Μιὰ περίπτωση, πού δὲν πῆρε ἀκόμα πλάτυντο πού τῆς ἀνήκει. Δίνει, στὸν ἄρρητο, τὸν ἐξασθενημένο ἀπ' τὴν τοποθέτηση τῆς «νέας ὁρασης», μιὰ ἐπικὴ ἔδω, ἡ ἐμπροσμάτωσις τῆς θεϊκῆς καταβολῆς ἀνθρώπου, λύνει τὰ νεύρα καὶ τὸν λυτρεῖ μὲ μιὰν ἀπέραντην ἡμέρωσι στὴν ψυχὴ. Ἡ ζαμὲ πὼς, ἰδιαίτερα ἡ «Γραμμὴ τῆς ἡμέρας» φέρνει ἕνα βαθύτερο μήνυμα, πού ἀσπάζει τὴν ἐποχὴ μας τὸ ἀναζητεῖ στὶς τεχνικὲς πεποιτεύσεις. Καί, παρ' ὅλη τὴν μελαγχολικὴ ναιένισις τῆς φθορᾶς πού θλίβει τὸν ἄνθρωπο μπροστὰ στὴ μοῖρα τούτης τῆς ζωῆς, ποίηση αὐτὴ δὲν προκαλεῖ τὸ ἀγχος καὶ τὴν κατάθλιψη. Ἀποχρωματίζει τὸν ἄνθρωπο

την γήϊνη ἀναπηρία καὶ τὸν κάνει κοινωνὸ τῆς ὑμπαντικῆς δημιουργίας. Εἶναι, δηλαδή, μιὰ πνευματοποιημένη λυρική αἰώρηση τῆς ἀνθρώπινης ὑπόστασης ἀνάμεσα ἀπ' τὴν αἴσθησιν τῆς ματαιότητος καὶ τῆς διάρκειας. Κι ὁμῶς μᾶς παραπάνω ἐπὶ τὴν ποιητικὴν τοῦ Σ. Παυλέα, γιατί εἶναι πράγματι μιὰ τικὴ λυρική πορεία τοῦ ἀνθρώπινου ἐσωτερικοῦ βίου. Καὶ σὰν τέτοια, τὴν ξεχωρίζουμε ἀπὸ τὴν ἀξιολογοῦμε ὡς ἰδιαίτερα σημαντικὴ καὶ Γράμματά μας. Ἀκόμα, θεωροῦμε ἀναγκαῖο νὰ τονίσουμε πὺς τὸ ὕψος τοῦ ποιητῆ, συμφωνο πάντοτε μὲ τὶς ἀξιώσεις τῆς ὀργάνου τῆς κατασκευῆς μορφῆς καὶ τῆς ποιότητος τῆς ποίησης τοῦ Σ. Παυλέα, ἔχει ἔντονο προσωπικὸ χαρακτήρα καὶ προσφέρεται στὴ νεώτερη ἐκφραστικὴ. Μέσα στὸν ὠκεανὸ τῶν σκόρφων αὐτῶν λυρικῶν ἐνοιῶν, ὑπάρχουν βέβαια τιμωρήσεις, ἰδίως ὡς πρὸς τὴν ὠφελιμότητα τῆς ἀναγκαιότητος τῆς πληθωρικότητος τῶν ἔκφρασεων, καθὼς κι' ὡς πρὸς τὴν αὐθυπαρξία εἰκῶν μέσα σ' ἓνα ποίημα. Ἐπίσης, σὲ πολλὰ σημεῖα, κυριαρχεῖ ἡ κρίσις τῆς λογικῆς, ὅπως πού ἀποβαίνει κι' ἐπιζήμιο, τοῦλάχιστον, στὴν ποίηση αὐτῆς τῆς μορφῆς.

Μάη κάθε φυτὸ εἶναι φορτωμένο γέλιο.

Ὡς σταγόνες ἔχει ὁ ὠκεανός;

Κάθε ἄνθρωπος εἶναι μιὰ ἀνθισμένη ἔρημος)

Δ. ΚΟΙΚΙΝΟΣ

*

τοῦ Γ. Εὐαγγελάτου: «ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΜΑΣ ΚΟΣΜΟΥ».

Ὁ ἐκλεκτὸς φίλος τῆς Δωδεκανήσου, πρῶτος Ὑπουργὸς κ. Χρῆστος Εὐαγγελάτος, Δῆμαρχος τῆς Ἱερᾶς Πάλεως, γνωστὸς εἰς ὅλον τὸν Δωδεκανησιακὸν κόσμον διὰ τοὺς ματαιοὺς ἀγῶνας τοὺς ὁποῖους διεξήγαγε τὴν ἀπελευθέρωσιν, τῆς ἰδιαίτερας μας πατρίδας, τὰ δίσσεκτα ἐκεῖνα χρόνια τῆς σκληρᾶς ἀποκαταστάσεως τὸν Δωδεκανήσιον πατριτὴν Θέμελιν, ἐν τῷ Ἡρώῳ τοῦ Μεσογείου, ἐξέδωκε τελευταίως τὸ βιβλίον του βι-

βλίον, ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἀνάλυσις τοῦ ἐσωτερικοῦ μας κόσμου».

Ὁ συγγραφεὺς ἐκτὸς τῶν σημαντικῶν πραγμάτων ἱστορικῶν μονογραφιῶν τὰς ὁποίας ἔχει ἐκδόσει κατὰ καιροὺς, μεγίστην προσφορὰν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἔχει ἐκδόσει καὶ πλεῖστα ἀξιόλογα λογοτεχνικά ἔργα.

Καὶ τώρα εἰς τὸ δυσκολώτατον αὐτὸ εἶδος τῆς ἀναλύσεως τῶν ἀνθρωπίνων χαρακτήρων, δεικνύεται ὁ συγγραφεὺς ἀπαράμιλλος τεχνίτης καὶ βαθὺς ἀνατόμος. Μᾶς καταπλήσσει μάλιστα ἐδῶ, τὸ σπινθηροβάλον πνεῦμα του, ἡ ἀξιοθαύμαστη παρατηρητικότης του, καὶ ἡ ἀναλυτικὴ δεξιότης του.

Σ' αὐτὸ ἐβοήθησε πολὺ τὸν συγγραφέα ἡ πλούσια πείρα του καὶ τὸ ταλὲντο του ὡς λογοτέχνη. Ὁ πρῶτος εἰσηγητὴς ὡς γνωστὸν τοῦ εἶδους αὐτοῦ ἦταν ὁ Θεόφραστος μὲ τοὺς χαρακτήρες του. Ἀργότερα, οἱ Γάλλοι Λαμπριγιέρ Μοντεσκέ, Λαμπρέν, Γκελλέρ, καὶ ὁ καταπληκτικώτατος Ἀνδρέας Λασκαράτος μὲ τοὺς «χαρακτήρες του».

Γνωρίζοντας τὸν χαρακτήρα, γνωρίζομεν τὸν ἄνθρωπο λέει πολὺ σωστὰ ὁ Λασκαράτος.

Ὁ Κορ Εὐαγγελάτος μὲ τὴν ἰδιαίτην χάριν τῆς περιγραφῆς πού πάντα τὸν διακρίνει καὶ μὲ ἀκριβολογία μᾶς παρουσιάζει καὶ μᾶς ἀναλύει τοὺς χαρακτήρες τῶν συγχρόνων συνανθρώπων του.

Τοῦ ἀδούλου, τοῦ ἀδιακρίτου, τοῦ αἰσιόδοξου, τοῦ ἐγωῖστοῦ, τοῦ μνησικάκου, τοῦ ζηλοτύπου, τοῦ πλεονέκτου, τοῦ ὑποδειγματικοῦ καὶ ἄλλων.

Στὸ νέο αὐτὸ βιβλίον τοῦ Κου Χρήστου Εὐαγγελάτου ἐκτὸς ἀπὸ τοῦ ὅτι ἔχομε μπροστά μας τὴν ἀπὸ κάθε ἀποψη ὀλοκληρωμένη ψυχολογικὴ ἀνάλυσις τῶν χαρακτήρων τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων ἔχομε καὶ ἓνα ἄψογο λογοτεχνικὸ ἔργο πού δὲν πρέπει νὰ λείπει ἀπὸ τὴν βιβλιοθήκη κάθε πνευματικοῦ ἀνθρώπου.

ΕΥΡΗ ΒΑΡΙΚΑ—ΜΟΣΚΟΒΗ

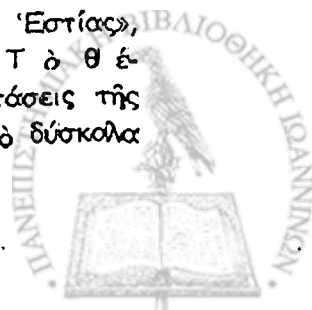
(Δωδεκανησία)

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΦΕΞΕΙΣ

Τὴν 1ην Ἀπριλίου, ἡ Λέσχη Ἰωαννίνων ἔκρινε μιὰ ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρουσα διάλεξη μετὰ ὁμιλητὴν τὸν γνωστὸν Ἡπειρώτην λο-

γοτέχνην, Μέλος τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας», κ. Γ. Ν. Νικολαΐδης. Τὸ θέμα τῆς διαλέξεως: «Σύγχρονοι τάσεις τῆς Ἑλληνικῆς Πεζογραφίας» (ἀπ' τὰ πιὸ δύσκολα

κι' άπ' τὰ πιό ζωτικά στήν πνευματική μας ζωή), πού πραγματοποιήθηκε ό κ. Νικολαΐδης, άποτέλεσε μιὰ μεγάλη έπιτυχία στόν κύκλο τών πνευματικών έκδηλώσεων τής πόλεώς μας. Πρώτα γιατί ό όμιλητής, άρτια κατάρτισμένος καί λογοτέχνης μέ προσωπική γνώμη, έδωκε μιάν άνάλυση τεκμηριωμένη καί διέγραψε μιὰ προοπτική τής Έλληνικής Πεζογραφίας μέσα στά Εύρωπαϊκά πνευματικά σύγχρονα ρεύματα, καί δεύτερον γιατί, έτσι, τό επίπεδο τών διαλέξεων κρατήθηκε πολύ ψηλά.

Στίς 8 'Απριλίου, τό Λύκειον Έλληνίδων, έδωκε στό κινηματοθέατρον «Παλλάδιον» τήν καθιερωμένη ετήσια συναυλία τών μαθητών του 'Ωδείου πού έχει τό Λύκειον στήν πόλη μας. Όπως πάντοτε, έτσι καί φέτος, τό κοινό τής πόλεώς μας είχε, στήν Συναυλία τούτη, τήν εύκαιρία νά εκτιμήσει ιδιαίτερα τήν τόσο άποδοτική προσπάθεια καί τήν λαμπρή έπιτυχία του Λυκείου καί στόν τομέα τής δραστηριότητας πού επί χρόνια έχει τό 'Ωδείο του στα Γιάννινα.

Επίσης, στίς 8 'Απριλίου, κι' ή Λέσχη 'Ιωαννίνων ώργάνωσε μιὰ έπιτυχημένη διάλεξη. Όμιλήτρια ή Κα Έρμηνεία Φωτιάδου, λογοτέχνισσα, πού μίλησε μέ θέμα: Γενέτειρα ποιητών Ζαλοκώστα καί Κρυστάλλη, στήν αίθουσα τής Λέσχης, στίς 7.30 μ.μ. Τό άκροατήριο, πού παρακολούθησε τήν Κα Ε. Φωτιάδου, έμεινε πολύ ικανοποιημένο.

Στίς 15 'Απριλίου, ό Διδασκαλικός Σύλλογος 'Ιωαννίνων, ώργάνωσε στήν αίθουσα τής Ζωσιμαίας Παιδαγωγικής 'Ακαδημίας 'Ιωαννίνων, μιὰ διάλεξη πού έδωσε ό Διευθυντής τής 'Ακαδημίας κ. Σοφοκλής Λώλης μέ θέμα: «Τό εκπαιδευτικό σύστημα είς τās 'Ηνωμένες Πολιτείας 'Αμερικής». Η διάλεξη, άναπτυγμένη έπιστημονικά καί μέ εύρύτητα παιδαγωγικής αντίληψεως, άνταποκρίνονταν θαυμάσια στα τωρινά ένδιαφέροντα του εκπαιδευτικού κόσμου καί προξένησε άριστη έντύπωση γενικώτερα.

Η Έταιρεία 'Ηπειρωτικών Μελετών, στίς 21 'Απριλίου, ώργάνωσε δύο έξαιρετικά πολύτιμες διαλέξεις, πού έγιναν στα Γραφεία της. Όμιλητής καί τών δυό διαλέξεων, είταν ό καθηγητής του Πανεπιστημίου 'Αθηνών καί έπίτιμος Δ/τής του Λαογραφικού 'Αρχείου τής 'Α-

καδημίας 'Αθηνών κ. Γεώργιος Μέγας, πού έλησε μέ τὰ θέματα: «Σκοπός καί έργον τής Λαογραφίας (ώρα 5.30 μ.μ.) καί «Η διηγηματική Τέχνη του Λαού μας» (ώρα 7 μ.μ.). Ο κ. Γ. Μέγας, καί στή μιὰ καί στήν άλλη όμιλία του, διαπραγματεύθηκε τὰ τόσο δύσκολα τούτα θέματα μέ έπιστημονική σαφήνεια καί θαυμάσια πνευματική πληρότητα καί άπυξέ υπεύθυνες άπόψεις γιά τήν Έλληνική Λαογραφία καί τήν θέση της στήν καταβολή τής Νεοελληνικής πνευματικής παρουσίας. Κόμα, ό διακεκριμένος Καθηγητής τής Λαογραφίας, κατά τήν έδώ παραμονή του, έπαιρτε τήν εύκαιρία νά έρθει σ' έπαφή, νά συζητήσει καί νά γνωρισθεί καλύτερα μέ τούς πνευματικούς ανθρώπους τής πόλεώς μας καί ν' ανταλλάξει άπόψεις γύρω άπ' τὰ ζητήματα 'Ηπειρωτικής Λαογραφίας.

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ

Μέ θέμα: «Διερεύνησις τών εκπαιδευτικών προβλημάτων είς τήν 'Ηπειρον», ή 'Εταιρεία 'Ηπειρωτικών Μελετών ώργάνωσε, στίς 15 'Απριλίου, μιὰ δημοσία συζήτηση πανηγυρικής κλίμακας. Στή συζήτηση αúτ ή, πού άποδοτική πραγματοποιήθηκε ή Δημοσία Εκπαίδευση όλών τών Νομών 'Ηπείρου, οί πνευματικοί άνθρωποι, οί έπιστημονικοί σύλλογοι καθώς καί τολοί κοινωνικοί κι επαγγελματικοί παράγοντες του τόπου, υπήρξε άρκετά ένθαρρυντική τήν δημιουργία μιās ώργανωμένης έξωσχολικής κινήσεως πρὸς προώθηση τών εκπαιδευτικών προβλημάτων πού αντιμετωπίζει ή 'Ηπειρος. Η πρώτη διαπίστωση, άπ' τήν συζήτηση τή, στήν όποία πήραν μέρος πολλοί κι διάφορα επαγγέλματα, είναι πώς ή πρωτοβουλία τούτης τής Έταιρείας 'Ηπειρωτικών Μελετών υπήρξε ύποσχετικά έποικοδομητική.

Επίσης, τό ίδιο θέμα εξετάστηκε καί συσκέψη, πού ώργάνωσε στίς 22 'Απριλίου στήν αίθουσα τής Ζωσιμαίας Παιδαγωγικής 'Ακαδημίας 'Ιωαννίνων ό Σύλλογος Διδασκάλων 'Ιωαννίνων. Κατά τή συζήτηση τούτη, είχε κυρίως ως σκοπό τήν διερεύνηση τών παιδευτικών προβλημάτων καί τήν άποστολόγηση σχετικών πορισμάτων, εξέτασε κάπως είδικώτερα καί μέσα στα πλαίσια εκπαιδευτικής δραστηριότητας γενικώτερα, πάρχουσα κατάσταση τών εκπαιδευτικών πρὸς τήν 'Ηπειρο καί διατυπώθηκαν

ς για την προώθησή τους. Χωρίς αντίρρηση, ή εύρεία αυτή σύσκεψη, που τόσο συμβάλ- στην έρευνα και στην επίλυση των προ-

βλημάτων της παιδείας μας στους ανήσυχους τούτους καιρούς, τιμάει ξεχωριστά το Σύλλο- γο Διδασκάλων του Νομού μας.

ΕΝΑ ΜΗΝΥΜΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Το Έθνικόν Θέατρο της Ελλάδος, αναδε- μενο την τιμητική πρόσκληση του Ήπειρω- αλού όπως συμβάλει στη συνέχιση και ην προαγωγή των Έορτών Δωδώνης στον μέγα της αναδιώσεως του αρχαίου δράμα- —δηλαδή της έμψυχώσεως μιάς παραδό- ρς που άνθισε και έδω, κάτω από τον ύν της Δωδωναίας δρυός— έχει τη μεγάλη κίνηση και την πλούσια χαρά να βρίσκε- και έφετος μέσα στο ιερό· τούτο τέμενος τέχνης, για να ξαναζωντανέψη τη μολπή τον γόο της τραγικής Μούσας.

Πέρυσι, στο ίδιο τούτο θέατρο, που ύψω- αι επιθλητικό μνημείο της πνευματικής άλ- των αρχαίων Ήπειρωτών, ο Εύριπιδης, αιώτατος γνώριμος των Δωδωναίων χώρων, ηρε με τις δυό του Ίφιγένειες, την έν ίδι και την έν Ταύροις... Έφετος, ο Σο- λής, με την «Αντιγόνη» και με τον «Αΐ-

αντα», —δυό από τα έντυπωτικώτερα όρόση- μα του τραγικού Λόγου, φωνές υπερέφανες του κλασσικού έλληνισμού—, διεκδικεί από την ψυχή των συγχρόνων τους ίδιους συναισθημα- τικούς αντίλαλους για να δικαιωθούν, μέσα στη διαδρομή των αιώνων, η έθνική Συγγένεια και ο αγωνιστικός μύθος της εθνότητας.

Η κρατική σκηνή, έχοντας έγγραψει στον καλλιτεχνικόν της προγραμματισμό το Φεστι- βάλ Δωδώνης με την πρόαψη της μακράς συνε- χείας, αίσθάνεται την ελθύνη της δεσμεύσεως της που είναι καρπός ένός χρέους ιερού προς τον άκριτικό λαό της Ήπειρου, αλλά και φό- ρος τιμής προς ένα τμήμα Ελλάδος που ύ- πήρξε το αίκνο της παιδείας και του φωτι- σμού όλόκληρου του έθνους.

ΑΙΜ. ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΟΣ

Γενικός Διευθυντής

του Έθνικου Θεάτρου της Ελλάδος

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

ΒΙΒΛΙΑ

ΒΙΒΛΙΑ

κόν Έπιτελείον Στρατού —Δ)νσις Ίστο- ρίας Στρατού: «Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ 1918», Σχ. 8ον, σελ. 304 (με πλήρη χαρτογραφί- αν, πίνακας, σχεδιαγράμματα και όνομα- τικόν εύρετήριον), Αθήναι, 1961.

Για Καλατζή: «ΙΤΑΛΟΜΑΧΟΙ» (πεζογρα- φική σύνθεση άπ' το έπος 1940—1941), Σχ. 8ον, Αθήναι 1961.

Καλυδοπούλου: «ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΩ- ΡΕΙΟ» (οικονομική και δημογραφική πραγ- ματεία), Σχ. 8ον μεγ. σελ, 280, Αθή- ναι, 1962.

Λαυρίου Δ. Ζώκαρη: «ΤΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ΠΛΟΥΣΤΕΥΜΕΝΟΝ», Σχ. 8ον, σελ. 160, Ιωάννινα, 1962.

Ράπη Καραντινού: «ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ» (τόμος 1),

Σχ. 8ον, σελ. 128, Θεσσαλονίκη, 1961.
Σωκράτης Καραντινού: «ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΣΚΗΣΕ- ΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ» (τεύ- χος 1) Θεσσαλονίκη 1961.

Σαράντου Παυλέα: «ΓΡΑΜΜΗ ΤΗΣ ΗΜΕ- ΡΑΣ» (ποιήματα), Σχ. 8ον, σελ. 80, Θεσσαλονίκη, 1962.

Βασίλη Λιάσκα: «ΚΑΤΑΓΩΓΗ» (ποιήματα), Σχ. 8ον, σελ. 72, Αθήναι, 1961.

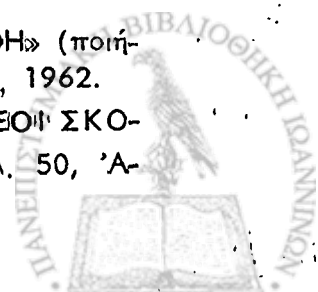
Κώστα Ι. Τζόβα: «Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ: ΑΣΠΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΥ», Σχ. 16ον σελ. 40, Αθήναι 1962.

Ιωάννου Α. Κιτσαρά: «Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΩΝ ΙΔΕΟΛΟΓΙΩΝ» (Δημοκρατία —Κομμουνι- σμός —Αντικομμουνισμός), Σχ. 8ον, σελ. 80, Αθήναι, 1962.

Χρυσάνθης Ζιτσαίας: «ΦΩΝΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΧΡΟΝΟ» (διηγήματα), Σχ. 8ον, σελ. 96, Θεσσαλονίκη 1962.

Μαρίας Αρκαδίου: «ΜΑΚΡΙΝΗ ΟΧΘΗ» (ποιή- ματα), Σχ. 8ον, σελ. 78, Αθήναι, 1962.

Π. Τριανταφύλλου: «ΠΑΛΛΙΟΙ ΚΑΙ ΝΕΟΙ ΣΚΟ- ΠΟΙ» (ποιήματα) Σχ. 8ον, σελ. 50, Α-

θήνα, 1961.

Έρας Λ. Βρανούση: «ΚΙΟΜΙΣΚΟΡΤΗΣ Ο ΕΞ ΑΡΒΑΝΩΝ», Σχ. 8ον, σελ. 32, 'Ιωάννινα 1962, (έκδοσις «Εταιρείας 'Ηπειρωτικών Μελετών»).

Π. Σ. Σπανδωνίδη: «ΚΩΝ. ΧΡΗΣΤΟΜΑΝΟΣ (ἡ ὄνειρο καὶ ἀγωνία)», Σχ. 8ον, σελ. 32, Θεσσαλονίκη, 1962.

Κ. Ι. Τζόβα: «ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑ» (διηγήματα), Σχ. 8ον, σελ. 48, 'Αθήναι, 1962.

Σπύρου Κοκκίνη: «ΑΝΕΙΚΔΟΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΙΡ. ΛΑΧΑΝΑ—ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗ», Σχ. 8ον, σελ. 16, Χαλκίδα, 1962.

Επιμέλεια: Σπ. Κοκκίνη: «ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΟΣ», Σχ. 16ον, σελ. 16, Χαλκίδα, 1962.

Τ. Σεφέρη —Ζ. Λορεντζάτου — Κλ. Παράσχου— Γ. Μ. Μυλωνογιάννη— Κ. Δ. Τσάτσου —Γ. Θεοτοκά —Α. Καραντώνη: «Ο ΠΟΙΗΤΗΣ Δ. Ι. ΑΝΤΩΝΙΟΥ», Σχ. 8ον, σελ. 40, 'Αθήνα, 1961.

ΑΝΑΤΥΠΑ

Γιάννη Δάλλα: «ΜΙΑ ΑΙΣΘΗΣΗ ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΑΒΑΦΗ» (ανάτυπο από τὸν τόμο «ΓΙΑ ΤΟΝ ΣΕΦΕΡΗ»), 'Αθήνα, 1962.

Ε. Ν. Πατῆ: «Η ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ» (ανάτυπο από τὸ περιοδικὸ «Ἠὼς», τεύχος 52) 53, 1961) 'Αθήνα 1962.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

«ΝΕΑ ΠΟΡΕΙΑ» τ. 86, 87 Θεσσαλονίκη. «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ» τ. 42 'Αθήναι. «Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΔΟΣ» τ. 89 'Αθήναι. «ΚΡΙΚΟΙΣ» τ. 136, 137, Λονδρ. «ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ» (μὲν τοῦ Μεγάλου Βιογραφικοῦ Λεξικοῦ) τ. 1 'Αθήναι. «ΖΥΓΟΣ» τ. 77 'Αθήναι. «ΑΚΡΕΣ» τ. 131 'Αθήναι. «ΙΛΙΣΙΟΣ», τ. 1 'Αθήναι. «ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ» τ. 1 Λευκωσία. «ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ» τ. 1 Λευκωσία. «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ», τ. 1 'Αθήναι. «ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ», τ. 11 118, Χανιά. «ΔΩΔΩΝΑΙΟΝ ΦΩΣ», τ. 1 'Ιωάννινα. «ΕΝΔΟΧΩΡΑ» τ. 15, 'Ιωάννινα. «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ἔτος ΛΘ' τ. 8 'Αθήναι. «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΒΗΜΑ» τ. 136 'Αθήναι. «Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ», ἔτος ΙΑ' 'Αθήναι. «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΝ ΣΥΜΠΟΝ» τ. 15, 'Αθήναι. «ΦΙΛΙΑΤΡΑ» τ. 2 22 'Αθήναι. «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ» τ. 37 'Αθήναι. «ΑΡΙΓΩ» τ. 1 Βόλος. «ΙΚΑΡΙΑΚΑ» 23—24 'Αθήναι. «ΔΕΛΤΙΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ» τ. 124, 'Αθήναι. «ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΝ ΒΗΜΑ» τ. 485—490, 'Αθήναι. «ΝΑΥΣΙΙΚΑ» τ. 8, 9—10 Κέρκυρα. «ΑΙΔΑ ΗΠΕΙΡΟΣ» (Μηνιαῖον ὄργανον τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Πανηπειρωτικῆς Ὀμοσπονδίας 'Αθῆναι) τ. 1, Νέα Ὑόρκη. «The Illustrated London News», «Life», «Efta lletin», «Communealte». «ΔΕΣΜΟΙ» τ. 8, Χαλκίδα.

